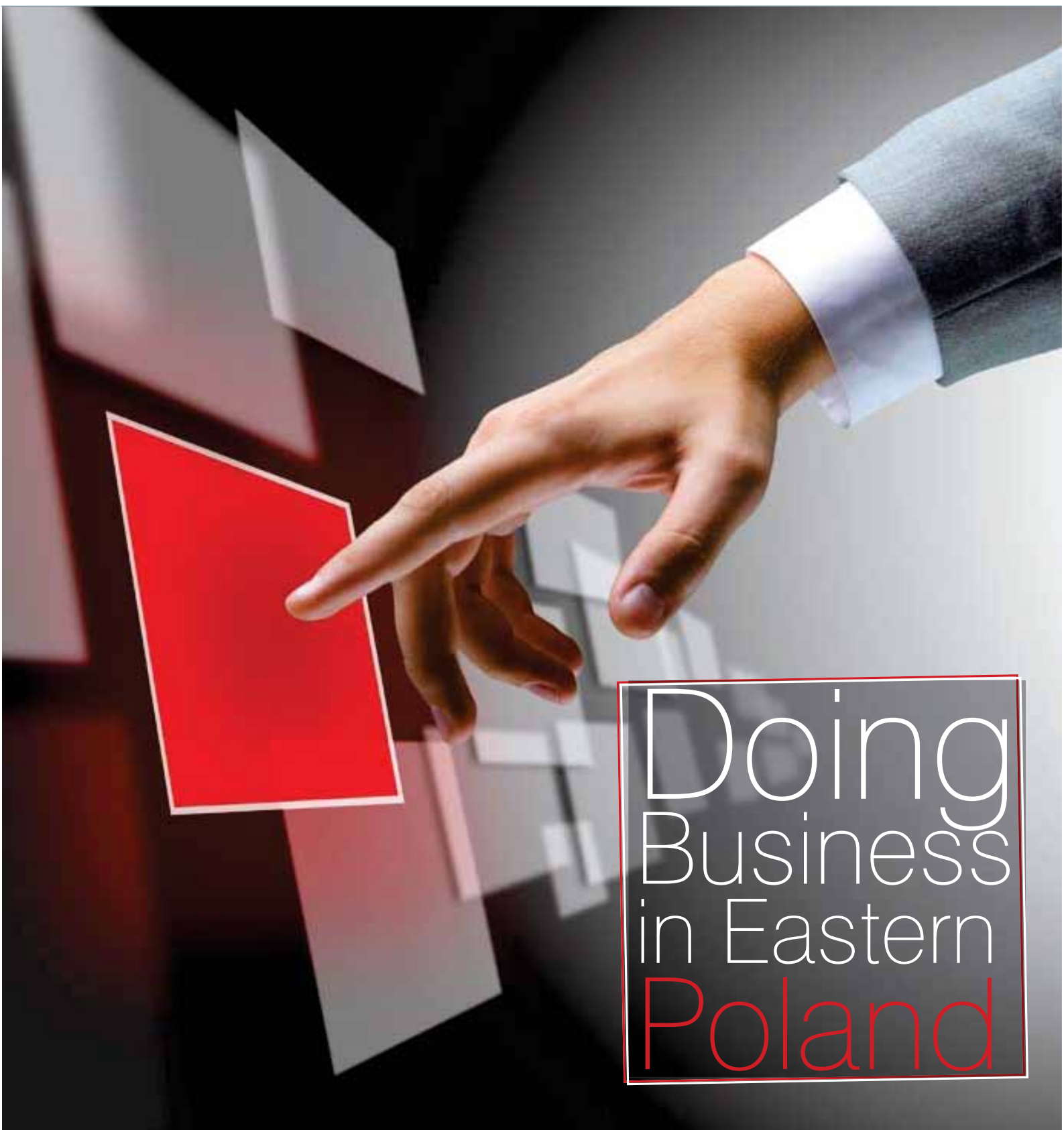

**DEVELOPMENT
OF EASTERN POLAND**
NATIONAL COHESION STRATEGY

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL
DEVELOPMENT FUND

Doing Business in Eastern Poland

Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013

Doing
Business
in Eastern
Poland

Doing Business in Eastern Poland

Wydawca:

Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A.

ul. Bagatela 12, 00-585 Warszawa

tel. +48 (22) 334 98 00

fax +48 (22) 334 98 86

www.paiz.gov.pl

www.polskawschodnia.eu

Zdjęcia: Browar Dojlidy (109), Mlekowita (107), PAliIZ (183, 184), Pilkington (131), Urząd marszałkowski Województwa Podkarpackiego (55, 143), Urząd Miasta Mielec (142), Urząd Miasta Suwałki (135), Shutterstock (wszystkie nieopisane inaczej)

Informacje zamieszczone w opracowaniu nie stanowią doradztwa, opinii ani rekomendacji w zakresie indywidualnych stanów faktycznych związanych z podejmowaniem lub prowadzeniem działalności gospodarczej, lecz służą jedynie jako ogólna informacja i pomoc przy planowaniu decyzji inwestycyjnych. W związku z tym publikacje i materiały promocyjne mogą nie pozwalać na prawidłowe podjęcie decyzji i działań w niektórych złożonych i nietypowych sytuacjach. Publikacje i materiały promocyjne nie mają na celu zastąpienia doradcy podatkowego lub finansowego.

Spis treści

Rozdział I

Wstęp	5
1. Województwa Polski Wschodniej	6

Rozdział II

Prezentacja Makroregionu Polska Wschodnia	13
1. Otoczenie polityczne i prawne w Polsce	14
2. Rynek Makroregionu Polski Wschodniej	30
3. Rynek pracy Makroregionu	43
4. Infrastruktura	

Rozdział III

Prowadzenie działalności gospodarczej w Makroregionie	59
1. Rejestracja – legalizacja działalności gospodarczej	60
2. Proces inwestycyjny	65
3. Podatki	70
4. Księgowość i finanse	76
5. Formy działalności gospodarczej	78
6. Zatrudnianie pracowników	81
7. Regulacje gospodarcze	83
8. Ochrona biznesu	88
9. Prawo Zamówień Publicznych	93
10. Partnerstwo publiczno-prywatne	96

Rozdział IV

Rozwój strategicznych sektorów gospodarczych Makroregionu	101
1. Sektor spożywczy w Polsce Wschodniej	102
2. Sektor drzewny, papierniczy i meblarski w Polsce Wschodniej	111
3. Sektor budowlany w Polsce Wschodniej	118
4. Sektor wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej	125
5. Sektor logistyczny w Polsce Wschodniej	135
6. Sektor metalowy w Polsce Wschodniej	146

7. Sektor maszynowy w Polsce Wschodniej	153
8. Sektor odzieżowy w Polsce Wschodniej	162
9. Sektor turystyka biznesowa w Polsce Wschodniej	167
10. Sektor Odnawialnych Źródeł Energii w Polsce Wschodniej	171
11. Sektor Business Process Outsourcing (BPO)	179
12. Sektor lotniczy w Polsce i Polsce Wschodniej	183

Rozdział V

System zachęt inwestycyjnych	189
1. Zachęty inwestycyjne jako forma regionalnej pomocy publicznej	190
2. Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE)	193
3. Zwolnienie z podatku od nieruchomości	202
4. Dotacje celowe z budżetu państwa	202
5. Fundusze strukturalne UE	205

Rozdział VI

Źródła informacji biznesowej	209
Regionalne Centra Obsługi Inwestora (COI)	210
Biura Obsługi Inwestora (BOI)	211
Agencje Rozwoju Regionalnego (ARR)	212
Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE)	214
Parki przemysłowe i technologiczne	215

Rozdział I

Wstęp

1. Województwa Polski Wschodniej

Na **Makroregion Polski Wschodniej** składa się pięć województw: **lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie**. Zajmują one łącznie powierzchnię 99 037 km², co stanowi 31,7% obszaru całego kraju. Polska Wschodnia jako Makroregion sąsiaduje z sześcioma województwami: mazowieckim, łódzkim, małopolskim, śląskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim oraz z pięcioma państwami: Białorusią, Litwą, Rosją, Ukrainą i Słowacją.

MAPA 1. **Makroregion Polska Wschodnia**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych podziału administracyjnego Polski

TABELA 1. **Powierzchnia województw Polski Wschodniej i regiony sąsiadujące (graniczące)**

Jednostka terytorialna	Powierzchnia w km ²	% w powierzchni kraju	Regiony sąsiadujące
Polska	312 679	–	–
województwo lubelskie	25 122	8,0%	województwo podlaskie województwo mazowieckie województwo świętokrzyskie województwo podkarpackie Białoruś Ukraina

województwo podkarpackie	17 845	5,7%	województwo lubelskie województwo świętokrzyskie województwo małopolskie Słowacja Ukraina
województwo podlaskie	20 187	6,5%	województwo warmińsko-mazurskie województwo mazowieckie województwo lubelskie Litwa Białoruś
województwo świętokrzyskie	11 710	3,7%	województwo mazowieckie województwo lubelskie województwo podkarpackie województwo małopolskie województwo śląskie województwo łódzkie
województwo warmińsko-mazurskie	24 173	7,7%	województwo podlaskie województwo mazowieckie województwo kujawsko-pomorskie województwo pomorskie Rosja
Polska Wschodnia	99 037	31,7%	województwo mazowieckie województwo małopolskie województwo śląskie województwo łódzkie województwo kujawsko-pomorskie województwo pomorskie Białoruś Ukraina Litwa Rosja Słowacja

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych urzędów marszałkowskich

TABELA 2. Struktura samorządu terytorialnego w Polsce Wschodniej

Jednostka samorządowa	lubelskie	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
powiaty	24	25	17	14	23
gminy wiejskie	171	111	79	71	67
gminy miejskie	42	49	39	31	49
miasta na prawach powiatu	4	4	3	1	2
największe miasta (wg liczby ludności)	Lublin, Chełm, Zamość	Rzeszów, Przemyśl, Stalowa Wola	Białystok, Łomża, Suwałki	Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice	Olsztyn, Elbląg, Ełk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych urzędów marszałkowskich

1.1. Województwo warmińsko- mazurskie

Województwo położone jest w północno-wschodniej części kraju, sąsiaduje z województwami: podlaskim, mazowieckim, kujawsko-pomorskim oraz pomorskim, graniczy z Rosją. Zajmuje 24 tys. km², co stanowi 7,7% powierzchni kraju. Jest czwarte pod względem wielkości. Zamieszkuje je nieco ponad 1,4 mln osób, co stanowi 3,8% ludności Polski. Średnia gęstość zaludnienia jest najniższa w kraju i wynosi 59 os./km² (śr. gęstość zaludnienia w Polsce – 122

os./km²), a na obszarach wiejskich – około 25 os./km². Największymi miastami województwa są: Olsztyn i Elbląg. Powyżej 20 tys. mieszkańców liczą także takie miasta województwa warmińsko-mazurskiego, jak: Elk, Iława, Ostróda, Giżycko, Kętrzyn, Szczytno, Bartoszyce, Mrągowo, Olecko i Działdowo. Na terenie województwa funkcjonuje **Warmińsko-Mazurska Strefa Ekonomiczna** z siedzibą w Olsztynie.

Olsztyn jest stolicą województwa. Mieszczą się tu m.in. siedziby: wojewody, marszałka województwa, zarządu województwa oraz sejmiku województwa. Miasto stanowi główny ośrodek gospodarczy, edukacyjny i kulturowy, a także ważny węzeł kolejowy i drogowy.

Populacja Olsztyna liczy **177 tys. mieszkańców**. Stolica województwa warmińsko-mazurskiego leży 87 km od granicy z Rosją, 131 km od Kaliningradu i 408 km od stolicy Litwy – Wilna. Przez miasto przepływają 3 rzeki: Łyna, Wadąg i Kortówka. W granicach administracyjnych miasta obecnie leży 15 jezior, w tym 13 o powierzchni powyżej 1 ha. Łącznie powierzchnia jezior w Olsztynie wynosi około 720 ha (8,15% powierzchni miasta).

Olsztyn jest głównym ośrodkiem **przemysłu oponiarskiego** (fabryka opon Michelin), **drzewnego** (MM International, Mazur Comfort, Mebelplast), **spożywczego**, w tym przemysłu mięsnego, mleczarskiego, młynarskiego (Grupa Indykpol, Grupa Polmlek, Browar Kormoran, Browar Jurand, Chłodnia Olsztyn), **odzieżowego** (Wardom, Yakan), **środków transportu, materiałów budowlanych, poligraficznego** (Olsztyńskie Zakłady Graficzne, Olsztyńskie Kopalnie Surowców Mineralnych). Niewątpliwie bardzo duży potencjał miasta tkwi również w umiejscowieniu w Olsztynie dużego ośrodka akademickiego, jakim jest Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, który kształci ponad 35 tys. studentów na 16 wydziałach i 49 kierunkach oraz jest największą szkołą wyższą w regionie.

1.2. Województwo podlaskie

Województwo podlaskie jest najbardziej wysuniętym na północny-wschód województwem w Polsce, graniczy z Białorusią na długości 260 km i Litwą – 104 km. Sąsiaduje z województwami: warmińsko-mazurskim, mazowieckim i lubelskim. Obejmuje 20,1 tys. km², a zamieszkuje je 1,2 mln mieszkańców. W województwie podlaskim jest 39 miast, w tym 3 miasta na prawach powiatów. Głównymi miastami są: **Białystok**, **Suwałki** i **Łomża**, warto także wymienić takie miasta województwa podlaskiego, jak: Augustów, Bielsk Podlaski, Zambrów, Grajewo, Hajnówka (liczące powyżej 20 tys. mieszkańców).

Na terenie województwa działa **Suwałska Specjalna Strefa Ekonomiczna** z siedzibą w Suwałkach (podstrefy Białystok, Elk, Gołdap, Grajewo, Białystok, Małkinia Górna). W Suwalskiej SEE zainwestowali m.in.: Pflaiderer MDF Sp. z o.o., Rockwool Polska Sp. z o.o., impress decor Polska Sp. z o.o., Mispol S.A.).

Strategiczne dla gospodarki województwa sektory to **przemysł spożywczy** (głównie mleczarski – Mlekovita Mlekpól, mięsny, piwowarski – Browary Łomża, Browar Dojlidy, spirytusowy – Polmos Białystok i owo-

cowo-warzywny), a także **sektor produkcji maszyn i urządzeń** (Pronar Sp. z o.o., Samasz Sp. z o.o., Biawar-Nibe Sp. z o.o.). Najważniejsze drogi krajowe województwa podlaskiego to drogi krajowe: **Nr 8** (Kudowa Zdrój – Wrocław – Warszawa – Białystok – Suwałki – Budzisko), **Nr 16** (Olsztyn – Augustów – Ogrodniki), **Nr 61** (Warszawa – Łomża – Augustów) oraz **Nr 19** (Kuźnica – Białystok – Lublin – Rzeszów). W województwie planowane są także inwestycje związane z budową dróg ekspresowych **S16**, **S19** i **S61**.

Stolicą województwa jest **Białystok**, który zamieszkuje ponad **294 tys. mieszkańców** na powierzchni **102,12 km²**. Ponadto miasto posiada rozwinięty przemysł **odzieżowy, elektroniczny, maszynowy i metalowy, drzewny, spożywczy oraz materiałów budowlanych**. Białystok jest ośrodkiem handlu głównie ze wschodem. Działa tu Centrum Promocji Rynku Wschodniego. W Białymstoku odbywają się międzynarodowe Targi Tekstylno-Odzieżowe, Żywności i Przetwórstwa, Konsumpcyjne, Rolno-Spożywcze.

W stolicy województwa funkcjonują trzy duże ośrodki naukowe – **Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Uniwersytet w Białymstoku oraz Politechnika Białostocka**. Najbardziej znaną niepubliczną uczelnią Białegostoku jest **Wyższa Szkoła Administracji Publicznej**.

1.3. Województwo lubelskie

Województwo lubelskie leży we wschodniej części Polski (między Wisłą a Bugiem). Graniczy z następującymi województwami Polski: podlaskim, mazowieckim, świętokrzyskim i podkarpackim oraz z takimi państwami, jak Białoruś i Ukraina. Województwo lubelskie stanowi 8% powierzchni Polski, co sytuuje je na 3 miejscu w Polsce. Zajmuje ponad 25 tys. km², a zamieszkuje je nieco ponad 2,2 mln osób. Średnia gęstość zaludnienia należy do średnich w kraju i wynosi 87 os./km² (śr. gęstość zaludnienia w Polsce – 122 os./km).

Wśród największych miast województwa warto wymienić: Lublin, Chełm, Zamość i Białą Podlaską, ale także Puławę, Świdnik, Kraśnik, Łuków, Biłgoraj, Lubartów i Łęczną (miasta powyżej 20 tys. mieszkańców).

Stolicą województwa jest **Lublin** – to jedno z największych miast polskich – czyli 9. miasto w kraju pod względem liczby ludności (349 440 mieszkańców) oraz 15. pod względem powierzchni (147 km²).

Priorytetowe sektory gospodarki stolicy województwa to: **sektor spożywczy** (przetwórstwo rolno-spożywcze), **sektor odnawialnych źródeł energii** oraz **sektor Business Process Outsourcing** (centra usług wspólnych). Na terenie miasta funkcjonuje **Podstrefa Lublin** wchodząca w skład **Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec**. W lubelskiej podstrefie zainwestowali m.in. Aliplast Sp. z o.o., Ramatti Sp. z o.o., Ball Packaging Europe Lublin Sp. z o.o. W stolicy województwa lubelskiego funkcjonują także: **Lubelski Park Nauko-wo-Technologiczny** oraz **Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości**.

Lublin to miasto ludzi młodych, ponad **40%** mieszkańców to osoby, które nie ukończyły 35 lat. Miasto słynie z takich prestiżowych uczelni, jak **Katolicki Uniwersytet Lubelski** i **Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej** w Lublinie. Wśród ośrodków akademickich warto także wymienić **Uniwersytet Medyczny** oraz **Uniwersytet Przyrodniczy**.

Przez Lublin przebiegają ważne drogi krajowe i międzynarodowe – **Nr 17** z Warszawy do Kijowa oraz **Nr 19** z Białegostoku do Rzeszowa i **Nr 82** z Lublina do Włodawy. Ponadto Lublin będzie również częścią planowanej do budowy **trasy ekspresowej S-17**, priorytetowej jako połączenie polskiej Warszawy z ukraińskim Kijowem, planowanej w związku z Euro 2012.

1.4. Województwo świętokrzyskie

Województwo położone jest w południowo-wschodniej Polsce. Część jego granic jest naturalna – na południowym wschodzie i wschodzie wyznacza je Wisła, na zachodzie Pilica. Województwo sąsiaduje aż z sześcioma innymi województwami Polski: mazowieckim, lubelskim, podkarpackim, małopolskim, śląskim i łódzki. Zajmuje powierzchnię **11,7 km²**, a mieszka tu **1,3 mln osób**. Na km² przypada 108,9 mieszkańców. W województwie świętokrzyskim jest 30 miast oraz 2832 miejscowości wiejskich. Do największych miast należą: Kielce, Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Skarżysko-Kamienna, Sandomierz, Końskie.

Dominujące sektory województwa świętokrzyskiego to **sektor wyrobów niemetalicznych (hutnictwo** – CELSA Huta Ostrowiec, **cement** – Cementownia Dyckerhoff, Lafarge Cement Polska, Zakład Przemysłu Gipsowego Dolina Nidy, **ceramika** – Cersanit, Ceramika Końskie, Ceramika Gres), **sektor metalowy** – Mesko Zakłady Metalowe w Skarżysku-Kamiennej, **sektor maszynowy** – Fabryka Maszyn i Urządzeń Starvex w Starachowicach. Na terenie województwa zlokalizowana jest także jedna z największych elektrowni w Polsce – **Elektrownia Połaniec**.

Rozwój gospodarki w województwie świętokrzyskim skutecznie wspierany jest przez: **Specjalną Strefę Ekonomiczną Starachowice** oraz **Tarnobrzeską Specjalną Strefę Ekonomiczną Euro-Park Wisłosan** (podstrefa Staszów wraz z Połańcem). Do inwestorów zagranicznych, którzy zainwestowali w strefach województwa świętokrzyskiego należą firmy: Cerrad, Cersanit, R.R. Donnelley Starachowice, Man Bus.

Ważniejsze drogi przebiegające przez region to **droga krajowa Nr 7** na kierunku północ-południe oraz **Nr 74** na kierunku wschód-zachód.

Stolicą województwa świętokrzyskiego są położone w Górach Świętokrzyskich **Kielce**. Miasto stanowi gospodarcze i turystyczne centrum regionu. Kielce są również zagłębiem budowlanym o bogatych tradycjach, ośrodkiem kulturalnym i turystycznym. W Kielcach swoje siedziby mają takie firmy, jak: Cersanit, Barlinek, Grupa Kapitałowa Kolporter, Echo Investment, North Fish, NOMI, VIVE Textile Recycling, Mitex i Exbud.

Najbardziej znanymi uczelniami kieleckimi są: **Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego** oraz **Politechnika Świętokrzyska**, do największych niepublicznych uczelni w mieście można zaliczyć **Wyższą Szkołę Ekonomii i Prawa im. prof. Edwarda Lipińskiego** oraz **Świętokrzyską Szkołę Wyższą**.

Miasto jest także znanym ośrodkiem wystawienniczo-targowym. **Targi Kielce** organizują ponad 60 ekspozycji branżowych rocznie, połączonych z konferencjami naukowymi i pokazami. W Kielcach swoje siedziby mają takie firmy, jak: Cersanit, Barlinek, Grupa Kapitałowa Kolporter, Echo Investment, North Fish, NOMI, VIVE Textile Recycling, Mitex i Exbud.

1.5. Województwo podkarpackie

Województwo podkarpackie jest najdalej wysuniętym na południowy-wschód województwem Makroregionu. Graniczy od wschodu z obwodem lwowskim i obwodem zakarpaczkim Ukrainy, od południa z krajem preszowskim Słowacji oraz z województwami: od północnego-wschodu z lubelskim, od północnego-zachodu z świętokrzyskim i od zachodu z małopolskim. Obszar ten zamieszkuje **2 097 tys. osób**, na **17,8 km²**, co stanowi 5,7% powierzchni Polski. Na terenie województwa podkarpackiego jest 159 gmin, w tym 16 miejskich. Największymi miastami regionu są: **Rzeszów** i **Przemysław**. Do grona dużych podkarpackich miast należą także: Stalowa Wola, Mielec, Tarnobrzeg, Krosno, Dębica, Jarosław, Sarny, Jasło.

Szczególnie istotnymi dla rozwoju województwa sektorami gospodarki są: **sektor lotniczy** (Sikorsky Aircraft, Goodrich Corporation, Stowarzyszenie Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza), **chemiczny** (Lotos Parafiny, Carbon Black Polska, Zakłady Chemiczne Organika-Sarny, Zakłady Chemiczne Siarkopol w Tarnobrzegu), **spożywczy** (mięsny, zbożowo-młynarski, owocowo-warzywny, mleczarski i cukrowniczy) oraz **elektromaszynowy** (General Electric Corporation). Wymienione sektory wytwarzają łącznie 70% produkcji przemysłowej województwa. Ponadto w województwie silnie rozwinięte są: przemysł szklarski, materiałów budowlanych i drzewny.

Na Podkarpaciu funkcjonują dwie specjalne strefy ekonomiczne: najstarsza w Polsce **Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec** (998 ha) oraz **Tarnobrzewska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Wisłosan** (1 336,44 ha), w których łącznie powstało już ponad 20 tys. miejsc pracy. W strefach województwa podkarpackiego zainwestowali m.in.: PZL

Mielec, Goodrich Corporation, BRW. Kronospan Mielec, Lear Corporation, Alumetal Gorzyce, ATS Stahlschmidt&Maiworm, Baltic Wood, Nowy Styl.

Przez teren województwa podkarpackiego przebiegają dwie drogi międzynarodowe **E-371** z Warszawy przez Rzeszów na Słowację oraz **E-40** z Niemiec przez Wrocław, Kraków i Rzeszów na Ukrainę. Drogi krajowe na tym terenie (**Nr 4, 9, 19, 28, 73, 77, 84**) liczą łącznie 719 km, a wojewódzkie – 1632 km. Bardzo ważnym elementem komunikacyjnym województwa jest Międzynarodowy Port Lotniczy Rzeszów-Jasionka oraz linia kolejowa LHS umożliwiająca rozwijanie współpracy gospodarczej między Ukrainą i Rosją.

Stolicą województwa podkarpackiego jest **Rzeszów**. Miasto zamieszkuje ponad 177 tys. mieszkańców. Rzeszów jest 21. miastem w Polsce pod względem liczby ludności oraz 20. pod względem zajmowanej powierzchni. Dominują tu takie sektory gospodarki, jak: **spożywczy, odzieżowy, budowlany i meblarski**. Największe sukcesy Rzeszów może odnotować w przypadku dynamicznego rozwoju **sektora lotniczego** – to właśnie w tym mieście siedzibę ma m.in. stowarzyszenie Dolina Lotnicza.

W Rzeszowie funkcjonuje także Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny ukierunkowany na przemysł wysokotechnologiczny (lotniczy i farmaceutyczny). W mieście młodzi ludzie mają łatwy dostęp do szkolnictwa wyższego, funkcjonują tu m.in. dwie duże uczelnie: **Uniwersytet Rzeszowski** i **Politechnika Rzeszowska** oraz jedna z największych uczelni niepublicznych Makroregionu – **Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania**. W Rzeszowie swoje siedziby mają takie firmy, jak: Zelmer, General Electric Corporation, WSK PZL Rzeszów, ICN Polfa Rzeszów, Asseco Poland, Handlopex, Makarony Polskie.

Rozdział II

Prezentacja Makroregionu Polska Wschodnia

1. Otoczenie polityczne i prawne w Polsce

1.1. System polityczny i prawny Rzeczypospolitej Polskiej

Podstawy ustroju politycznego i społeczno-gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej określa Konstytucja z dnia 2 kwietnia 1997 roku, uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe i zatwierdzona przez Naród w referendum. Konstytucja opiera ustrój państwa polskiego o zasady suwerenności narodu, demokratycznego państwa prawnego, pluralizmu politycznego, pomocniczości (subsydiarności) i samorządu terytorialnego. Organizacja władz państwowych opiera się na zasadzie trójpodziału władz. Władza ustawodawcza należy do dwuizbowego parlamentu: **Sejmu i Senatu**. Organami władzy wykonawczej są **Prezydent i Rada Ministrów**, zaś władzy sądowniczej – **sądy i trybunały**. Istnieją też organy władzy państwowej, któ-

re nie mieszczą się w zasadzie trójpodziału władz: **Najwyższa Izba Kontroli, Rzecznik Praw Obywatelskich** oraz **Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji**.

1.1.1. Sejm

Sejm pełni funkcję ustawodawczą, kontrolną i kreacyjną. Przejawem funkcji ustawodawczej jest możliwość uchwalania przez Sejm ustaw (także zmian konstytucji). Z projektem ustawy może wystąpić grupa 15 posłów, komisja sejmowa, Senat, prezydent, Rada Ministrów oraz grupa 100 tys. obywateli. Sejm uchwala ustawy zwykłą większością głosów. Następnie Senat ma 30 dni na zajęcie stanowiska. Uchwalone ustawy podpisuje prezydent, który zarządza

ich ogłoszenie w Dzienniku Ustaw. Funkcja kontrolna Sejmu koncentruje się na ocenie działalności administracji rządowej, a jej podstawowym instrumentem jest udzielane rządowi wotum zaufania i wotum nieufności. Funkcja kreacyjna polega na kreacji podstaw prawnych instytucji publicznych oraz obsadzie personalnej stanowisk wskazanych w Konstytucji i ustawach.

1.1.2. Władza wykonawcza – Prezydent, Rada Ministrów

Władzę wykonawczą sprawują Prezydent i Rada Ministrów. Obecnie urząd ten pełni (od 2010 roku) **Bronisław Komorowski**. Prezydent jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej. Czuwa nad przestrzeganiem konstytucji, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa oraz nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium.

Rada Ministrów składa się z Prezesa Rady Ministrów, ministrów i wiceprezesów Rady Ministrów. Zgodnie z modelem rządów parlamentarno-gabinetowych Rada Ministrów musi uzyskać większość parlamentarną, stąd też szefem rządu jest zwy-

Demokratyczne wybory

Obywatele w drodze wyborów powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym wybierają pełny skład Sejmu (460 posłów), Senatu (100 senatorów), Prezydenta Rzeczypospolitej, organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego (rady gmin, rady powiatów i sejmiki województw) oraz organy zarządzające gminy (wójtów, burmistrzów i prezydentów miast). Prawo wybierania posiadają wszyscy obywatele, którzy ukończyli 18 lat i nie zostali pozbawieni praw wyborczych wyrokiem sądu. Prawo do kandydowania uzależnione jest od posiadania czynnego prawa wyborczego i osiągnięcia stosownego wieku, np. 35 lat w wyborach prezydenckich.

kle lider partii politycznej, która wygrała wybory (od listopada 2007 roku – **Donald Tusk**). Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną, kieruje administracją rządową, zapewnia wykonanie ustaw, koordynuje prace organów administracji rządowej, chroni interesy Skarbu Państwa, uchwała projekt budżetu państwa oraz kieruje jego wykonaniem, sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków międzynarodowych oraz w dziedzinie obronności kraju.

1.2. Administracja rządowa

Organy administracji rządowej organizacyjnie, personalnie i funkcjonalnie, podlegają organowi rządzącemu państwem – **Radzie Ministrów**, czyli rządowi *sensu stricto*. W skład rządu wchodzi:

- **Prezes Rady Ministrów** (premier – jest zwierzchnikiem służbowym pracowników administracji rządowej),
- **Wiceprezesi Rady Ministrów** (wicepremierzy),
- **ministrowie**,
- **przewodniczący komitetów** określonych ustawami.

Struktura administracji rządowej w Rzeczypospolitej Polskiej jest dość rozbudowana i oparta o przedmiotowy podział administracji rządowej na działy (stan na 11.10.2010 roku – 34), dokonany na podstawie Ustawy z 4 września 1997 roku o działach administracji rządowej. Przykładowymi wyliczonymi w tej ustawie działami administracji rządowej są:

- finanse publiczne,
- gospodarka morską,
- nauka,
- obrona narodowa,
- rolnictwo,
- turystyka,
- środowisko,
- sprawy wewnętrzne.

Ustawa określa zakres przedmiotowo-podmiotowy każdego z tych działów.

1.2.1. Struktura wewnętrzna

Działem administracji rządowej kieruje jednoosobowy naczelny organ państwa – **minister**, któremu premier, niezwłocznie po powołaniu rządu, przydziela dany dział administracji rządowej. Najczęściej jeden minister kieruje więcej niż jednym działem administracji rządowej (liczba ministrów jest zmienna). Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 roku o Radzie Ministrów przesądza, iż minister jednoosobowo wykonuje swoje

kompetencje, kieruje, nadzoruje i kontroluje podporządkowane mu jednostki administracji rządowej, wspomagają go w tym **sekretarz stanu** oraz **podsekretarze stanu** (potocznie zwani wiceministrami), a także gabinet polityczny oraz **dyrektor generalny urzędu**. Oprócz ministrów kierujących działami administracji rządowej (resortowych), mogą być powoływani również tzw. ministrowie bez teki – czyli ministrowie wypełniający zadania wyznaczone im przez premiera – np. minister ds. służb specjalnych czy minister ds. koordynacji prac legislacyjnych.

1.2.2. Jednostki organizacyjne administracji rządowej i terenowej

Podzielone na działy zadania administracji rządowej są realizowane przez różnego rodzaju jednostki organizacyjne rządowej administracji centralnej o właściwości ogólnokrajowej oraz rządowej administracji terenowej, działającej w jednostkach podziału terytorialnego państwa.

1.2.2.1. Jednostki organizacyjne rządowej administracji centralnej:

- **ministerstwa** – ministerstwo jest urzędem obsługującym kierującego danym działem administracji rządowej ministra. Zgodnie z art. 39 ustawy o Radzie Ministrów, ministerstwa tworzy, znosi i przekształca Rada Ministrów, a Prezes Rady Ministrów nadaje ministerstwu statut, w którym określa jego szczegółową strukturę organizacyjną.
- **urzędy centralne** – obok ministerstw tworzą rządową administrację centralną, obejmując swoim zasięgiem terytorium całej Rzeczypospolitej Polskiej i wykonują powierzone im zadania o charakterze wykonawczym. Powoływane są najczęściej na drodze ustawy, która decyduje o podporządkowaniu danego urzędu Radzie Ministrów, premierowi lub jednemu z ministrów.

1.2.2.2. Terenowa administracja rządowa

Terenowa administracja rządowa skupiona jest wokół wojewody, który jest przedstawicielem Rady Ministrów. W Polsce jest szesnaście województw i tyle samo wojewodów. W skład terenowej administracji rządowej wchodzi m.in. służby, inspekcje i straże podporządkowane wojewodzie (np. komendy wojewódzkie policji, wojewódzkie inspektoraty transportu drogowego). Ponadto w jednostkach podziału administracyjnego państwa funkcjonują jednostki administracji specjalnej, podporządkowane organom administracji centralnej (np. urzędy skarbowe, urzędy kontroli skarbowej).

1.3. Administracja samorządowa

Organizacja administracyjna Polski Wschodniej nie różni się od pozostałej części państwa. Administracja publiczna w Polsce dzieli się na dwie części: administrację rządową oraz administrację samorządową. **Reforma administracyjna z 1998 roku** wprowadziła nowy podział administracyjny państwa oraz trójstopniowy model polskiego samorządu terytorialnego. Obok terenowej administracji rządowej w województwie, powiecie i gminie, administrację publiczną sprawują organy samorządu terytorialnego. Podstawowym źródłem prawa samorządowego w Polsce są tzw. **ustawy samorządowe**.

1.3.1. Zasady organizacji samorządu terytorialnego w Polsce

Między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego nie istnieje **hierarchiczna podległość**. Każda jednostka ma do wykonania zadania określone przez ustawę, w które nie może interweniować jednostka wyższego szczebla. **Jednostki samorządu terytorialnego wykonują zadania publiczne we własnym imieniu i na**

Czym jest samorząd terytorialny w Polsce?

Związek lokalnego społeczeństwa, powstały z mocy prawa, organizacyjnie i prawnie wyodrębniony w strukturze państwa, powoływany do samodzielnego wykonywania administracji publicznej oraz wyposażony w materialne środki umożliwiające realizację nałożonych zadań.

Ustawowe podstawy prawne samorządu terytorialnego w Polsce (najważniejsze):

- Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym,
- Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa,
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa.

własną odpowiedzialność. Poszczególne jednostki samorządu terytorialnego posiadają **osobowość prawną** oraz **samodzielną**, która podlega ochronie sądowej. Jednostka samorządu terytorialnego może być podmiotem praw nie tylko publiczno-prawnych, ale również cywilnoprawnych (użytkowanie wieczyste, dzierżawa itd.).

Jednostka samorządu terytorialnego składa **oświadczenia woli za pośrednictwem osób do tego uprawnionych**, np. oświadczenie woli w imieniu gminy w zakresie zarządu mieniem składa jednoosobowo wójt. Niektóre sprawy wymagają zgody organu uchwałodawczego: zaciąganie długoterminowych kredytów, określanie wysokości sumy, do której wójt może samodzielnie zaciągać zobowiązania.

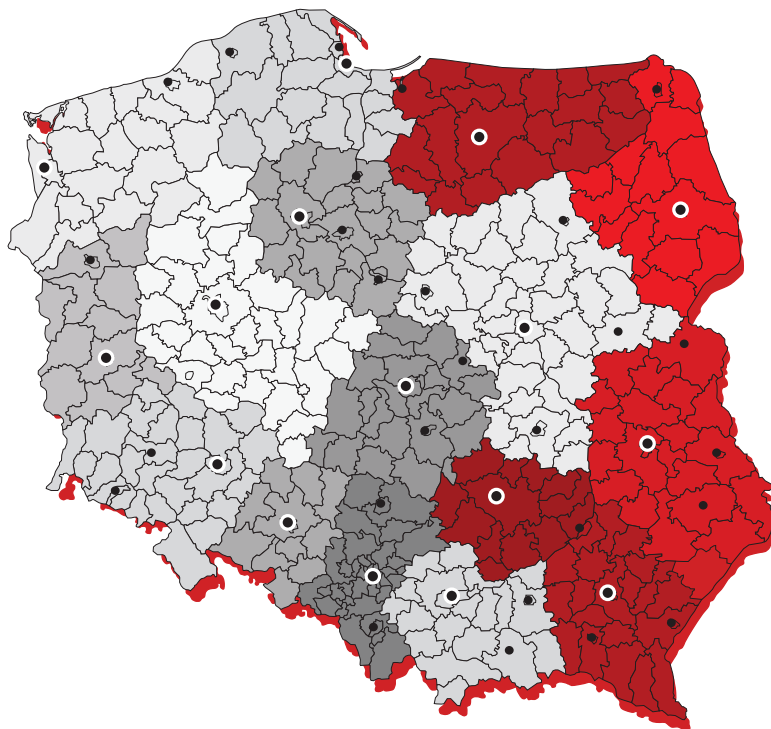
1.3.2. Gmina

Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest **gmina**. Na jej rzecz przejawia **domniemanie kompetencji**. Gminy powinny być jednostkami stosunkowo małymi, tak by pozostawały możliwie najbliżej obywatela. W praktyce potencjał demograficzny i finansowy polskich gmin jest bardzo zróżnicowany.

Zakres działania samorządu powiatowego obejmuje m.in.:

- pomoc społeczną,
- transport zbiorowy i powiatowe drogi publiczne,
- kulturę oraz ochronę zabytków,
- geodezję, kartografię i kataster,
- administrację architektoniczno-budowlaną,
- gospodarkę wodną, ochronę środowiska i przyrody,
- przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizację lokalnego rynku pracy,
- ochronę praw konsumenta.

MAPA 1. Powiatowa mapa Polski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym

W Polsce istnieją dwie kategorie samorządu gminnego: gminy wiejskie i gminy miejskie:

- **gminy wiejskie** – to zwykle niewielkie jednostki, tworzone na obszarach wiejskich. Organem uchwałodawczym gminy wiejskiej jest **rada**, zaś organem wykonawczym – **wójt**. Obsługę urzędniczą zapewnia urząd gminy.
- **gminy miejskie** – wyróżnia fakt, że siedziby rad znajdują się w mieście położonym na terytorium gminy. Organem stanowiącym gminy miejskiej jest **rada miejska**, zaś organem wykonawczym – **burmistrz**. Obsługę urzędniczą zapewnia urząd miasta.

Szczególnym rodzajem gminy miejskiej jest **miasto na prawach powiatu**. Oprócz zadań gminy wykonuje ono również zadania należące do powiatu. Organem stanowiącym miasta na prawach powiatu jest **rada miasta**, zaś organem wykonawczym – **prezydent miasta**. W porównaniu do gminy wiejskiej i gminy miejskiej rada miasta na prawach powiatu składa się z większej liczby radnych.

1.3.3. Powiat

Powiat realizuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, określone przez ustawy.

Specyficznym zadaniem powiatu jest **zapewnienie wykonywania określonych w ustawach zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży**, które działają pod zwierzchnictwem starosty (np. komendy powiatowe policji, powiatowe inspektoraty nadzoru budowlanego).

W Polsce istnieją **dwie kategorie powiatów: ziemskie i grodzkie**. W powiecie organem stanowiącym jest **rada powiatu**, zaś organem wykonawczym – **zarząd** na czele ze **starostą**. Obsługę urzędniczą zapewnia starostwo powiatowe.

1.3.4. Województwo

Województwo wykonuje zadania o charakterze wojewódzkim, niezastrzeżone ustawami na rzecz organów administracji rządowej. Do zadań województwa należy określanie strategii rozwoju województwa oraz prowadzenie polityki rozwoju województwa. Samorząd województwa realizuje również współpracę zagraniczną. W ramach wykonywania tego zadania sejmik uchwala *Priorytety współpracy zagranicznej województwa*.

Organem stanowiącym województwa jest **sejmik województwa**, zaś organem wykonawczym – **zarząd** na czele z **marszałkiem województwa**. Obsługę urzędniczą zapewnia urząd marszałkowski.

Zadania zlecone przekazywane są jednostkom samorządu terytorialnego w drodze ustawy, jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, takimi zadaniami są np. organizacja przygotowanie i przeprowadzenie wyborów i referendów.

Domniemanie zadań na rzecz gminy

Domniemywa się, iż zadania samorządowe należą do gminy – zadania powiatu i województwa muszą być wyraźnie określone przez ustawę. Uzupełniają one zadania realizowane przez gminę. Powiat wykonuje zadania o charakterze ponadgminnym, zaś województwo zadania o charakterze wojewódzkim, niezastrzeżone przez ustawę na rzecz organów administracji rządowej.

Przykładowe zadania gminy:

- sprawy ładu przestrzennego,
- gminne drogi, ulice, mosty, place oraz organizacja ruchu drogowego,
- wodociągi i zaopatrzenie w wodę,
- kanalizacja, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych,
- utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych,
- zaopatrzenie w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- lokalny transport zbiorowy.

Polityka rozwoju województwa

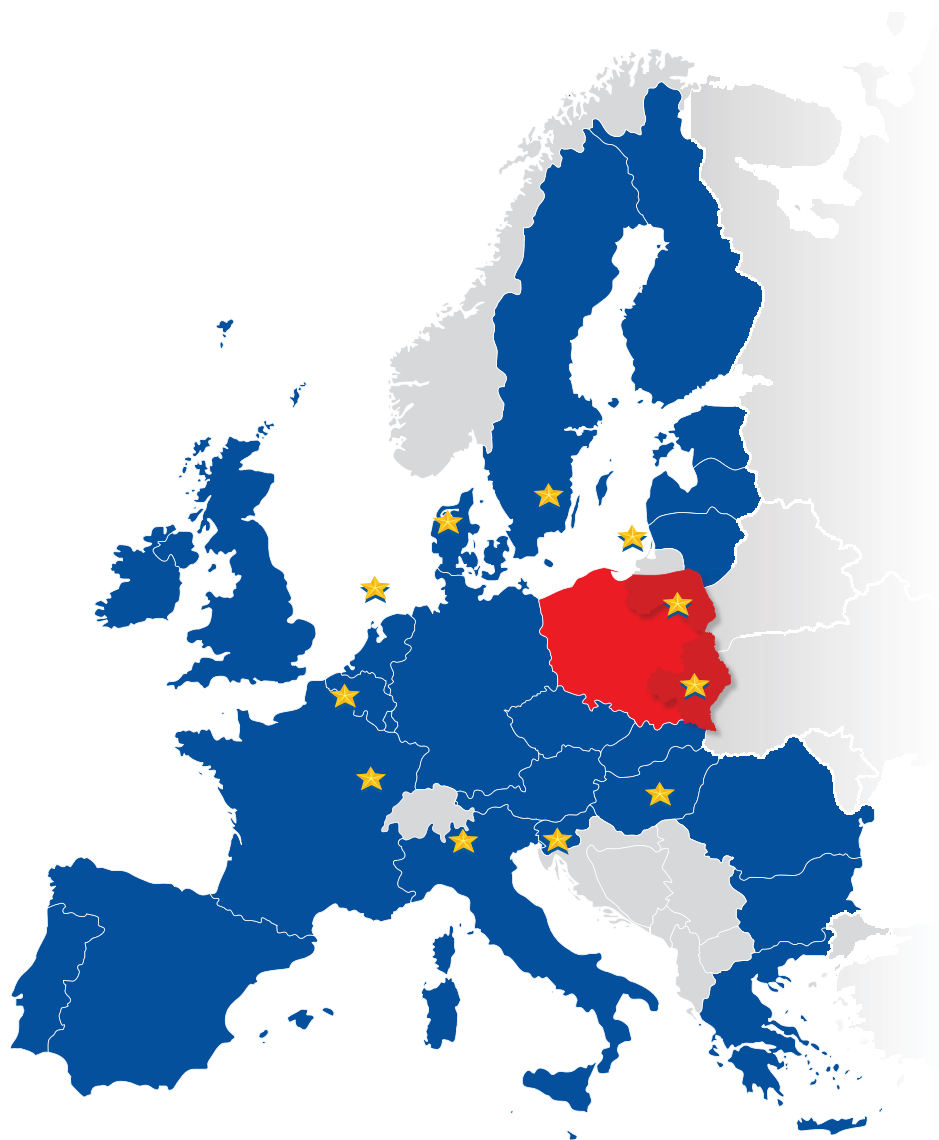
Składa się na nią m.in.:

- tworzenie warunków rozwoju gospodarczego, w tym kreowanie rynku pracy,
- utrzymanie i rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej o znaczeniu wojewódzkim,
- racjonalne korzystanie z zasobów przyrody oraz kształtowanie środowiska naturalnego,
- wspieranie rozwoju nauki i współpracy między sferą nauki i gospodarki,
- popieranie postępu technologicznego oraz innowacji,
- promocja walorów i możliwości rozwojowych województw

MAPA 2. Mapa Polski z podziałem na województwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie reformy administracyjnej Polski z 1 stycznia 1999 roku

1.4. Polska w świecie, Europie i UE

1.4.1. Polska a strefa euro

Pojęciem „strefa euro” określa się grupę Państw Członkowskich Unii Europejskiej, w których walutą jest euro. Przyjęcie wspólnej waluty w ramach UE jest efektem ustanowienia unii gospodarczej i walutowej. Polska, będąc Państwem Członkowskim UE, do strefy euro jeszcze nie należy. Pełne przystąpienie do UGiW wiąże

się z wymogiem uprzedniego spełnienia szeregu kryteriów oraz z koniecznością funkcjonowania w specyficznych ramach prawnych i instytucjonalnych uregulowanych traktatowo.

Unia gospodarcza i walutowa zakłada m.in. przyjęcie polityki gospodarczej opartej na ścisłej koordynacji krajowych polityk gospodarczych oraz – równolegle – funkcjonowanie jednej waluty (euro) oraz prowadzenie jednolitej polityki pieniężnej i polityki wymiany walut, której głównym celem jest utrzymanie stabilności cen.

Wszystkie kraje członkowskie UE (z wyjątkiem Wielkiej Brytanii i Danii) są zobowiązane przyjąć euro. Spełnienie kryteriów konwergencji oceniane jest przez Komisję i Europejski Bank Centralny. Zgodnie z ostatnimi raportami konwergencji, Polska nie spełnia żadnego z kryteriów. W zakresie kryterium stabilności cen, stopa inflacji w Polsce przekracza wartość referencyjną o 2,9 punktów procentowych. Kryterium długoterminowej stopy procentowej, wypełniane nieprzerwanie od listopada 2005 roku do grudnia 2009 roku, nieznacznie przekracza wymagania. Niespełnione są także kryteria fiskalne ze względu na przekraczający wartość referencyjną 3% deficyt budżetowy – w lutym 2010 roku wyniósł on 7,2% PKB. Zadłużenie publiczne sięgnęło poziomu 50,7%. Polska nie spełnia kryterium stabilności walutowej. Niespełnienie kryteriów konwergencji przez Polskę wynika w znacznej mierze z kryzysu gospodarczego.

1.4.2. Polska w organizacjach międzynarodowych

Polska jest członkiem wielu organizacji międzynarodowych, jednak przynależność do niektórych stała się możliwa dopiero po okresie transformacji ustrojowej z 1989 roku.

1.4.2.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)

Jako jeden z członków założycieli Polska wspierała przedsięwzięcia ONZ na rzecz rozbrojenia, dekolonizacji czy zwalczania rasizmu. Była autorem wielu projektów konwencji (np. Konwencji Praw Dziecka), przyczyniła się do opracowania Traktatu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej. W latach 90. XX wieku. Polska zgłosiła w ONZ wiele inicjatyw dotyczących m.in. praw człowieka, walki z międzynarodową przestępczością zorganizowaną oraz reformy ONZ. W 1996 roku po raz piąty została wybrana na niestalego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Akcesja Polski do Unii Europejskiej

W 2004 roku (1 maja) Polska stała się unijnym państwem członkowskim, przyjmując wszelkie tego konsekwencje.

W obrębie Unii Europejskiej – Polska zalicza się do grona państw dużych.

Kluczowe znaczenie dla umocnienia Polski w UE mają:

- skuteczne inicjatywy organizacyjne (np. Partnerstwo Wschodnie),
- konstruktywny udział w unijnym procesie decyzyjnym (bez nadużywania prawa weta),
- wzrost konkurencyjności polskiej gospodarki (sporym sukcesem polskiej gospodarki okazało się utrzymanie wzrostu gospodarczego w czasie, gdy większość państw europejskich odnotowała wskazania ujemne w tym względzie).

Przystąpienie do eurolandu wymaga spełnienia czterech kryteriów konwergencji:

1. kryterium stabilności walutowej – minimum dwuletni okres uczestnictwa w europejskim mechanizmie walutowym (ERM II), pozytywna ocena Europejskiego Banku Centralnego i zakaz samowolnej dewaluacji waluty krajowej – maksymalne dopuszczalne pasmo wahań wynosi +/-15% odchylenia względem kursu centralnego;
2. kryterium stabilności cen – poziom inflacji w państwie w ciągu roku poprzedzającego badanie nie może przekraczać 1,5 pkt. procentowego inflacji w trzech wybranych państwach Unii Europejskiej, mających najlepsze rezultaty w tej dziedzinie;
3. kryterium stóp procentowych – w ciągu roku przed badaniem średnia nominalna długoterminowej stopy procentowej nie może przekraczać stopy wybranych trzech państw UE o więcej niż 2 pkt. procentowe;
4. kryterium fiskalne – państwo członkowskie nie może być objęte procedurą nadmiernego deficytu (EDP), czyli nie mogą być przekroczone wskaźniki odnoszące się do sektora instytucji rządowych i samorządowych – deficyt 3% PKB, zadłużenie 60% PKB.

1.4.2.2. Europejska Konwencja Praw Człowieka

W 1991 roku wraz z przyjęciem do Rady Europy, Polska przystąpiła do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka z 1950 roku. Jej strażnikiem jest Europejski Trybunał Praw Człowieka z siedzibą w Strasburgu. Od 1 maja 1993 roku osoby, które uznały, że ich prawa wynikające z konwencji zostały na terytorium RP naruszone, mogą składać skargi indywidualne do Trybunału. Polska ratyfikowała szereg innych konwencji Rady

Europy, m.in. Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego i Europejską Kartę Społeczną. W październiku 2010 roku po raz pierwszy Polak został wybrany na stanowisko sekretarza generalnego Rady Europy.

1.4.2.3. Wspólnota Europejska

Od 1989 roku Polska rozpoczęła starania o przyjęcie do Wspólnot Europejskich. Żmudny proces negocjacji zakończył się w grudniu 2002 roku na szczycie w Kopenhadze, 16 kwietnia 2003 roku w Atenach podpisano Układ Akcesyjny, a w dniach 7-8 czerwca 2003 roku przeprowadzono w Polsce referendum, w którym ponad 75% głosujących poparło akcesję Polski do UE. Pierwszego maja 2004 roku Polska stała się członkiem Unii.

1.4.2.4. Sojuszu Północnoatlantycki

Po rozwiązaniu Układu Warszawskiego Polska rozpoczęła starania o przystąpienie do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Szesnastego grudnia 1997 roku rozmowy akcesyjne zakończyły się podpisaniem w Brukseli Protokołu Akcesyjnego. W dniu 12 marca 1999 roku Polska stała się jego pełnoprawnym członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego.

1.4.2.5. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)

Organization for Economic Cooperation and Development – istnieje od 1961 roku, powstała na podstawie tzw. Konwencji Paryskiej (przekształcona z Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej OEEC). Jedną z najważniejszych organizacji gospodarczych na świecie. Skupia wysoko rozwinięte państwa, a podstawowym jej celem jest dążenie do osiągania równomiernego wzrostu gospodarczego państw członkowskich, poprzez tworzenie jak najlepszych warunków dla ich rozwoju gospodarczego oraz poprawy stopy życiowej ich obywateli oraz zapewnienia stabilności finansowej i pomocy biednym krajom. Polska rozpo-

częła współpracę z OECD w 1990 roku, jej członkiem została w 1996 roku.

1.4.2.6. Światowa Organizacja Handlu (WTO)

Polska należała do państw założycielskich WTO i ratyfikowała w 1995 roku stosowne porozumienie. Podstawowym celem tej organizacji jest liberalizacja międzynarodowego handlu, obniżenie cel, prowadzenie prohandlowej polityki inwestycyjnej.

1.4.2.7. Bank Światowy (IBRD)

International Bank for Reconstruction and Development – Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju ma swą siedzibę w Waszyngtonie. Polska przystąpiła do Banku Światowego w 1986 roku, reprezentantem Polski z kontaktach z IBRD jest Prezes Narodowego Banku Polskiego (obecnie prof. **Marek Belka**). Do 1996 roku Polska otrzymała z Banku Światowego środki, mające pomóc w procesie transformacji i przystosowania do zasad wolnego rynku. Bank Światowy zajmuje się finansowaniem projektów z dziedziny irygacji i urbanizacji.

1.4.2.8. Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF)

International Monetary Fund – założony został w 1944 roku. Polska jest członkiem IMF od 1986 roku. Wśród zadań organizacji jest: popieranie współpracy walutowej na szczeblu międzynarodowym, zabezpieczanie stabilności kursów walut, monitorowanie międzynarodowego zadłużenia państw członkowskich oraz wspieranie rozwoju handlu na świecie.

1.4.2.9. Rady Państw Morza Bałtyckiego

Organizacja istnieje od 1992 roku. Polska jest członkiem tego regionalnego forum współpracy państw basenu Morza Bałtyckiego. Organizacja zrzesza obok Polski, także Danię, Estonię, Finlandię, Łotwę, Niemcy, Norwegię, Rosję i Szwecję. Celem tej organizacji jest wzmacnianie bezpieczeństwa i stabilności w regionie poprzez podejmowanie wspólnych działań na obszarach ochrony środowiska, rybołówstwa, ochrony zasobów Morza Bałtyckiego czy energetyki.

1.5. Władza sądownicza

Najważniejsze zasady funkcjonowania sądów:

- niezależności sądów,
- niezawisłości sędziów,
- prawa do sądu i prawa do obrony,
- dwuinstancyjności (co najmniej),
- jednolitości (na terenie całego państwa istnieje ta sama struktura sądów),
- jawności rozprawy,
- kontradyktoryjności,
- zasada udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (udział ławników).

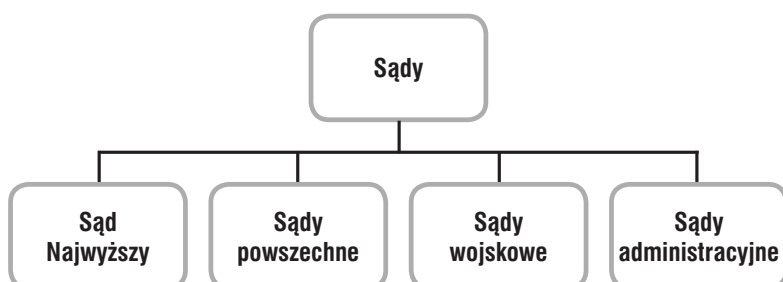
1.4.1. Struktura sądów w Polsce

1.5.1.1. Sądy powszechne

Są sądami o właściwości generalnej, czyli takimi do których zwracamy się, jeżeli danej kategorii spraw ustawy nie powierzają innym sądom. W Polsce obecnie funkcjonują trzy instancje sądów powszechnych: **sądy rejonowe**, **sądy okręgowe** oraz **sądy apelacyjne**.

Sąd rejonowy jest tworzony dla gmin lub ich części. W jego strukturze mogą być odrębne wydziały: karny, cywilny, sąd pracy, sąd rodzinny, sąd gospodarczy. Jest

SCHEMAT 1. Struktura sądów w Polsce

właściwy w sprawach pierwszej instancji. Kolejnym szczeblem są **sądy okręgowe**, których właściwość obejmuje odwołania od orzeczeń sądów rejonowych i orzekanie w pierwszej instancji w sprawach skomplikowanych lub poważniejszych. **Sądy apelacyjne** rozpatrują apelacje od orzeczeń sądów okręgowych. Tak jak sąd rejonowy sądy okręgowe i apelacyjne dzielą się na wydziały.

1.5.1.2. Sądy administracyjne

Zajmują się sądową kontrolą administracji publicznej: rozpatrują skargi na rozstrzygnięcia zapadłe w postępowaniu administracyjnym, skargi na przepisy aktów prawa miejscowego oraz sprawują kontrolę nad aktami nadzoru nad działalnością samorządu terytorialnego. Sądownictwo administracyjne jest dwuinstancyjne – oprócz **Naczelnego Sądu Administracyjnego**, który jest instancją odwoławczą, orzekają **wojewódzkie sądy administracyjne**.

1.4.1.3. Sądy wojskowe

Zajmują się przestępstwami żołnierzy w czynnej służbie wojskowej i niektórymi przestępstwami popełnionymi przez cywilnych pracowników wojska i żołnierzy sił zbrojnych państw obcych. W strukturze tych sądów występują **wojskowe sądy garnizonowe**, działające jako pierwsza instancja i **wojskowe sądy okręgowe**, działające jako instancja odwoławcza. Kasacje rozpatruje Sąd Najwyższy.

1.5.1.4. Sąd Najwyższy

Sprawuje nadzór orzecniczy nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych, zapewnienie prawidłowej wykładni prawa oraz opiniowanie projektów ustaw. Zadania te realizuje przede wszystkim poprzez rozpoznawanie środków odwoławczych oraz podejmowanie uchwał mających na celu wyjaśnienie przepisów prawnych.

1.5.2. Trybunały

Drugą częścią władzy sądowniczej są trybunały – Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

Zadaniem **Trybunału Konstytucyjnego** jest kontrola zgodności norm niższego rzędu z konstytucją. Rozpatruje także inne sprawy, np. orzeka o zasadności skarg konstytucyjnych, czy rozstrzyga spory kompetencyjne.

Trybunał Stanu egzekwuje odpowiedzialność konstytucyjną – czyli za określone naruszenia prawa – realizowaną z inicjatywy parlamentu, która dotyczy osób sprawujących najwyższe urzędy w państwie.

Polska w Unii Europejskiej

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej, sądy polskie są zobligowane do stosowania prawa unijnego, podlegamy także orzecznictwu unijnych organów sądowych: Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu Pierwszej Instancji.

1.6. Finanse, banki, GPW

1.6.1. Sektor bankowy

System bankowy w Polsce składa się z **banku centralnego** (emisyjnego) i **banków komercyjnych i spółdzielczych**.

Rynek polski funkcjonuje w ramach **międzynarodowego systemu bankowego**. Napływ inwestycji zagranicznych do polskiego sektora bankowego przyniósł w efekcie szybki rozwój pod względem jakościowym i ilościowym. Produkty i usługi finansowe oferowane na rynku polskim są porównywalne jakościowo z proponowanym w państwach Unii Europejskiej. Pry-

watny kapitał zwiększył międzybankową konkurencyjność, spowodował wzrost podaży kapitału na rynku oraz wymusił zmiany dostosowujące polskie instytucje finansowe do standardów rynku światowego (m.in. bankowość elektroniczna).

Na chwilę obecną charakterystyczne są działania zmierzające do wzrostu stabilności źródeł finansowania przy minimalizacji ryzyka.

1.6.1.1. Komisja Nadzoru Finansowego (KNF)

Komisja Nadzoru Finansowego została powołana Ustawą z dnia 21 lipca 2006 roku o nadzorze nad rynkiem finansowym. Wprowadzenie tej ustawy spowodowało przejęcie przez KNF funkcji, jakie dotychczas spełniały Komisja Papierów Wartościowych i Giełd, Komisja Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych, Komisja Nadzoru Bankowego oraz Generalny Inspektorat Nadzoru Bankowego.

KNF jest organem administracji publicznej sprawującym państwowy nadzór nad rynkiem finansowym w Polsce. Celem tego nadzoru jest zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilność, bezpieczeństwo oraz przejrzystość, a co za tym idzie zaufanie do niego. W skład **Komisji Nadzoru Finansowego** wchodzi Przewodniczący KNF, dwóch zastępców oraz 4 członków (przedstawiciele Ministra Finansów, Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz Prezydenta RP). **Organem wykonawczym** jest **Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF)**, a nadzór nad działalnością KNF sprawuje **Prezes Rady Ministrów**.

1.6.1.2. Giełda Papierów Wartościowych (GPW)

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie jest instytucją publiczną, której zadaniem jest zapewnienie możliwości

Podstawowe funkcje banków:

- kreowanie pieniądza centralnego (banki centralne)
- kreowanie zdecentralizowanego pieniądza wkładowego jako instrumentu kredytowego i ośrodka płatniczego (banki komercyjne)
- pośredniczenie między posiadaczami środków pieniężnych

Funkcja banków komercyjnych:

- ekonomiczna – przekształcanie pieniądza pasywnego (oszczędnościowe) w pieniądź aktywny (inwestycyjny), powodujący przyrost kapitału
- rachunkowo-operacyjna – prowadzenie rachunków przedsiębiorstw i dokonywanie na nich operacji bankowych
- usługowa – tworzenie biur maklerskich, za pośrednictwem których banki oferują papiery wartościowe w publicznym obrocie, prowadzą rachunki papierów wartościowych swoich klientów oraz na ich zlecenie i w ich imieniu sprzedają i kupują akcje, obligacje i inne walory)

obrotu papierami wartościowymi (akcjami, obligacjami, prawami poboru, prawami do akcji itp) dopuszczonymi do obrotu giełdowego.

Wymianę tą reguluje Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o obrocie instrumentami finansowymi, o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych i o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, a także wewnętrzny regulamin giełdy.

GPW w Warszawie jest spółką akcyjną powołaną przez Skarb Państwa, który posiada obecnie 35% udziałów w kapitale zakładowym Spółki. W listopadzie 2010 roku inwestorzy odnotowali udaną prywatyzację GPW (wartość oferty publicznej – 1,2 mld PLN/304 mln EUR). Warszawska giełda zalicza się do najbardziej dynamicznych rynków europejskich, pod względem liczby debiutów znajduje się w ścisłej czołówce, po emisji akcji należy do nielicznych kilkunastu sprywatyzowanych spółek giełdowych na świecie. Warto także wspomnieć, że do polskiego rynku giełdowego należy również rekord największej oferty publicznej w roku 2009 – a była to prywatyzacja spółki PGE.

GPW prowadzi obrót instrumentami finansowymi na trzech rynkach:

Zadania Komisji Nadzoru Finansowego

- nadzór nad rynkiem finansowym,
- działania regulujące prawidłowe funkcjonowanie rynku finansowego,
- rozwój rynku finansowego i jego kontrola,
- działania informacyjne i edukacyjne w zakresie funkcjonowania rynku finansowego,
- przygotowywanie projektów aktów prawnych w zakresie nadzoru nad rynkiem finansowym,
- rozstrzyganie sporów pomiędzy uczestnikami rynku finansowego.

- **Głównym Rynku GPW** – który podlega nadzorowi KNF i jest rynkiem regulowanym;
- **NewConnect** – rynku działającym w formule alternatywnego systemu obrotu, stworzonym z myślą o młodych i rozwijających się firmach, działających zwłaszcza na obszarze nowych technologii (od 2007 roku);
- **Catalyst** – rynku instrumentów dłużnych (obligacji komunalnych, korporacyjnych i listów zastawnych), tworzą go dwie platformy obrotu prowadzone w formule rynku regulowanego i alternatywnego systemu obrotu (ASO). Powstał we wrześniu 2009 roku.

Handel na giełdzie odbywa się za pośrednictwem domów maklerskich lub banków prowadzących działalność maklerską.

TABELA 1. Instrumenty finansowe notowane na GPW

Instrumenty finansowe notowane na GPW	
Kasowe	Pochodne
akcje	kontrakty terminowe
prawa do akcji	opcje (na akcje i indeksy)
prawa poboru	jednostki indeksowe
prawa pierwszeństwa	
obligacje	
certyfikaty inwestycyjne	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GPW

TABELA 2. Indeksy GPW w Warszawie

Cenowe		Dochodowe		Inne
Główny Rynek GPW	Główny Rynek GPW		NewConnect	Kastomizowane
	całego rynku	sektorowe		
WIG20 Indeks 20 największych i najłynniejszych spółek giełdowych			NCIndex Indeks szerokiego portfela, obejmuje akcje i prawa do akcji wszystkich spółek notowanych na tym rynku	DWS-MS
mWIG40 Indeks 40 średnich spółek giełdowych	WIG Indeks wszystkich spółek giełdowych	WIG-banki Indeks spółek z sektora bankowego		
sWIG80 Indeks 80 małych spółek giełdowych	WIG-PL Indeks krajowych spółek giełdowych	WIG-budownictwo Indeks spółek z sektora budowlanego		
		WIG-chemia Indeks spółek z sektora chemia		
		WIG-deweloperzy Indeks spółek z sektora deweloperów		
		WIG-energia Indeks spółek z sektora energetycznego		
		WIG-informatyka Indeks spółek z sektora informatyka		
		WIG-media Indeks spółek z sektora mediów		
		WIG-paliwa Indeks spółek z sektora paliw		
		WIG-spożywczy Indeks spółek z sektora spożywczego		
		WIG-telekomunikacja Indeks spółek z sektora telekomunikacyjnego		

Niezależnie od rodzaju instrumentu i systemu notowań jednostką transakcyjną jest jedna sztuka. Obrót instrumentami finansowymi odbywa się na jednym z dwóch rynków: **podstawowym** lub **równoległym**, w **systemie notowań jednolitych** lub **ciągłych**. Od zysków z inwestycji na giełdzie inwestorzy płacą 19% podatek. Inwestorzy

zagraniczni podlegają tym samym przepisom, co inwestorzy krajowi, przy czym ich obowiązek podatkowy regulowany jest dodatkowo odpowiednimi umowami o unikaniu podwójnego opodatkowania. Podstawowym wzorem oceny inwestycji są indeksy szerokiego portfela (tzw. benchmarki) [Tabela 2].

TABELA 3. Potencjał GPW w Warszawie

Liczba notowanych instrumentów	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
spółki (ogółem)	225	230	217	203	230	255	284	351	374	379	391
spółki zagraniczne	-	-	-	1	5	7	12	23	25	25	24
liczba debiutantów	13	9	6	5	36	35	38	81	33	13	22
liczba wycofań	9	4	19	19	9	10	9	14	10	8	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GPW, stan: na 11.2010 r.

TABELA 4. Kapitalizacja podmiotów notowanych na giełdzie

Rynek podstawowy	Spółki krajowe	Spółki zagraniczne	Razem
liczba spółek	322	25	347
kapitalizacja (mln PLN)	520 300,78	245 380,37	774 681,15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GPW, stan: na 10.2010 r.

2. Rynek Makroregionu Polski Wschodniej

2.1. Produkt Krajowy Brutto

Udział Polski Wschodniej w PKB Polski jest dość stabilny. Zmiany w perspektywie 8 lat nie są duże. W Makroregionie wielkość wytwarzanego PKB w 2008 roku stanowiła 15,46% całości polskiego PKB.

Wśród województw Makroregionu najwyższy udział w tworzeniu PKB w roku 2008

osiągnęło województwo lubelskie (3,93%), zaś najniższy województwo podlaskie (2,28%).

W latach 2000–2009 PKB w Polsce Wschodniej stale wzrastał. W przypadku wszystkich województw tempo wzrostu gospodarczego było dodatnie, sięgało ponad 5,5% (jedynie dla województwa warmińsko-mazurskiego niewiele poniżej tego wskaźnika).

TABELA 5. Udział Polski Wschodniej w tworzeniu PKB w latach 2000–2009 (ceny bieżące)

	Polska (w mln PLN)	Polska Wschodnia (w mln PLN)	Udział Polski Wschodniej (w %)
2000	744 378	117 702	15,81
2001	760 595	120 862	15,89
2002	781 112	123 628	15,83
2003	816 080	130 175	15,95
2004	924 538	144 807	15,66
2005	983 302	151 563	15,41
2006	1 060 031	162 231	15,30
2007	1 176 737	179 482	15,25
2008	1 275 432	197 287	15,46
2009	1 343 657	207 902*	15,47*

*) dane szacunkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

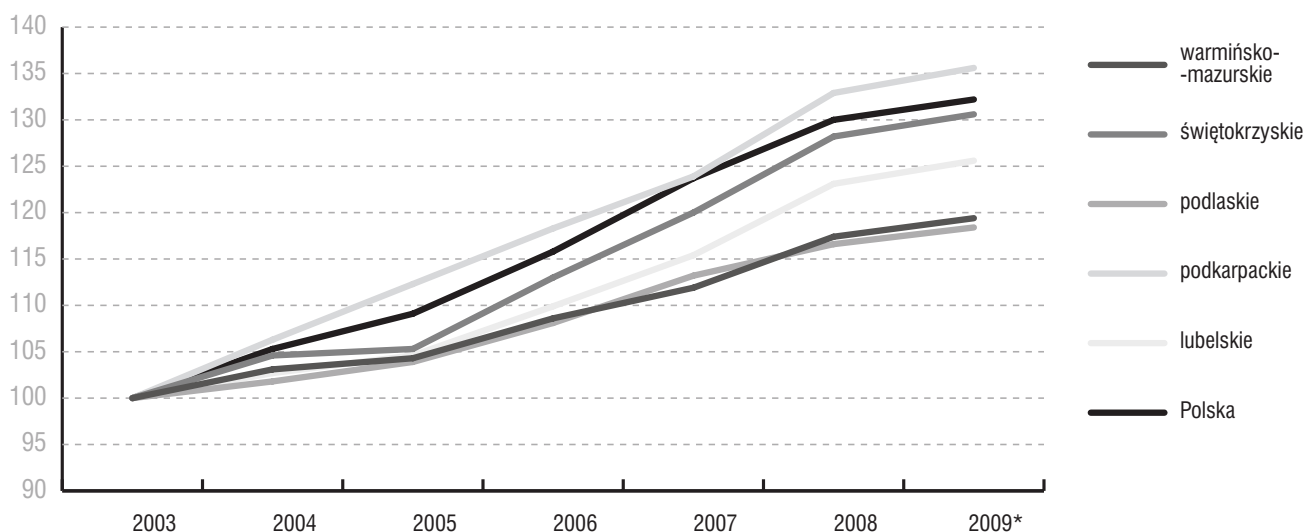
TABELA 6. Udział województw Polski Wschodniej w tworzeniu PKB w latach 2008 i 2009* (w procentach, ceny bieżące)

Rok	Polska Wschodnia	lubelskie	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
2008	15,46	3,93	3,79	2,28	2,67	2,77
2009*	15,47	3,96	3,82	2,29	2,71	2,78

*) dane szacunkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 1. Skumulowane tempo wzrostu gospodarczego w województwach Polski Wschodniej w latach 2003–2009*
(2003=100, ceny stałe)

*) dane szacunkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnioroczne tempo wzrostu gospodarczego pozwoliło województwom na osiągnięcie w 2009 roku PKB większego nawet o 60% i więcej niż w roku 2000. Rekordzistą jest województwo świętokrzyskie, które zanotowało aż 71,44% przyrostu PKB w przeciągu ostatniej dekady.

PKB per capita w województwach Polski Wschodniej osiągnął wartość ponad 24 tys. PLN (ceny bieżące) – najwyższy poziom

wykazuje województwo świętokrzyskie z wytworzonym PKB o wysokości ponad 28,2 tys. PLN [Wykres 1].

W ciągu 9 lat PKB per capita wzrastał systematycznie. Spośród województw Polski Wschodniej najlepszy wynik uzyskało województwo świętokrzyskie (przyrost o 11 680 PLN), a najniższy podkarpackie (przyrost o 9527 PLN).

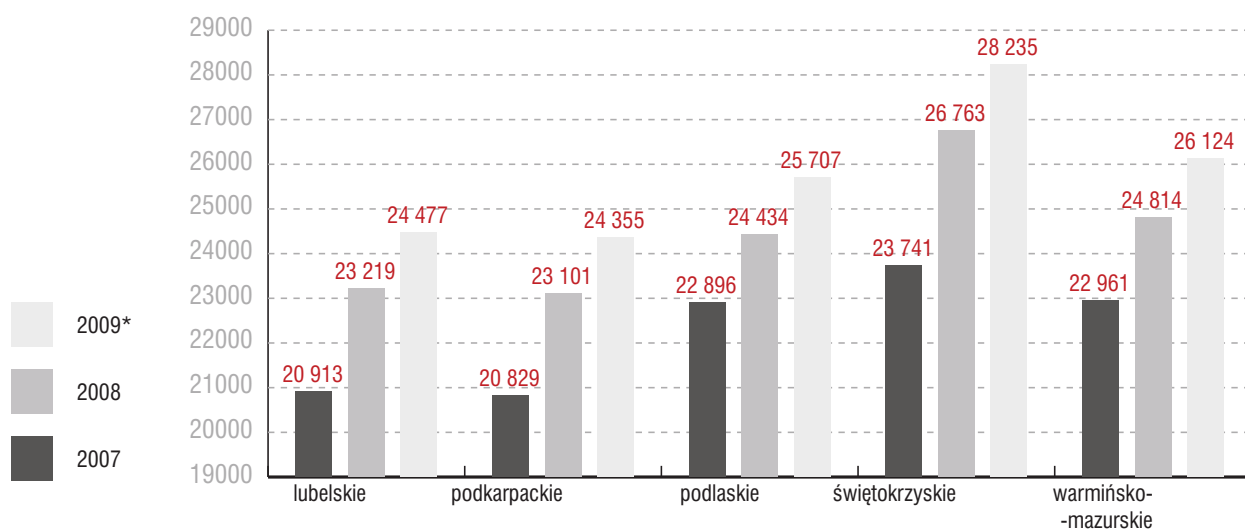
TABELA 7. Skumulowane tempo wzrostu PKB ogółem i per capita w województwach Polski Wschodniej w latach 2000–2009*
(2000=100, w procentach)

	lubelskie	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
Rok 2000 = 100					
ogółem	162,79	166,33	159,28	166,83	158,76
per capita	167,25	167,61	163,95	171,44	160,90

*) dane szacunkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 2. Produkt Krajowy Brutto per capita w województwach Polski Wschodniej w latach 2007–2009* w PLN (ceny bieżące)

*) dane szacunkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Następował również wzrost realnych dochodów ludności [Tabela 8]. Świadczy to o stałym rozszerzaniu się rynku zbytu tych województw. W okresie 2000–2008 dochody te w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrosły o ponad 20% (często dosyć znacznie), w większości województw Makroregionu przekraczając skumulowany wzrost dla

całego kraju. Najsilniejszy wzrost odnotowano w przypadku województwa lubelskiego (dochody w 2008 r. były o 28% wyższe niż w 2000 r.), na następnych miejscach uplasowały się województwa: podlaskie (wzrost o 26,8), świętokrzyskie (wzrost o 26,6%), warmińsko-mazurskie (23,8%) i podkarpackie (wzrost o 21%).

TABELA 8. Dynamika realnych dochodów do dyspozycji na 1 mieszkańca w województwach Polski Wschodniej w latach 2000–2008

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008
	Rok poprzedni = 100								2000 = 100
Polska	102,6	100,3	101,3	102,3	101,5	104,8	104,8	104,0	123,6
lubelskie	104,3	100,7	102,4	102,2	100,7	105,0	106,0	103,9	128,0
podkarpackie	101,7	99,4	101,8	101,1	101,9	105,3	104,6	103,6	121,0
podlaskie	105,6	99,5	100,9	105,6	100,1	105,7	104,2	102,7	126,8
świętokrzyskie	101,2	102,1	104,2	101,7	100,4	105,9	104,7	103,9	126,6
warmińsko-mazurskie	99,7	99,9	104,1	104,3	101,6	104,8	103,7	103,7	123,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.2. Wskaźnik wydajności pracy

W województwach Polski Wschodniej w ostatnich latach wydajność pracy rośnie w dwucyfrowym tempie. W latach 2005–2008 wartość dodana brutto na jednego zatrudnionego najsilniej wzrosła w przypadku województwa świętokrzyskiego, gdzie odnotowano w tym czasie wzrost aż o 27%, kolejne w rankingu są województwa: lubelskie (ponad 23,2%), podkarpackie (19,9%)

podlaskie (wzrost o prawie 17,5%), i warmińsko-mazurskie, gdzie wydajność pracy wzrosła o ponad 14,5%.

Makroregion Polski Wschodniej wykazuje duże możliwości rozwoju podmiotów gospodarczych w sektorach usług i przemysłu. Występuje tu także stosunkowo duży udział sektora surowcowego w wytwarzaniu wartości dodanej.

Udział przemysłu w trzech województwach Polski Wschodniej (podlaskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie) jest mniejszy niż średnio dla całej Polski, natomiast usług zbli-

TABELA 9. **Dynamika wartości dodanej brutto na 1 pracującego w województwach Polski Wschodniej w latach 2005–2008**

	2006	2007	2008
	2005 = 100		
lubelskie	105,4	114,4	123,2
podkarpackie	105,7	112,0	119,9
podlaskie	106,1	115,0	117,5
świętokrzyskie	107,9	117,5	127,0
warmińsko-mazurskie	104,5	110,1	114,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

żony do średniej krajowej. Relatywnie niższy poziom uprzemysłowienia i usług w gospodarce Polski Wschodniej jest ogromną szansą na rozwój podmiotów (również z zagranicy), które przy wykorzystaniu swojego kapitału intelektualnego i technologicznego, w oparciu o potencjał regionu mogą osiągnąć sukces gospodarczy.

2.3. Ceny

Tempo zmian cen dóbr konsumpcyjnych w województwach Polski Wschodniej

nie odbiega znacząco od tego wskaźnika dla całej gospodarki. W ostatnim okresie (II kwartał 2010 r.) ceny dóbr konsumpcyjnych w Polsce wzrosły o 2,3% w porównaniu do takiego samego okresu roku poprzedniego. Wśród województw Polski Wschodniej odnotowano najsilniejszy wzrost w województwie warmińsko-mazurskim (2,7%) i podkarpackim (2,6%). Oba te województwa osiągały wyniki wyższe od średniej również w I kwartale 2010 roku. Najstabilniej rosły ceny w województwie lubelskim.

TABELA 10. Struktura wartości dodanej brutto według rodzajów działalności w województwach Polski Wschodniej w latach 2007 i 2008

Województwa Lata	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	Przemysł	Budownictwo	Handel i naprawy; hotele i restauracje; transport, gospo- darka magazynowa i łączność	Pośrednictwo finansowe; obsługa nieru- chomości i firm	Pozostała działalność usługowa
	Województwo =100						
Polska							
2007	100,0	4,3	24,3	6,5	27,1	19,2	18,5
2008	100,0	3,7	23,9	7,0	26,9	19,6	18,8
lubelskie							
2007	100,0	7,9	18,8	6,6	26,9	15,7	24,1
2008	100,0	6,6	19,6	7,0	26,7	16,0	24,0
podkarpackie							
2007	100,0	3,5	26,7	6,3	26,6	14,1	22,8
2008	100,0	2,9	26,7	7,1	26,3	14,5	22,5
podlaskie							
2007	100,0	10,7	19,9	6,3	25,2	14,7	23,2
2008	100,0	9,6	18,2	7,1	25,7	15,7	23,7
świętokrzyskie							
2007	100,0	6,3	26,4	7,2	27,2	12,6	20,2
2008	100,0	5,3	27,5	7,6	27,1	12,7	19,7
warmińsko- -mazurskie							
2007	100,0	7,8	23,1	6,5	24,0	15,8	22,8
2008	100,0	6,6	22,2	7,5	24,7	16,1	23,0

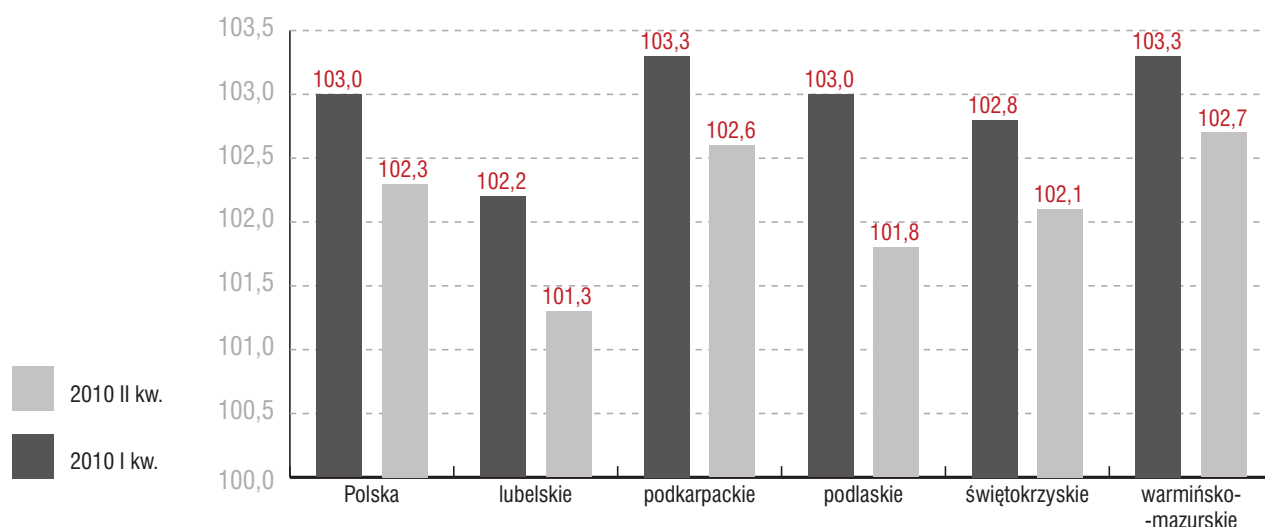
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 11. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w województwach Polski Wschodniej w latach 2006–2010 (analogiczny okres roku poprzedniego =100)

	Polska	lubelskie	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
2006	101,0	100,8	101,3	100,9	101,1	100,6
2007	102,5	102,3	102,7	102,3	102,7	102,3
2008	104,2	104,2	104,4	104,3	104,5	104,3
2009	103,5	103,3	103,9	103,2	103,8	103,3
2010 (I kw.)	103,0	102,2	103,3	103,0	102,8	103,3
2010 (II kw.)	102,3	101,3	102,6	101,8	102,1	102,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 3. Dynamika cen towarów i usług konsumpcyjnych w województwach Polski Wschodniej w I półroczu 2010 roku (analogiczny okres roku poprzedniego =100)

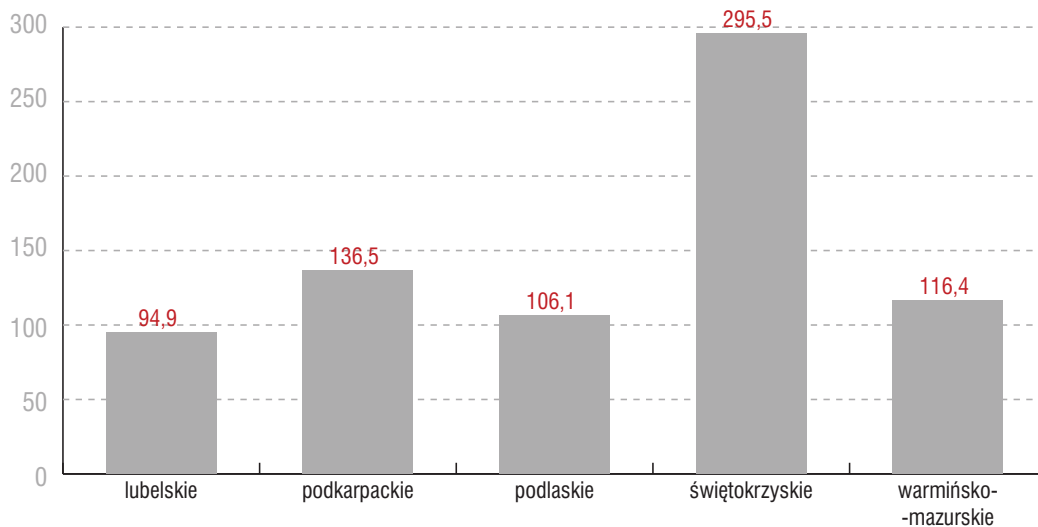
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.4. Eksport

W latach 2000–2007 szybko wzrastała wartość polskiego eksportu w euro. W Polsce Wschodniej najszybszy wzrost odnotowano w województwie świętokrzyskim [Wykres 4]. W 2007 roku eksport tego województwa stanowił prawie 300% w porównaniu do 2000 roku. Kolejne województwo: podkarpackie osiągnęło wzrost eksportu o 50% w 2007, roku w stosunku do 2000 roku.

Wartość eksportu realizowanego przez firmy Polski Wschodniej stale rośnie (jedynie w 2008 roku odnotowano spadek). Przeciętna stopa wzrostu eksportu w latach 2000–2007 wyniosła 5,6%. Udział eksportu realizowanego przez województwa Polski Wschodniej stanowi około 8% polskiego eksportu.

WYKRES 4. Łączny wzrost eksportu województw Polski Wschodniej w okresie 2000–2007 (2000=100)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

TABELA 12. Wartość i dynamika eksportu Polski Wschodniej w latach 2004–2008

	2004	2005	2006	2007	2008
mld PLN	26,7	27,6	31,7	34,7	32,9
Rok poprzedni =100	x	103,37	114,86	109,46	94,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IBnGR

W Polsce Wschodniej największy udział w eksporcie ma województwo podkarpackie. Realizuje ono ponad 1/3 całego eksportu regionu (34,3%). Udział ten wzrósł w latach 2004–2008 o 3 pp. Na następnym miejscu plasują się województwa warmińsko-mazurskie (20% w 2008 roku) i lubelskie (19,1% w 2008 roku).

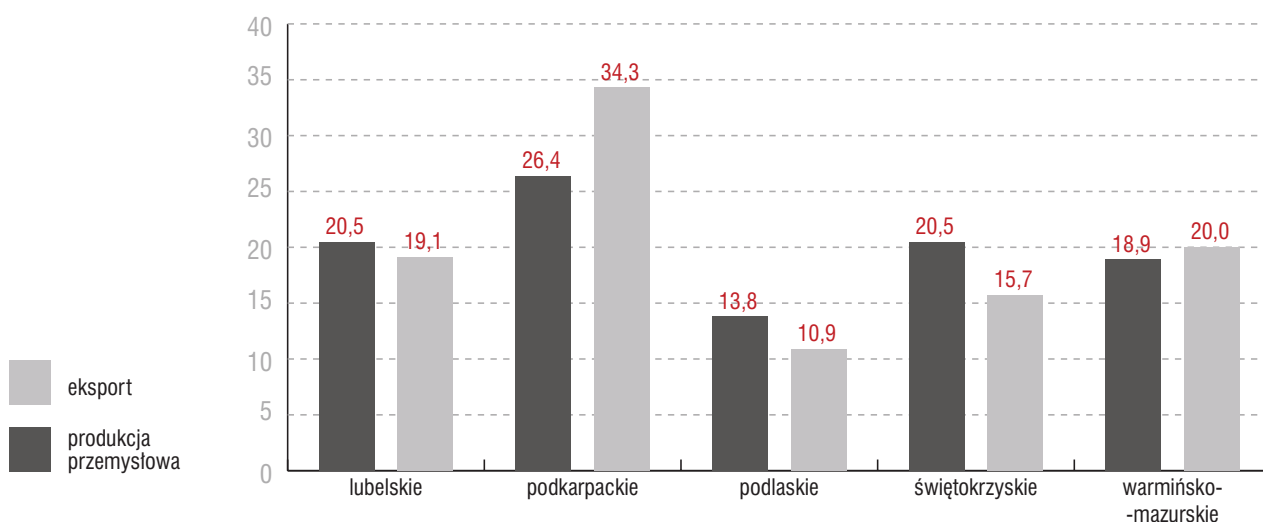
Porównując udziały województw w eksporcie i produkcji przemysłowej okazuje się, że w przypadku dwóch województw aktywność w eksporcie jest relatywnie większa niż w produkcji przemysłowej (podkarpackie i warmińsko-mazurskie). Natomiast kolejne 3 województwa charakteryzuje większy udział w produkcji przemysłowej niż w eksporcie.

TABELA 13. Struktura eksportu w Polsce Wschodniej w latach 2004–2008 (Polska Wschodnia =100)

	2004	2005	2006	2007	2008
lubelskie	17,6	18,1	17,3	17,7	19,1
podkarpackie	34,6	33,3	35,7	35,6	34,3
podlaskie	14,3	13,1	11,9	10,1	10,9
świętokrzyskie	12,2	13,6	14,6	14,8	15,7
warmińsko-mazurskie	21,3	21,9	20,5	21,8	20,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IBnGR

WYKRES 5. Udział województw w eksporcie i produkcji przemysłowej Polski Wschodniej w 2008 r. (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IBnGR

2.5. Koszty działalności gospodarczej

Koszty działalności podmiotów na terenie Polski Wschodniej są niższe w porównaniu do kosztów uśrednionych dla Polski. Mowa tu o wydatkach ponoszonych przez pracodawców na pozyskanie i wykorzystanie zasobów pracy.

Jest to atut województw Polski Wschodniej. W 2008 roku województwo podkarpackie osiągnęło najniższy wskaź-

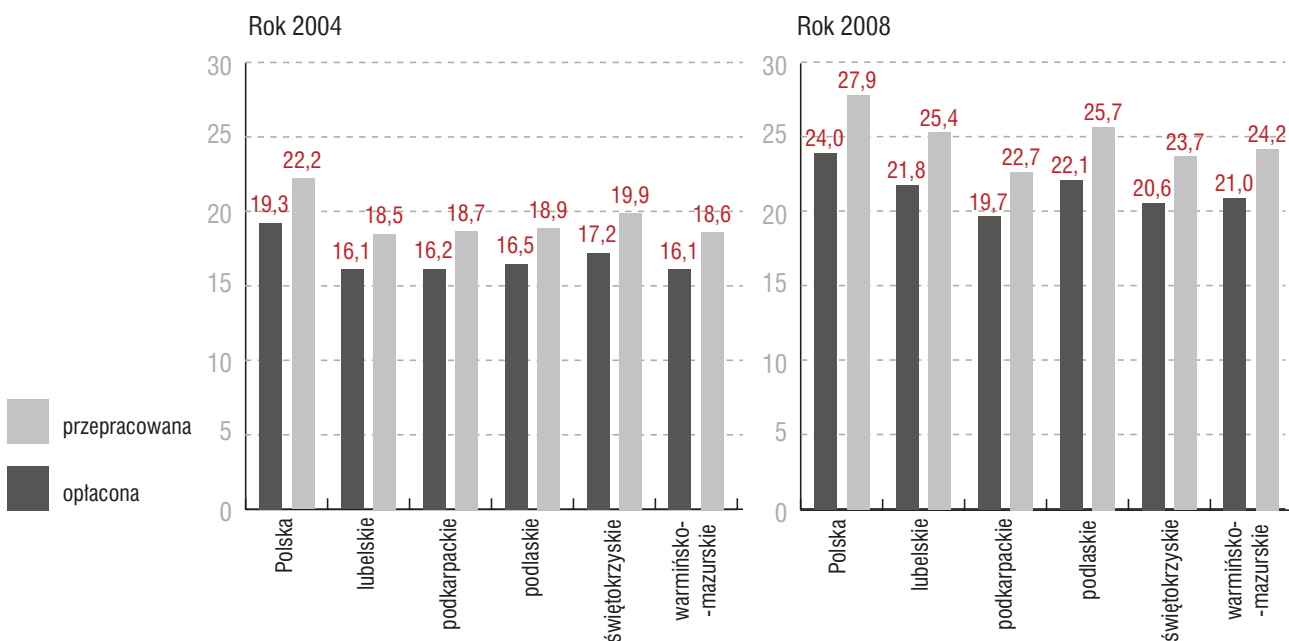
nik w całej gospodarce. Na obszarze tym koszt pracy w przeliczeniu na jednego zatrudnionego był o ponad 780 PLN mniejszy niż w całej Polsce, zaś w stosunku do mazowieckiego (koszt pracy: 5 180,63 PLN na 1 zatrudnionego) o 1 982,58 PLN niższy. Warto wspomnieć jeszcze o województwie świętokrzyskim, gdzie koszt pracy jest o prawie 630 PLN niższy niż średni, i o województwie warmińsko-mazurskim, gdzie największa różnica dotyczy przemysłu (635 PLN mniej niż średni koszt pracy w przemyśle dla całej Polski).

TABELA 14. Koszty pracy na 1 zatrudnionego w województwach Polski Wschodniej w 2004 i 2008 r.

	2004		2008			
	Ogółem	Przemysł	Ogółem		Przemysł	
	(w PLN)	(w PLN)	(w PLN)	2004=100	(w PLN)	2004=100
Polska	3111,64	3082,99	3986,50	128,12	3903,26	126,61
lubelskie	2563,67	2550,78	3533,72	137,84	3420,58	134,10
podkarpackie	2551,27	2596,50	3198,05	125,35	3373,07	129,91
podlaskie	2601,97	2497,03	3604,16	138,52	3328,03	133,28
świętokrzyskie	2726,17	2812,85	3358,95	123,21	3543,80	125,99
warmińsko-mazurskie	2565,18	2444,82	3390,38	132,17	3267,86	133,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie IBnGR

WYKRES 6. Koszt pracy na 1 godzinę pracy w województwach Polski Wschodniej w 2004 i 2008 r. w PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Różnice są widoczne również w porównaniu kosztów na godzinę pracy [Wykres 6]. W 2004 i w 2008 roku koszty pracy na godzinę pracy (opłaconą czy przepracowaną) są tutaj niższe niż średnio w Polsce. W 2008 roku godzina pracy najtaniej kosztowała w województwie podkarpackim, zaś najwyższy koszt godziny pracy był w podlaskim, jednak wciąż był niższy niż w całej gospodarce narodowej.

Ogólne koszty związane z zatrudnieniem we wszystkich województwach Polski Wschodniej stanowią nie więcej niż 4% tych kosztów dla całej gospodarki. Zauważalny jest przy tym zmniejszający się udział województw tego makroregionu w kosztach dla Polski (lata 2005–2007).

TABELA 15. Koszty związane z zatrudnieniem w województwach Polskim Wschodniej w latach 2005 i 2007

	2005		2007	
	w mln PLN	Polska =100	w mln PLN	Polska =100
lubelskie	14 124	3,85	16 275	3,74
podkarpackie	14 613	3,98	17 083	3,92
podlaskie	7932	2,16	9369	2,15
świętokrzyskie	8620	2,35	10 116	2,32
warmińsko-mazurskie	10 055	2,74	11 572	2,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.6. Inwestycje

Począwszy od 2004 roku obserwuje się zwiększoną dynamikę nakładów inwestycyjnych. W latach 2004–2008 w całej Polsce inwestycje wzrosły o 80% (w sektorze prywatnym o ponad 73%).

Największą dynamikę nakładów inwestycyjnych ogółem w latach 2000–2008 odnotowało województwo podlaskie. Inwestycje w 2008 roku były tu o ponad 170% wyższe niż w 2000 roku. Wysokie nakłady inwestycyjne w stosunku do 2000 roku wykazywały również podkarpackie i warmińsko-mazurskie.

skie. W obu przypadkach nastąpił wzrost o ponad 150%.

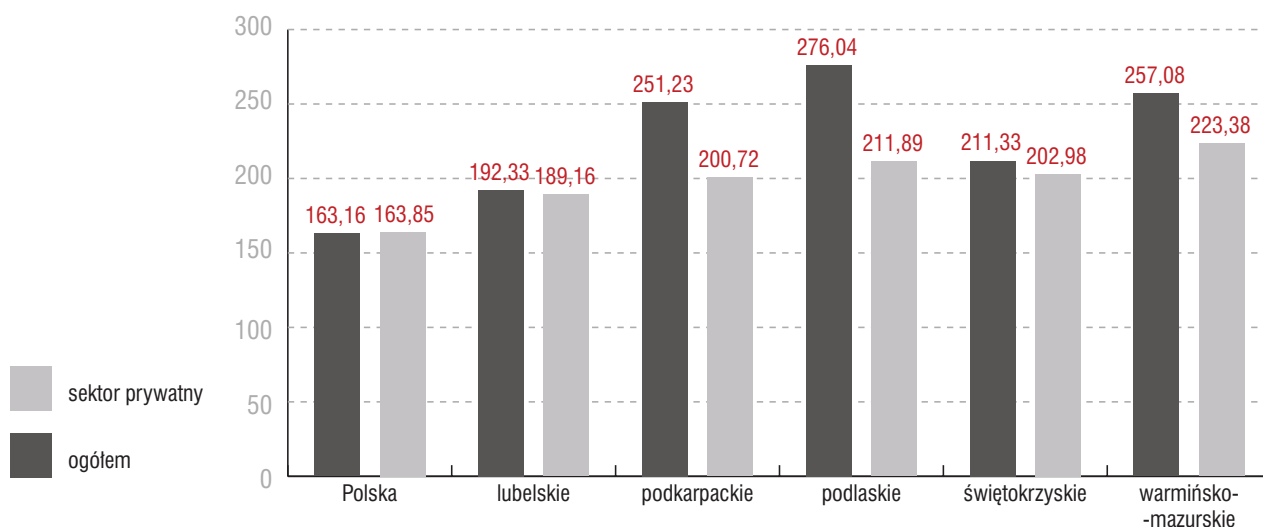
Jeśli chodzi o sektor prywatny, to największa dynamika nakładów inwestycyjnych dotyczyła województwa warmińsko-mazurskiego (ponad 120% więcej nakładów w okresie 2000–2008) i podlaskiego (wzrost o ponad 110%). Również w przypadku nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego województwa Polski Wschodniej wykazały się wyższym tempem ich wzrostu. Rosnące szybciej inwestycje oznaczają szybszy przyrost zdolności wytwórczych i miejsc pracy. Rokuje to pozytywnie na najbliższą przyszłość.

TABELA 16. **Dynamika nakładów inwestycyjnych wg sektorów własności (Rok poprzedni = 100, ceny bieżące)**

	2000			2004			2007		
	Ogółem	Publiczny	Prywatny	Ogółem	Publiczny	Prywatny	Ogółem	Publiczny	Prywatny
Polska	105,7	97,1	111	108,7	109,2	108,4	123,8	117,2	127,1
lubelskie	101,2	109,8	95,6	112,1	111,9	112,4	123,5	114,7	131,1
podkarpackie	92,6	105,7	83,8	108,2	107,4	108,6	119	96,3	133,1
podlaskie	98,0	98,1	97,9	112,8	130,9	102	116,3	89,6	131,7
świętokrzyskie	94,3	104,9	90,2	116,8	121,2	114,7	132,6	114,5	142,4
warmińsko-mazurskie	103,6	11,2	98,6	108,2	107,2	108,7	113,8	128,5	107,0

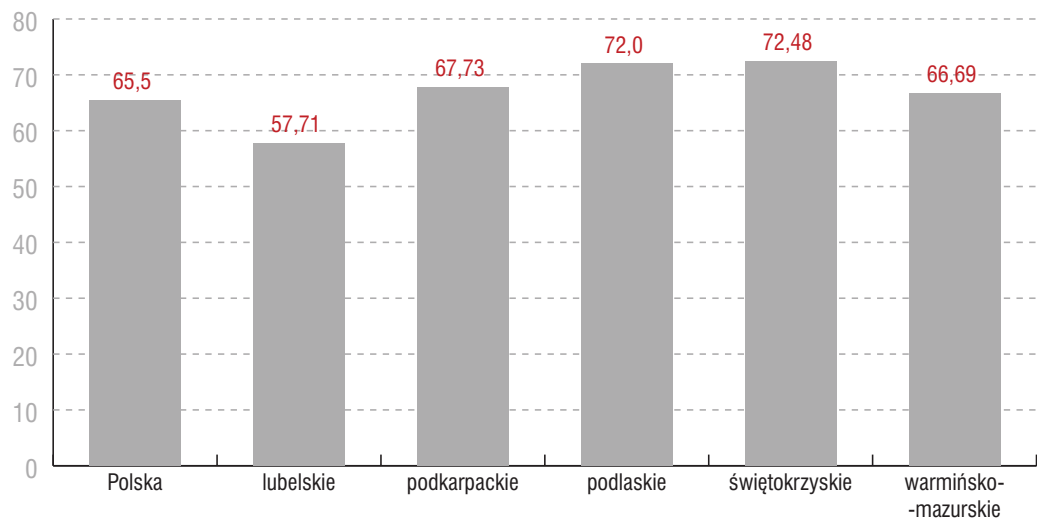
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

WYKRES 7. **Skumulowane tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej i sektorze prywatnym województw Polski Wschodniej w okresie 2000–2008 (Rok 2000 = 100)**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 8. Udział sektora prywatnego w nakładach inwestycyjnych ogółem w województwach Polski Wschodniej w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział sektora prywatnego w kreowaniu nakładów inwestycyjnych był w województwach Polski Wschodniej wyższy niż dla całej gospodarki (jedynym wyjątkiem jest lubelskie). Wielkość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosła w 2008 roku: 5700 PLN ogółem i ponad 3700 PLN w sektorze prywatnym. Szybki wzrost tych nakładów odnotowano po wstąpieniu Polski do UE. W latach 2002–2008 nakłady inwestycyjne

per capita wzrosły o prawie 100% dla gospodarki i o 92% dla sektora prywatnego. W większości województw Polski Wschodniej dynamika ta była silniejsza. Spośród województw Polski Wschodniej największy przyrost nakładów inwestycyjnych per capita nastąpił w województwie warmińsko-mazurskim i podlaskim. Natomiast w sektorze prywatnym największy przyrost nastąpił w województwie podlaskim i świętokrzyskim.

TABELA 17. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach* według sektorów własności w województwach Makroregionu Polska Wschodnia (ceny bieżące)

	2000	2005	2007	2008	
				Ogółem	Sektor publiczny
					Sektor prywatny
	w mln zł				
Polska Wschodnia	9597,7	10 506,6	13 809,7	17 160,4	4165,3
lubelskie	2522,3	2169,0	2773,5	3873,8	1563,1
podkarpackie	2489,4	2829,5	3698,2	4253,7	1079,0
podlaskie	1221,4	1650,6	2198,6	2283,6	370,7
świętokrzyskie	1643,8	1568,1	2374,2	3673,4	610,3
warmińsko-mazurskie	1720,3	2289,4	2765,2	3075,9	542,2

*) dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; według lokalizacji inwestycji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

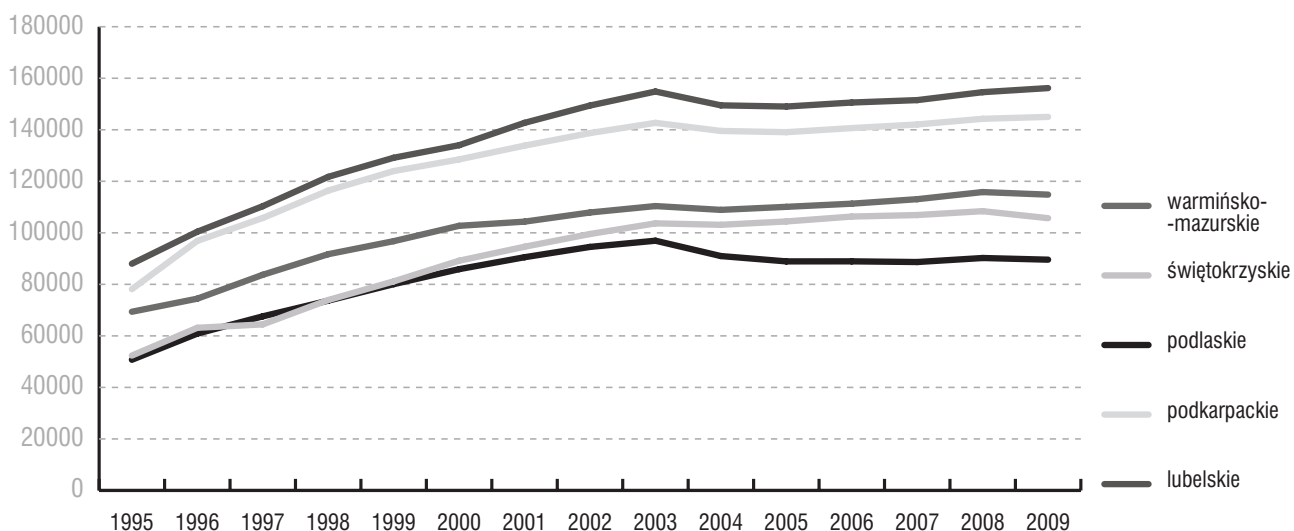
2.7. Podmioty gospodarcze

W województwach Polski Wschodniej stale rośnie liczba podmiotów gospodarczych. W 2009 roku istniało tu ponad 611 tys. podmiotów, o 80% więcej niż np. w 1995 roku. Proces ten jest przejawem rosnącej przedsiębiorczości. Inwestorzy widzą szanse dla siebie na zaistnienie na tym rynku i osiągnięcie korzyści komercyjnych.

Nowo zarejestrowanych firm w Polsce Wschodniej jest coraz więcej. W okresie 2003–2009 w stanowiły one ok.6,7% wszystkich podmiotów, zaś w samym 2009 roku 8%. Najwyższy przyrost odnotowano w województwie podlaskim (wzrost o 10%), czyli co dziesiąta firma była tu nowa.

Dominującą grupą firm są podmioty prywatne, to ponad 96% firm w Polsce Wschodniej. Różnice między poszczególnymi województwami są raczej niewielkie.

WYKRES 9. Podmioty gospodarcze w województwach Polski Wschodniej w latach 1995–2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 18. Podmioty nowo zarejestrowane w Polsce Wschodniej w latach 2003–2009

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska Wschodnia	38 178	32 667	36 701	41 221	40 260	43 465	49 199
lubelskie	12 079	10 052	11 191	12 489	12 825	13 652	15 006
podkarpackie	10 417	8901	9662	11 332	11 049	11 769	14 203
podlaskie	6696	5756	7095	7682	7074	7952	8946
świętokrzyskie	6983	5954	6748	7712	7305	8084	9035
warmińsko-mazurskie	9160	8659	10 003	10 816	10 409	11 334	12 763

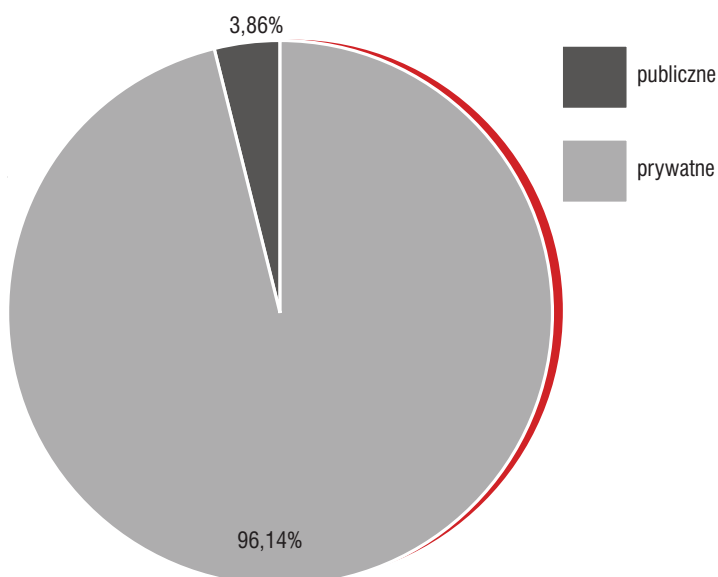
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 19. Struktura własnościowa podmiotów w Polsce Wschodniej w 2009 r.

	Ogółem	Sektor prywatny		Sektor publiczny	
			w %		w %
Polska	3 742 673	120 488	96,78	3 622 185	3,22
Polska Wschodnia	611 256	23 584	96,14	587 672	3,86
lubelskie	156 180	5 727	96,33	150 453	3,67
podkarpackie	144 999	6 031	95,84	138 968	4,16
podlaskie	89 578	3 051	96,59	86 527	3,41
świętokrzyskie	105 678	3 316	96,86	102 362	3,14
warmińsko-mazurskie	114 821	5 459	95,25	109 362	4,75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 10. Udział podmiotów prywatnych i publicznych w Polsce Wschodniej w 2009 r.

Najwięcej firm to mikroprzedsiębiorstwa (do 9 pracowników) – stanowią prawie 95% wszystkich przedsiębiorstw Makroregionu oraz małe (10-49 pracowników) to około 4% podmiotów Polski Wschodniej. Najwięcej firm mikro działa w województwie lubelskim (ponad 148 tys.), zaś najmniej w podlaskim (ponad 89,6 tys.). Pozostałe – większe firmy – stanowią około 1%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 20. Struktura podmiotów w Polsce Wschodniej według klas wielkości w 2009 r.

	Ogółem	Liczba zatrudnionych				
		0-9	10-49	50-249	250-999	1000<
Polska Wschodnia	611 256	578 863	26 641	5018	619	115
lubelskie	156 180	148 347	6522	1151	126	34
podkarpackie	144 999	136 913	6657	1224	176	29
podlaskie	89 578	85 238	3524	705	93	18
świętokrzyskie	105 678	100 240	4476	838	104	20
warmińsko-mazurskie	114 821	108 125	5462	1100	120	14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3. Rynek pracy Makroregionu

Region Polski Wschodniej to duży rynek zbytu dla dóbr i usług. W końcu 2009 roku liczba ludności tu zamieszkującej wynosiła 8145,9 tys. osób, co stanowiło 21,3% ludności całej Polski.

3.1. Zasoby ludzkie Polski Wschodniej

Spośród województw Makroregionu najwięcej ludności zamieszkuje województwo lubelskie: 2,16 mln osób (5,65% ogółu), zaś najmniej województwo podlaskie: 1,19 mln, co stanowi 3,12% całej ludności Polski. W ciągu ostatnich 10 lat (2000–2009) zauważalny jest niewielki spadek ludności województw Makroregionu.

Udział województw Polski Wschodniej w ogóle ludności Polski jest względnie

stabilny. Ludność województwa lubelskiego w 2009 roku stanowiła około 5,65% ludności Polski, podkarpackiego – 5,51%, warmińsko-mazurskiego – 3,74%, świętokrzyskiego – 3,33%, podlaskiego – 3,12%. Oznacza to, iż w większości województw Makroregionu tempo zmiany liczby ludności jest mniejsze niż w całej Polsce. Jedynie w województwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim liczba ludności relatywnie wzrosła, choć w niewielkim stopniu.

Prognozy zmiany liczby ludności dla lat 2010–2030 opracowane przez EUROSTAT

wskazują, że saldo migracji zagranicznych netto będzie w tym czasie dodatnie: do województw Polski Wschodniej powróci z zagranicy 13 tys. osób netto.

Spółeczeństwo Polski, zwłaszcza społeczeństwo Polski Wschodniej, to ludzie młodzi. O ile w całej Polsce odsetek osób, które nie ukończyły 25 roku życia wynosi 30,2%, to w Polsce Wschodniej ten wskaźnik wynosi średnio 31,8%. Także wskaźnik ludności w wielu przedprodukcyjnym w Polsce Wschodniej jest wyższy niż dla całego kraju.

W krajach wysoko rozwiniętych zauważalny jest trend starzenia się społeczeń-

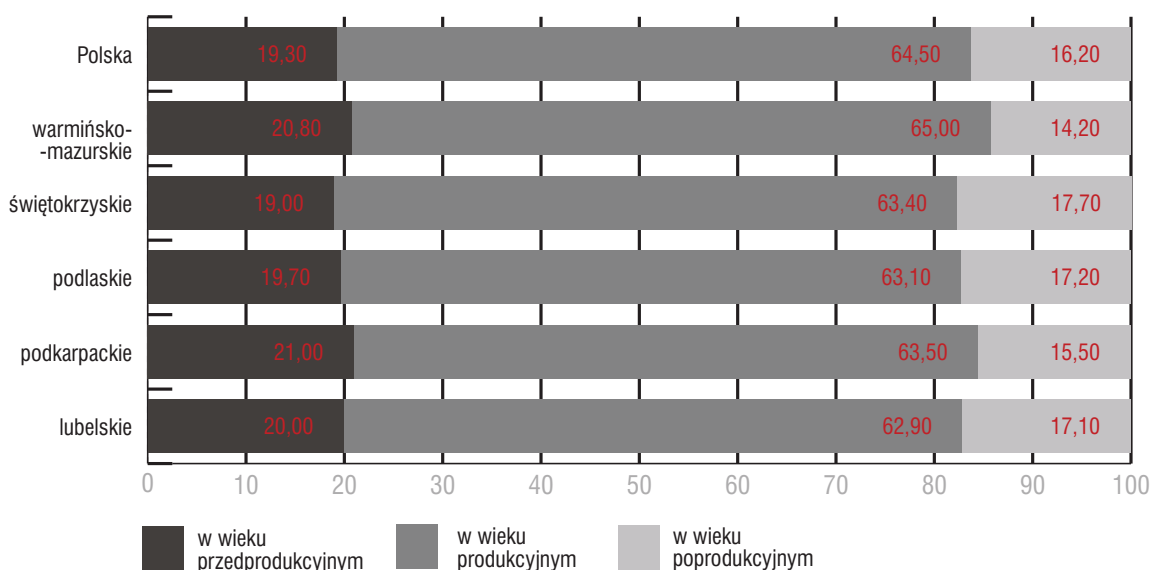
stwa, który może stopniowo ograniczać podaż na rynkach pracy. W 2010 roku w wieku emerytalnym (powyżej 65 roku życia) było 13,6% Polaków, gdy tymczasem w UE ten odsetek wynosi 17,4% ludności. Relatywnie najmłodszy z Makroregionu Polska Wschodnia są mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego (11,8% osób poniżej 65 roku życia). Jest to z całą pewnością atut tego regionu, gdyż ludzie w młodszym wieku są bardziej kreatywni, dynamiczni, dzięki swojej aktywności mogą skutecznie wpływać na podniesienie produktywności.

TABELA 21. Ludność województw Polski Wschodniej w latach 2000–2009

	lubelskie	podkarpackie	podlaskie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
	w tys.				
2000	2206,2	2101,4	1210,7	1302,7	1427,5
2005	2179,6	2098,3	1199,7	1285,0	1428,6
2007	2166,2	2097,3	1192,7	1275,6	1426,2
2009	2157,2	2101,7	1189,7	1270,1	1427,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 11. Ludność województw Polski Wschodniej w podziale na grupy wiekowe (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 22. **Odsetek ludności poniżej 25 roku życia w Polsce Wschodniej**

	w %
Polska	30,2
lubelskie	31,6
podkarpackie	32,9
podlaskie	31,5
świętokrzyskie	29,9
warmińsko-mazurskie	32,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 23. **Udział osób w wieku 65 lat i starszych w całej populacji UE i Polski w 2010 r.**

	w %
UE	17,4
Polska	13,6
lubelskie	14,4
podkarpackie	13,2
świętokrzyskie	14,9
podlaskie	14,8
warmińsko-mazurskie	11,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT

3.2. Edukacja

Polska Wschodnia to ogromny rynek edukacyjny przygotowujący kadry dla przyszłych pracodawców. Edukacja w Polsce składa się z 2 głównych systemów: **systemu oświaty** i **systemu szkolnictwa wyższego**. Od 1999 roku system edukacji składa się z:

- **przedszkola** (dzieci od 3 do 6 roku życia),
- **sześcioletniej szkoły podstawowej**,
- **gimnazjum** (młodzież w wieku od 13 do 16 lat, nauka w gimnazjum kończy się egzaminem gimnazjalnym, który ma wpływ na dalszą naukę w szkołach ponadgimnazjalnych),
- **szkoły ponadgimnazjalnej**,
- **szkół wyższych różnego typu**,

Rodzaje szkół ponadgimnazjalnych

- **zasadnicze szkoły zawodowe** – o okresie nauczania nie krótszym niż 2 lata i nie dłuższym niż 3 lata, ich ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu;
- **trzyletnie licea ogólnokształcące** – ich ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- **trzyletnie licea profilowane** – kształcące w profilach kształcenia ogólnozawodowego, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- **czteroletnie technika** – ich ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- **dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące** – skierowane do absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, ich ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- **trzyletnie technika uzupełniające** – skierowane do absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, ich ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- **szkoły policealne** – o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, ich ukończenie umożliwia osobom posiadającym wykształcenie średnie uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu;
- **trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy** – skierowane do uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz do uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, ich ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

TABELA 24. Studenci w Polsce Wschodniej w tys. (11.2009 r.)

	Liczba studentów
Polska	1900,0
lubelskie	102,9
podkarpackie	70,6
podlaskie	54,8
świętokrzyskie	52,9
warmińsko-mazurskie	49,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 25. Absolwenci studiów magisterskich w Polsce Wschodniej według typów szkół (2009 r.)

Typ szkoły	lubelskie	podlaskie	podkarpackie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
uniwersytety	11 233	3035	6321	5753	9900
politechniki	1694	2306	2413	1238	-
uczelnie medyczne	1329	965	-	-	-
publiczne wyższe szkoły zawodowe	1824	650	4065	-	759
wyższe szkoły niepubliczne	9162	5058	5784	6467	4077
ogółem	25 242	12 014	18 547	13 458	14 736

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

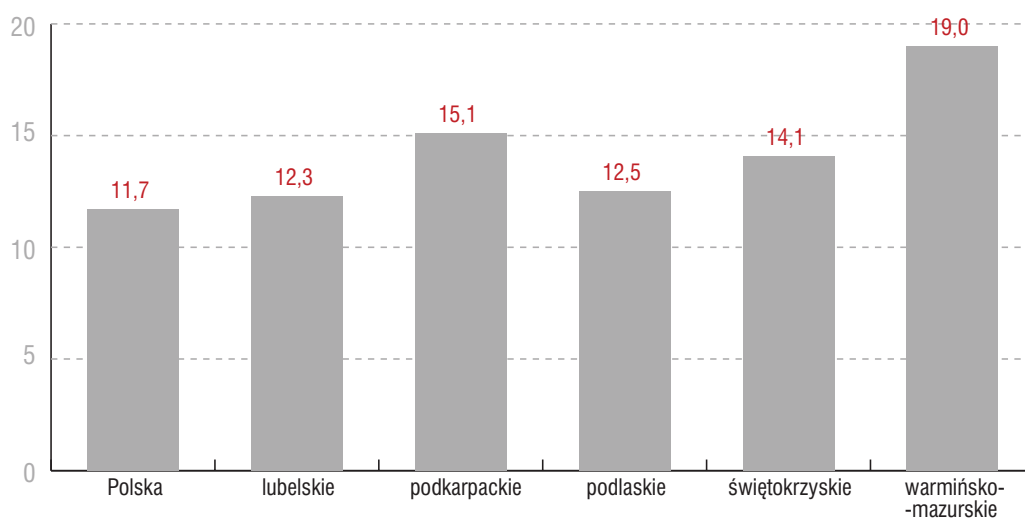
Fakt, iż społeczeństwo Polski Wschodniej to ludzie młodzi powoduje, iż w Makroregionie w **53** wyższych uczelniach państwowych i prywatnych uczy się **ponad 331 tys. studentów**, stwarzając w ten sposób doskonałe szanse potencjalnym inwestorom na znalezienie wysoko wykwalifikowanych pracowników.

Długoletnią tradycję w Makroregionie ma także wyższe szkolnictwo techniczne z **Politechniką Białostocką** (13,5 tys. studentów), **Politechniką Rzeszowską** (14,8 tys. studentów) oraz **Politechniką Lubelską** (10,1 tys. studentów) na czele.

3.3. Zatrudnienie i bezrobocie

Gospodarka Polski Wschodniej opiera się na usługach, które stanowią 46,1% gospodarki w Makroregionie. Wkład rolnictwa oraz przemysłu i budownictwa wynosi odpowiednio 29,7% i 24,2%. W podmiotach gospodarczych w pięciu województwach Polski Wschodniej zatrudnionych jest około 0,8 mln ludzi. Stopa bezrobocia na koniec listopada 2010 roku wynosiła średnio dla całego Makroregionu 14,6% i była wyższa niż w Polsce (11,7%).

Grupa osób pozostających bez pracy w Polsce Wschodniej to **485,9 tys. osób**, z czego prawie 60 tys. to osoby z wyższym wykształceniem.

WYKRES 12. **Stopa bezrobocia w Polsce Wschodniej (11.2010 r.)**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3.4. Płace

Poziom przeciętnych wynagrodzeń w Polsce Wschodniej zarówno w przemyśle, jak i w budownictwie jest niższy o 15% niż średnia krajowa.

Biorąc pod uwagę zarówno liczbę osób bezrobotnych, jak i stopę bezrobocia, a co za tym idzie wyższą niż w innych regionach Polski podaż siły roboczej, przy jednocześnie znacząco niższych kosztach wynagrodzeń w Polsce Wschodniej, Makroregion stwarza wyjątkowe warunki do inwestycji.

TABELA 26. **Przeciętne wynagrodzenia miesięczne brutto w Polsce Wschodniej w PLN (01–11.2010 r.)**

	Przemysł	Budownictwo
Polska	3437,04	3495,78
lubelskie	3074,57	2846,40
podkarpackie	2880,00	2780,84
podlaskie	2885,46	3515,25
świętokrzyskie	3117,21	2906,72
warmińsko-mazurskie	2722,59	2814,74

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

4. Infrastruktura

4.1. Transport

Podstawowe znaczenie w systemie komunikacyjnym województw Polski Wschodniej odgrywa transport drogowy. Obsługuje zarówno ruch towarowy i pasażerski. Z uwagi na przygraniczne położenie województw Polski Wschodniej dużą rolę odgrywają towarowe przewozy tranzytowe.

4.1.1. Infrastruktura drogowa

Transport drogowy w regionach Polski Wschodniej ma największe znaczenie. Na terenie Makroregionu średnio przypada 108 km dróg na 100 km² powierzchni. Przeważają drogi gminne i powiatowe, co stanowi prawie 88% wszystkich dróg w Polsce Wschodniej.

Dotychczas barierą rozwoju Makroregionu był niezadawalający stan infrastruktury drogowej, dynamiczny rozwój inwestycji w tym sektorze znacząco wpływa na poprawę warunków transportu drogowego. Planowany w tej części kraju układ drogowy przewiduje budowę odcinków dwóch autostrad:

- **A2** w północnej części Lubelszczyzny prowadzącej do przejścia w Kukurykach;
- **A4** przecinającej województwo podkarpackie w kierunku przejścia granicznego w Korczowej.

Wśród dróg ekspresowych planowanych do budowy w Makroregionie znajdują się następujące inwestycje:

- odcinek drogi **S7**, przebiegającej przez Elbląg i Olsztyn w województwie warmińsko-mazurskim;
- odcinek drogi **S8**, przebiegającej przez Zambrów i łączącej się z drogą S19 w Choroszcy (województwo podlaskie);

- odcinek drogi **S12**, która w województwie lubelskim będzie przecinać Lublin w kierunku granicy w Dorohusku;
- odcinek drogi **S17**, przebiegającej przez Zamość w kierunku Hrebennego;
- odcinek drogi **S19**, która będzie biegła od Kuźnicy w województwie podlaskim przez województwo lubelskie do granicy z Ukrainą w Barawinku w województwie podkarpackim;
- odcinek drogi **S22**, łączącej Elbląg z granicą rosyjską;
- odcinek drogi **S51**, łączącej Olsztyn i Olsztynek na Warmii i Mazurach;
- odcinek drogi **S61**, przecinającej województwo podlaskie w kierunku granicy w Budzisku;
- odcinek drogi **S71**, przecinającej Kielce i biegnącej w kierunku S19.

Województwo warmińsko-mazurskie

Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej wyniosła około 21,5 tys. km, w tym 57,7 km to drogi ekspresowe. Sieć dróg krajowych liczy **1326 km**, wojewódzkich – 1912 km, powiatowych – 8638 km i gminnych jest 9668 km dróg. Ogólna gęstość dróg o nawierzchni twardej wyniosła około 89,1 km na 100 km² powierzchni. Podstawowa sieć dróg ukształtowana jest prawidłowo i zapewnia odpowiednie możliwości powiązań wewnątrzregionalnych.

Przez obszar Warmii i Mazur przebiegają następujące korytarze transportowe (TEN-T):

- **Korytarz VI** Gdańsk – Katowice – Żilina;
- **Korytarz IA** Ryga – Kaliningrad – Elbląg – Gdańsk, który jest odgałęzieniem korytarza I;
- **Korytarz I** Helsinki – Ryga – Kowno – Warszawa (Via Baltica);
- **Korytarz VI** Gdańsk – Katowice – Żilina.

Województwo podlaskie

Przebiegają tędy ważne szlaki transportowe z zachodu na wschód (z Berlina przez Warszawę, Grodno, Mińsk do Moskwy) oraz z północy na południe (z Helsinek przez kraje nadbałtyckie do Warszawy). Przygraniczne położenie województwa podlaskiego sprawia, że jest to także znaczący teren tranzytowy. Do podstawowych odcinków dróg w województwie należą m.in.:

- **nr 8** Warszawa – Białystok – Augustów – Suwałki – Budzisko – granica państwa;
- **nr 16** Olsztyn – Elk – Augustów – Pomorze – Poćkuny – Ogrodniki – granica państwa;
- **nr 19** granica państwa – Kuźnica – Białystok – Bielsk Podlaski – Siemiatycze – Lublin – Rzeszów;
- **nr 61** Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów;
- **nr 65** granica państwa – Gołdap – Elk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa;

TABELA 27. **Przewóz ładunków transportem samochodowym**

	Wywóz		Przywóz	
	w tys. ton	w mln ton km	w tys. ton	w mln ton km
Polska	832 131		830 376	
lubelskie	27 362	3190	28 055	3309
podkarpackie	26 568	3290	29 377	3850
podlaskie	26 351	2648	25 213	2349
świętokrzyskie	39 090	4107	28 821	2171
warmińsko-mazurskie	29 406	2560	31 110	2912

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Drogi krajowe o numerach 12, 17 i 19 stworzą w przyszłości trasy dróg ekspresowych, a po wybudowaniu autostrady A2 stanowiąc będą układ dróg szybkiego ruchu o łącznej długości około 550 km. Do podstawowej infrastruktury transportowej należą także drogi wojewódzkie o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym o łącznej długości około 2210 km.

Województwo podkarpackie

Długość dróg krajowych przebiegających przez województwo podkarpackie wynosi 799,1 km, a wojewódzkich ok. 1627,6 km. Całkowita długość dróg powiatowych wynosi ok. 6360 km. Natomiast sieć dróg gminnych ma długość 5245 km, w tym dróg o nawierzchni twardej ulepszonej jest 4034 km, co stanowi tylko 61% całkowitej ich długości. Gęstość sieci drogowej wynosi 78,6 km na 100 km².

Drogi krajowe stanowią około 5% sieci drogowej, ale obsługują 50% całego ruchu w regionie. Drogi o znaczeniu międzynarodowym to:

- **droga krajowa nr 4 (E 40)**, Olszyna – Wrocław – Katowice – Kraków – Rzeszów – Korczowa – Kijów (Ukraina);
- **droga krajowa nr 9 (E 371)**, Radom – Rzeszów – granica państwa – Koszyce (Słowacja).

MAPA 2. Planowany przebieg dróg Via Baltica, Rail Baltica, Via Carpatia

Wśród strategicznych sieci drogowych na obszarze województwa podkarpackiego planowane są:

- **autostrada A4**, Berlin – Wrocław – Katowice – Rzeszów – Lwów – Kijów, wpisana w III Paneuropejski Korytarz Transporto-

TABELA 28. Drogi publiczne ogółem w Polsce Wschodniej według kategorii dróg (stan na 31.12.2009 r.)

	Razem		Krajowe	Wojewódzkie	Powiatowe	Gminne
	w liczbach bezwzględnych	na 100 km ²				
Polska	384 830,0	123,1	18 578,7	28 465,8	126 599,2	211 186,3
Polska Wschodnia	107 002,1	108,0	4888,2	8110,5	40 218,4	53 785,0
warmińsko-mazurskie	21 545,6	89,1	1326,3	1912,3	8638,6	9668,4
podlaskie	19 951,6	98,8	977,3	1240,4	7843,3	9890,6
lubelskie	30 415,4	121,1	1057,2	2210,8	10 750,8	16 396,6
podkarpackie	18 248,4	102,3	771,5	1673,1	6803,0	9000,8
świętokrzyskie	16 841,1	143,8	755,9	1073,9	6182,7	8828,6

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS, *Transport wyniki działalności* 2009, Warszawa 2010, s. 118 oraz Dostęp: GUS „Województwa pod względem powierzchni – stan na 31.12.2009 r.”, http://www.stat.gov.pl/gus/5840_6110_PLK_HTML.htm

wy, o długości w województwie podkarpackim 160 km;

- **droga ekspresowa S19**, Kuźnica Białostocka – Białystok – Lublin – Rzeszów – Barwinek – Koszyce – Bukaresztu o długości odcinka około 170 km – planowana Via Carpatia;
- **droga ekspresowa S74**, Piotrków Trybunalski – Stalowa Wola – Nisko – skrzyżowanie z S19.

Województwo świętokrzyskie

Sieć drogowa województwa świętokrzyskiego liczy 12084 km, z czego długość dróg krajowych wynosi 766 km. Na terenie województwa brak jest autostrad, region znajduje się poza Transeuropejską Siecią Transportową TEN-T. W 2006 roku na 100 km² powierzchni województwa przypadało

około 103,2 km dróg o utwardzonej nawierzchni, z czego tylko około 52 km stanowiły drogi dwujezdniowe. System dróg krajowych w regionie zapewnia dobre połączenie z wszystkimi sąsiednimi województwami. Jednakże wzrost ruchu zarówno osobowego, jak i ciężarowego sprawiają, że przepustowość tych dróg jest jednak znacznie ograniczona. Województwo świętokrzyskie znajduje się poza planowanymi korytarzami sieci autostrad. Do standardów planowanych dróg ekspresowych zalicza się dostosowanie obecnej drogi krajowej nr 7 na kierunku północ-południe i drogi nr 74 na kierunku wschód-zachód. Najbardziej obciążona jest droga krajowa nr 7, gdzie średni dobowy ruch samochodowy osiąga wartość nawet do około 18 500 pojazdów na dobę.

4.1.2. Kolej

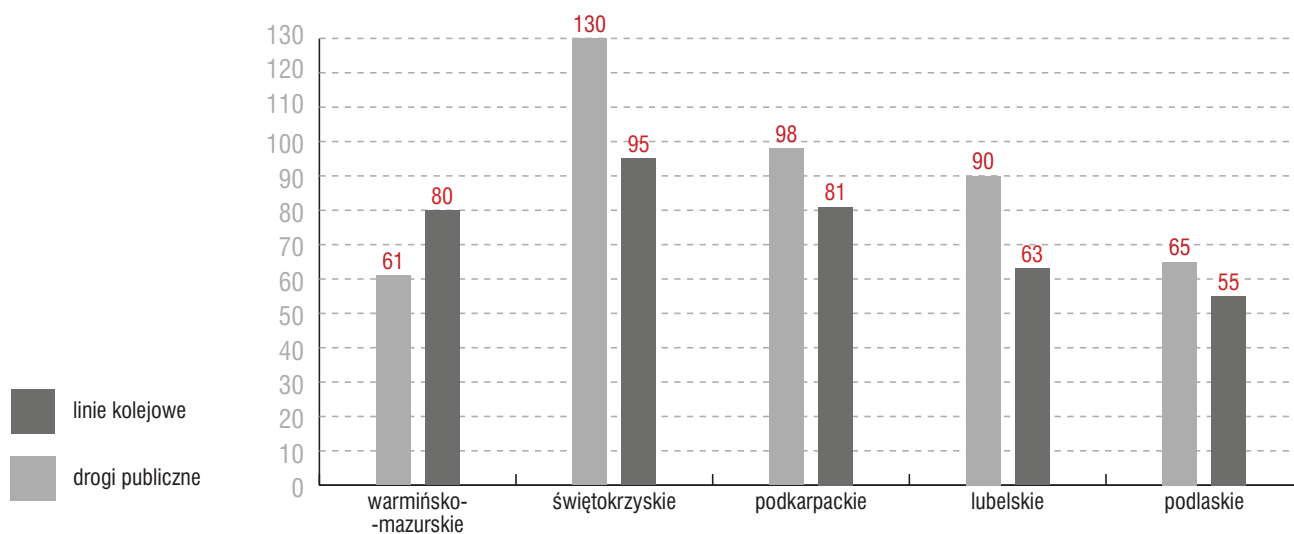
Dwutorowymi trasami magistralnymi obsługującymi przede wszystkim Polskę Wschodnią są obecnie linie:

- Warszawa – Białystok;
- Warszawa – Terespol;
- Warszawa – Kielce – Kraków;
- Kraków – Rzeszów – Medyka;
- Kielce – Jarosław.

Do wąskich gardeł systemu kolejowego w regionach Polski Wschodniej należą szlaki:

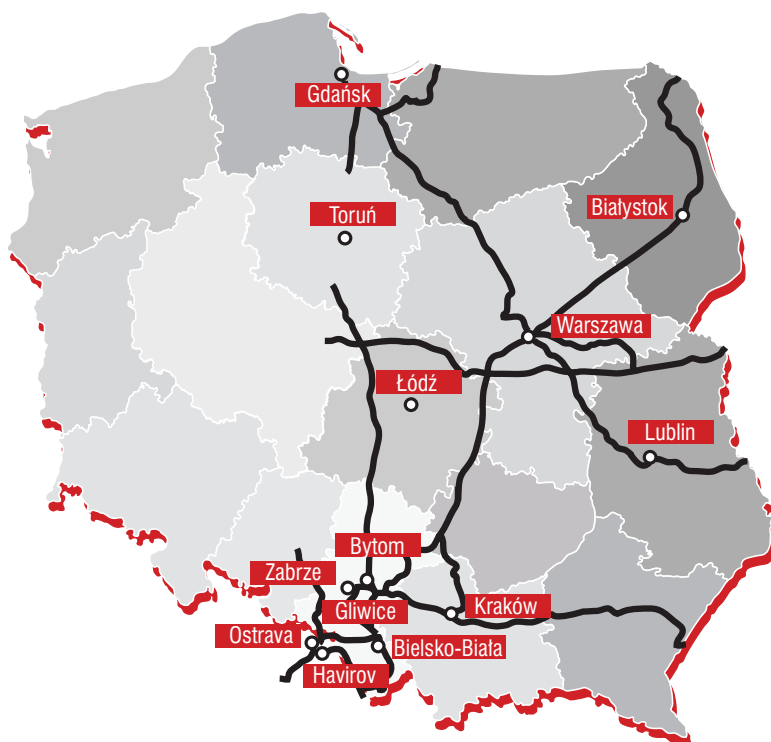
- Białystok – Suwałki – granica litewska;
- Lublin – Zamość – granica ukraińska;
- Lublin – Stalowa Wola – Rzeszów;
- Elk – Olsztyn.

WYKRES 13. Gęstość dróg i linii kolejowych w Polsce Wschodniej

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, MRRegionalnego, Warszawa 2007, s. 37.

MAPA 5. Sieć kolejowa TEN-T w Polsce Wschodniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

Szlaki kolejowe w Polsce Wschodniej stanowią element paneuropejskich korytarzy transportowych w ramach sieci transportowej TEN-T. Przez obszar Polski Wschodniej przebiegają połączenia relacji:

- Warszawa – Terespol – Mińsk;
- Warszawa – Dorohusk – Kijów;
- Warszawa – Białystok – Trakiszki – Kowno (Rail Baltica);
- Kraków – Medyka – Lwów;
- Gdańsk – Elbląg – Kaliningrad;
- fragment trasy Warszawa – Gdynia (w województwie warmińsko-mazurskim)
- fragment trasy CMK (w województwie świętokrzyskim).

Planowane inwestycje infrastruktury lotniczej

- **Kielce-Obice (województwo świętokrzyskie)** – ok. 20 km od Kielc; powierzchnia – ok. 300 ha; długość pasa startowego – 2500 m; infrastruktura lotniska – terminal pasażerski i cargo.
- **Białystok-Saniki (województwo podlaskie)** – ok. 20 km od Białegostoku; powierzchnia – ok. 361,3 ha; długość pasa startowego – 2450 m, szerokość – 60 m; przeznaczone będzie dla samolotów o rozpiętości skrzydeł w granicach 32-52 m (Boeing B737, Airbus A320 i turbośmigłowy ATR 42); docelowa przepustowość – 340 tys. pasażerów rocznie.
- **Lublin-Świdnik (województwo lubelskie)** – powierzchnia – ok. 250 ha, pas startowy – asfaltobetonowa droga startowa o wymiarach 2520x45 m; obsługa przewozów pasażerskich oraz powietrznego transportu towarowego.

4.1.3. Infrastruktura lotnicza

W Polsce Wschodniej przewoży zarówno pasażerskie, jak i towarowe obsługuje port lotniczy Rzeszów-Jasionka (województwo podkarpackie). **Jest to najdalej wysunięte na południowy wschód lotnisko komunikacyjne Polski.** Obsługuje ruch krajowy oraz międzynarodowy. Aktualnie regularne rejsy z rzeszowskiego lotniska wykonywane są przez trzech przewoźników: PLL LOT, Ryanair oraz Lufthansę, w następujących kierunkach: Londyn (Stansted), Londyn (Luton), Bristol, Dublin, Birmingham, Frankfurt, Nowy Jork (JFK), Nowy Jork (Newark), Barcelona i Warszawa.

Droga startowa o długości 3200 m i rozpiętości 45 m jest jedną z najdłuższych w Polsce. Umożliwia ona przyjmowanie każdego typu samolotu, włączając w to

największe samoloty szerokokadłubowe tj. B747. Dzięki systemowi pomocy świetlno-nawigacyjnych do lądowania (w tym ILS I kategorii), nowoczesnym osłonom meteorologicznym opartym na systemie Vaisala, lotnisko jest dostępne przez cały rok. Ruch pasażerski w **Porcie Lotniczym Rzeszów-Jasionka obsługiwany jest obecnie przez dwa terminale: przylotów i odlotów. Ter-**

minal odlotów jest w trakcie rozbudowy. Terminal przylotów, wartownie oraz poczekalnia zostały wybudowane w systemie kontenerowym. Ponadto lotnisko posiada terminal do obsługi przewozów towarowych.

Lotnisko w Rzeszowie-Jasionka, jako jedyne we Wschodniej Polsce znalazło się na lotniczej mapie sieci szlaków komunikacyj-

TABELA 29. **Ruch na lotnisku Rzeszów-Jasionka**

	2007	2008	2009	2010*
ilość startów i lądowań	6112	9662	8806	7562
ruch pasażerski	279 996	323 838	383 184	314 722

*Stan II kw. 2010 r.

Źródło: Dane portu lotniczego Rzeszów-Jasionka, www.rzeszowairport.pl

MAPA 6. Infrastruktura lotniczej sieci TEN-T we Wschodniej Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

nych o istotnym znaczeniu systemu transportowego w Unii Europejskiej – TEN-T.

Korzystając z finansowego wsparcia Unii Europejskiej port lotniczy Rzeszów-Jesionka podejmuje inwestycję poprawiającą jego funkcjonowanie. Wzrastający ruch pasażerski oraz transportowy wymusza zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpożarowego lotniska. Obecnie w budowie znajdują się obiekty Lotniskowej Straży Pożarnej LSP oraz budowa urządzeń zaopatrujących lotniska w wodę w przypadku podejmowania akcji ratowniczych. Realizacja tych projektów umożliwi obsługę większej ilości pasażerów, samolotów oraz ładunków. W najbliższych latach jest planowana budowa nowego terminala pasażerskiego o szczytowej przepustowości w trzecim docelowym etapie do ok. 1440 pasażerów/godz. oraz rozbudowa płyty postojowej.

4.1.4. Żegluga śródlądowa

Podstawą sieć rzeczną i kanałową w Polsce Wschodniej tworzą w dorzeczu Wisły:

- **rzeki:** Biebrza, Brda, Martwa Wisła, Nogat, Szkarpowka, Pisa i Wisła;
- **kanały:** Augustowski, Bartnicki, Elbląski, Jagielloński, Łączański
- **jeziora:** Ruda Woda, Bartężek, Drużno, Jeziorak, Szeląg Wielki, Ewingi, Roś, jeziora na trasie kanału Augustowskiego i Elbląskiego oraz System Jezior Mazurskich, obejmujący jeziora połączone rzekami i kanałami, od jeziora Roś w miejscowości Pisz do jeziora Mamry w Węgorzewie oraz boczne szlaki jeziora Mikołajewskiego od jeziora Nidzkiego.

Ze względu na swoje właściwości i położenie geograficzne największą rolę w obsłudze żeglugi śródlądowej zajmuje województwo warmińsko-mazurskie. Ogólna długość dróg wodnych śródlądowych wy-

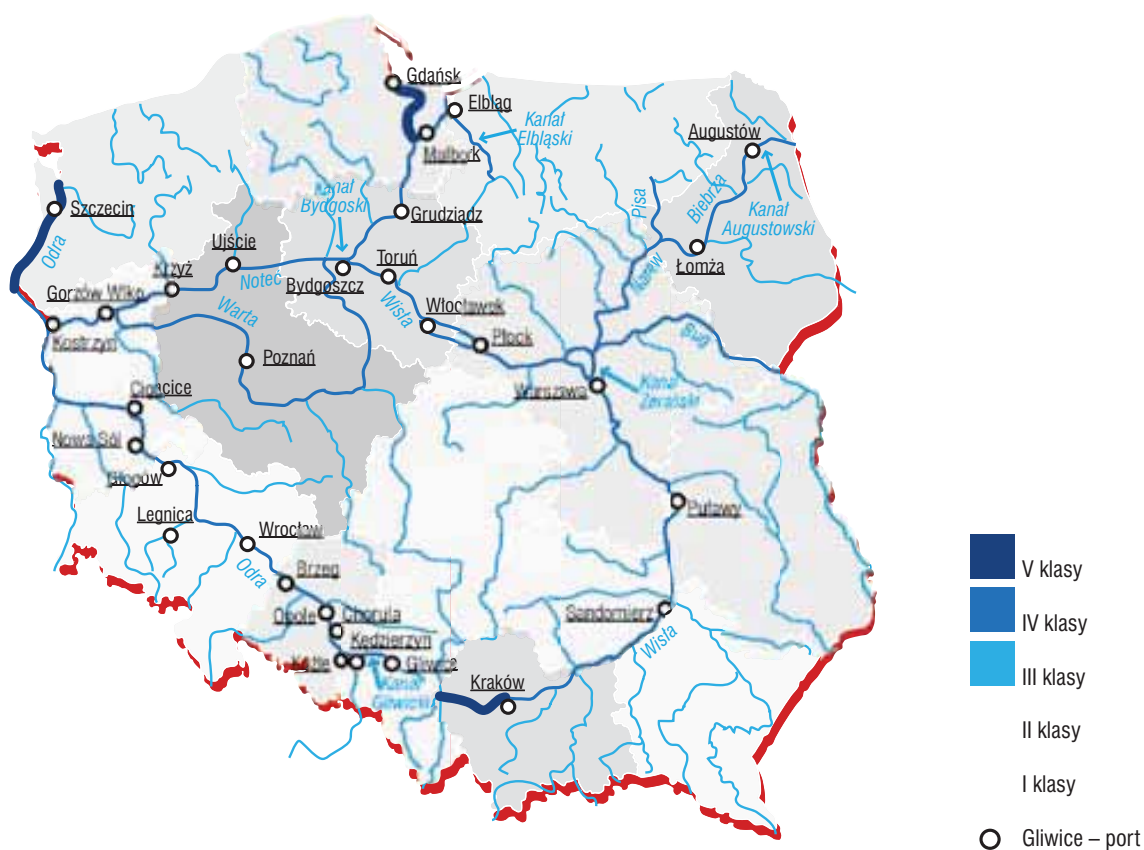
nosi tu około 352 km. Do najważniejszych z nich należą: Kanał Elbląski, jezioro Jeziorak oraz Miłomłyn-Szeląg, rzeka Pisa oraz szlak Wielkich Jezior Mazurskich. Węzłem portowym dróg wodnych (morskich i śródlądowych) w województwie jest Elbląg. Port w Elblągu posiada dobrą infrastrukturę: nabrzeża wyposażone są w urządzenia cumownicze, urządzenia do przeładunków towarów sypkich, tory poddźwigowe oraz bocznice kolejową. Ponadto infrastrukturę żeglugi śródlądowej województwa uzupełniają **trzy porty**: Tolkmicko, Frombork, Nowa Pastłka, **dwie przystanie**: Suchacz, Kamienica Elbląska oraz **cztery porty rybackie**: Suchacz, Tolkmicko, Frombork, Nowa Pastłka.

W wykazie standardów i parametrów sieci dróg wodnych kategorii E (europejskich), zawartych w „Niebieskiej Księdze” wydanej w 1998 roku na podstawie Poro-

zumienia AGN, znalazły się trzy szlaki żeglugowe, przebiegające przez terytorium Polski. Wśród nich największe znaczenie dla rozwoju infrastruktury żeglugi śródlądowej w Polsce Wschodniej ma przebiegająca przez Warmię i Mazury **Międzynarodowa Droga Wodna E70** (łącząca Belgię i Litwę). Odcinek MDW E70 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego to strefa Zalewu Wiślanego i rzeki Pastyki oraz rzeka Elbląg. Docelowo, ta i inne drogi wodne przebiegające przez Polskę, mają odciążyć drogi kołowe od transportu towarów.

MAPA 7. Drogi wodne Polski i Polski Wschodniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MRR

4.2. Telekomunikacja i Internet

W związku z dużymi potrzebami Makroregionu, w województwach Polski Wschodniej realizowane są projekty związane z budową i upowszechnianiem społeczeństwa informacyjnego. Jednym z nich jest projekt dotyczący budowy sieci szerokopasmowej: *Technologie Informacyjne i Komunikacyjne (ICT)*, mający zasadniczy wpływ na zwiększenie tempa rozwoju gospodarczego i społecznego.

Głównymi działaniami podejmowanymi w ramach projektu jest budowa infrastruktury

teleinformatycznej uzupełniającej istniejące, należące do różnych operatorów, zasoby i tworzącej regionalne sieci szkieletowe. Sieci powstałe w ramach projektu będą otwarte dla wszystkich zainteresowanych przedsiębiorców telekomunikacyjnych dostarczających usługi szerokopasmowe bezpośrednio odbiorcom końcowym. Celem tego przedsięwzięcia jest zapewnienie do końca 2013 roku **dostępu do usług szerokopasmowych dla 90% gospodarstw domowych i 100% instytucji publicznych i przedsiębiorców** w 5 województwach Polski Wschodniej. Zakończenie działań planowane jest do końca 2013 roku.

Działaniom służącym rozwojowi infrastruktury szerokopasmowej powinny towarzyszyć przedsięwzięcia wspierające podaż usług społeczeństwa informacyjnego oraz zwiększające poziom umiejętności mieszkańców w posługiwaniu się współczesnymi narzędziami teleinformatycznymi. Na ten cel dostępne są środki z regionalnych programów operacyjnych oraz Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

TABELA 30. Wykorzystanie technologii informacyjno-telekomunikacyjnych w Polsce Wschodniej w 2009 r.

Dostęp do komputera	gospodarstwa wyposażone w komputer	64%
	gospodarstwa nie posiadające komputera	33,7%
Dostęp i korzystanie z Internetu	gospodarstwa z dostępem do Internetu	54,8%
	korzystające z Internetu	51,5%
	niekorzystające, a mające dostęp	3,3%
	gospodarstwa nie posiadające dostępu do Internetu	45,1%
	gospodarstwa, o których brak informacji	0,1%
Rodzaje połączeń z Internetem	modem analogowy lub połączenie cyfrowe typu ISDN	6,3%
	połączenie szerokopasmowe	46,3%
	DSL	21,9%
	stacjonarne inne połączenia	25,6%
	przewodowe	12,7%
	beprzewodowe	10,1%
	mobilne połączenia w sieci komórkowej	3,6%
	połączenia wąskopasmowe (GPRS)	10%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rozdział III

Prowadzenie działalności gospodarczej w Makroregionie

1. Rejestracja – legalizacja działalności gospodarczej

Przedsiębiorca może **podjąć i wykonywać działalność gospodarczą dopiero po uzyskaniu wpisu w odpowiednim rejestrze**. Prawo przewiduje dwa odrębne systemy rejestracji przedsiębiorców odpowiednie dla różnych kategorii rodzaju podmiotów. Są to:

1. **Ewidencja Działalności Gospodarczej** (od 1 lipca 2011 r. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej) – właściwa **osobom fizycznym**,
2. **rejestr przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego** – właściwy względem podmiotów **pozostałych** (innych niż osoby fizyczne zarejestrowane w Ewidencji Działalności Gospodarczej).

1.1. Ewidencja Działalności Gospodarczej (EDG) i Rejestr Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego (KRS)

Ewidencja Działalności Gospodarczej	Rejestr przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego
Podstawy prawne	
■ art. 7a–7i ustawy z 19 listopada 1999 roku Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. z 1999 r., Nr 101, poz. 1178 ze zm.) ■ art. 14, art. 23-39, art. 96-102 ustawy z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r., Nr 155, poz. 1095 ze zm.)	■ art. 1–48, art. 50 ustawy z 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz.U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186 ze zm.)
Kto podlega wpisowi	
Wpisowi do Ewidencji Działalności Gospodarczej (EDG) podlegają wyłącznie osoby fizyczne .	Wpisowi do rejestru przedsiębiorców KRS podlegają: ■ podmioty z mocy prawa uznane za przedsiębiorców, np. spółki jawne, spółki partnerskie, spółki komandytowe, spółki komandytowo-akcyjne, spółki akcyjne, spółki z o.o., spółki europejskie, przedsiębiorstwa państwowe, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium RP, ■ podmioty dla których obowiązek uzyskania wpisu do rejestru przedsiębiorców wynika z zamiaru podjęcia i wykonywania działalności gospodarczej.
Kto prowadzi rejestry	
Organem ewidencyjnym jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta , zaś samą ewidencję działalności gospodarczej prowadzą urzędy gminy (miejskie) , właściwe ze względu na miejsce zamieszkania , lub w przypadku osób fizycznych zachowujących miejsce stałego pobytu poza terytorium RP – ze względu na miejsce wykonywania działalności gospodarczej .	Rejestr prowadzą wydziały gospodarcze sądów rejonowych mających siedzibę w miastach, będących siedzibą wojewody bądź sejmiku województwa i obejmujące swoją właściwością obszar całego województwa. Właściwość miejscową określa się ze względu na siedzibę przedsiębiorstwa lub główne miejsce wykonywania działalności gospodarczej .
Wniosek o wpis	
Wpis do EDG dokonywany jest na wniosek zainteresowanego podmiotu . Wniosek składa się w formie zintegrowanego formularza urzędowego – tzw. wniosek EDG-1, który może być złożony osobiście , listem poleconym lub drogą internetową (wymagany podpis elektroniczny). Wniosek o wpis jest wolny od opłat .	Wpis do rejestru przedsiębiorców KRS dokonywany jest na wniosek, złożony nie później niż w terminie 7 dni od dnia zdarzenia uzasadniającego dokonanie wpisu . Wniosek bezwzględnie składany jest na formularzu urzędowym . Wniosek można składać drogą elektroniczną (wymagany podpis elektroniczny). Wnioskodawca zobowiązany jest uiścić opłatę sądową oraz opłatę za ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym .
Termin dokonania wpisu	
Organ ewidencyjny dokonyuje wpisu do EDG niezwłocznie po otrzymaniu wolnego od braków formalnych wniosku.	Sąd rejestrowy rozpatruje wniosek i wydaje postanowienie o wpisie nie później niż w terminie 7 dni od daty jego złożenia .
Obowiązki podmiotu wpisanego	
Przedsiębiorca jest zobowiązany zgłaszać organowi ewidencyjnemu: ■ zmiany stanu faktycznego i prawnego w zakresie informacji objętych wpisem – w terminie 14 dni, ■ informację o zaprzestaniu wykonywania działalności gospodarczej.	Na przedsiębiorcy leży obowiązek: ■ odpowiedniego oznaczenia przedsiębiorcy – umieszczanie w oświadczeniach pisemnych, w zakresie swojej działalności, następujących danych: firma lub nazwa, oznaczenie formy prawnej prowadzonej działalności, siedziba i adres, numer NIP, numer w rejestrze KRS, ■ aktualizacji danych podlegających wpisowi w rejestrze.

1.2. Jedno okienko dla przedsiębiorców i nowe zasady uzyskiwania Numeru Identyfikacji Podatkowej (NIP)

„Jedno okienko” dla przedsiębiorcy oznacza, iż **wniosek o wpis do EDG lub rejestru przedsiębiorców KRS jest jednocześnie:**

- zgłoszeniem na potrzeby statystyczne
- wniosek o wpis do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON – Rejestr Gospodarki Narodowej),
- zgłoszeniem na cele podatkowe (NIP – Numer Identyfikacji Podatkowej),
- zgłoszeniem na cele ubezpieczenia społecznego (ZUS i KRUS).

Dane z wniosku o wpis organ ewidencyjny lub sąd rejestrowy niezwłocznie, nie później niż w ciągu 3 dni od dnia dokonania wpisu, przesyła do wskazanego przez przedsiębiorcę Naczelnika Urzędu Skarbowego, właściwego urzędu statystycznego oraz właściwej jednostki terenowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych albo Centrali Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wraz z kopią zaświadczenia o wpisie do EDG lub KRS.

Podstawą nadania numeru NIP jest wniosek o wpis przesłany do właściwego Naczelnika Urzędu Skarbowego, który po otrzymaniu tego wniosku zobowiązany jest wydać decyzję o nadaniu numeru NIP w terminie 3 dni roboczych, a następnie przesłać ją zwrótnie.

1.3. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

Zasady funkcjonowania CEIDG określa ustawa z dnia 4 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej w rozdziale 3, który **wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2011 roku**. Od tej daty CEIDG zastępuje EDG. Istota zmian sprowadza się do:

- **utworzenia CEIDG**, ewidencjonującej przedsiębiorców będących osobami fizycznymi oraz udostępniającej informacje o przedsiębiorcach w zakresie danych podlegających wpisowi, zapewniającej wgląd do danych udostępnianych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego,
- wpis do CEIDG dokonywany jest na wniosek zainteresowanej osoby fizycznej, składany **drogą internetową** na odpowiednio skonstruowanym i powszechnie dostępnym formularzu elektronicznym. Formularze elektroniczne będą zamieszczone i powszechnie dostępne na stronie internetowej CEIDG, w Biuletynie Informacji Publicznej ministra właściwego ds. gospodarki oraz na elektronicznej platformie usług administracji publicznej (e-PUAP),
- złożenie wniosku będzie wolne od opłat, jednak dla złożenia wniosku, co do zasady, niezbędny będzie bezpieczny **podpis elektroniczny** (alternatywnie i warunkowo utrzymuje się możliwość złożenia wniosku osobiście w dowolnym urzędzie gminy lub przesłanie go pocztą w formie listu poleconego),
- dla spraw ewidencyjnych wniosek można złożyć w dowolnie wybranym urzędzie gminy; wpis uznaje się za dokonany z chwilą zamieszczenia danych w CEIDG – nie później niż następnego dnia roboczego po dniu wpływu poprawnego wniosku,

- zaświadczenie o dokonaniu wpisu będzie miało formę elektroniczną lub formę wydruku ze strony internetowej.

oraz dostępu do informacji o przedsiębiorcy i działalności gospodarczej. Wpis wymagany jest od wszystkich przedsiębiorców.

1.4. **Inne rejestry funkcjonujące na terytorium RP**

1.4.1. **Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON)**

Szczegółowo uregulowany w ustawie z 29 czerwca 1995 roku o statystyce publicznej – funkcjonuje dla celów statystycznych

1.4.2. **Krajowa Ewidencja Podatników (NIP)**

Szczegółowo uregulowana w ustawie z 13 października 1995 roku o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz ustawie z 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa. Służy identyfikacji podatników, gromadzeniu i weryfikacji danych wynikających ze zgłoszeń identyfikacyjnych i aktualizacyjnych podatników, wpis do tego rejestru wymagany jest od wszystkich przedsiębiorców.

1.4.3. Rejestr producentów i handlowców

Szczegółowo uregulowany w ustawie z 16 lutego 2007 roku o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym oraz w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z 24 kwietnia 2007 roku w sprawie rejestru producentów i handlowców obowiązanych do tworzenia i utrzymywania zapasów obowiązkowych ropy naftowej lub paliw – służy ochronie bezpieczeństwa paliwowego państwa,

1.4.4. Rejestr przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych

Szczegółowo uregulowany w ustawie z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej – zobligowany do uzyskania wpisu w tym rejestrze jest przedsiębiorca zagraniczny i osoba zagraniczna zainteresowana działalnością gospodarczą w zakresie promocji i reklamy przedsiębiorcy zagranicznego lub promocji gospodarki kraju ich siedziby na terytorium RP.

1.4.5. Rejestr udzielonych zezwoleń indywidualnych, globalnych i generalnych

Uregulowany w ustawie z 29 listopada 2000 roku o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz w rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z 22 września 2004 roku w sprawie sposobu prowadzenia rejestru udzielonych zezwoleń indywidualnych lub globalnych oraz osób fizycznych lub prawnych korzystających z zezwoleń generalnych. Rejestr gwarantuje kontrolę obrotu towarami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

1.4.6. Rejestry funduszy emerytalnych i inwestycyjnych

Uregulowane w ustawie z 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych oraz rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 22 maja 1998 roku w sprawie sposobu prowadzenia rejestru funduszy emerytalnych, wzoru tego rejestru oraz szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wpis do rejestru funduszy emerytalnych i ustawie z 27 maja 2004 roku o funduszach inwestycyjnych oraz w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 6 października 2004 roku w sprawie sposobu prowadzenia rejestru funduszy inwestycyjnych, wzoru tego rejestru oraz szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wpis do rejestru funduszy. Służą legalizacji, nadzorowi i kontroli działalności gospodarczej w tym zakresie.

1.4.7. Rejestry regulowanej działalności gospodarczej

Służą legalizacji, nadzorowi i kontroli podmiotów prowadzących działalność gospodarczą uznaną za regulowaną w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej. Wpis do rejestru jest warunkiem niezbędnym dla wykonywania około 20 rodzajów działalności gospodarczej, funkcjonowanie których uzależnione jest od wypełnienia warunków szczególnych. Nazwa i szczególne zasady funkcjonowania rejestrów określone są w ustawach odrębnych, odnoszących się do konkretnych rodzajów działalności gospodarczej.

2. Proces inwestycyjny

Prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce, generalnie, nie wymaga żadnych zezwoleń. Jednakże są pewne wyjątki od tej ogólnej zasady – prowadzenie niektórych rodzajów działalności jest ograniczone i wymaga zgody władz polskich (**koncesji**, **pozwolenia** lub **zezwolenia**) lub **wpisu do rejestru usług regulowanych**. Niektóre profesjonalne usługi w Polsce mogą być prowadzone wyłącznie przez osoby posiadające odpowiednie certyfikaty (np. doradcy podatkowi, adwokaci, architekci, księgowi, doradcy finansowi). Prowadzenie niektórych rodzajów działalności (np. przez banki lub fundusze ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne) wymaga ustanowienia specyficznej formy prawnej (np. spółki akcyjnej).

2.1. Koncesje, zezwolenia, pozwolenia

Koncesje są wydawane dla tych rodzajów działalności gospodarczej, które mają istotne znaczenie dla interesów państwa (np. bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo publiczne). Zazwyczaj są wydawane na okres od **5 do 50 lat**.

W polskim prawie wymienionych jest prawie **30 rodzajów działalności** gospodarczej, które wymagają uzyskania **zezwolenia** lub **pozwolenia**. Oto wybrane z nich:

- krajowy i międzynarodowy transport drogowy towarów i pasażerów;
- spedycja;
- stacje kolejowe;
- agencje turystyczne;
- prywatne śledztwa;
- usługi detektywistyczne;
- prowadzenie działalności w specjalnych strefach ekonomicznych;

- funkcjonowanie banków;
- działalność firm ubezpieczeniowych;
- działalność agencji maklerskich, funduszy inwestycyjnych lub funduszy emerytalnych;
- handel hurtowy;
- produkcja napojów alkoholowych;
- kasyna, loterie i gry hazardowe.

20 rodzajów działalności wymaga **wpisu do rejestru działalności regulowanej**:

- archiwizacja dokumentacji pracowników i osobowej;
- telekomunikacja;
- produkcja napojów alkoholowych;
- usługi detektywistyczne;
- agencje pośrednictwa pracy;
- organizowanie wyścigów konnych;

2.2. Ogólne zasady nabywania nieruchomości

Polskie prawo gwarantuje pełne prawo własności nieruchomości wraz z możliwością dysponowania nią (Kodeks Cywilny z dnia 23 kwietnia 1964 roku). Może być ono ograniczone tylko w pewnych okolicznościach zdefiniowanych przez Kodeks Cywilny.

Nabywanie nieruchomości jest regulowane przez przepisy Kodeksu Cywilnego. Przeniesienie własności może być oparte wyłącznie na **umowie sprzedaży**, która określa prawa i obowiązki stron umowy. Zarówno transfer nieruchomości, jaki i użytkowania wieczystego stają się ważne w drodze umowy sprzedaży, która jest obowiązkowo sporządzana przed notariuszem w formie **aktu notarialnego**. W prawie polskim możliwe jest sporządzenie umowy przedsprzedaży wybranych gruntów lub gruntów z budynkami (umowa przedsprzedaży nie musi być sporządzana w obecności notariusza, choć jest to zalecane). W umowie przedsprzedaży możliwe jest zobowiązanie drugiej strony do realizacji pewnych warunków

dotyczących nieruchomości, takie jak wyjaśnienie statusu prawnego czy płatności hipotecznych. W przypadku przeniesienia własności nieruchomości nabywca staje się właścicielem w dniu podpisania umowy finalnej. W przypadku **transferu prawa użytkowania wieczystego**, oprócz podpisania umowy sprzedaży, wymagany jest wpis do rejestru nieruchomości i księgi wieczystej prowadzonej przez właściwy sąd. Zakup nieruchomości od władz publicznych lub kontrolowanych przez rząd instytucji, wymaga specjalnej procedury tj. przetargu (władze publiczne lub rządowe gwarantują jednakowe warunki dla wszystkich potencjalnych nabywców).

2.2.1 Nabywanie nieruchomości przez cudzoziemców

Nabywanie nieruchomości w Polsce przez cudzoziemców jest w pełni możliwe. Jednakże obowiązują różne procedury w zależności od kraju pochodzenia inwestora. Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku Polska stała się częścią Europejskiego Obszaru Gospodarczego, co znacznie uprościło procedury nabywania nieruchomości przez inwestorów należących do EOG.

Cudzoziemcy z siedzibą poza EOG zamierzający dokonać zakupu nieruchomości w Polsce muszą uzyskać **zezwolenie ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji**. Wymagane zezwolenie jest wydawane w formie decyzji administracyjnej. Standardowa procedura uzyskania takiego zezwolenia trwa około **1 miesiąca**. Zagraniczne przedsiębiorstwa i obywatele, którzy są zarejestrowani na terenie EOG nie muszą uzyskiwać zezwolenia na nabycie nieruchomości. Ograniczenia w nabywaniu nieruchomości w Polsce dotyczą gruntów rolnych i leśnych. Podlegają one ochronie – zakup gruntów rolnych lub leśnych w okresie 12 lat, liczonych od dnia 1 maja 2004 roku wymaga uzyskania zezwolenia na zakup tych nieruchomości nawet przez cudzoziemców zarejestrowanych w EOG.

Polski system prawny oferuje kilka rodzajów praw do nieruchomości:

- **własność** (najszerszy zakres praw związanych z nieruchomościami),
- **użytkowanie wieczyste** (głównie w odniesieniu do gruntów będących własnością Skarbu Państwa lub władz samorządowych; zwykle na okres 99 lat, choć minimalny okres 40 lat może być przedłużony; użytkownik może korzystać z gruntu w takim samym zakresie jak właściciel, jednakże cel użytkowania gruntów określony jest w drodze umowy i powinien zostać określony przed dokonaniem zakupu prawa użytkowania – w związku z tym właściciel, czyli Skarb Państwa lub samorząd terytorialny może wypowiedzieć umowę, jeżeli grunty są wykorzystywane w sposób sprzeczny z celem określonym w umowie),
- **hipoteka**,
- **leasing**.

2.3. Instytucje wspierające zakładanie w Polsce biznesu przez cudzoziemców

Praktycznie każde większe miasto na terenie Polski Wschodniej może zaoferować potencjalnym inwestorom, zwłaszcza inwestorom zagranicznym, pomoc w procesie inwestycyjnym na każdym jego etapie poprzez działające w miastach **Biura Obsługi Inwestora**. Jednocześnie na szczeblu wojewódzkim, w 5 województwach Polski Wschodniej działają **Centra Obsługi Inwestora**, które także pomagają inwestorom w realizacji inwestycji na terenie województwa. Zarówno biura miejskie, jak i Centra Obsługi Inwestora ściśle współpracują z **Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PALiIZ) w Warszawie**, która będąc narodową agencją promocji inwestycji zagranicznych w Polsce pomaga inwestorom zagranicznym w lokowaniu swoich inwestycji w Polsce.

Głównym celem działalności zarówno miejskich Biur, jak i wojewódzkich Centrów Obsługi Inwestora jest nieodpłatne:

- doradztwo w całym procesie inwestycyjnym,
- przekazywanie informacji na temat otoczenia prawno-gospodarczego regionu,
- pomoc w znalezieniu odpowiedniej lokalizacji wedle wymagań inwestora,
- organizacja wizyt w potencjalnych lokalizacjach (spotkania z władzami lokalnymi, właścicielami/operatorami terenów inwestycyjnych, inwestorami z danego sektora/rynku, dostawcami mediów),
- pomoc w zidentyfikowaniu potencjalnych partnerów i poddostawców dla inwestora,
- przygotowanie we współpracy z PALiIZ oraz lokalnymi władzami pakietu możliwego wsparcia obejmującego całość dopuszczalnych zachęt regionalnych i horyzontalnych (m.in. zwolnienie z po-

datku od nieruchomości, instrumenty rynku pracy z powiatowego urzędu pracy, zwolnienie z podatku CIT w Specjalnych Strefach Ekonomicznych) i ewentualnie na poziomie centralnym oraz dostępne działania w ramach funduszy europejskich,

- przygotowanie schematu działań pokazującego proces uzyskiwania pozwoleń tak, by wszyscy uczestnicy realizacji projektu rozumieli wymogi i prawo lokalne,
- pomoc w uzyskaniu niezbędnych pozwoleń związanych z procesem inwestycyjnym,
- rozwiązywanie trudnych zagadnień we współpracy z władzami lokalnymi i centralnymi lub innymi podmiotami mającymi wpływ na szybkość realizacji inwestycji.

Doradzają one głównie w przypadku realizacji inwestycji typu greenfield, jednakże poprzez swoją znajomość lokalnych rynków pomagają inwestorom także w przypadku inwestycji brownfield, a także – w ograniczonym stopniu – w przypadku przejęć i fuzji. Istotną częścią pracy Biur i Centrów jest monitorowanie dalszych działań inwestora w regionie (po rozpoczęciu inwestycji), w celu udzielenia mu koniecznego wsparcia i ułatwienia kontaktów mogących usprawnić działalność inwestora w Makroregionie.

2.4. Budowa nowego obiektu

Istotnym elementem procesu inwestycyjnego związanym głównie z inwestycjami typu greenfield jest procedura związana z wybudowaniem nowego obiektu. Poniżej przedstawione zostały jej poszczególne fazy.

2.4.1. Uzyskanie wypisu i wyrysu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Wyrys to fragment rysunku planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu będącego przedmiotem inwestycji, pod-

czas gdy wypis to część opisowa planu zagospodarowania przestrzennego, w którym znajdują się informacje głównie o przeznaczeniu terenu.

2.4.2. Uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego

Uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji celu publicznego wymagane jest w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzen-

nego dla każdej inwestycji budowlanej, dla której przepisy prawa budowlanego przewidują obowiązek uzyskania pozwolenia na budowę, a także w przypadku zmiany sposobu użytkowania obiektu budowlanego lub jego części.

2.4.3. Pozyskanie terenu

Inwestor, aby rozpocząć prace budowlane musi wcześniej pozyskać nieruchomość gruntową, na której zamierza wzniesić obiekt i uzyskać tytuł prawny do tej nieruchomości. Inwestor nie dysponujący nieruchomością gruntową, a zamierzający rozpocząć inwestycję powinien przystąpić do pozyskania informacji o danej nieruchomości. W momencie planowania inwestycji inwestor ponosi koszty dotyczące sporządzenia planów zamierzonej inwestycji oraz innych czynności związanych z pozyskaniem informacji o terenie. Przed nabyciem nieruchomości gruntowej należy w pierwszej kolejności:

- ustalić właściciela nieruchomości gruntowej,
- zbadać aktualny stan prawny tej nieruchomości.

Jeżeli inwestor zainteresowany jest nabyciem nieruchomości gruntowej należącej do osób fizycznych, nabycie następuje w drodze rokowań z osobami mającymi tytuł prawny do ich zajmowania i w razie osiągnięcia porozumienia, do podpisania **umowy notarialnej**. Natomiast w przypadku nabywania nieruchomości Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego obowiązujący tryb postępowania jest ściśle sformalizowany. Nieruchomości stanowiące mienie komunalne mogą być **przedmiotem sprzedaży, zamiany i zrzeczenia się, oddania w wieczyste użytkowanie, w najem lub dzierżawę, użytkowania, oddania w trwały zarząd**, a także mogą być obciążone ograniczonymi prawami rzeczowymi, wnoszone jako wkłady niepieniężne (aporty) do spółek, czy przekazywane jako **wyposażenie tworzących**

przedsiębiorstw państwowych oraz jako majątek tworzonych fundacji.

2.4.4. Sporządzenie projektu

Projekt budowlany, będący załącznikiem do wniosku o pozwolenie na budowę, sporządza osoba posiadająca uprawnienia budowlane do projektowania w określonej specjalności i jest członkiem właściwej izby samorządu zawodowego. Projekt budowlany powinien zawierać wszystkie wymagane **opinie, uzgodnienia, pozwolenia** i inne dokumenty określone przepisami szczególnymi (dotyczy to podłączeń do **mediów takich jak gaz, woda, energia, czy podłączenia do istniejących dróg**).

Na tym etapie inwestor może ubiegać się o **decyzję wpływu inwestycji na środowisko**. Zakres decyzji środowiskowej jest związany z rodzajem produkcji lub zakresem działalności. Decyzja środowiskowa (lub stwierdzenie władz lokalnych, iż decyzja nie jest wymagana) jest niezbędnym elementem procesu inwestycyjnego, ponieważ jest to warunek uzyskania pozwolenia na budowę. Jeśli wymagana jest decyzja środowiskowa, inwestor musi przygotować ocenę oddziaływania na środowisko.

2.4.5. Uzyskanie decyzji pozwolenia na budowę

Inwestor do wniosku o wydanie pozwolenia na budowę musi przedstawić:

- oświadczenie o posiadaniu praw do dysponowania nieruchomością na cele budowlane;
- projekt budowlany wraz z opiniami, uzgodnieniami, pozwoleniami i innymi dokumentami wymaganymi przepisami szczególnymi oraz zaświadczeniem o przynależności do właściwej izby samorządu zawodowego projektanta sporządzającego projekt budowlany, aktualnym na dzień opracowania projektu;
- decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli jest ona

wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;

- oryginał pełnomocnictwa lub urzędowo poświadczony jego odpis (np. notarialny czy też uwiarygodniony przez organ prowadzący postępowanie) w przypadku ustanowienia pełnomocnika.

2.4.6. Rozpoczęcie realizacji inwestycji

Rozpoczęcie budowy może nastąpić na podstawie ostatecznej decyzji pozwolenia na budowę lub na podstawie zgłoszenia o wykonaniu robót budowlanych, dla których nie jest wymagane pozwolenie na budowę.

Inwestor jest zobowiązany zawiadomić o zamierzonym terminie rozpoczęcia robót budowlanych, na które jest wymagane pozwolenie na budowę **Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego** oraz **projektanta** sprawującego nadzór nad zgodnością realizacji budowy z projektem, co najmniej na **7 dni przed ich rozpoczęciem**.

2.4.7. Oddanie obiektu budowlanego do użytkowania

Właściwym organem do wydania decyzji o pozwoleniu na użytkowanie obiektu budowlanego jest **Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego**. Po zakończeniu inwestycji inwestor składa **zawiadomienie o zakończeniu budowy** i zamiarze przystąpienia do użytkowania (gdy nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia na użytkowanie), bądź składa **zawiadomienie o zakończeniu budowy** oraz **wniosek o udzielenie pozwolenia na użytkowanie** (gdy organ nałożył taki obowiązek w pozwoleniu na budowę).

3. Podatki

3.1. Podatek dochodowy

- **od osób prawnych (CIT)** – opodatkowane są nim dochody osób prawnych i spółek kapitałowych w organizacji, jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej (z wyjątkiem spółek niemających osobowości prawnej) podatkowych grup kapitałowych. Stawka podatku od osób prawnych wynosi obecnie **19%**. Rozliczenie podatku następuje po zakończeniu roku podatkowego. Podatnicy składają wtedy

wstępne zeznanie podatkowe o wysokości osiągniętego dochodu (straty) do końca **trzeciego miesiąca roku następnego** i w tym terminie należy wpłacić podatek należny albo różnicę pomiędzy podatkiem należnym a sumą wpłaconych zaliczek. Zeznania o ostatecznej wysokości dochodu podatnicy są obowiązani złożyć w terminie **10 dni** od daty zatwierdzenia rocznego sprawozdania, nie później jednak niż przed upływem dziewięciu miesięcy od zakończenia roku podatkowego.

- **od osób fizycznych (PIT)** – opodatkowane są nim dochody osób fizycznych, które mogą wybierać pomiędzy opodatkowaniem na zasadach ogólnych, czyli po zastosowaniu skali podatkowej według 18% i 32% lub też według jednolitej, 19% stawki podatku bądź jednej ze zryczałtowanych form opodatkowania (w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych lub karty podatkowej). Źródła przychodów można podzielić na dwie kategorie: pierwsze – związane **z pracą**, a drugie – **z majątkiem**.

3.1.1. Obliczanie podatku według zasad ogólnych

Przy zastosowaniu **podstawowej skali podatkowej** lub 19% stawki, podatek płacony jest od dochodu, tj. różnicy pomiędzy faktycznie uzyskanym przychodem a kosztami jego uzyskania.

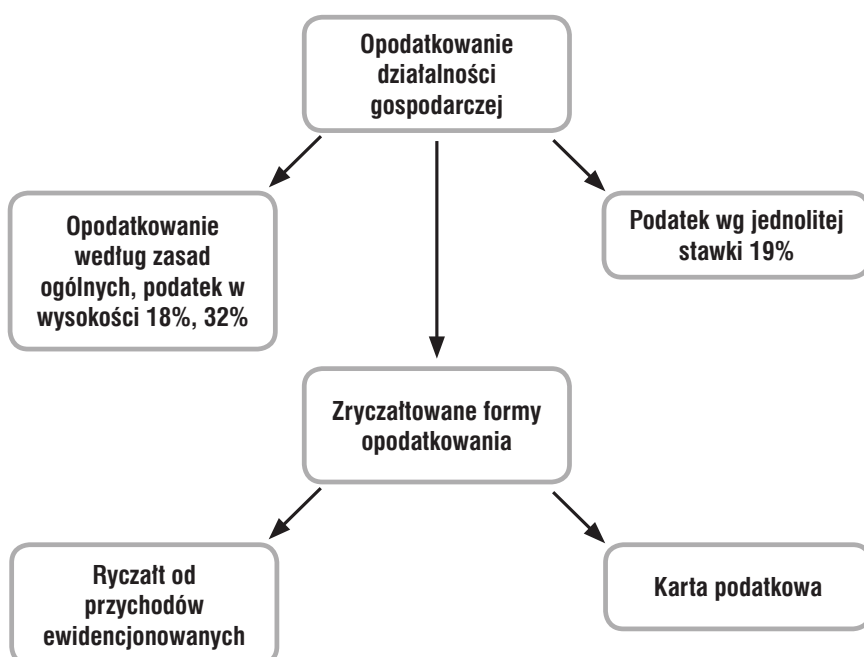
Przy opodatkowaniu **ryczałtem**, koszty uzyskania przychodu nie mają wpływu na wysokość wypracowanego podatku. Natomiast przy opodatkowaniu kartą podatkową na wysokość podatku nie ma wpływu ani wysokość przychodu, ani koszty jego uzyskania.

Podstawa obliczenia podatku w PLN	Podatek wynosi
do 85 528 PLN	18% minus kwota zmniejszająca podatek 556,02 PLN
ponad 85 528 PLN	14 839,02 PLN plus 32% nadwyżki ponad 85 528 PLN

Ponadto wyliczony podatek według zasad podanych wyżej można obniżyć o kwotę:

Kwota zmniejszająca podatek	Miesięczna	46,33 PLN
	Roczna	556,02 PLN
roczny dochód niepowodujący obowiązku zapłaty podatku		3091 PLN

SCHEMAT 1. Możliwości opodatkowania działalności gospodarczej

Przy wyborze formy opodatkowania niezbędna jest zatem znajomość wskaźników ekonomicznych związanych z funkcjonowaniem naszej firmy. Podatnik powinien m.in. dokonać analizy wielkości przychodu, kosztów uzyskania przychodu, w tym również kosztów związanych z prowadzeniem księgowości, które różnią się w zależności od wybranej formy opodatkowania.

3.1.2. Obowiązki podatnika

Podatnicy, rozliczający się na podstawowych zasadach, czyli według stawki 18% i 32%, mają obowiązek w terminie do dnia **30 kwietnia następnego roku** złożyć w urzędzie skarbowym **zeznanie** na odpowiednim druku **o wysokości osiągniętego dochodu (straty) w roku podatkowym**. Osoby prowadzące księgi rachunkowe (handlowe) do zeznania dołączają **roczny bilans z rachunkiem wyników**. Podatnicy, na których ciąży obowiązek złożenia zeznania podatkowego, są obligowani jednocześnie do **wpłacenia różnicy** pomiędzy podatkiem należnym od dochodu wynikającego z zeznania, a sumą należnych za dany rok zaliczek, w tym również pobranych przez wszystkich płatników (także np. zleceńodawców). Podatek dochodowy wynikający z zeznania jest podatkiem należnym

za dany rok, chyba że urząd skarbowy wyda **decyzję**, w której określi inną wysokość podatku. W razie niezłożenia zeznania o wysokości osiągniętego dochodu, urząd skarbowy wydaje **decyzję deklaratoryjną**, określającą wysokość zobowiązania w podatku dochodowym. W stosunku do podatnika nieskładającego zeznań podatkowych możliwe jest zastosowanie sankcji karnych wynikających z kodeksu karnego skarbowego.

W przypadku opodatkowania **podatkiem liniowym** deklarację składa się do **20 stycznia następnego roku**.

3.2. Podatki od towarów i usług

■ **podatek od towarów i usług (VAT)** – którym opodatkowane są: odpłatna dostawa towarów i odpłatne świadczenie usług na terytorium Polski, eksport towarów, import towarów, wewnątrzwspólnotowe nabycie towarów za wynagrodzeniem na terytorium Polski, wewnątrzwspólnotowa dostawa towarów. Podatek VAT jest wliczony w cenę towaru lub usługi przez sprzedawcę, który jest opodatkowany podatkiem VAT. Podatek VAT jest płacony przez przedsiębiorców od uzyskanego obrotu (sprzedaży). Podstawowa stawka podatku wynosi 23%, 8% i 5% na artykuły żywnościowe, książki i czasopisma specjalistyczne.

■ **podatek akcyzowy** – podlegają mu wskazane w ustawie czynności z zakresu obrotu wyrobami akcyzowymi i samochodami osobowymi;

Opodatkowaniu podlegają:

1. produkcja wyrobów akcyzowych;
2. wprowadzenie wyrobów akcyzowych do składu podatkowego;
3. import wyrobów akcyzowych;
4. nabycie wewnątrzwspólnotowe wyrobów akcyzowych, z wyłączeniem nabycia we-

Decydując się na wybór formy rozliczenia, trzeba wziąć pod uwagę:

- rodzaj działalności, którą zamierzamy uruchomić,
- jej rozmiar,
- wysokość spodziewanych przychodów i kosztów.

Należy dokładnie przemyśleć swój wybór, gdyż zmiana wybranej formy opodatkowania na inną nie jest możliwa w trakcie roku podatkowego. Trzeba to zrobić dopiero w początkiem następnego roku podatkowego.

wnątrzwspólnotowego dokonywanego do składu podatkowego;

5. wyprowadzenie ze składu podatkowego, poza procedurą zawieszenia poboru akcyzy, wyrobów akcyzowych niebędących własnością podmiotu prowadzącego ten skład podatkowy, z wyłączeniem wyrobów akcyzowych objętych zwolnieniem od akcyzy ze względu na ich przeznaczenie, przez podmiot, który uzyskał zezwolenie wyprowadzenia.

■ **podatek od czynności cywilnoprawnych** – który jest wyliczany ustawowo;
Podmioty, na których ciąży obowiązek podatkowy:

1. przy umowie sprzedaży – na kupującym;
2. przy umowie zamiany – na stronach czynności;
3. przy umowie darowizny – na obdarowanym;
4. przy umowie dożywocia – na nabywcy własności nieruchomości;
5. przy umowie o dział spadku lub o zniesienie współwłasności – na podmiocie nabywającym rzecz lub prawa mająt-

kowe ponad udział w spadku lub we współwłasności;

6. przy ustanowieniu odpłatnego użytkowania, w tym również nieprawidłowego oraz odpłatnej służebności – na użytkowniku lub nabywającym prawo służebności;
7. przy umowie pożyczki i umowie depozytu nieprawidłowego – na biorącym pożyczkę lub przechowawcy;
8. przy ustanowieniu hipoteki – na składającym oświadczenia woli o ustanowieniu hipoteki;
9. przy umowie spółki cywilnej – na wspólnikach, a przy pozostałych umowach spółki – na spółce.

Stawki podatku zostały zróżnicowane ze względu na rodzaj czynności cywilnoprawnej i wynoszą odpowiednio:

■ **od umowy sprzedaży**

- nieruchomości, rzeczy ruchomych, prawa użytkowania wieczystego, własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, spółdzielczego prawa do lokalu użytkowego oraz wynikających z przepisów prawa spółdzielczego: prawa do domu jed-

norodzinne oraz prawa do lokalu w małym domu mieszkalnym – **2%**,

- przy umowie sprzedaży innych praw majątkowych – **1%**;

■ **od umów zamiany, dożywocia, o dział spadku, o zniesienie współwłasności oraz darowizny:**

- przy przeniesieniu własności nieruchomości, rzeczy ruchomych, prawa użytkowania wieczystego, własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, spółdzielczego prawa do lokalu użytkowego oraz wynikających z przepisów prawa spółdzielczego: prawa do domu jednorodzinnego oraz prawa do lokalu w małym domu mieszkalnym – **2%**,
- przy przeniesieniu własności innych praw majątkowych – **1%**;

■ **od umowy ustanowienia odpłatnego użytkowania**, w tym nieprawidłowego, oraz odpłatnej służebności – **1%**,

■ **od umowy pożyczki oraz depozytu nieprawidłowego** – **2%**,

■ **od ustanowienia hipoteki**

- na zabezpieczenie wierzytelności istniejących – od kwoty zabezpieczonej wierzytelności – **0,1%**,
- na zabezpieczenie wierzytelności o wysokości nieustalonej – **19 zł**;

■ **od umowy spółki** – **0,5%**.

Dodatkowo wyróżnia się podatki, które są właściwe w określonych sytuacjach:

- **podatek leśny** – podlegają mu lasy, z wyjątkiem lasów zajętych na wykonywanie innej działalności gospodarczej niż działalność leśna;
- **podatek rolny** – podlegają mu użytki rolne, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej innej niż działalność rolnicza;
- **podatek od spadków i darowizn** – podlega mu nabycie przez osoby fizyczne własności rzeczy lub praw majątkowych tytułem m.in. spadku, darowizny, zasiedzenia;
- **opłata skarbową** – podlegają jej czynności określone ustawowo, w szczegól-

ności w sprawach z zakresu administracji publicznej.

Różnice w sytuacji polskich przedsiębiorców jako podatników – w zależności od miejsca prowadzenia działalności gospodarczej – można odnaleźć w zakresie podatków i opłat lokalnych:

- **podatek od nieruchomości** – podlegają mu nieruchomości i obiekty budowlane (grunty, budynki lub ich części, budowle lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej),
- **podatek od środków transportowych** – podlegają mu spełniające kryteria określone w ustawie samochody ciężarowe, ciągniki siodłowe i balastowe, przyczepy i naczepy oraz autobusy;
- **opłata targowa** – pobiera się ją od podmiotów, dokonujących sprzedaży na targowiskach.

Stawki tych podatków i opłat są określone przez radę gminy, zatem – w granicach maksimum ustawowego – mogą być różne w poszczególnych gminach. Miejscowe prawo podatkowe stanowione przez radę gminy ma zakres obowiązywania ograniczony do terytorium danej gminy. Elementem polityki podatkowej prowadzonej przez poszczególne gminy są niejednokrotnie stawki preferencyjne w podatku od nieruchomości skierowane do przedsiębiorców. Rady gmin różnicują czasem stawki podatku od nieruchomości według kryterium rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej.

Istnieje możliwość przekazania części podatku na rzecz **Organizacji Pożytku Publicznego**. Podatnik przekazać może nie więcej niż 1% podatku wskazanego w zeznaniu podatkowym. Wykazana kwota **1%** musi wynikać albo z zeznania albo też później może być skorygowana i wynikać z zeznania złożonego w terminie nie dłuższym niż 2 miesiące od terminu ostatecznego na złożenie deklaracji za dany rok.

3.3. Zwolnienia podatkowe

Rada gminy może wprowadzać zwolnienia przedmiotowe z podatków i opłat lokalnych. Niektóre gminy Polski Wschodniej wprowadzają **zwolnienia**, w szczególności z **podatku od nieruchomości, w związku z nowymi inwestycjami**. Zwolnienia się z podatku od nieruchomości obiekty budowlane i budynki lub ich części oraz grunty zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej, na których przedsiębiorca rozpoczyna działalność gospodarczą, realizuje nową inwestycję, ponosi określone nakłady inwestycyjne lub jeśli tworzy nowe miejsca pracy. Zwolnienia dotyczą także nieruchomości związanych z infrastrukturą służącą oczyszczaniu ścieków, sieci kanalizacyjnej, sieci wodociągowych, hydroforów. Mogą one mieć charakter regionalnej pomocy inwestycyjnej albo pomocy *de minimis*.

Wskazać należy również na **zwolnienie z podatku dochodowego, związane z miejscem prowadzenia działalności go-**

spodarczej, z jakiego korzystają – z mocy ustawy – dochody uzyskane z działalności gospodarczej, prowadzonej na terenie **Specjalnej Strefy Ekonomicznej** na podstawie uzyskanego przez przedsiębiorcę zezwolenia. Specjalne Strefy Ekonomiczne, które położone są na terenie Polski Wschodniej, to: Specjalna Strefa Ekonomiczna Starchowice, Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec, Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Wisłosan oraz Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna.

4. Księgowość i finanse

4.1. Sprawozdawczość finansowa jednostek gospodarczych

Sprawozdanie finansowe może przyjąć formę rozwiniętą bądź uproszczoną, co oznacza, że informacje w nim zawarte przygotowywane są z różną szczegółowością. Części składowe sprawozdania finansowego, które sporządzają **wszystkie jednostki** prowadzące księgi rachunkowe zgodnie z ustawą o rachunkowości z 29 września 1994 roku to:

- bilans,
- rachunek zysków i strat,

- **informacja dodatkowa**, która zawiera wprowadzenie do sprawozdania finansowego oraz dodatkowe informacje i objaśnienia.

Jednostki określone ustawą o rachunkowości, takie jak:

- banki,
- zakłady ubezpieczeń,
- spółki akcyjne,
- pozostałe jednostki, które w poprzedzającym roku obrotowym, za który sporządzono sprawozdanie finansowe spełniły co najmniej 2 z następujących warunków:
 - średnioroczne zatrudnienie pełnoetatowe wyniosło co najmniej **50 osób**,

- suma aktywów bilansu na koniec roku obrotowego stanowiła równowartość w walucie polskiej co najmniej **2 500 000 EUR**,
- przychody netto ze sprzedaży towarów i produktów oraz operacji finansowych za rok obrotowy stanowiły równowartość w walucie polskiej co najmniej **5 000 000 EUR**, sporządzają dwa dodatkowe elementy sprawozdania finansowego: **rachunek przepływów pieniężnych i zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym**.

Ponadto spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, товариства ubezpieczeń wzajemnych, spółdzielnie oraz przedsiębiorstwa państwowe sporządzają **sprawozdanie z działalności jednostki**.

4.2. Nowa forma usług księgowych

Obecna sytuacja na rynkach finansowych świata (kryzys) powoduje, że przedsiębiorstwa zamieniają możliwość korzystania z własnych zasobów ludzkich na **usługi outsourcingowe**.

Na polskim rynku finansowym outsourcing księgowości w dalszym ciągu wzbudza obawy. Są one spowodowane m.in. funkcjonowaniem popularnych biur rachunkowych, które często nie dysponują odpowiednim zapleczem organizacyjnym, tech-

Korzyści płynące

z in- lub out-sourcingu usług księgowych:

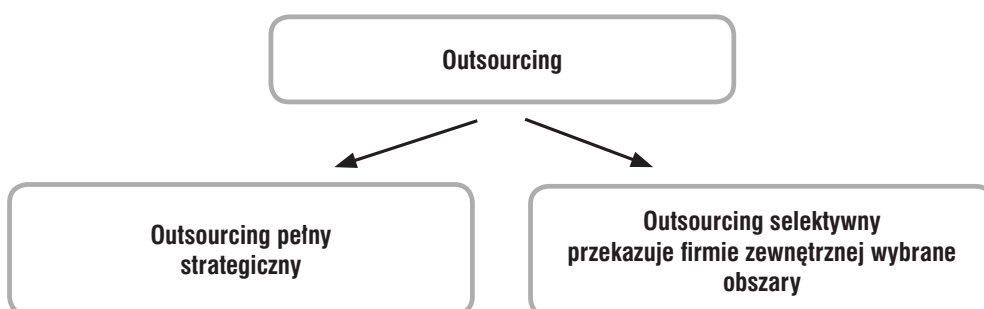
- koncentracja na kluczowych dla firmy procesach podnosi jej wydajność,
- efektywniejsze zarządzanie informacją niezbędną do kierowania przedsiębiorstwem,
- redukcja do 50% kosztów,
- wyższy poziom usług,
- ograniczenie ryzyka wynikającego z tytułu wadliwych ksiąg rachunkowych.

nologicznym i kompetencyjnym by podołać wyzwaniom współczesnych firm.

Firma podejmująca się outsourcing'u **odpowiada za:**

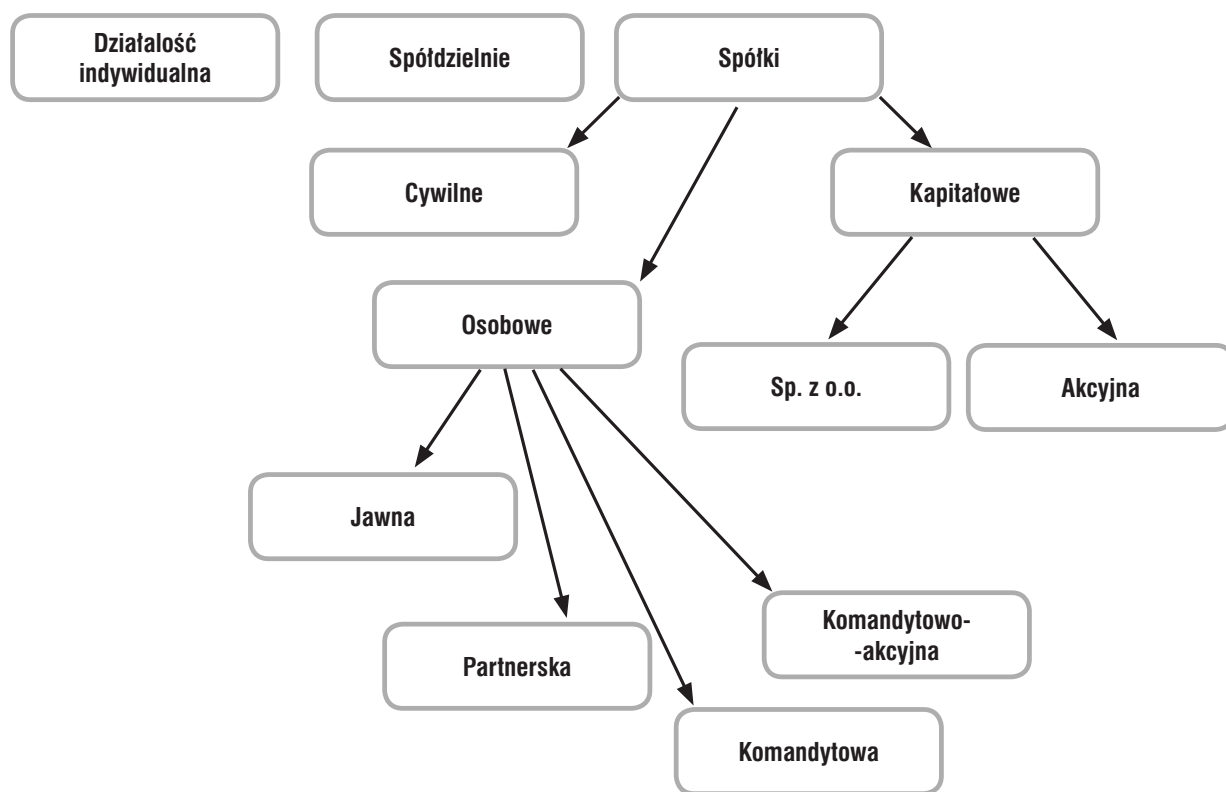
- wdrożenie nowego systemu finansowo-księgowego,
- przeprojektowanie procesów księgowych,
- wdrożenie procedur,
- optymalizację obiegu dokumentów,
- opracowanie polityki rachunkowości, zkładowego planu kont dostosowanego do potrzeb klienta,
- proces wdrożenia i przygotowania środowiska pracy (drogi i długotrwały) i jego wyniki (oraz odpowiedzialność za nie).

SCHEMAT 2. Rodzaje usług outsourcingowych

5. Formy działalności gospodarczej

SCHEMAT 3 Formy działalności gospodarczej przewidziane w polskim prawie

Rodzaj stosowanej księgowości – czy będzie to pełna księgowość, czy też księga przychodów i rozchodów – uzależniony jest od rodzaju spółki, wartości przychodów oraz aktywów.

5.1.1. Spółka cywilna

Musi mieć co najmniej dwóch wspólników. Działa na zasadzie umowy spółki cywilnej określającej:

- zakres działalności,
- wysokość wkładów finansowych i innych,
- sposób uczestniczenia wspólników w zyskach i stratach,
- zakres odpowiedzialności poszczególnych wspólników.

Spółkę cywilną rejestruje się w urzędzie gminy lub w Krajowym Rejestrze Sądowym. Do wniosku o rejestrację należy załączyć umowę spółki.

Podstawowe zasady:

- spółka cywilna nie posiada osobowości prawnej. Wkłady wspólników, majątek rzeczowy i wartości niematerialne są majątkiem wspólnym wspólników. Każdy wspólnik ma prawo do niego proporcjonalnie do udziałów w spółce,
- spółka cywilna jest spółką osób fizycznych, z których każda rozlicza się z podatku dochodowego. Płatnikiem składek ubezpieczeniowych wspólników może być spółka lub sami wspólnicy. W tym przypadku płatnikiem podatku VAT jest spółka,
- spółka ma swój NIP i REGON,
- jeśli obroty spółki przekroczą równowartość 800 000 EUR, należy prowadzić pełną księgowość. Jeżeli nastąpi to w dwóch kolejnych latach, spółka musi przekształcić się w spółkę jawną,

- każdy ze wspólników ma prawo i obowiązek prowadzenia spraw firmy,
- wspólnicy w pełni odpowiadają za zobowiązania całym swoim majątkiem osobistym oraz majątkiem współmałżonków (jeśli nie mają umowy o rozdzielenie majątkowej). Nie ma tu znaczenia wysokość udziałów poszczególnych wspólników oraz fakt, który z nich przyczynił się do powstałych trudności – odpowiedzialność jest wspólna.

5.1.2. Spółki osobowe

Wszystkie spółki osobowe nie mają całkowitej osobowości prawnej. Mogą nabywać prawa majątkowe, ruchomości i nieruchomości, mogą zaciągać zobowiązania. Sposób reprezentowania spółek osobowych i zasady ich działania muszą być określone w umowie spółki, a wszystkie jej zmiany muszą być uzgodnione ze wszystkimi wspólnikami.

Spółka jawna – podstawowe zasady:

- z reguły zakładają ją wspólnicy spółki cywilnej, którzy przekroczyli limit obrotów 800 000 EUR w dwóch kolejnych latach;
- spółka może we własnym imieniu nabywać prawa majątkowe;
- majątkiem spółki są wkłady pieniężne wspólników, wniesione maszyny i inne wartości materialne i niematerialne oraz wszelki majątek nabyty przez spółkę w czasie jej działania. Majątek ten jest własnością wspólną wspólników;
- w przypadku niewywiązywania się spółki z zobowiązań, są one pokrywane z majątku spółki. Jeżeli majątek jest niewystarczający, są pokrywane z majątków osobistych wspólników;
- podatek dochodowy płacą tylko wspólnicy – każdy od przypadającej mu części dochodów. Podatek VAT płaci spółka;
- spółki jawne, które przekroczyły limit obrotów 800 000 EUR, zobowiązane są prowadzić pełną księgowość. Te, których obroty są mniejsze, mogą rozliczać się

w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych lub księgi przychodów i rozchodów.

Spółka komandytowa – podstawowe zasady

- spółka komandytowa jest specyficzną formą spółki jawnej;
- wspólnicy spółki komandytowej dzielą się na:
 - **komplementariuszy** – wspólnik, który odpowiada całym swym majątkiem za zobowiązania firmy;
 - **komandytariuszy** – wspólnik, który odpowiada do wysokości sumy komandytowej;
 - **suma komandytowa** – udział, który jeśli jest niepieniężny, musi być określony w umowie spółki;
- musi być przynajmniej jeden komplementariusz i przynajmniej jeden komandytariusz;
- komandytariusz nie ma prawa do prowadzenia spraw spółki i reprezentowania jej, ma za to wgląd w księgi rachunkowe i bilans spółki;
- z podatku dochodowego rozlicza się każdy ze wspólników jako osoba fizyczna od uzyskanych w spółce dochodów. Płatnikiem VAT-u jest spółka;
- obowiązek prowadzenia pełnej księgowości, czyli ksiąg rachunkowych.

Spółka partnerska – podstawowe zasady:

- forma spółki osobowej przeznaczona dla osób wykonujących wolne zawody. Partnerami w spółce mogą być **wyłącznie** osoby wykonujące jeden z określonych ustawą zawodów, np.: lekarz, aptekarz, księgowy, doradca podatkowy, broker ubezpieczeniowy, architekt, rzeczoznawca majątkowy czy notariusz;
- każdy z partnerów ponosi odpowiedzialność za to, co sam spowodował i ewentualnie za działania podległych mu zatrudnionych pracowników. Oznacza to,

że nie ponosi on winy i odpowiedzialności za błędy partnera i pracowników jemu podległych;

- zasady działania spółki, formy rozliczenia z urzędem skarbowym oraz formy opodatkowania są prawie takie same jak w spółce jawnej.

Spółka komandytowo-akcyjna – podstawowe zasady:

- w spółce tej, co najmniej jeden wspólnik odpowiada za zobowiązania firmy całym swoim majątkiem (komplementariusz), a co najmniej jeden wspólnik nie odpowiada za zobowiązania spółki w ogóle (akcjonariusz (!));
- akcjonariusz jest zobowiązany jedynie do działań określonych w statucie spółki. Jego nazwisko nie może być umieszczone w nazwie spółki;
- spółka może emitować akcje;
- istnieje wymóg minimalnego kapitału zakładowego – **50 000 PLN**;
- spółkę reprezentują komplementariusze;
- jeżeli liczba akcjonariuszy przekroczy 25, spółka musi powołać radę nadzorczą (może to zrobić również wtedy, jeśli akcjonariuszy jest mniej);
- spółkę reprezentują komplementariusze, nie posiada ona zarządu, jedynie walne zgromadzenie oraz radę nadzorczą (obligatoryjnie jeżeli liczba akcjonariuszy przekroczy 25);
- akcjonariusz może reprezentować spółkę tylko wtedy, gdy ma do tego pełnomocnictwo.

5.1.3. Spółki kapitałowe

Podstawą funkcjonowania jest umowa bądź statut spółki sporządzany w formie **aktu notarialnego**. Po zarejestrowaniu ich w Krajowym Rejestrze Sądowym nabywają **osobowość prawną**. Spółki kapitałowe mogą rozpocząć działalność jeszcze **przed rejestracją** w KRS, wtedy nazywane są spółkami w organizacji.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – podstawowe zasady:

- minimalny kapitał zakładowy spółki z o.o. to **5000 PLN**;
- minimalna liczba wspólników to **1**;
- wspólnikiem może być osoba fizyczna lub osoba prawna;
- za swoje zobowiązania spółka odpowiada swoim majątkiem, a wspólnicy odpowiadają do wysokości wniesionych udziałów, jednak w przypadku zobowiązań podatkowych wspólnicy odpowiadają całym swoim majątkiem w takiej części, w jakiej uczestniczą w podziale zysków;
- spółkę reprezentuje zarząd, a innymi organami są zgromadzenie wspólników oraz rada nadzorcza (nie ma obowiązku jej powoływania jeśli kapitał zakładowy nie przekracza **500 000 PLN**, a liczba wspólników jest mniejsza niż 25);
- podatek dochodowy płaci spółka – wynosi on **19%** od dochodu.

Spółka akcyjna – podstawowe zasady:

- minimalny kapitał zakładowy wynosi **500 000 PLN**;
- minimalna liczba wspólników to **1**;
- aktem określającym funkcjonowanie spółki akcyjnej jest **statut**;
- możliwość emitowania akcji, tj. papierów wartościowych, które mogą być przedmiotem obrotu giełdowego;
- spółka akcyjna działa poprzez swoje organy: walne zgromadzenie, zarząd oraz radę nadzorczą. **Zarząd** reprezentuje spółkę na zewnątrz i prowadzi jej sprawę. **Rada nadzorcza** to organ kontrolny, a walne zgromadzenie akcjonariuszy to organ, w skład którego wchodzi udziałowcy spółki, i który decyduje o najważniejszych sprawach związanych z działalnością spółki;
- podatek dochodowy płaci spółka – wynosi on **19%** od dochodu.

6. Zatrudnianie pracowników

6.1. Rodzaje umów o pracę zawieranych w Polsce

Funkcjonujące w polskiej gospodarce formy zatrudnienia pracowniczego to przede wszystkim różne odmiany umów o pracę.

Umowa na czas określony:

- zawsze podany jest dokładny czas trwania stosunku pracy, określony dniami, latami lub warunkiem;
- jeżeli strony umowy poprzednio **dwukrotnie** zawarły umowę o pracę na czas określony;
- kolejna umowa musi być zawarta na **czas nieokreślony**.

Szczególne rodzaje umów na czas określony:

- **umowa zastępstwa** – pracownik zostaje zatrudniony na miejsce osoby, która nie będzie obecna przez dany okres w związku z urlopem lub innym zdarzeniem;
- **umowy na okres próbny** – na jej podstawie zatrudniani są nowi pracownicy, zawierana jest na dwa tygodnie, a w przypadku zatrudnienia osób zajmujących stanowiska kierownicze lub te, z którymi wiąże się odpowiedzialność materialna, okres ten wydłużony jest do 3 miesięcy.

Umowa na czas nieokreślony:

- jest bezterminowa, można ją rozwiązać z powodu jednej z przyczyn, którą wymienia Kodeks Pracy w przepisach dotyczących wypowiedzenia.

Umowa na staż pracowniczy (absolwencki):

- pracodawca może skorzystać za pośrednictwem najbliższego Powiatowego

Podstawy prawne zatrudnienia w Polsce

- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 roku Kodeks pracy,
- Ustawa z 13 kwietnia 2007 roku o Państwowej Inspekcji Pracy,
- Ustawa z 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- Ustawa z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych,
- Ustawa z 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Urzędu Pracy z przyjęcia na staż pracownika, który jest zarejestrowany jako bezrobotny;

- **pracodawca** nie ponosi kosztów związanych z wynagrodzeniem stażysty;
- **wynagrodzenie** za staż wynosi 140% wysokości zasiłku dla bezrobotnych;
- Urząd Pracy opłaca **składki na ubezpieczenie społeczne**.

6.2. Rodzaje umów cywilno-prawnych w Polsce

Obok umów o pracę dość powszechne są w Polsce **umowy cywilno-prawne**.

Kontrakt menedżerski:

- jest negocjowany i ustalany indywidualnie pomiędzy pracodawcą a menedżerem.

Umowa zlecenie:

- uregulowana w Kodeksie Cywilnym;
- przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonych czynności dla zleceniodawcy, za których ostatecznie efekt **nie jest odpowiedzialny** (umowa starannego działania);
- polega na starannym wykonywaniu zleconego działania;
- nie obowiązują minimalne miesięczne wynagrodzenia i urlopy;
- zleceniobiorca otrzymuje wynagrodzenie po zakończeniu wykonania zapisanych w umowie czynności.

Umowa o dzieło:

- uregulowana w Kodeksie Cywilnym;
- wykonawca zobowiązuje się do wykonania określonego dzieła, zaś zamawiający do wypłaty wynagrodzenia;

- wykonawca odpowiedzialny jest za efekt wykonania (**umowa skutku**);
- nie obowiązują minimalne miesięczne wynagrodzenia i urlopy.

Istnieją jeszcze inne formy zatrudniania pracowników. Coraz częściej słyszy się o zjawisku **wolontariatu** oraz o wykonywaniu **tzw. telepracy**.

6.3. Najważniejsze obowiązki pracodawcy

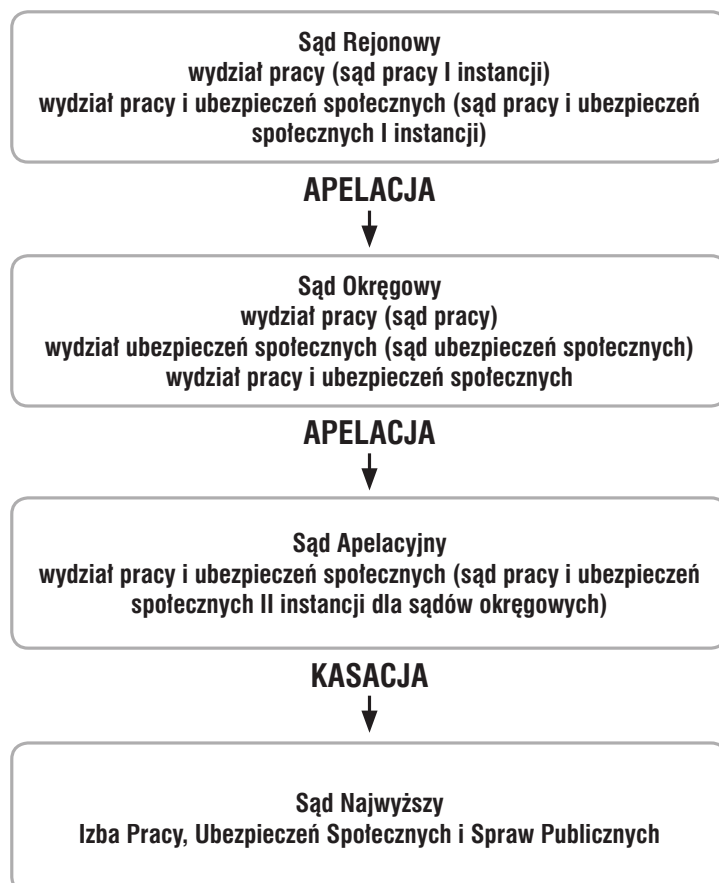
- organizowanie pracy w sposób zapewniający pełne wykorzystanie czasu pracy, jak również osiąganie przez pracowników, przy wykorzystaniu ich uzdolnień i kwalifikacji, wysokiej wydajności i należytej jakości pracy;
- przeciwdziałanie dyskryminacji w zatrudnieniu;
- zapewnianie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy;
- terminowe wypłacanie wynagrodzenia, oraz ponoszenie innych kosztów pracy (przede wszystkim składki na ubezpieczenie społeczne);
- ułatwianie pracownikom podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- prowadzenie oraz przechowywanie dokumentacji w sprawach związanych ze stosunkiem pracy oraz akt osobowych pracowników.

Organem kontroli pracodawców o dość szerokich kompetencjach jest **Państwowa Inspekcja Pracy**.

6.4. Spory z zakresu prawa pracy

Spory z zakresu prawa pracy rozpatrywane są przez odpowiednie wydziały sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych nazywane sądami pracy. Postępowanie sądowe przed sądem pracy odbywa się zgodnie z **Kodeksem postępowania cywilnego**.

SCHEMAT 4. Ścieżka postępowania sądowego w sprawach z zakresu prawa pracy

7. Regulacje gospodarcze

7.1. Działalność przedsiębiorców zagranicznych i obcokrajowców

Podstawą prawną regulującą działalność przedsiębiorców zagranicznych jest Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej.

Pozostali obcokrajowcy mają prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej wyłącznie w formie spółki: komandytowej, komandytowo-akcyjnej, z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej, a także do przystępowania do takich spółek oraz obejmowania bądź nabywania ich udziałów lub akcji, o ile umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej. Przedsiębiorcy zagraniczni mogą ponadto,

na zasadzie wzajemności, tworzyć oddziały z siedzibą w Polsce. Mogą oni również tworzyć w Polsce swe przedstawicielstwa (działające wyłącznie w zakresie reklamy i promocji przedsiębiorcy zagranicznego).

Pomimo położenia geograficznego Makroregionu Polski Wschodniej, działa tu mniej przedsiębiorców z udziałem zagranicznym niż w innych Makroregionach kraju.

7.2. Zasady podjęcia działalności gospodarczej (jednolite w całej Polsce)

Przedsiębiorca może podjąć działalność gospodarczą:

- w dniu złożenia wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej albo po

Prawo prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce na takich samych zasadach jak obywatele polscy mają obcokrajowcy:

- z państw członkowskich Unii Europejskiej,
- z państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA),
- z państw niebędących stronami tej umowy, które mogą korzystać ze swobody przedsiębiorczości na podstawie umów obowiązujących pomiędzy tymi państwami a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi.

Uprawnienie powyższe rozciąga się również na obywateli innych państw niż wyżej wymienione, którzy m. in. posiadają w Polsce zezwolenie na osiedlenie się, status uchodźcy, zgodę na pobyt tolerowany czy posiadają ważną Kartę Polaka.

uzyskaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców (wcześniej może podjąć działalność spółka kapitałowa w organizacji);

- jeśli wykonywanie danego rodzaju działalności gospodarczej wymaga uzyskania koncesji, zezwolenia bądź licencji, przedsiębiorca nie może podjąć działalności bez ich uzyskania;
- gdy dana działalność jest tzw. działalnością regulowaną, przedsiębiorca powinien uzyskać wpis do rejestru działalności regulowanej.

Organem administracji właściwym w sprawach ochrony konkurencji i konsumentów jest **Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)**.

W skład kierowanego przez niego Urzędu wchodzi Centrala w Warszawie oraz 9 delegatur. Dla poszczególnych województw Polski Wschodniej właściwe są następujące delegatury UOKiK:

- Delegatura UOKiK w Bydgoszczy – dla województwa warmińsko-mazurskiego;
- Delegatura UOKiK w Krakowie – dla województwa podkarpackiego;
- Delegatura UOKiK w Lublinie – dla województw: lubelskiego i podlaskiego;
- Delegatura UOKiK w Łodzi – dla województwa świętokrzyskiego.

7.3. Ochrona konkurencji i konsumentów

Regulacja ochrony konkurencji i konsumentów jest regulowana Ustawą z dnia 16 lutego 2007 roku o ochronie konkurencji i konsumentów, Ustawą z dnia 16 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz Ustawą z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w znacznym stopniu wzorowane są na rozwiązaniach prawa konkurencji Unii Europejskiej.

Z ustaw wynikają między innymi:

- zakaz porozumień ograniczających konkurencję;
- zakaz nadużywania pozycji dominującej;
- zakaz antykonkurencyjnych koncentracji przedsiębiorców;
- zakaz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Kary za naruszenie przepisów mogą, co do zasady, sięgać 10% przychodu danego przedsiębiorcy w roku poprzedzającym wydanie decyzji w sprawie. Odwołania od decyzji Prezesa UOKiK rozpoznaje **Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów**.

Ustawa przypisuje pewne zadania w zakresie ochrony konsumentów samorządowi terytorialnemu. Zadania samorządu powiatowego w tym zakresie wykonuje powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów. Brak natomiast w polskiej organizacji ochrony konkurencji i konsumentów rzeczników przedsiębiorców.

Przepisy ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym stanowią **podstawę prywatnoprawnej ochrony konkurencji i konsumentów**. Na ich podstawie uprawnione podmioty mogą wytaczać powództwa przed **sądami powszechnymi**, którymi mogą dochodzić m. in. zaniechania niedozwolonych działań, usunięcia ich skut-

ków, złożenia oświadczenia odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie czy naprawienia wyrządzonej szkody.

7.3.1. Ochrona rynku krajowego

Zasady administrowania obrotem towarami z zagranicą oraz, w zakresie uzupełniającym przepisy prawa Unii Europejskiej, zasady obrotu towarami z krajami trzecimi dokonywanego na podstawie przepisów tego prawa określa Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o administrowaniu obrotem towarowym z zagranicą.

Regulacje gospodarcze z zakresu ochrony rynku krajowego zawiera również Ustawa z dnia 19 marca 2004 roku Prawo celne. Ustawa ta w zakresie uzupełniającym przepisy prawa Unii Europejskiej reguluje zasady przywozu towarów na obszar celný Unii Europejskiej i wywozu towarów z tego obszaru, zasady postępowania z towarami objętymi Wspólną Polityką Rolną, sposób przekazywania informacji do celów ewidencji i statystyki dotyczącej obrotu towarowego z państwami członkowskimi Unii oraz związane z tym prawa i obowiązki osób, a także uprawnienia i obowiązki organów celnych.

Realizacja polityki celnej w części dotyczącej przywozu i wywozu towarów, w tym wymiar i pobór należności celnych i podatków związanych z przywozem i wywozem towarów (VAT, akcyza) należy do zadań Służby Celnej.

7.4. Regulacje z zakresu prawa spółek

Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę spółek w Polsce jest Ustawa z dnia 15 września 2000 roku **Kodeks spółek handlowych**. Znajdują się tam przepisy określające tworzenie oraz funkcjonowanie spółek handlowych, które prawo polskie definiuje jako formy współdziałania wspólników lub akcjonariuszy zobowiązujących się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu poprzez wniesienie wkładów lub w inny określony umową spółki sposób.

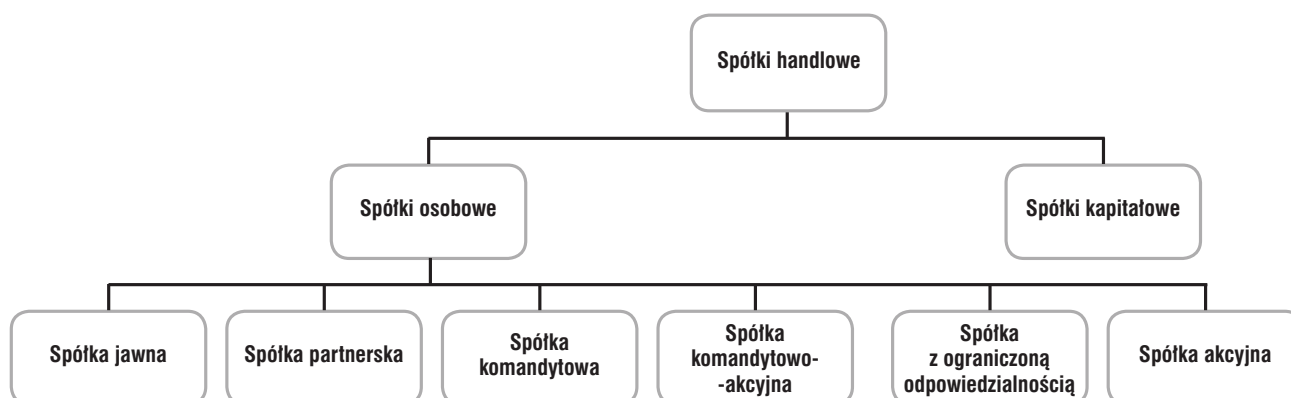
Pozwolenia na przywóz bądź wywóz towarów

Udzielane są na wniosek importera lub eksportera przez ministra właściwego do spraw gospodarki, a w zakresie towarów rolno-spożywczych – przez Prezesa Agencji Rynku Rolnego.

Internetowa Przeglądarka Taryfowa

Departament Polityki Celnej Ministerstwa Finansów prowadzi internetową Przeglądarkę Taryfową w ramach Informacyjnego Systemu Zintegrowanej Taryfy Celnej ISZTAR2. W przeglądarce są prezentowane zarówno dane unijne pochodzące z systemu TARIC, jak i polskie dane (podatki VAT i akcyza) oraz niektóre krajowe środki pozataryfowe niezintegrowane w bazie TARIC.

SCHEMAT 5. Formy spółek według Kodeksu spółek handlowych

7.5. Regulacje z zakresu umów w obrocie gospodarczym

Umowy w obrocie gospodarczym są podstawowym narzędziem za pomocą którego przedsiębiorcy, niezależnie od formy w jakiej prowadzą działalność gospodarczą, realizują swoje cele. Są definiowane jako te umowy, w których przynajmniej po jednej ze stron występuje przedsiębiorca, i które zawierane są w związku z prowadzoną przez niego działalnością gospodarczą.

Cechą charakterystyczną tych umów jest to, że ich strony korzystają z obowiązującej w polskim prawie zasady swobody umów. Oznacza ona, że każda ze stron umowy, swobodnie decyduje, czy chce się nią związać oraz że jej strony mogą swobodnie kształtować treść wzajemnych relacji. Jedynymi ograniczeniami swobody umów są zakazy: sprzeczności z ustawą, zasadami współżycia społecznego oraz właściwością (naturą) tego stosunku prawnego, który strony zechciały między sobą ułożyć. Inną cechą tego rodzaju umów są odrębności w zakresie rygorów zawierania tego rodzaju umów, np. dopuszczenie w stosunkach między przedsiębiorcami możliwości odwołania złożonej oferty. Odrębności charakteryzujące umowy w obrocie gospodarczym mogą dotyczyć także kwestii związa-

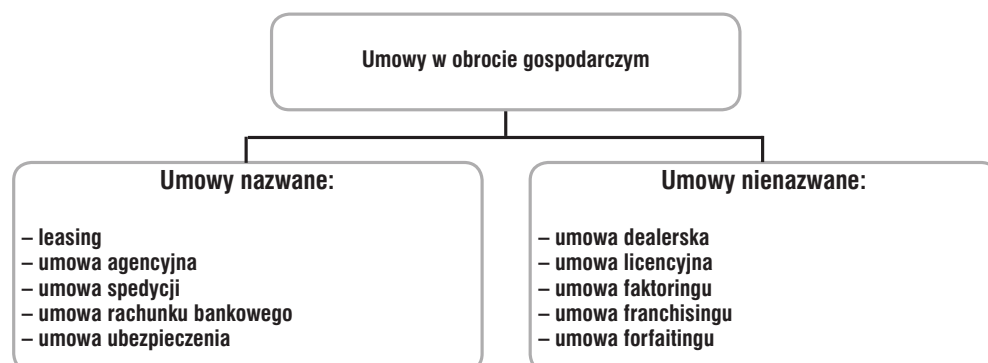
nych z wykonaniem umowy, np. terminów przedawnienia roszczeń.

Wśród umów w obrocie gospodarczym spotykamy rodzaje umów, które zostały przewidziane w Kodeksie Cywilnym – tzw. umowy nazwane oraz takie, które nie zostały tam ujęte – umowy nienazwane.

7.6. Regulacje z zakresu prawa upadłościowego i naprawczego

Elementem systemu prawnego regulującym prowadzenie działalności gospodarczej są także przepisy określające skutki ogłoszenia upadłości, a także zasady postępowania naprawczego wobec przedsiębiorców zagrożonych niewypłacalnością. Te materie oraz normy dotyczące sposobu postępowania w razie wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników, będących przedsiębiorcami reguluje Ustawa z dnia 28 lutego 2003 roku Prawo upadłościowe i naprawcze. Podstawową zasadą tej regulacji jest wskazanie, by postępowanie w tych sprawach było prowadzone tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane (zasada optymalizacji).

SCHEMAT 6. Umowy przewidziane w Kodeksie Cywilnym

7.6.1. Upadłość

Procedura wszczynana w razie niewypłacalności dłużnika, polegająca głównie na wspólnym dochodzeniu roszczeń przez wszystkich jego wierzycieli na ich rzecz, ze wszystkich składników majątku dłużnika jednocześnie.

Postępowanie upadłościowe prowadzi się w trybie **upadłości likwidacyjnej** albo **upadłości układowej**. Pierwsza ma na celu zbycie przedsiębiorstwa upadłego i zaspokojenie wierzycieli z uzyskanych w ten sposób środków, natomiast druga, ma na celu restrukturyzację przedsiębiorstwa upadłego w drodze układu i zaspokojenie wierzycieli w drodze wykonania tego układu.

7.6.2. Niewypłacalność

Zachodzi jeżeli dłużnik nie wykonuje swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Dłużnika będącego osobą prawną lub jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną uznaje się za niewypłacalnego także w sytuacji, gdy jego zobowiązania przewyższają wartość majątku, choćby na bieżąco wykonywał swoje zobowiązania.

Postępowanie naprawcze stosuje się wobec przedsiębiorców, którzy są zagrożeni niewypłacalnością, a jego podstawowym celem jest uchronienie takich przedsiębiorców przed upadłością i doprowadzenie do układu z wierzycielami. Przedsiębiorca jest zagrożony niewypłacalnością, jeżeli pomimo wykonywania swoich zobowiązań, według rozsądnej oceny jego sytuacji ekonomicznej jest oczywiste, że w niedługim czasie stanie się niewypłacalny.

Sposób naprawy powinien określać restrukturyzację zobowiązań, które mogą być objęte układami w postępowaniu upadłościowym oraz stan majątku oraz zatrudnienia w przedsiębiorstwie. Restrukturyzacja zobowiązań następuje w drodze układu zawartego na zgromadzeniu wierzycieli.

7.7. Regulacje z zakresu prawa papierów wartościowych

Podstawowym aktem prawnym regulującym materię prawa papierów wartościowych (zaliczanego do prywatnego prawa gospodarczego) jest Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o instrumentach finansowych. Papiery wartościowe to dokumenty lub zapisy w systemie informatycznym na rachunku papierów wartościowych ucieleśniające określone prawa majątkowe. Przeniesienie własności papieru wartościowego powoduje przeniesienie prawa ucieleśnionego w tym papierze wartościowym, a więc cechą charakterystyczną zobowiązań z papierów wartościowych jest to, że są to zobowiązania, które wędrują za papierem wartościowym. Zobowiązania te generalnie podlegają obrotowi – bądź to na drodze **zwykłego przelewu (cesji)**, bądź na drodze **indosu**.

Stronami stosunku prawnego – zobowiązania – w przypadku papieru wartościowego są wystawca papieru wartościowego oraz dowolny podmiot, który stał się jego właścicielem. Treścią papierów wartościowych są różne zobowiązania – najczęściej jest nią obowiązek zapłaty pewnej sumy pieniężnej (weksle, obligacje) albo prawo do uczestniczenia w zysku z przedsięwzięcia gospodarczego (akcji spółki akcyjnej).

Indos

Pisemne oświadczenie umieszczone na papierze wartościowym na zlecenie i zawierające co najmniej podpis zbywcy, oznaczający przeniesienie praw z papieru na inną osobę.

Rodzaje papierów wartościowych

Papierami wartościowymi są tylko te dokumenty, który prawo przyznaje taki status. Prawo polskie przewiduje jednak relatywnie szeroki katalog papierów wartościowych, które w większości są wyliczone w ustawie o instrumentach finansowych. Są to na przykład:

- akcje,
- obligacje,
- kwity depozytowe,
- listy zastawne,
- weksle,
- чеки,
- certyfikaty inwestycyjne.

8. Ochrona biznesu

Regulacje zawarte w Ustawie z 30 marca 2000 roku Prawo własności przemysłowej (dalej p.w.p.) są oparte na konwencjach międzynarodowych oraz są zharmonizowane z prawem Unii Europejskiej. Tak więc przedsiębiorca działający na terenie np. Polski Wschodniej jest uprawniony do ochrony nie tylko na podstawie prawa polskiego, ale również prawa unijnego.

8.1. Prawo Patentowe

Przedmiotem ochrony patentowej jest **wynalazek** jako dobro niematerialne. Prawo nie zawiera definicji wynalazku, ale zwykle jest on określany jako „wszystko co nowe, oryginalne i prowadzi w sposób bezpośredni lub pośredni do szeroko rozumianego postępu”. Możemy wyróżnić cztery podstawowe kategorie wynalazków, w zależności od przedmiotu rozwiązania – **produkty, urządzenia, sposoby i zastosowania**.

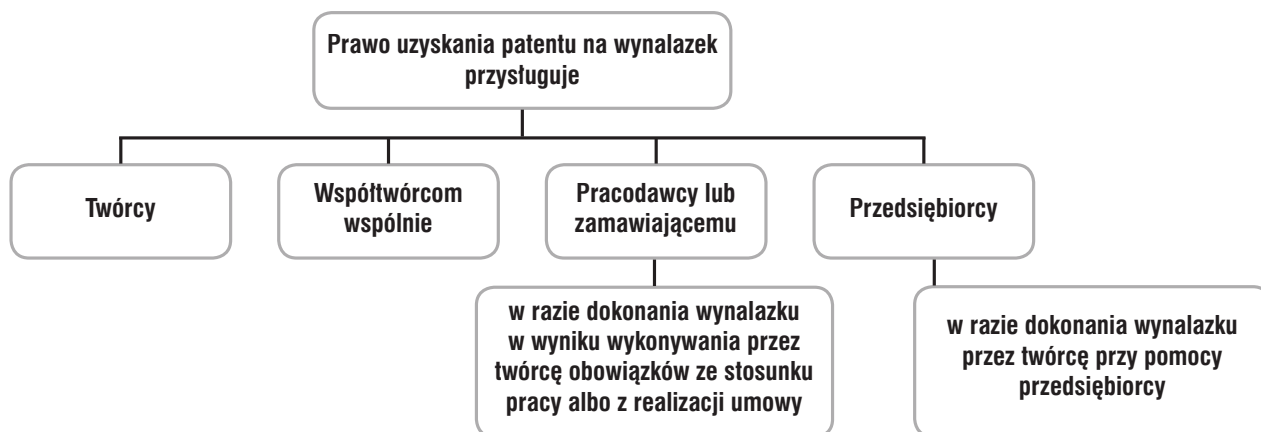
8.1.1. Wynalazek

Za wynalazek **nie można** uznać:

- odkryć, teorii naukowych i metod matematycznych,
 - wytworów o charakterze jedynie estetycznym,
 - planów, zasad i metod dotyczących działalności umysłowej lub gospodarczej oraz gier,
 - wytworów, których niemożliwość wykorzystania może być wykazana w świetle powszechnie przyjętych i uznanych zasad nauki,
 - programów do maszyn cyfrowych,
 - przedstawienia informacji.
- Patenty są udzielane, bez względu na dziedzinę techniki – na wynalazki, które są:
- nowe (nie są częścią stanu techniki),
 - posiadają poziom wynalazczy (nie wynika dla znawcy, w sposób oczywisty, ze stanu techniki),
 - nadają się do przemysłowego stosowania.

Okres trwania patentu wynosi **dwa-dziesiąt lat** od daty zgłoszenia wynalazku w **Urzędzie Patentowym**. Dwudziestoletni czas jego trwania jest okresem maksymalnym, jest jednak możliwe wcześniej-

SCHEMAT 5. Podmioty praw do wynalazków

sze ustanie patentu na skutek zrzeczenia się go. Wcześniejsze wygaśnięcie patentu jest również konsekwencją nieuiszczenia **opłat okresowych za ochronę wynalazków i wzorów użytkowych**. Przez cały okres trwania patentu lub prawa użytkowego nabywa się prawo do wyłącznego korzystania z niego w sposób zarobkowy lub zawodowy na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

8.1.2. Procedura rejestracji wynalazku w Polsce

Zgłoszenia rozwiązania w celu uzyskania patentu lub prawa ochronnego dokonuje się przez wniesienie do Urzędu Patentowego RP, **dokumentacji zgłoszeniowej**, której wykaz elementów obligatoryjnych i fakultatywnych zawiera schmat 6..

Patenty i prawa ochronne podlegają obligatoryjnym opłatom, których zestawienie przedstawia tabela 1. Opłaty patentowe.

Wzór użytkowy

To nowe i użyteczne rozwiązanie o charakterze technicznym, dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci. Wzór uważa się za rozwiązanie użyteczne, jeżeli pozwala on na osiągnięcie celu mającego praktyczne znaczenie przy wytwarzaniu lub korzystaniu z wyrobów.

SCHEMAT 6. Dokumentacja zgłoszeniowa wynalazku

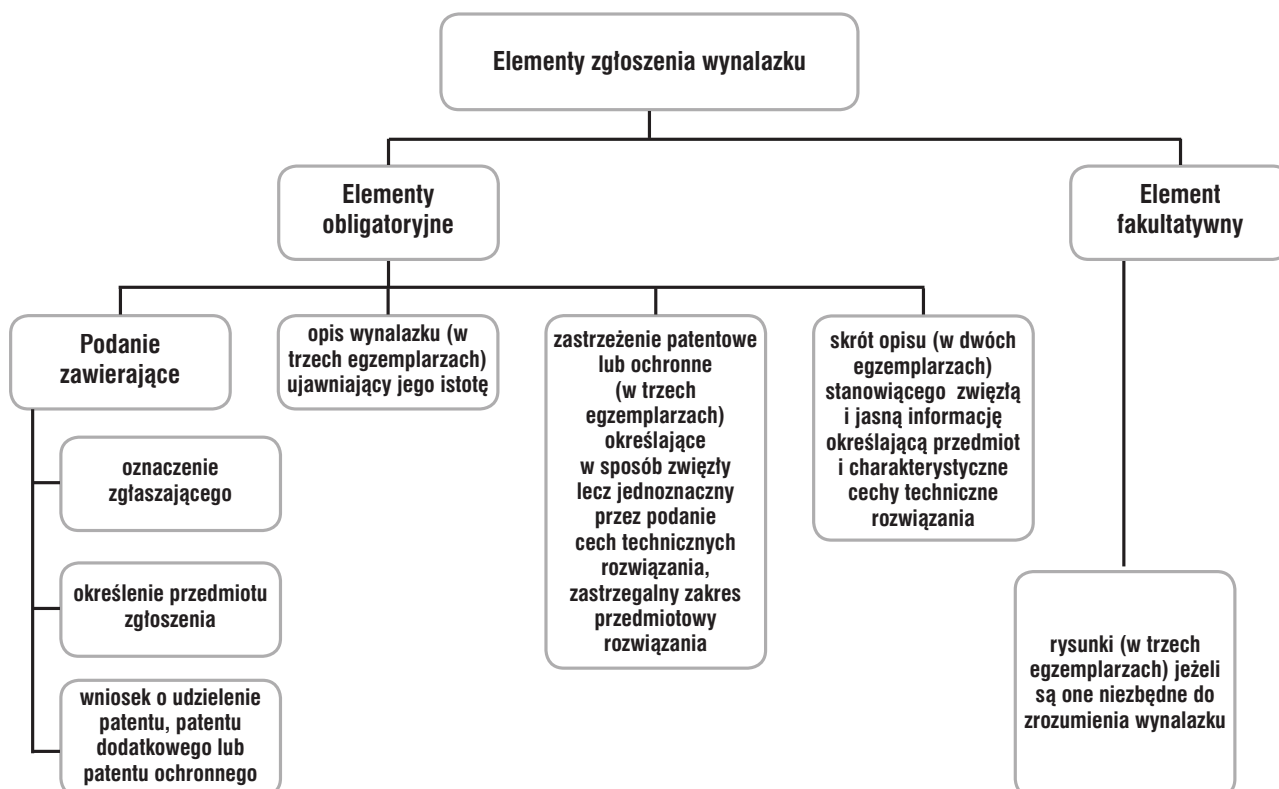

TABELA 1. Opłaty patentowe

	Wysokość opłaty (w PLN)
za zgłoszenie wynalazku	550
za zgłoszenie wynalazku w postaci elektronicznej	500
za każdą stronę ponad 20 stron opisu, zastrzeżeń i rysunków	25
od wniosku o udzielenie prawa ochronnego za zgłoszony wynalazek	100
od wniosku o dokonanie zmiany w rejestrze – od każdej zmiany	70

8.1.3. Procedura rejestrowania wynalazku w Unii Europejskiej

Wynalazek można również zarejestrować w Europejskim Urzędzie Patentowym w Monachium, Hadze bądź Berlinie lub, jeżeli przewiduje to ustawodawstwo danego kraju, w głównym urzędzie własności przemysłowej lub w innym właściwym organie umawiającego się państwa. Europejski Urząd Patentowy jest regionalnym urzędem patentowym, który na podstawie Konwencji o udzielaniu patentów europejskich, udziela patentów w krajach należących do Euro-

pejskiej Organizacji Patentowej. W skład tej organizacji wchodzi obecnie 32 państwa europejskie w tym wszystkie kraje Unii Europejskiej.

Wniosek o patent europejski może złożyć każda osoba fizyczna lub prawna oraz jakikolwiek organ zrównany z osobą prawną na mocy tego prawa, któremu podlega. Patent europejski umożliwia uzyskanie ochrony patentowej w różnych krajach w drodze jednego postępowania i na podstawie jednolitych przepisów Konwencji o udzielaniu patentów europejskich.

Europejskie zgłoszenie patentowe powinno zawierać:

- podanie o udzielenie patentu europejskiego,
- opis wynalazku,
- jedno lub więcej zastrzeżeń,
- rysunki powoływane w opisie lub zastrzeżeniach,
- skrót opisu.

Czym jest znak towarowy ?

Znakiem towarowym jest każde oznaczenie, które można przedstawić w sposób graficzny, jeżeli oznaczenie takie nadaje się do odróżnienia towarów jednego przedsiębiorstwa od towarów innego przedsiębiorstwa. Znakiem towarowym może być w szczególności:

- wykaz,
- rysunek,
- ornament,
- kompozycja kolorystyczna,
- forma przestrzenna, w tym forma towaru lub opakowania,
- melodia i inny sygnał dźwiękowy.

8.2. Znak towarowy

Rejestracji znaku towarowego dokonuje się w **Urzędzie Patentowym RP**, a w zgłoszeniu należy zawrzeć: **podanie** – formularz; **określenie znaku towarowego**; **wskazanie towarów**, dla których znak jest przeznaczony; **regulamin** znaku oraz **pełnomocnictwa** jeżeli zgłaszający działa przez pełnomocnika. Wszelkie przydatne informacje dotyczące patentów i znaków towarowych są dostępne na **stronie internetowej Urzędu Patentowego RP** – www.uprp.pl.

8.3. Certyfikat

Certyfikacja – działanie, w wyniku którego jednostka niezależna od dostawcy i odbiorcy udziela pisemnego zapewnienia, że wyrób, proces lub usługa są zgodne z określonymi wymaganiami.

Certyfikat to:

- dokument stwierdzający zgodność wyrobu z deklarowanymi przez wytwórcę lub określonymi w przepisach bądź normach właściwościami;
- dokument potwierdzający prawo do wykonywania określonych w nim czynności;
- potwierdzenie posiadania kompetencji w zakresie określonym w certyfikacie.

8.3.1. Certyfikaty obowiązkowe

Wyrób może zostać wprowadzony do obrotu na rynku UE, gdy spełnia zasadnicze wymagania zawarte w tzw. „dyrektywach nowego podejścia”. Dotyczą one albo określonych grup wyrobów (na przykład zabawek, maszyn, wind) albo rodzajów ryzyka czy zjawisk (emisja hałasu, kompatybilności elektromagnetycznej). Wyrób może być objęty kilkoma z nich, a w takim przypadku musi spełniać wymagania zawarte we wszystkich odpowiednich dyrektywach. Symbolem zgodności jest oznakowanie CE. Jest to deklaracja producenta, że wyrób został poddany ocenie zgodności i spełnia zasadnicze wymagania. Jeśli wyrób podlega takiemu oznakowaniu – a przewiduje to większość dyrektyw nowego podejścia – nie może zostać wprowadzony do obrotu bez niego. Jednocześnie jest zabronione jego umieszczanie na wyrobach, które nie podlegają dyrektywom nowego podejścia, a więc takich, dla których nie określono zasadniczych wymagań.

W Polsce najważniejszym aktem prawnym, który transponuje dyrektywy nowego podejścia do prawa krajowego, jest Ustawa z 30 sierpnia 2002 roku o systemie oceny zgodności.

8.3.2. Certyfikaty dobrowolne

Certyfikacją dobrowolną w UE zajmuje się powołana w 1990 roku **Europejska Organizacja ds. Badań i Certyfikacji (EOBC)**. Jej główną rolą jest opracowanie standardów dobrowolnego systemu cer-

tyfikacji. Organizacja ta stworzyła m. in. **KEYMARK** – europejski system zgodności wyrobów z wymaganiami norm europejskich. Innym **przykładem jest europejski znak ekologiczny Ecolabel**.

Procesy certyfikacji w Polsce są prowadzone przez jednostki notyfikowane. Notyfikacja jest dokonywana po uzyskaniu akredytacji **Polskiego Centrum Akredytacji** i ich autoryzacji przez właściwego ministra lub kierownika urzędu centralnego.

Wymagania, jakie powinien spełnić obiekt certyfikowany poprzez odpowiednią ocenę zgodności najczęściej formułowane są w **normach międzynarodowych** (np. ISO 9001, ISO 14001), regionalnych (seria EN 45000), w **ustaleniach producentów** (QS 9000, AS 9000), w **odpowiednich stowarzyszeniach lub zgromadzeniach** (TL 9000, IWA 1, IWA 2) lub przez **instytucje nadzoru** albo zainteresowane podporządkowaniem i ujednoliceniem określonej działalności.

8.3.3. Certyfikacja podpisu elektronicznego

Certyfikaty związane podpisem elektronicznym mają swoją regulację przede wszystkim w Ustawie z dnia 18 września 2001 roku o podpisie elektronicznym. Weryfikacja dokumentu sporządzonego z wyko-

Certyfikacja obowiązkowa

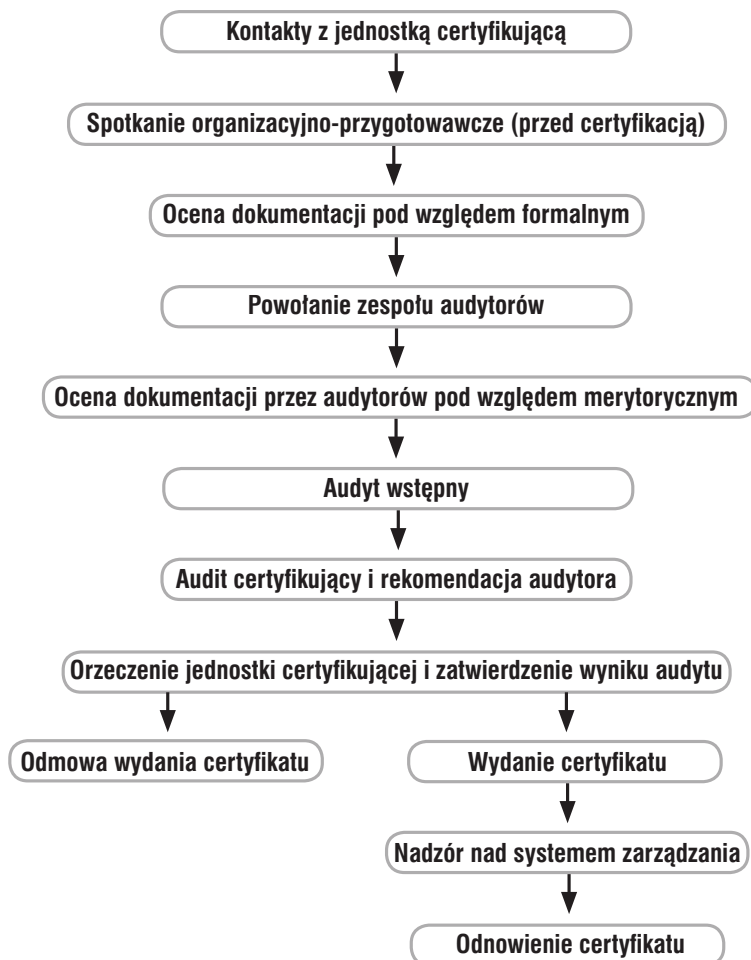
Do obowiązkowej certyfikacji w Polsce od 1 stycznia 2009 roku należy świadectwo energetyczne mieszkań oraz budynków. Jest to dokument, który określa wielkość zapotrzebowania na energię niezbędną do zaspokojenia potrzeb związanych z użytkowaniem budynku lub lokalu.

Do certyfikacji dobrowolnej w Polsce zaliczamy

- Znak ekologiczny Eko;
- Znak wysokiej jakości Q;
- Znak zgodności z Polską Normą;

Powszechnie znane w Polsce są certyfikaty ISO oraz HACCP.

SCHEMAT 7. Procedura procesu certyfikacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Łuczak (red.), *Jakość usług certyfikacyjnych systemów zarządzania*, Poznań 2004, s. 54.

Czasowy charakter certyfikatów

Certyfikaty są ważne w okresie w nich wskazanym, należy przed upływem jego ważności wystąpić o wydanie nowego, aby zapewnić sobie dalszą możliwość posługiwania się certyfikatem wywołującym określone skutki prawne. Mogą być w tym czasie zawieszane lub unieważniane na zasadach określonych w ustawie.

rzysaniem podpisu czy też bezpiecznego podpisu elektronicznego w ujęciu polskiego prawa następuje za pomocą certyfikatu lub jego kwalifikowanej postaci.

Certyfikat to elektroniczne zaświadczenie, za pomocą którego dane służące do weryfikacji podpisu elektronicznego są przyporządkowane do osoby składającej podpis elektroniczny i które umożliwiają identyfikację tej osoby. „Zwykły” certyfikat może zostać utworzony i wydany przez kogokolwiek. Do jego wydania nie jest potrzebna jakakolwiek zgoda lub wpis do rejestru. Podmiot świadczący usługi certyfikacyjne wydając taki certyfikat musi jednak poinformować na piśmie, że bezpieczny podpis weryfikowany takim certyfikatem nie wywołuje skutków prawnych równoważnych podpisowi własnoręcznemu.

8.3.3.1. Certyfikat kwalifikowany

Certyfikat spełniający warunki określone w ustawie, wydany przez kwalifikowany podmiot świadczący usługi certyfikacyjne, spełniający wymogi określone w ustawie. Jedynie taki rodzaj podpisu złożony pod elektronicznym oświadczeniem woli jest równoważny z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej, sensowne jest jedynie posługiwanie się bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy takiego certyfikatu.

8.3.3.2. Uzyskiwanie certyfikatu kwalifikowanego

W tym celu należy zawrzeć umowę (w formie pisemnej) z jednym z kwalifikowanych podmiotów świadczących usługi certyfikacyjne, który na jej podstawie wystawia certyfikat. Przed zawarciem umowy podmiot świadczący usługi certyfikacyjne ma obowiązek poinformować na piśmie lub w formie dokumentu elektronicznego w sposób jasny i powszechnie zrozumiały, o dokładnych warunkach użycia tego certyfikatu. Certyfikat wydawany jest odpłatnie.

9. Prawo Zamówień Publicznych (PzP)

Zamówień publicznych udzielają podmioty wskazane w ustawie i określone mianem zamawiających. Należą do tej grupy przede wszystkim: jednostki sektora finansów publicznych (np. gminy, powiaty i województwa), inne państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej (np. jednostki Policji, jednostki Państwowej Straży Pożarnej), tzw. podmioty prawa publicznego oraz określona kategoria przedsiębiorców prowadzących działalność w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (tzw. zamawiający sektorowi).

9.1. Progi unijne

Efektom harmonizacji z prawem UE są m.in. charakterystyczne progi kwotowe, które decydują o sposobie prowadzenia postępowania o udzielenie zamówienia. Progi kwotowe ulegają zmianom co 2 lata, a obecnie zgodnie z Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 23 grudnia 2009 roku w sprawie kwot wartości zamówień oraz konkursów, od których jest uzależniony obowiązek przekazywania ogłoszeń Urzędowi Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich (Dz. U. 2009, Nr 224 poz. 1795) wynoszą:

- **dla dostaw i usług** – 125.000 EUR , 193.000 EUR lub 387.000 EUR (w zależności od rodzaju zamawiającego i rodzaju zamówień),
- **dla robót budowlanych** – 4.845.000 EUR.

Wskazane kwoty są progami stosowania przepisów odpowiednich dyrektyw – jeżeli wartość zamówienia przekracza progi, postępowanie jest prowadzone w sposób uwzględniający postanowienia dyrektyw.

W szczególności oznacza to, że ogłoszenia dotyczące takich zamówień publikowane są w suplemencie do Dziennika

Urzędowego Unii Europejskiej. Natomiast ogłoszenia dotyczące zamówień o wartości nie przekraczającej progów unijnych publikowane są w Biuletynie Zamówień Publicznych, ukazującym się wyłącznie w wersji elektronicznej na stronach portalu internetowego Urzędu Zamówień Publicznych.

9.2. Zasady polskiego systemu zamówień publicznych

- **zasada przygotowania i prowadzenia postępowania** o udzielenie zamówienia w sposób zapewniający zachowanie uczciwej konkurencji oraz równe traktowanie wykonawców;
- **zasada bezstronności i obiektywizmu** w prowadzeniu czynności związanych z przygotowaniem oraz przeprowadzeniem postępowania o udzielenie zamówienia i wykonywaniu ich przez osoby zapewniające bezstronność i obiektywizm;
- **zasada jawności** (jawna jest w szczególności czynność otwarcia ofert, protokół postępowania oraz zawierane umowy);
- **zasada pisemności** (obowiązuje ona ściśle w stosunku do składanych ofert; powinny być one własnoręcznie podpisane – nie jest możliwe złożenie oferty telefonicznie czy też za pomocą faksu);
- **zasada prymatu trybów przetargowych** (podstawowymi trybami udzielania zamówienia są przetarg nieograniczony oraz przetarg ograniczony; zamawiający może udzielić zamówienia w innym

Podstawa prawna (odpowiada standardom UE)

Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759 i nr 161 poz. 1078).

Co jest przedmiotem zamówień publicznych?

Zamówienia publiczne oznaczają umowy odpłatne, zawierane przez zamawiających (bez względu na pochodzenie środków przeznaczonych na płatność), których przedmiotem są:

- usługi,
- dostawy,
- roboty budowlane.

Przepisów ustawy nie stosuje się do zamówień i konkursów, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 14.000 EUR oraz dla zamówień wskazanych w art. 4 Pzp.

trybie tylko w przypadkach określonych w ustawie).

Informacje niezbędne do skutecznego ubiegania się o zamówienie zostają przez zamawiającego przygotowane i udostępnione w postaci dokumentu pod nazwą **specyfikacja istotnych warunków zamówienia** (powszechnie używa się akronimu **SIWZ**) w szczególności w siedzibie zamawiającego i na jego stronach internetowych.

9.3. Wymagania wobec wykonawców

określają art. 22 i 24 ustawy Pzp i są to m. in.

- **brak przesłanek do wykluczenia (warunki negatywne)** – w stosunku do wykonawcy nie mogą zachodzić wskazane w ustawie okoliczności, które powodują obligatoryjne wykluczenie go z postępowania o udzielenie zamówienia (wykluczeniu podlegają np. wykonawcy w stanie upadłości bądź likwidacji, mający zaległości podatkowe lub w opłacaniu składek na ubezpieczenia społeczne, karani za określone typy przestępstw).
- **spełnianie warunków ubiegania się o udzielenie zamówienia (warunki pozytywne)** – w celu wykazania zdolności do wykonania zamówienia, wykonawca musi udowodnić spełnianie określonych przez zamawiającego warunków udziału w postępowaniu. Warunki te powinny być związane z przedmiotem zamówienia i proporcjonalne do tego przedmiotu. Mogą to być warunki dotyczące: posiadania uprawnień do wykonywania określonej działalności lub czynności, posiadania odpowiedniej wiedzy i doświadczenia, dysponowania odpowiednim potencjałem technicznym oraz osobami zdolnymi do wykonania zamówienia; znajdowania się w odpowiedniej sytuacji ekonomicznej i finansowej.

TABELA 2. Tryby przetargowe

Tryby poprzedzone obligatoryjnym ogłoszeniem	Tryby zamknięte
w odpowiedzi na obligatoryjne publiczne ogłoszenie o zamówieniu, każdy zainteresowany wykonawca może złożyć odpowiednio:	udział ograniczonej grupy wykonawców, (w przypadku zamówienia z wolnej ręki – tylko jednego wykonawcy) zaproszonych do udziału w postępowaniu przez zamawiającego (zgodnie z jego wyborem)
- ofertę (w przetargu nieograniczonym) lub	
- wniosek o dopuszczenie do udziału w postępowaniu (w pozostałych trybach)	
przetarg nieograniczony	negocjacje bez ogłoszenia,
przetarg ograniczony	zamówienie z wolnej ręki,
negocjacje z ogłoszeniem	zapytanie o cenę
dialog konkurencyjny	
licytacja elektroniczna.	

Wykonawcy mogą ubiegać się o udzielenie zamówienia wspólnie, łącząc swe siły i powołując się na potencjał i zdolności wszystkich członków takiego konsorcjum. Dużym ułatwieniem może być również obowiązujący od 29 stycznia 2010 roku przepis, zgodnie z którym wykonawca może polegać na wiedzy i doświadczeniu, potencjale technicznym, osobach zdolnych do wykonania zamówienia lub zdolnościach finansowych innych podmiotów, niezależnie od charakteru prawnego łączących go z nimi stosunków. Potencjał niezbędny do ubiegania się o konkretne zamówienie można zatem w pewnym sensie „pożyczyć” na użytek danego postępowania.

9.4. Zasady wyboru najkorzystniejszej oferty

Określa się je każdorazowo w SIWZ, jednak są to w szczególności:

- jeden wykonawca może złożyć tylko jedną ofertę (samodzielnie bądź w konsorcjum);
- treść oferty musi odpowiadać wymogom zawartym w specyfikacji istotnych warunków zamówienia;
- złożenie oferty wywołuje stan związania wykonawcy złożoną ofertą;
- nie można zapoznać się z zawartością ofert przed upływem terminu ich otwarcia;
- nie jest dopuszczalne prowadzenie między zamawiającym a wykonawcą negocjacji dotyczących złożonej oferty, czy dokonywanie zmian w jej treści;
- w toku badania oraz oceny ofert, zamawiający sprawdza, czy nie zachodzą przesłanki odrzucenia oferty. W przypadku wystąpienia takiej przesłanki, odrzucenie oferty jest obowiązkiem zamawiającego;
- zamawiający zobowiązany jest na podstawie dokonanej oceny ofert wybrać

ofertę najkorzystniejszą, kierując się wyłącznie kryteriami oceny ofert wskazanymi w SIWZ;

- o wyborze najkorzystniejszej oferty zamawiający zobowiązany jest niezwłocznie zawiadomić wszystkich oferentów.

9.5. Środki ochrony prawnej

W toku postępowania o udzielenie zamówienia przysługują odpowiednie środki ochrony prawnej.

TABELA 3. Środki ochrony prawnej

Środki ochrony prawnej	
odwołanie	Odwołanie od niezgodnej z przepisami ustawy czynności lub zaniechania czynności zamawiającego wnosi się do Prezesa Krajowej Izby Odwoławczej; – odwołanie rozpatruje Krajowa Izba Odwoławcza (KIO) . Efektem rozpatrzenia odwołania jest wyrok KIO .
skarga	Skargę na wyrok KIO wnosi się za pośrednictwem Prezesa Krajowej Izby Odwoławczej . Skargę rozpatruje sąd okręgowy właściwy dla siedziby zamawiającego i wydaje w sprawie wyrok bądź postanowienie kończące postępowanie w sprawie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PARP

10. Partnerstwo publiczno-prywatne

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) stanowi rodzaj współpracy między sektorem publicznym i prywatnym w celu realizacji inwestycji lub świadczenia usług tradycyjnie zmonopolizowanych przez sektor publiczny. Podstawę prawną partnerstwa publiczno-prywatnego w Polsce stanowi Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym. Ponadto kluczowe znaczenie mają tu: Ustawa z dnia 9 stycznia o koncesjach na roboty budowlane lub usługi, Prawo zamówień publicznych (PzP), a także Kodeks cywilny.

Przedmiotem partnerstwa publiczno-prywatnego jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyka pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym.

10.1. Tryb postępowania w przypadku PPP

Punktem wyjścia w PPP jest na ogół **postępowanie przetargowe**. Podmiot publiczny, po zamieszczeniu ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych albo opublikowaniu ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym UE, dodatkowo zamieszcza w Biuletynie Informacji Publicznej informację o planowanym partnerstwie publiczno-

-prywatnym. Wybiera ofertę, która przedstawia najkorzystniejszy bilans wynagrodzenia i innych ustawowych kryteriów odnoszących się do przedsięwzięcia.

10.1.1. Ustawowe i fakultatywne kryteria oceny ofert

Ustawowe kryteria:

- podział zadań i ryzyk związanych z przedsięwzięciem pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym;
- terminy i wysokość przewidywanych płatności lub innych świadczeń podmiotu publicznego, jeżeli są one planowane.

Fakultatywne kryteria:

- podział dochodów pochodzących z przedsięwzięcia pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym;
- stosunek wkładu własnego podmiotu publicznego do wkładu partnera prywatnego;
- efektywność realizacji przedsięwzięcia, w tym efektywność wykorzystania składników majątkowych.

Fakultatywne kryteria odnoszące się bezpośrednio do przedmiotu przedsięwzięcia:

- jakość,
- funkcjonalność,
- parametry techniczne,
- poziom oferowanych technologii,
- koszt utrzymania,
- serwis.

Wyjątkiem jest sytuacja, gdy wynagrodzeniem partnera prywatnego jest prawo do pobierania pożytków z przedmiotu partnerstwa publiczno-prywatnego, albo przede wszystkim to prawo wraz z zapłatą sumy pieniężnej (wówczas wyboru partnera prywatnego dokonuje się, stosując przepisy ustawy o koncesjach na roboty budowlane lub usługi, z uwzględnieniem przepisów

PPP może dotyczyć:

- a) budowy lub remontu obiektu budowlanego,
- b) świadczenia usług,
- c) wykonania dzieła, w szczególności wyposażenia składnika majątkowego w urządzenia podwyższające jego wartość lub użyteczność,
- d) innego świadczenia – połączonego z utrzymaniem lub zarządzaniem składnikiem majątkowym, który jest wykorzystywany do realizacji przedsięwzięcia publiczno-prywatnego lub jest z nim związany.

ustawy o PPP). W pozostałym zakresie wyboru partnera prywatnego dokonuje się, stosując przepisy prawa zamówień publicznych, także z uwzględnieniem przepisów ustawy o PPP.

Należy zaznaczyć, że partner prywatny może wyjść z inicjatywą realizacji projektu, jednak formalny tryb uruchamia podmiot publiczny. Dla przejrzystości rozwiązań partnerzy prywatni powinni zgłaszane koncepcje przedsięwzięć zabezpieczać, np. prawami autorskimi, informując o tym wyraźnie, co wydaje się ograniczać ryzyko mimowolnego wykorzystania zgłaszanej koncepcji partnera prywatnego w PPP bez jego udziału.

10.2. Umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Co do form organizacyjnych zainicjowanego już PPP – jednostki samorządu terytorialnego mogą tworzyć spółki, o których mowa w art. 14 ust. 1 Ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym. Wedle tej ostatniej regulacji *umowa o partnerstwie publiczno-prywatnym może przewidywać, że w celu jej wykonania podmiot publiczny i partner prywatny zawiążą spółkę kapitałową, spółkę komandytową lub komandytowo-akcyjną, przy czym podmiot publiczny nie może być komplementariuszem.*

Cel i przedmiot działalności spółki nie mogą wykraczać poza zakres określony umową o partnerstwie publiczno-prywatnym, z zastrzeżeniem reguły, wedle której *prawa z należących do Skarbu Państwa udziałów lub akcji w spółce wykonuje organ administracji rządowej, który zawiązał spółkę jako podmiot publiczny.* W szczególności posiada kompetencję do bieżącej kontroli realizacji przedsięwzięcia przez partnera prywatnego.

Według ustawy o PPP – umowa o PPP stanowi warunek wstępny utworzenia spółki partnerstwa publiczno-prywatnego. Nie można jednak wykluczyć odmiennych interpretacji ze strony rozmaitych organów kontroli. W takiej sytuacji wskazana jest prewencja, np. w formie konsultowania tychże organów we wskazanej kwestii.

Ustawodawca zakazuje zmian postanowień zawartej umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym w stosunku do treści oferty, na podstawie której dokonano wyboru partnera prywatnego, chyba że konieczność wprowadzenia takich zmian wynika z okoliczności, których nie można było przewidzieć w chwili zawarcia umowy.

10.3. Finansowanie PPP

Przedsięwzięcia gospodarcze, a takim jest PPP – z założenia prowadzą do zysku. Postępowanie z zyskiem wyznacza umowa o PPP i/lub statuty spółek PPP.

Po zakończeniu czasu trwania umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym partner prywatny lub spółka przekazuje

Treść umowy o PPP:

- partner prywatny zobowiązuje się do realizacji przedsięwzięcia za wynagrodzeniem oraz poniesienia w całości albo w części wydatków na jego realizację lub poniesienia ich przez osobę trzecią;
- podmiot publiczny zobowiązuje się do współdziałania w osiągnięciu celu przedsięwzięcia, w szczególności poprzez wniesienie wkładu własnego.

Spółki jako formy organizacyjne PPP:

- spółki kapitałowe,
- komandytowe,
- komandytowo-akcyjne.

Cel i przedmiot działalności spółki nie mogą wykraczać poza zakres określony umową o partnerstwie publiczno-prywatnym, z zastrzeżeniem reguły, wedle której *prawa z należących do Skarbu Państwa udziałów lub akcji w spółce wykonuje organ administracji rządowej, który zawiązał spółkę jako podmiot publiczny.*

Ograniczenia w finansowaniu PPP

Ustawodawca wprowadził ograniczenia w zakresie finansowania PPP. Przede wszystkim chodzi tu o regułę, że w budżecie będzie określana łączna kwota, do wysokości której organy administracji rządowej mogą w danym roku zaciągać zobowiązania finansowe z tytułu umów o partnerstwie publiczno-prywatnym.

podmiotowi publicznemu składnik majątkowy, który był wykorzystywany do realizacji przedsięwzięcia, w stanie nie pogorszonym, z uwzględnieniem jego zużycia wskutek prawidłowego używania, chyba że umowa o partnerstwie publiczno-prywatnym stanowi inaczej.

Umowa o partnerstwie publiczno-prywatnym może stanowić, że przekazanie składnika majątkowego nastąpi na rzecz państwowej lub samorządowej osoby prawnej lub spółki handlowej, z co najmniej większościowym udziałem jednostki samorządu terytorialnego albo Skarbu Państwa. Roszczenie podmiotu publicznego przeciwko partnerowi prywatnemu lub spółce o przekazanie składnika majątkowego przedawnia się z upływem dziesięciu lat od dnia zakończenia czasu trwania umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym.

W odróżnieniu od poprzedniej regulacji ustawowej – obecna nie tylko nie przewi-

duje przeszkód w zakresie aplikowania o dotacje z funduszy europejskich, ale wprost przeciwnie – sprzyja temu działaniu. Wreszcie otwarto PPP drogę do funduszy europejskich, dokonując w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. Nr 227, poz. 1658 oraz z 2007 r. Nr 140, poz. 984) zmian w art. 28, obejmujących dodanie do niego ust. 9 w brzmieniu: 9. *W ramach programu operacyjnego dofinansowane mogą być także projekty, o których mowa w ust. 1, realizowane w formie partnerstwa publiczno-prywatnego, na podstawie Ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o partnerstwie publiczno-prywatnym*". Ponadto w art. 18. ustawy o PPP, wedle którego sfinansowanie przedsięwzięcia z budżetu państwa w kwocie przekraczającej 100 000 000 PLN wymaga zgody ministra właściwego do spraw finansów publicznych, zastosowano wyłączenie wobec środków przeznaczonych na finansowanie programów operacyjnych, o których mowa w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr 227, poz. 1658 oraz z 2007 r. Nr 140, poz. 984), usprawniając w ten sposób realizację PPP na tle innych formuł.

10.4. Formy realizacji inwestycji PPP

10.4.1. Kontrakty na wykonawstwo (podwykonawstwo) oraz nadzór techniczny

Są zawierane między sektorem publicznym a podmiotami prywatnymi na wykonanie określonego zakresu prac projektowo-budowlanych, wykończeniowych, dostaw urządzeń oraz zadań wynikających z obowiązku projektowego i budowlanego. Podmioty reprezentujące sektor prywatny nie angażują swojego kapitału, wykonują jedynie zlecone przez sektor publiczny prace wykonawcze.

W umowie zawartej z sektorem publicznym o wykonawstwo danej inwestycji ryzyko sektora prywatnego jest ograniczone do ryzyka zapłaty za wykonane prace.

10.4.2. Kontrakty na świadczenie usług

Są zawierane między sektorem publicznym, a podmiotami prywatnymi na ściśle określone usługi w imieniu władz publicznych. Spółki prywatne nie angażują swojego kapitału, wykonują usługi infrastrukturalne na rzecz społeczeństwa w imieniu władz publicznych. Za ich wykonanie otrzymują zapłatę z sektora publicznego. W przypadku, gdy świadczone usługi mają charakter odpłatny, korzystający z usług rozliczają się z sektorem publicznym.

10.4.3. Kontrakty na zarządzanie (kontrakty menadżerskie)

Podmioty prywatne ponoszą odpowiedzialność za eksploatację i utrzymanie publicznego systemu infrastruktury lub określonego urządzenia na mocy umów zawartych z sektorem publicznym. Za wykonaną pracę zarządcy prywatni otrzymują zapłatę z sektora publicznego. Często również podmioty prywatne ponoszą koszty ryzyka odpowiedzialności prawnej związanej z niedotrzymaniem norm. Podobnie jak w przypadku kontraktów na świadczenie usług korzystający z usług odpłatnych rozliczają się z sektorem publicznym.

Odpowiedzialność prywatnych zarządców sprowadza się do użytkowania istniejących urządzeń i obiektów, w sposób gwarantujący odpowiednią wydajność i zapewniając ich odpowiedni stan techniczny, natomiast rozwój infrastruktury i związane z tym nakłady nadal pozostają w gestii sektora publicznego. Kontrakty na wykonawstwo, nadzór techniczny, świadczenie usług oraz kontrakty menadżerskie nie wiążą się z zaangażowaniem kapitałowym sektora prywatnego. Mają charakter umów zleceń lub umów o dzieło.

Formy realizacji PPP:

1. nie wiążące się z zaangażowaniem kapitałowym sektora prywatnego:

- kontrakty na wykonawstwo (podwykonawstwo) oraz nadzór techniczny,
- kontrakty na świadczenie usług,
- kontrakty na zarządzanie.

2. wiążące się z zaangażowaniem kapitałowym sektora prywatnego:

- umowy leasingowe,
- koncesje.

10.4.4. Umowy leasingowe

Zwierane są między władzami publicznymi a podmiotami prywatnymi. Na ich mocy podmioty publiczne udostępniają podmiotom prywatnym urządzenia infrastrukturalne do czasu użytkowania (na czas trwania umowy) za odpłatnością, uwzględniając część wartości użytkowanych urządzeń.

Umowy leasingowe są zawierane często wraz z kontraktami na zarządzanie lub kontraktami koncesyjnymi. W przypadku kontraktów na zarządzanie, z uwagi na kilkuletni okres ich trwania, umowy leasingowe dotyczą leasingu operacyjnego. W przypadku koncesji umowa leasingowa najczęściej ma formę leasingu finansowego.

10.4.5. Koncesje

Najpopularniejsza forma włączenia sektora prywatnego w finansowanie infrastruktury gospodarczej. Przyznawane są najczęściej w drodze publicznego przetar-

Kontrakty na zarządzanie w skrócie

Kontrakty na zarządzanie są zawierane na szczeblu władz lokalnych na okres nie przekraczający 10 lat (zwykle 3–5) i obejmują świadczenie usług dla społeczności lokalnej. Ich celem jest głównie usprawnienie działalności eksploatacyjnej i usługowej w zakresie infrastruktury gospodarczej. Z uwagi na ograniczone możliwości zwiększenia opłat i zmniejszenia kosztów osobowych kontrakty te są mniej podatne na wpływy polityczne niż inne formy udziału podmiotów prywatnych.

Najważniejsze cechy umowy koncesyjnej:

- przeniesienie odpowiedzialności za prowadzenie procesu inwestycyjnego na sektor prywatny,
- przekazanie eksploatacji usług infrastrukturalnych podmiotom prywatnym,
- przeniesienie ryzyka technicznego, ryzyka operacyjnego i ryzyka rynkowego na sektor prywatny,
- wynagrodzenie podmiotów prywatnych poprzez opłaty wnoszone bezpośrednio przez użytkowników tych usług.

gu, co powinno zagwarantować możliwość wyboru wśród konkurujących ze sobą podmiotów z sektora prywatnego optymalnego rozwiązania pod względem ceny i efektów dla społeczeństwa.

Koncesje przybierają różne formy, a ich istota polega na wydawaniu przez władze publiczne zezwoleń na inwestowanie i eksploataowanie urządzeń lub całych systemów infrastrukturalnych, zazwyczaj przy zachowaniu przez sektor publiczny prawa do regulowania cen w ustalonym zakresie, najczęściej 20–30 lat. W czasie trwania koncesji, koncesjonariusz prowadzi proces inwestycyjny i eksploatację urządzeń we własnym imieniu i na własne ryzyko.

Na czas trwania koncesji przyznane jest sektorowi prywatnemu prawo do własności

aktywów na czas trwania koncesji. Władze publiczne uzgadniają z koncesjonariuszem rodzaj i wielkość przyszłych aktywów oraz rodzaje usług. Podmiot prywatny jest dostawcą usług dla konsumentów i wchodzi z nimi w bezpośrednie relacje. To podmiot prywatny ponosi pełną odpowiedzialność za poziom i jakość dostarczanych usług.

W trakcie inwestowania dochodzą również inne rodzaje ryzyka, takie jak ryzyko wynikające z wprowadzonych standardów i wskaźników obowiązujących podmiot prywatny, w ramach zawartej umowy, a także ryzyko zachowania odpowiedzialnego poziomu świadczonych usług, za które odpowiedzialny był dotychczas sektor publiczny.

10.5. Szanse dla PPP w Polsce

Sektor prywatny powinien być zainteresowany współpracą w ramach PPP. To dla niego szansa zainwestowania ogromnych sum w przedsięwzięcia i usługi, na które popyt z natury rzeczy będzie utrzymywał się na przewidywalnym poziomie przez długi okres. Inwestorzy mogliby też liczyć na określone korzyści fiskalne, na przykład wynikające z ustawowej likwidacji podwójnego opodatkowania.

TABELA 1. Najczęściej występujące formy koncesji z udziałem kapitału prywatnego

Stosowany skrót	Nazwa	Tłumaczenie polskie
BOT	Build – operate – transfer	Zbuduj – eksploatuj – przekaz
BOO	Build – own – operate	Zbuduj – przejmij na własność – eksploatuj
BT	Build – transfer	Zbuduj – przekaz
BLT	Build – lease – transfer	Zbuduj – weź w leasing – przekaz
CAO	Contract – add – operate	Podpisz umowę – uzupełnij – eksploatuj
DOT	Develop – operate – transfer	Rozwiń – eksploatuj – przekaz
ROT	Rehabilitate – operate – transfer	Odtwórz – eksploatuj – przekaz
ROO	Rehabilitate – own – operate	Odtwórz – przejmij na własność – eksploatuj

Źródło: T. Kuczborski, M. Stańczuk, Jak zdobyć pieniądze, Rzeczpospolita 1999 r., nr 142, s. B3.

Rozdział IV

Rozwój strategicznych sektorów gospodarczych Makroregionu

1. Sektor spożywczy w Polsce Wschodniej

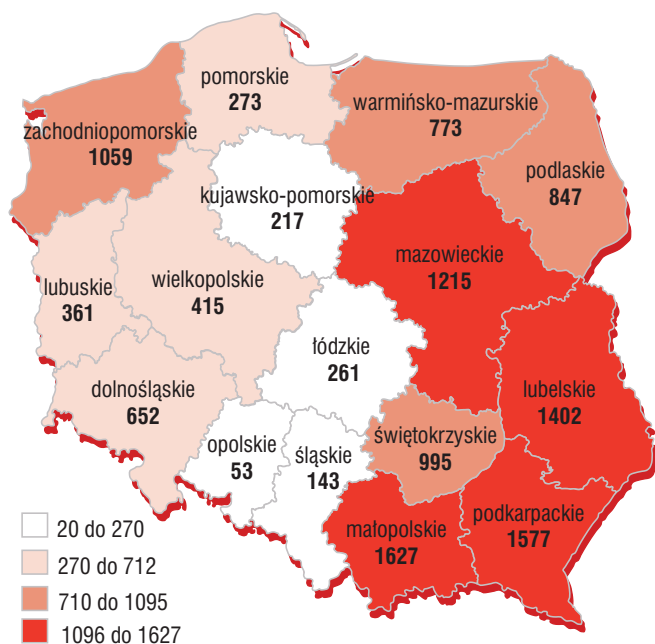
Przetwórstwo rolno-spożywcze w Polsce Wschodniej rozwija się przede wszystkim w oparciu o bogate tradycje rolnicze regionu oraz ekologiczne środowisko. Sprzyjające warunki występują zwłaszcza w województwie lubelskim ze względu na urodzajne gleby i łagodny klimat. Baza surowcowa w Makroregionie jest dość jednolita i równomiernie rozłożona we wszystkich pięciu województwach.

Dominującymi gałęziami przetwórstwa rolno-spożywczego w Polsce Wschodniej są:

- przemysł mleczarski,
- przetwórstwo mięsne,
- przetwórstwo owocowo-warzywne,
- przetwórstwo zbóż,
- przemysł cukrowniczy,
- produkcja gorzelniczo-piwowarska.

Polem współpracy może być rozwój rolnictwa ekologicznego i przetwórstwo ekologicznych produktów żywnościowych. Teren Polski Wschodniej jest naturalną bazą do rozwoju tej gałęzi przemysłu. Gospodarstwa ekologiczne muszą posiadać specjalne certyfikaty poświadczające ich pochodzenie i naturalne wartości. Ponad 47% gospodarstw ekologicznych zlokalizowanych jest na terenie Polski Wschodniej.

MAPA 1. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce

Źródło: Strona internetowa projektu Dolina Ekologicznej Żywności

Polska Wschodnia Eko-Makroregion

Teren Polski Wschodniej jest naturalną bazą do rozwoju ekologicznego przetwórstwa spożywczego. Ponad 47% gospodarstw ekologicznych zlokalizowanych jest na terenie Makroregionu.

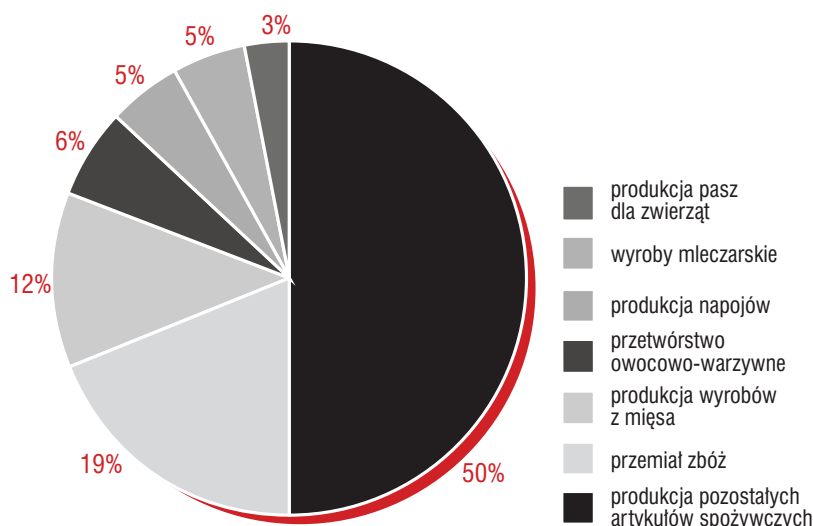
1.1. Wielkość i struktura sektora

W Polsce Wschodniej znaczenie przemysłu spożywczego jest bardzo duże. Wartość produkcji sprzedanej artykułów spożywczych w Polsce Wschodniej stanowi ponad 20% wartości tej produkcji w całym kraju.

1.2. Charakterystyka sektora

Sektor spożywczy charakteryzuje się dużą różnorodnością, rozproszeniem i powiązaniem z bazą surowcową i rynkami zbytu. Na terenie Polski Wschodniej występują praktycznie wszystkie jego gałęzie. Jednakże zdecydowanie najbardziej znaczącymi są mleczarstwo i przemysł mięsny.

WYKRES 1. Struktura firm przemysłu artykułów spożywczych na podstawie województwa lubelskiego (stan na 31.12.2009 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 1. Produkcja sprzedana artykułów spożywczych w województwach Polski Wschodniej, przeciętne zatrudnienie w sektorze oraz wynagrodzenia

Województwo	2007	2008	2009
Produkcja sprzedana artykułów spożywczych (w mln PLN)			
lubelskie	5279,1	5377,6	5375,6
podkarpackie	2282,6	2285,2	2306,8
podlaskie	7474,5	7177,7	7894,1
świętokrzyskie	1647,3	1709,7	1846,7
warmińsko-mazurskie	6537,2	7333,3	7709,9
Przeciętne zatrudnienie w przedsiębiorstwach produkujących artykuły spożywcze (w tys.)			
lubelskie	18,9	19,0	18,6
podkarpackie	11,2	11,4	11,4
podlaskie	15,1	13,1	13,4
świętokrzyskie	6,7	7,1	7,2
warmińsko-mazurskie	18,3	19,2	18,0
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie (brutto PLN)			
lubelskie	2106,37	2291,24	2388,00
podkarpackie	1860,42	2099,07	2216,97
podlaskie	2392,37	2590,54	2589,02
świętokrzyskie	1914,14	2100,01	2214,54
warmińsko-mazurskie	2073,93	2271,75	2376,93

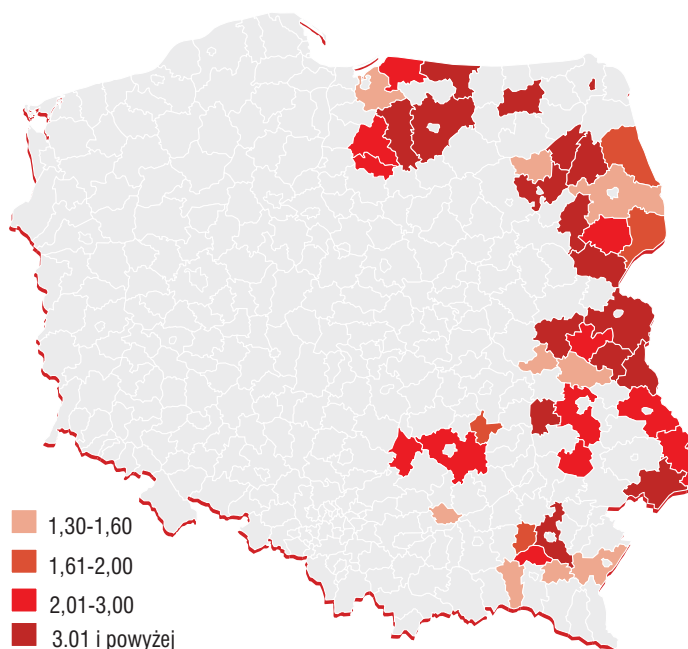
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przemysł spożywczy w Polsce Wschodniej wykazuje dużą dynamikę sprzedaży. Należy przy tym zauważyć, że w województwach lubelskim i podlaskim wzrost ten był stały.

Potwierdzeniem silnego umocowania przedsiębiorstw z branży spożywczej w Polsce Wschodniej jest ilość firm z tego

obszaru ujętych w ogólnopolskim rankingu 500 największych polskich przedsiębiorstw. Najliczniejszą reprezentację ma województwo podlaskie, natomiast w województwie podkarpackim i świętokrzyskim nie było przedsiębiorstw spożywczych o tak dużym potencjale.

MAPA 2. Koncentracja podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego Polski Wschodniej w odniesieniu do powiatów (wg wskaźnika specjalizacji SI)

Źródło: Rozwój struktur klastrowych w Polsce Wschodniej. Raport, Warszawa 2007

TABELA 2. Dynamika produkcji sprzedanej w przetwórstwie spożywczym

Województwo	Przetwórstwo spożywcze							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
lubelskie	102,7	101,7	102,9	114,6	103,2	108,1	114,5	105,7
podkarpackie	94,8	116,3	79,7	120,2	105,6	97,1	106,4	100,9
podlaskie	102,0	107,8	110,9	111,4	113,4	107,6	100,3	112,0
świętokrzyskie	102,9	109,5	112,4	111,8	93,4	89,4	102,3	114,9
warmińsko-mazurskie	91,4	106,7	90,3	99,2	115,6	136,6	100,4	103,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

TABELA 3. Ranking 500 największych polskich przedsiębiorstw w podziale na województwa należące do Polski Wschodniej

Pozycja na Liście 500	Nazwa	Przychody ze sprzedaży w tys. zł	Przychody ogółem w tys. zł	Zysk brutto w tys. zł	Zysk netto w tys. zł	Zatrudnienie
Województwo podlaskie						
46	British-American Tobacco Polska S.A., Augustów	3 666 173	3 859 336	119 794	112 264	773
98	SM Mlekoop, Grajewo	2 127 947	2 278 887	22 484	19 928	b.d.
117	Grupa Mlekovita, Wysokie Mazowieckie	1 899 488	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
338	Spółdzielnia Obrotu Towarowego Przemysłu Mleczarskiego, Białystok	504 877	506 835	3407	2690	364
351	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Piątnicy, Piątnica	487 090	497 955	24 927	24 369	414
440	PMB SA, Białystok	353 691	368 785	231	208	614
Województwo warmińsko-mazurskie						
236	Indykpol S.A., Olsztyn	781 432	790 115	16 262	13 027	1231
274	GK Elstar Oils S.A., Elbląg	650 260	661 284	24 374	19 886	155
313	Wipasz S.A., Wądąg	553 088	636 576	15 800	13 069	384
Województwo lubelskie						
276	Zakłady Mięsne Łmeat-Łuków S.A., Łuków	644 551	649 979	15 591	12 337	1574
498	Spółdzielcza Mleczarnia Spomlek, Radzyń Podlaski	286 880	303 992	6139	2832	480

Źródło: Pięćsetka Polityki. Ranking 500 największych polskich firm, data pobrania: 25.09.2010

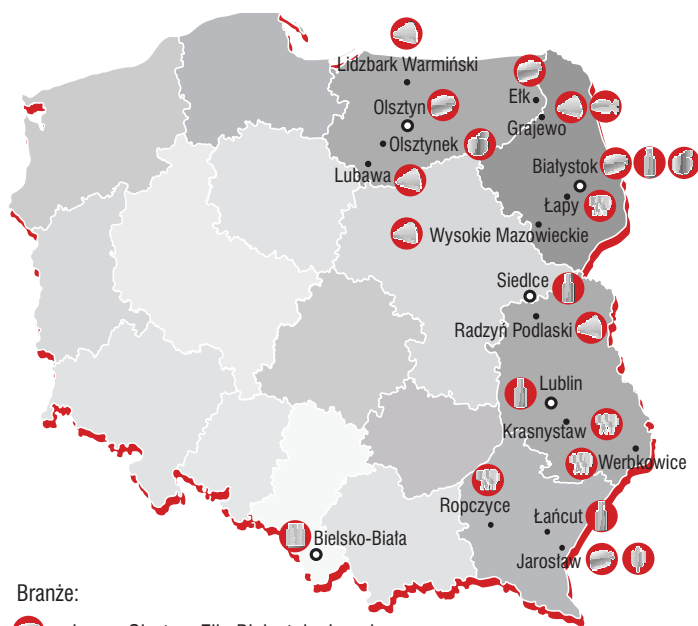
1.3. Ośrodki rozwoju sektora w Polsce Wschodniej

W przypadku przemysłu spożywczego, ze względu na jego dość znaczne rozproszenie, trudno jest wskazać dominujące ośrodki rozwoju sektora. Znaczna część przemysłu spożywczego charakteryzuje się uzależnieniem od bazy surowcowej, czy też rynków zbytu, wobec czego lokalizacja zakładów często uwarunkowana jest właśnie tymi czynnikami. Tym niemniej można zaobserwować próby konsolidacji dokonywane w ramach określonych branż, które często swoim zasięgiem przekraczają granice Polski Wschodniej.

1.3.1. Procesy koncentracji przemysłu

Do tego typu przedsięwzięć zaliczyć należy przede wszystkim koncentrację mleczarstwa, czy też występujące procesy integracyjne w branży mięsnej. Na terenie Polski Wschodniej siedzibę swoją posiadają dwie największe spółdzielnie mleczarskie w Polsce: Mlekoop i Mlekovita. Spółdzielnia Mleczarska Mlekoop posiada na terenie Polski Wschodniej aż sześć zakładów przetwórczych umiejscowionych w Grajewie, Kolnie, Mrągowie, Sejnach, Augustowie i Zambrowie. Z kolei Mlekovita rozszerzyła swoją działalność bardziej przestrzennie, aczkolwiek na terenie regionu posiada zakłady w: Wysokiem Mazowieckiem, Bielsku Podlaskim, Morągu, Lubawie i Pilicy. Kon-

MAPA 3. Główne ośrodki przemysłu spożywczego w podziale na branże

Branże:

- mięsna: Olsztyn, Elk, Białystok, Jarosław
- rybna: Grajewo
- mleczarska: Wysokie Mazowieckie, Grajewo, Radzyń Podlaski, Lubawa, Lidzbark Warmiński
- olejarska: Bielsko-Biała
- młynarska: Jarosław
- cukrownicza: Werbkowice, Krasnystaw, Ropczyce, Łapy
- owocowo-warzywna: Białystok, Olsztynek
- alkoholowa: Białystok, Lublin, Łańcut, Siedlce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z województw

solidację na mniejszą skalę przeprowadził również SM Spomlek z Radzyna Podlaskiego, który oprócz macierzystego zakładu posiada swoje oddziały w Parczewie i Elblągu.

Przykładem procesów konsolidacyjnych na terenie Polski Wschodniej związanej z przemysłem mięsnym jest Grupa Kapitałowa Indykpol. Filarem grupy jest spółka Indykpol z siedzibą w Olsztynie. W 2000 roku przejęła ona Zakłady Drobiarskie Lubdrob S.A. z siedzibą w Lublinie. Ponadto Indykpol dokonuje również integracji pionowej, posiadając zakłady związane z hodowlą i rozrodem drobiu.

1.4. Success story

1.4.1. Zakłady Mięsne Łmeat-Łuków S.A.

Zakłady Mięsne Łmeat-Łuków S.A. (województwo lubelskie) to jeden z największych i najnowocześniejszych producentów w branży mięsnej w Polsce, którego początki sięgają 1973 roku. Wtedy to firma wchodziła w skład Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Przemysłu Mięsnego w Lublinie. Od 1 sierpnia 1998 roku Zakłady działały jako jednoosobowa spółka akcyjna Skarbu Państwa, a od 2003 roku jako firma prywatna.

Aby zapewnić wysoką jakość oferowanych produktów oraz ich bezpieczeństwo, firma wdrożyła System Jakości ISO 9001 oraz system HACCP. Zakłady Mięsne uzyskały również szereg innych certyfikatów potwierdzających jakość produkowanego asortymentu. Są to między innymi Certyfikat Zatwierdzenia na zgodność ze Standardem IFS International Food Standard oraz Certyfikat Zatwierdzenia na zgodność ze Standardem BRC Global Standard – Food (w zakresie: ubój, rozbiór, przetwórstwo i składowanie mięsa oraz przetworów mięsnych). Zakład dba też o ekologię poprzez budowę własnej oczyszczalni ścieków oraz punktu uzdatniania wody. Potwierdzeniem

ze strony zadowolonych klientów jest Laur Konsumenta przyznany dwukrotnie w Kategorii Konserw.

W 2008 roku Zakład Łmeat-Łuków wdrożył program „Bliżej siebie”, polegający na budowie bazy surowcowej. Biorą w nim udział (oprócz rolników i firmy Łmeat) producenci pasz, firmy dostarczające prosiętą oraz bank BGŻ kredytujący hodowców. Dzięki tym działaniom firma zapewniła sobie pokrycie zaopatrzenia w surowiec na poziomie 65%.

Mimo trudnej sytuacji ekonomicznej na światowych rynkach, w 2009 roku firmie udało się zwiększyć przychody o 13%, a zysk netto spółki o 50%. W tym samym roku udział eksportu w przychodach firmy wynosił 31,8%. W najbliższym czasie zakład zamierza wydać na inwestycje ok. 12 mln PLN. Planowane jest zwiększenie mocy produkcyjnych oraz poszerzenie sieci dystrybucji o dwa nowe centra, a także powiększenie liczby sklepów firmowych do niemal stu. W 2009 roku Zakład został głównym laureatem w konkursie „Wybitny Eksporter Roku 2009”, uhonorowanym dodatkowo statuetką Grand Prix przez Ministerstwo Gospodarki.

1.4.2. SM Mlekoop, Grajewo

Spółdzielnia Mleczarska Mlekoop z Grajewa (województwo podlaskie) to największa spółdzielnia mleczarska w Polsce. W jej skład wchodzi dwanaście zakładów przetwórczych. Jest to producent takich marek, jak Łaciate czy Milko. Zakład Mleczarski w Grajewie został utworzony w 1979 roku, a rok później powołano Okręgową Spółdzielnię Mleczarską w Grajewie. Nazwę Mlekoop przyjęto w 1993 roku. Firma ma 35% udziału w rynku mleka UHT w kraju. Znaczna część produkcji jest przeznaczana na eksport do niemalże wszystkich krajów świata. Mleko w proszku wytwarzane przez Mlekoop stanowi aż 64% eksportu. Zakład posiada certyfikat Systemu Zarządzania Jakością ISO 9001.

Firma od lat otrzymuje wiele prestiżowych nagród. Magazyn Businessman.pl przyznał firmie Mlekoop wyróżnienie w konkursie Mistrz Biznesu w kategorii, przemysł – dobra konsumpcyjne. Nagroda ta jest przyznawana za propagowanie nowatorskich a zarazem etycznych standardów i postaw w biznesie. Marka Łaciate w 2010 roku otrzymała tytuł Superbrands, uzyskując w ten sposób miejsce wśród najsilniejszych marek konsumenckich na polskim rynku.

W 2010 roku firma zrealizowała kolejną inwestycję – budowę nowej hali produkcyjnej, w której konfekcjonuje dziennie do 150 ton serów. Inwestycja kosztowała ok. 30 mln PLN. Mlekoop znajduje się na 332 miejscu na liście największych firm Europy Środkowo-Wschodniej.

1.5. Inwestycje zagraniczne

Według danych z 2009 roku (baza największych inwestorów zagranicznych PAIILZ), w Polsce Wschodniej to właśnie sektor rolno-spożywczy odnotował największą skalę działalności z kapitałem zagranicznym – 17% podmiotów. Został także uznany przez inwestorów jako sektor największych szans, aż w trzech województwach Polski Wschodniej – lubelskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim.

Inwestycje zagraniczne w Polsce Wschodniej – Sektor największych szans

Przemysł spożywczy został uznany przez inwestorów, jako sektor największych szans inwestycyjnych aż w trzech województwach Polski Wschodniej – lubelskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim.

1.5.1. CEDC, USA

Spółka CEDC z USA zainwestowała w firmę Polmos Białystok, która jest jednym z największych producentów wyrobów spirytusowych w Polsce. W ofercie firmy znajduje się szeroka gama wysokiej jakości wódek (czystych, wytrawnych, półwytrawnych i słodkich) oraz brandy, likiery, nalewki i napoje niskoalkoholowe. Sprzedaż Polmosu Białystok jest prowadzona głównie na rynku krajowym.

Alkoholowy potentat CEDC (*Central European Distribution Corporation*) USA kupił pakiet kontrolny Polmosu. Inwestycja ta była określana mianem rekordowej w branży alkoholi mocnych. CEDC jest największym na świecie producentem i dystrybutorem wódek z zyskiem skonsolidowanym na poziomie 173 mln USD w roku 2009. Dzięki przejęciu Polmosu, CEDC kontroluje obecnie 33% rynku wódek w Polsce. Jednak działalność firmy z USA nie skupiła się tylko na przejęciu pakietu większościowego. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami, CEDC zainwestowała w budowę instalacji rektyfikacji, która została uruchomiona już 27 listopada 2007 roku.

TABELA 4. Najwięksi zagraniczni inwestorzy w sektorze spożywczym

Firma	Województwo	Kapitał	Profil działalności
Materne Polska	lubelskie	Belgia	produkcja przetworów owocowo-warzywnych
Uren Novaberry Sp. z o.o.	lubelskie	Anglia	mrożone owoce i warzywa
Osmofrost Sp. z o.o.	lubelskie	Niemcy	mrożone owoce i warzywa
Nałęczowianka Sp. z o.o. (Nestle)	lubelskie	Francja/Szwajcaria	napoje i woda mineralna
Biłgorajska Wytwórnia Win Ambra S.A.	lubelskie	Niemcy	produkcja win
Alima-Gerber	podkarpackie	USA	produkcja soków i odżywek dla dzieci
CEDC	podlaskie	USA	produkcja wyrobów spirytusowych
British-American Tobacco Polska S.A.	podlaskie	Anglia	produkcja wyrobów tytoniowych
Smithfield Food (Morliny – Elk, Ekodrobie – Iława)	warmińsko-mazurskie	USA	produkcja mięsa
Heineken	warmińsko-mazurskie	Holandia	produkcja browarnicza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy inwestorów PAIILZ

1.5.2. British-American Tobacco Polska S.A., międzynarodowe przedsiębiorstwo tytoniowe z siedzibą w Londynie

Firma rozpoczęła działalność w Polsce w 1991 roku, natomiast w listopadzie 1995 roku kupiła 65% akcji Przedsiębiorstwa Wyróbów Tytoniowych w Augustowie S.A. Z pierwszym dniem stycznia 1997 roku przedsiębiorstwo przyjęło nazwę British American Tobacco Polska S.A. Przedsiębiorstwo posiada 17% udział w polskim rynku wyrobów tytoniowych pod względem sprzedaży detalicznej.

Zgodnie ze zobowiązaniami wynikającymi z umowy kupna akcji, BAT zainwestował w nowe obiekty, linie produkcyjne fabryki, poprawiono warunki pracy, skomputeryzowano stanowiska pracy, a także stworzono program wspierania plantatorów tytoniu w regionie. W 1996 roku powstała nowa kotłownia, a w 1998 – kralnia tytoniu. Obecnie firma BAT zatrudnia ponad tysiąc osób, natomiast zainwestowała dotąd w Polsce ponad 200 mln USD i zamierza kontynuować inwestycje.

W najbliższych latach należy się spodziewać zwiększonego napływu inwestycji zagranicznych w przemysł spożywczy województw Polski Wschodniej. Będą temu sprzyjały między innymi takie czynniki, jak tania i dobrze wykształcona siła robocza (niskie koszty pracy), a także stosunkowo dobre i tanie surowce do produkcji w połączeniu z ekologicznymi warunkami upraw.

1.6. Klastery, organizacje i stowarzyszenia wspierające

Biorąc pod uwagę wewnętrzny potencjał rozwoju Polski Wschodniej, przemysł spożywczy jest jednym z wiodących obszarów jej specjalizacji gospodarczej. Potwierdze-

niem znaczenia przemysłu spożywczego może być fakt istnienia wielu związanych z nim inicjatyw klastrowych.

1.6.1. Dolina Ekologicznej Żywności

Jedną z takich inicjatyw klastrowych jest projekt **Dolina Ekologicznej Żywności**. Jako struktura otwarta, nastawiona na szerokie podejmowanie współpracy, ma szansę stać się wiodącym w Polsce Wschodniej klastrem koncentrującym się na żywnościowych produktach ekologicznych. Bardzo często tworzone są inicjatywy skupione wokół produktu regionalnego, czy miejscowo skoncentrowanej produkcji rolnej określonego typu np. Epoka Gryczoka, Klaster cebularz lubelski, Klaster kalafiorowo-brokulowy, Klaster ogrodniczo-sadowniczy. Istotne są również inicjatywy koncentrujące się na promocji żywności pochodzącej z określonego regionu „Naturalnie z Podlasia”, czy też starające się wzmocnić współpracę w określonej branży, jak Podlaski Klaster Piekarniczy.

1.7. Potencjał rozwoju sektora

Na terenie Polski Wschodniej występuje również odpowiedni potencjał intelektualny, mogący przyczyniać się do rozwoju tej branży. We wszystkich województwach (oprócz świętokrzyskiego) są szkoły wyższe kształcące na kierunku technologia żywności i żywienie człowieka. Są to:

- **w województwie lubelskim:** Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie,
- **w województwie podkarpackim:** Uniwersytet Rzeszowski w Rzeszowie, Wyższa Szkoła Gospodarcza w Przemyślu,
- **w województwie podlaskim:** Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży,
- **w województwie warmińsko-mazurskim:** Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Uczelnie rozwijając swoją ofertę edukacyjną, wprowadzają odpowiednie specjalizacje na kierunkach, które mogą służyć jako odpowiednie, przyszłe kadry przemysłu spożywczego. Na Wydziale Biologiczno-Chemicznym Uniwersytetu w Białymstoku uruchomiono kierunek – chemia żywności. Wzmacnianie potencjału naukowego odbywa się poprzez rozbudowę istniejącej bazy naukowo-dydaktycznej. Przykładem może być projekt „Rozwój infrastruktury Uczelni wraz z halą laboratoryjną do nowoczesnego przetwórstwa rolno-spożywczego” realizowany przez Państwową Wyższą Szkołę Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży. W zakres rzeczowy Projektu wchodzi: budowa budynku dydaktycznego Instytutu Technologii Żywności wraz z halą laboratoryjno-technologiczną przeznaczoną do celów dydaktycznych oraz zakup wyposażenia budynku dydaktycznego i hali laboratoryjno-technologicznej w niezbędny sprzęt, urządzenia, meble, aparaturę, komputery.

1.8. Perspektywy rozwoju sektora

- Pięć województw Polski Wschodniej posiada dość dobre zaplecze naukowo-badawcze uczelni Polski Wschodniej, a także odpowiednie otoczenie instytucjonalne.
- Duży potencjał edukacyjny Makroregionu – rozwinięty system szkolnictwa średniego i wyższego.
- Dla tego obszaru stworzono oddzielny program operacyjny, z którego działań mogą skorzystać również przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem spożywczym. Współdziałanie na tym polu uznawane jest za priorytetowe.
- Obecnie występuje niski poziom koncentracji produkcji w przemyśle spożywczym, jednak te procesy będą dalej postępować, prowadząc z jednej strony do zmniejszania się liczby podmiotów, a z drugiej do wzrostu ich udziału w rynku.
- Prognozy dotyczące poziomu produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego pozwalają sądzić, iż w najbliższych latach będzie się on sukcesywnie zwiększał.
- W Polsce Wschodniej dostępne są stosunkowo dobre i tanie surowce do produkcji, dzięki ekologicznym warunkom uprawy.
- Dzięki rosnącej liczbie przedsiębiorstw prywatnych i stale zwiększającej się aktywności przedsiębiorców, można przypuszczać, iż rozpoczęte inicjatywy klastrowe będą w przyszłości kontynuowane oraz pogłębiane.
- Istniejąca infrastruktura sprzyja inwestowaniu w przemysł spożywczy.

2. Sektor drzewny, papierniczy i meblarski w Polsce Wschodniej

2.1. Wielkość i struktura sektora

Polityka zalesiania w Polsce w latach 2000–2009 przyczyniła się do zwiększenia powierzchni lasów o 2,53%. Podobne efekty zanotowano w województwach Polski Wschodniej. Największy przyrost powierzchni lasów miał miejsce w województwie lubelskim, a niewiele niższy wzrost zanotowano w województwie świętokrzyskim. W województwach podlaskim i warmińsko-mazurskim przyrost powierzchni lasów w latach 2000–2009 wyniósł ponad 3%. Jedynie w województwie podkarpackim przyrost był poniżej średniej krajowej i wyniósł niewiele ponad 2%.

W 2009 roku lasy Makroregionu Polski Wschodniej stanowiły 32,05% powierzchni lasów w Polsce, zaś udział województw Polski Wschodniej w pozyskaniu drewna w tym czasie wynosił 28% ogółu pozyskanego drewna (spośród 5 województw Pol-

Lesistość terenów Polski Wschodniej

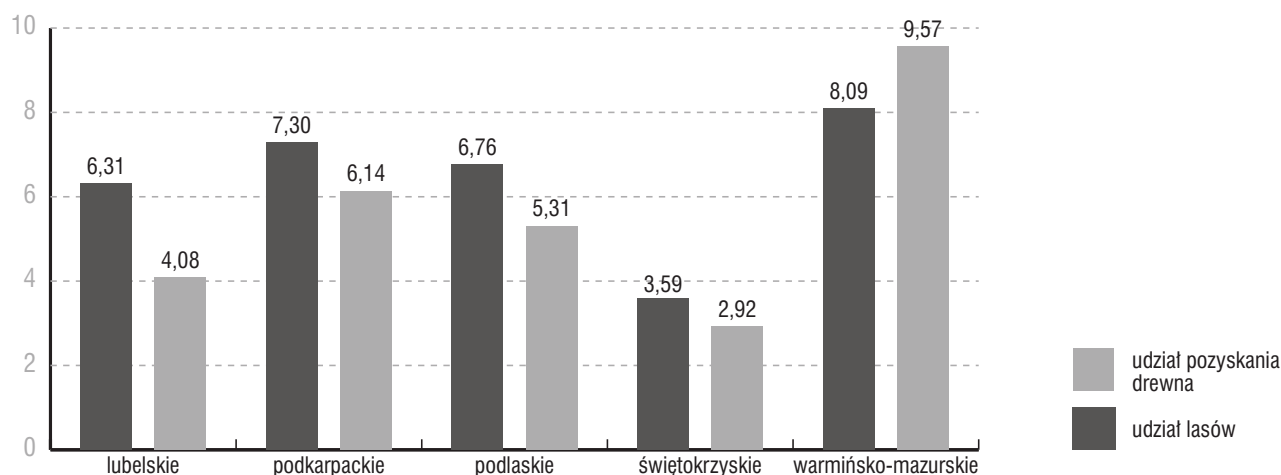
Województwa Polski Wschodniej charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem lesistości. Województwo podkarpackie ma najwyższy wskaźnik lesistości wynoszący 37%, zaś najmniejszą lesistość (23%) zanotowano w województwie lubelskim, które ma typowy charakter rolniczy. W pozostałych województwach poziom lesistości jest zbliżony do średniej krajowej.

TABELA 5. Lasy ogółem w ha w latach 2000 i 2009

	2000	2009	Przyrost 2000–2009 (w %)	Udział w pow. lasów ogółem (w %)	Lesistość (w %)
lubelskie	551 493,0	573 662,1	4,02	6,31	22,6
podkarpackie	650 015,8	663 796,7	2,12	7,30	37,0
podlaskie	595 609,1	614 094,2	3,10	6,76	30,3
świętokrzyskie	314 440,4	326 487,6	3,83	3,59	27,9
warmińsko-mazurskie	713 020,3	735 366,4	3,13	8,09	30,0
Polska	8 864 993,5	9 089 092,0	2,53	100,00	29,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

WYKRES 2. Udział lasów oraz udział w pozyskaniu drewna w skali Polski w 2009 r. (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

ski Wschodniej najwyższy był udział województwa warmińsko-mazurskiego).

2.2. Charakterystyka sektora

Polska Wschodnia to jeden z głównych obszarów rozwoju branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej w Polsce. Udział

przychodów ze sprzedaży przedsiębiorstw działających w tej branży na terenie Polski Wschodniej w przychodach ze sprzedaży całego sektora w Polsce wynosił ponad 20% po 3 kwartałach 2010 roku (8,8 mld PLN), zaś udział w zatrudnieniu (na terenie Polski Wschodniej w branży jest zatrudnionych blisko 59 tys. osób) w branży ogółem – 21,8%.

TABELA 6. Przychody ze sprzedaży branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej oraz zatrudnienie w Polsce Wschodniej styczeń–wrzesień 2010 r. z podziałem na województwa

	lubelskie	podlaskie	podkarpackie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	Polska Wschodnia
Przychody ze sprzedaży w mln PLN						
wyroby z drewna	425,9	966,3	1761,9	309,9	815,3	4279,3
przemysł papierniczy	382,8	54,9	170,0	--	165,7	773,4
przemysł meblarski	819,4	166,4	1056,2	34,7	1631,8	3708,5
razem	1628,1	1187,6	2988,1	344,6	2612,8	8761,2
Zatrudnienie						
wyroby z drewna	3793	3745	6300	2474	7700	24 012
przemysł papierniczy	1720	588	1200	--	1100	4608
przemysł meblarski	5486	1604	9100	355	13 700	30 245
razem	10 999	5937	16 600	2829	22 500	58 865

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynagrodzenia w branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej na terenie Polski Wschodniej są niższe niż wynagrodzenia w branży w pozostałych regionach Polski. Świadczy to o dużym poziomie atrakcyjności inwestycyjnej Makroregionu. O ile w okresie pierwszych 3 kwartałów 2010 roku w produkcji wyrobów z drewna przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Polsce kształtuje się na poziomie 2510,24 PLN, to w Polsce Wschodniej wynosi ono 2338,67 PLN (tylko w województwie podlaskim jest ono wyższe niż średnia krajowa – 2826,66 PLN, zaś w pozostałych 4 województwach jest znacznie niższe: najniższe jest w województwie świętokrzyskim – 2031,02 PLN). W przemyśle papierniczym średnie wynagrodzenie brutto w Polsce wynosiło w tym czasie 3566,72 PLN, podczas gdy w Polsce Wschodniej – 2438,76 PLN (nawet w województwie lubelskim, które jest liderem przemysłu papierniczego na terenie Polski

Wschodniej średnie wynagrodzenie brutto kształtowało się na poziomie 2919,91 PLN w 3 kwartałach 2010 roku). W przypadku przemysłu meblarskiego średnie wynagrodzenie brutto w całym kraju wynosiło 2503,02 PLN, zaś na terenie Polski Wschodniej – 2276,15 PLN (w żadnym z województw nie przekroczyło poziomu średniej krajowej).

2.3. Ośrodki rozwoju sektora

Głównymi ośrodkami sektora na terenie Polski Wschodniej są województwa: warmińsko-mazurskie, podkarpackie, lubelskie. Udział województwa świętokrzyskiego i podlaskiego jest mniejszy. Wiodącą rolę w rozwoju sektora ma przemysł meblarski i wyrobów z drewna, co wiąże się z możliwością pozyskiwania drewna na terenie Makroregionu Polski Wschodniej. W woje-

TABELA 7. Zużycie wyrobów przemysłu drzewnego i papierniczego w 2008 r.

	Tarcica		Płyty pilśniowe		Płyty wiórowe (w m ³)	Papier i tektura (w tonach)
	ogółem (w tys. m ³)	w tym iglasta	ogółem (w tys. m ²)	w tym twarde		
lubelskie	106,4	85,4	8359,1	305,9	313 671	183 854
podkarpackie	283,5	203,6	20 132,6	515,1	311 869	131 681
podlaskie	103,5	83,4	677,8	4,5	33 561	49 542
świętokrzyskie	221,0	204,8	1379,3	127,2	24 944	140 546
warmińsko-mazurskie	336,7	243,7	6864,6	1113,8	579 852	51 716
Polska	7426,6	5933,3	137 989,1	73 516,6	4 565 682	5 760 820
udział w krajowym zużyciu (w %)						
lubelskie	1,4	1,4	6,1	0,4	6,9	3,2
podkarpackie	3,8	3,4	14,6	0,7	6,8	2,3
podlaskie	1,4	1,4	0,5	0,0	0,7	0,9
świętokrzyskie	3,0	3,5	1,0	0,2	0,5	2,4
warmińsko-mazurskie	4,5	4,1	5,0	1,5	12,7	0,9
Polska Wschodnia	14,2	13,8	27,1	2,8	27,7	9,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przedsiębiorstwa branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej w Polsce Wschodniej

Struktura wielkości przedsiębiorstw sektora drzewnego, papierniczego i meblarskiego zarówno w całej Polsce, jak i Polsce Wschodniej zdominowana jest przez przedsiębiorstwa małe. Firmy duże stanowią około 1% wszystkich podmiotów działających w branży.

wództwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim, gdzie jest stosunkowo najwyższy poziom pozyskania drewna z 100 ha powierzchni lasów, miał również miejsce najwyższy wzrost produkcji wyrobów z drewna. Nieco inna sytuacja dotyczy przemysłu

papierniczego w Polsce Wschodniej – liderem w produkcji jest tu województwo lubelskie i podkarpackie. Rozwój tego sektora na terenie Makroregionu potwierdza fakt, iż produkcja mas celulozowych i papieru nie musi być tak ściśle skorelowana z bazą surowcową, jak ma to miejsce w produkcji wyrobów z drewna i meblarstwa.

2.4. Success story

Grupa Black Red White

Producent i dystrybutor mebli oraz artykułów wyposażenia wnętrz jest największą firmą meblarską Polski Wschodniej i jednocześnie największą polską grupą meblarską. Firma znalazła się w gronie 100 najcenniejszych firm w Polsce – liście sporządzonej przez tygodnik Newsweek. W zestawieniu uwzględniono spółki wyróżniające się wielkością przychodów. Firma została w 2009 roku wyceniona na 1,61 mld PLN i znalazła się w zestawieniu jako jedyny reprezentant branży meblarskiej. Black Red White specjalizuje się w produkcji mebli pokojowych, kuchennych, tapicerowanych oraz stołów i krzeseł o różnorodnej stylistyce. Grupa ma 20% udziału w polskim rynku meblowym pod względem wartości sprzedaży (przychody ze sprzedaży wyniosły 2 mld PLN przy zysku netto 126,6 mln PLN).

TABELA 8. Największe przedsiębiorstwa branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej na terenie Polski Wschodniej (2009 r.) według przychodów ze sprzedaży w rankingu 500 największych firm w Polsce według tygodnika Polityka

Pozycja na Liście 500	Nazwa i lokalizacja	Przychody ze sprzedaży (w mln PLN)	Zysk netto (w mln PLN)	Zatrudnienie
108	Grupa Kapitałowa Black Red White, Biłgoraj	2009,8	126,6	7730
171	Grupa Kapitałowa Pfleiderer, Grajewo	1233,8	- 40,5	1625
301	Grupa Kapitałowa Barlinek S.A., Kielce	578,0	- 20,8	b.d.
435	DS Smith Polska S.A., Kielce	363,4	42,4	733
481	Szynaka Meble Sp. z o.o., Lubawa	301,9	3,5	1044

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Listy 500 tygodnika Polityka

W skład Grupy wchodzi Black Red White S.A. i 20 spółek zależnych, w tym 9 podmiotów zagranicznych zlokalizowanych na Ukrainie, Białorusi, Słowacji, w Rosji oraz Bośni i Hercegowinie. Działalność produkcyjna na rzecz Black Red White prowadzona jest w 21 zakładach produkcyjnych zlokalizowanych w Polsce i poza granicami kraju. Grupa Black Red White lokuje około 30% swojej sprzedaży za granicą. Asortyment Grupy dostępny jest, poza rynkiem polskim, w ponad 50 krajach świata, m.in.: Czechach, Słowacji, Węgrzech, Rumunii, Chorwacji, Bułgarii, Rosji, Łotwie, Litwie, Ukrainie, Białorusi, Kazachstanie, Grecji, Bośni i Hercegowinie, Niemczech, Austrii, Belgii, Holandii, krajach skandynawskich, Wielkiej Brytanii, Irlandii, USA oraz Kanadzie.

Grupa Black Red White dysponuje siecią około 2000 punktów sprzedaży, z czego niemal połowa to salony poza granicami kraju. Krajowa sprzedaż detaliczna mebli i artykułów wyposażenia wnętrz Black Red White jest prowadzona i rozwijana – poza punktami partnerskimi – za pośrednictwem sieci salonów własnych zlokalizowanych na terenie całej Polski. Aktualnie liczy ona 54 salony, w tym 11 salonów wielkopowierzchniowych we Wrocławiu, Krakowie, Lublinie, Zabrzu, Będzinie, Chorzowie, Łodzi, Bydgoszczy, Poznaniu, Warszawie i Gdańsku. Krajowa sprzedaż hurtowa prowadzona jest w oparciu o 10 hurtowni własnych i 3 przedstawicielskie oraz magazyny regionalne o łącznej powierzchni 257,5 tys. m².

Dominującą pozycję w Grupie Black Red White zajmuje spółka Black Red White S.A. Pełni ona nadzór właścicielski nad podmiotami zależnymi oraz sprawuje funkcję koordynującą w zakresie zakupów, produkcji i sprzedaży prowadzonych przez spółki należące do Grupy. Na rzecz Grupy Black Red White – w spółkach zależnych oraz w spółkach współpracujących z Grupą i świadczących dla niej usługi – pracuje łącznie ponad 14,5 tys. pracowników (za-

trudnienie bezpośrednio w Grupie wynosi 7730 pracowników).

2.5. Inwestycje zagraniczne

Polska Wschodnia to region, w którym działa duża liczba inwestorów zagranicznych z sektora drzewnego, papierniczego i meblarskiego, takich jak: Pfleiderer (Niemcy), Kronospan (Cypr), Formaplan (Niemcy), Roto Frank AG (Niemcy), Baltic Wood (Finlandia), Masonite International Corporation (Kanada), IKEA (Szwecja). Właśnie ta ostatnia firma realizuje obecnie największą inwestycję w branży drzewnej w Pol-

sce – budowę fabryki paneli drewnianych. Inwestycja Swedspan/IKEA jest jednym z najważniejszych przedsięwzięć w regionie Polski Wschodniej. Od 2011 roku firma będzie wytwarzać do 250 000 m³ lekkich, niskoemisyjnych produktów dla przemysłu meblarskiego. Projekt będzie realizowany etapami. Inwestycja będzie samowystarczalna energetycznie, firma planuje kosztem ok. 40 mln EUR budowę instalacji kogeneracyjnej. Nowa inwestycja w gminie Orla (województwo podlaskie) przyczyni się do aktywizacji i rozwoju regionu, a także całej Polski Wschodniej. Dzięki nowej fabryce powstanie 230 miejsc pracy i kolejne u poddostawców.

2.6. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

Rozwój sektora drzewnego, papierniczego i meblarskiego na terenie Polski Wschodniej wspierają klastry zakładane w poszczególnych województwach. Dotyczą one w zasadzie produkcji wyrobów z drewna oraz mebli.

2.6.1. Stowarzyszenie Lubelskie Drewno – Regionalny Klaster w Lublinie

Stowarzyszenie zrzesza 23 podmioty branży drzewnej oraz branż pokrewnych – dostawców drewna, producentów tarcicy, wyrobów stolarki budowlanej, producentów pokryć dachowych, producentów mebli oraz firmy świadczące usługi budowlane, transportowe. Jego celem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości oraz inicjatyw gospodarczych województwa lubelskiego poprzez współpracę w zakresie wdrażania nowych rozwiązań, wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw w branży. Stowarzyszenie zamierza rozwijać działalność w zakresie budowy tanich, tradycyjnych domów drewnianych. Ma w planach ekspansję na kraje

UE oraz Litwę, Ukrainę, Słowację, Czechy w kierunku nawiązania współpracy w dziedzinie tanich rozwiązań technologicznych.

2.6.2. Podlaski Klaster Drzewny

Powołany w maju 2008 roku przez firmy z branży drzewnej (meblarskiej) w Suwałkach. Koordynatorem działania klastra jest Park Naukowo-Technologiczny Polska-Wschód Sp. z o.o. w Suwałkach. Celem klastra jest stworzenie sieci współpracy, co pozwoli na efektywne połączenie i wykorzystanie potencjału osób, przedsiębiorstw, uczelni wyższych, jednostek naukowo-badawczych, instytucji otoczenia biznesu oraz władz samorządowych i państwowych w celu łatwiejszego transferu i dyfuzji wiedzy, a także innowacji pomiędzy kooperującymi podmiotami. Członkami klastra są m.in. Białostockie Fabryki Mebli w Białymstoku, Zakłady Stolarki Budowlanej Stolbud w Sokółce, Białostockie Fabryki Sklejek Biaform S.A., Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe ŁFM Sp. z o.o. w Łomży, Zakłady Płyt Wiórowych S.A. w Grajewie, Fabryka Mebli Forte Oddział w Suwałkach, Home-Meble w Suwałkach, Eko-Drewno Majewski w Suwałkach.

2.6.3. Klaster Producentów Okien i Drzwi Mazurskie Okna

Utworzony w 2006 roku z inicjatywy 7 firm z województwa warmińsko-mazurskiego. W roku 2007 zostało utworzone Stowarzyszenie Producentów Stolarki otworowej Mazurskie Okna, które do dziś pełni funkcję koordynatora klastra. W 2009 roku w celu prowadzenia komercyjnej działalności klastra została utworzona spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Mazurskie Okna Sp. z o.o., której udziałowcami zostały firmy zrzeszone w klastrze. Obecnie Klaster to kilkadziesiąt firm. Są to zarówno podmioty mikro, małe, jak i średnie z branży stolarki otworowej (produkcji okien i drzwi oraz branż pokrewnych – drewno i elementy drewniane, przesłony okienne, parapety,

szyby, okucia i elementy metalowe, zabezpieczenia antywłamaniowe, bramy i napędy garażowe). Z klastrem ściśle współpracują instytucje otoczenia biznesu, takie jak: Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie, Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz Wyższa Szkoła Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie.

2.6.4. Stowarzyszenie Klaster Mebel Elbląg

Założone w 2007 roku stowarzyszenie skupia 20 firm, zatrudniających łącznie ponad 2000 osób. Są to producenci mebli na wymiar (Adastol), mebli kuchennych (Alex, KAM, Layman), krzeseł (Halex, Interfryz), mebli z drewna litego (Piomar), mebli pokojowych (Stanbor, FM Stolplyt), frontów meblowych (Stoczew), akcesoriów meblowych (Patrex) i półfabrykatów do produkcji mebli (Lupus).

2.7. Potencjał rozwoju sektora

2.7.1. Edukacja

Na terenie Polski Wschodniej studiuje ponad 331 tys. studentów (17,4% wszystkich studentów w Polsce). Co siódmy z nich (prawie 47 tys.) studiuje na kierunkach technicznych. Dodatkowo Makroregion oferuje dostęp do kadr technicznych średniego szczebla. W całej Polsce w średnich szkołach zawodowych kształcących m.in. techników uczy się około 908 tys. uczniów, z czego w Polsce Wschodniej prawie 213 tys. uczniów (ok. 3,5% z nich uczy się w zawodach związanych z produkcją i przetwórstwem przemysłowym). Specjalistów w branży drzewnej i meblarskiej kształcą następujące placówki:

- Zespół Szkół Drzewnych w Łomży,
- Zespół Szkół Drzewnych i Leśnych w Rucianem Nidzie,

- Zespół Szkół Drzewnych i Ochrony Środowiska w Zwierzyńcu,
- Zespół Szkół Zawodowych w Suwałkach (kształcący techników technologii drewna ze specjalnością meblarstwo),
- Zespół Szkół Mechanicznych i Drzewnych w Przemyślu,
- Technikum Drzewne w Iławie.

2.8. Perspektywy rozwoju sektora

Długoterminowe perspektywy rozwoju branży drzewnej, papierniczej i meblarskiej w Polsce Wschodniej są dobre głównie ze względu na kilka czynników.

- W skali Polski i Europy Makroregion Polski Wschodniej dysponuje znakomitym potencjałem w postaci dużych zasobów drzewa.
- Ciągły wzrost produkcji meblarskiej w wyniku powiększania eksportu i rozwoju sprzedaży na rynku krajowym, Sprzyja temu zwłaszcza poprawa na rynku mieszkań tzn. wzrost liczby mieszkań planowanych i oddawanych do użytku w Polsce Wschodniej (w Polsce Wschodniej wzrost liczby wydanych pozwoleń na nowe mieszkania wyniósł ponad 10% w ciągu pierwszych 9 miesięcy 2010 roku, podczas gdy w całej Polsce liczba zezwoleń spadła o 3,3%; liczba mieszkań oddanych do użytku w Polsce Wschodniej wzrosła w tym samym czasie o około 15%, podczas gdy w całej Polsce spadła o ponad 17%).
- W porównaniu z całą Polską, a zwłaszcza z rynkami zagranicznymi Polska Wschodnia dysponuje relatywnie niskimi kosztami produkcji (dostępność i niski koszt surowców oraz siły roboczej).

3. Sektor budowlany w Polsce Wschodniej

3.1. Wielkość i struktura sektora

Sektor budowlany Polski Wschodniej stanowi ok. 16,7% branży budowlanej w Polsce. Przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw działających w Makroregionie w sektorze budowlanym wyniosły w 2009 roku 13 372 mln PLN, podczas gdy w pierwszych 3 kwartałach 2010 roku – 8754,7 mln PLN. Największy udział w przychodach mają przedsiębiorstwa z województwa podkarpackiego (28,1%), najmniejszy zaś – z województwa warmińsko-mazurskiego (15,9%). Mimo że rok 2010 był okresem relatywnego wyhamowania rozwoju sektora budowlanego w Polsce i w Polsce

Wschodniej, przedsiębiorstwa budowlane z Makroregionu osiągnęły zysk rzędu 490,8 mln PLN. W 2009 roku rentowność przedsiębiorstw budowlanych Polski Wschodniej kształtowała się na poziomie 7%, zaś w pierwszych 3 kwartałach 2010 roku na poziomie 3,5%.

Produkcja budowlana przedsiębiorstw Polski Wschodniej wzrosła w okresie styczeń–wrzesień 2010 rok o ok. 1,9% w porównaniu z analogicznym okresem 2009 roku, przy czym największy wzrost zanotowano w segmencie specjalistycznych robót budowlanych (wzrost o 9,3%) i w segmencie budowy budynków (wzrost 1,2%). W tym czasie produkcja w segmencie budowy budynków inżynierii lądowej i wodnej spadła o 1%.

Na atrakcyjne warunki inwestycyjne w sektorze budowlanym wpływ mają niższe niż w całej Polsce wynagrodzenia. Różnica ta wynosi 15–23%, w zależności od segmentu sektora. O ile średnie wynagrodzenie miesięczne brutto dla całego sektora budowlanego w Polsce w październiku 2010 roku wynosiło 3556,31 PLN, to w Polsce Wschodniej – 2931,24 PLN i w żadnym z 5 województw tworzących Makroregion Polski Wschodniej nie było one wyższe niż średnia krajowa dla całego sektora. Biorąc

Zatrudnienie w sektorze budowlanym

Sektor budowlany Polski Wschodniej ma około 17% udział w zatrudnieniu w budownictwie w Polsce ogółem – zatrudnionych jest w nim 80,8 tys. osób. Najwięcej osób – tak jak i w całej Polsce – pracuje w segmencie budowy budynków (33 tys.).

TABELA 8. Zatrudnienie w sektorze budowlanym w Polsce Wschodniej z podziałem na województwa i segmenty sektora (wrzesień 2010 r.)

	lubelskie	podlaskie	podkarpackie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	Polska Wschodnia
budownictwo ogółem, w tym:	19 659	10 303	22 110	13 933	14 800	80 805
– budowa budynków	7695	4733	8100	5724	6800	33 052
– budowa budynków inżynierii lądowej i wodnej	7019	3066	7300	3602	4400	25 387
– roboty budowlane specjalistyczne	4945	2514	6700	4607	3600	22 366

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzkich Biuletynów Statystycznych. Stan na 10.2010 r.

TABELA 9. Największe przedsiębiorstwa branży budowlanej Polski Wschodniej według rankingu 500 największych przedsiębiorstw tygodnika Polityka

Pozycja na Liście 500	Nazwa i lokalizacja	Przychody ze sprzedaży (w mln PLN)	Zysk netto (w tys. PLN)	Zatrudnienie
155	GK Cersanit S.A., Kielce (grupa kapitałowa lub firma przedstawiająca dane skonsolidowane dane wstępne)	1413,6	-10,3	5980
176	Grupa Polskie Składy Budowlane S.A., Busko Zdrój	1176,3	9,4	206
192	Lafarge Cement S.A., Małogoszcz	1014,0	b.d.	561
318	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o., Sitkówka-Nowiny	534,5	55,7	423
383	Echo Investment S.A., Kielce	429,2	101,4	304
411	GK Unibep S.A., Bielsk Podlaski (grupa kapitałowa lub firma przedstawiająca dane skonsolidowane)	392,7	17,8	471
448	FHU Merkury Sp. z o.o., Krosno	345,1	b.d.	b.d.
493	Przedsiębiorstwo Robót Drogowych Lubartów S.A., Lubartów	289,1	4,3	310

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Listy 500 tygodnika Polityka

pod uwagę segmenty sektora budowlanego w Polsce Wschodniej, najwyższe wynagrodzenia były w segmencie budowy budynków inżynierii lądowej i wodnej (3199,86 PLN), podczas gdy dla segmentu budowy budynków i segmentu robót budowlanych specjalistycznych wynagrodzenia wynosiły odpowiednio 2866,03 PLN i 2699,92 PLN.

Na terenie Polski Wschodniej w sektorze budowlanym działa wiele firm zagranicznych, takich jak np. szwedzka firma Skanska (w Rzeszowie i Kielcach), Erich Marx (Niemcy) w Rzeszowie, Munck Gruppen (Dania) w Starachowicach. Należy jednakże podkreślić, że wiele zagranicznych koncernów budowlanych, działając na terenie całej Polski, funkcjonuje także w Makroregionie. W Polsce Wschodniej wykształciła się spora grupa dużych firm z polskim kapitałem: na tym terenie działa 8 dużych przedsiębiorstw z branży budowlanej. Największą firmą – pod względem wielkości przychodów ze sprzedaży – jest Grupa Kapitałowa Cersanit S.A. z Kielc.

Ogółem na terenie Polski Wschodniej w sektorze budowlanym zarejestrowanych jest 77 734 podmiotów (12,3% wszystkich podmiotów gospodarczych w Polsce Wschodniej). Większość zarejestrowanych firm to podmioty należące do osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Spółek działających w Polsce Wschodniej w sektorze budowlanym jest 6958 (październik 2010 rok).

3.2. Success story

3.2.1. Polskie Składy Budowlane S.A., Busko-Zdrój

Grupa Polskie Składy Budowlane S.A. działa na rynku od 1998 roku. Jest największą siecią hurtowni materiałów budowlanych w Polsce, zrzeszającą 289 małych i średnich, rodzinnych firm z terenu całej Polski, które prowadzą handel w ponad 420 obiektach. Ich oferta obejmuje ponad 155 tys. pozycji asortymentowych. Łączne przychody ze sprzedaży materiałów budowlanych składów, będących akcjonariuszami Grupy PSB S.A., w 2009 roku, osiągnęły około 4,1 mld PLN (w 1998 roku w przychody wyniosły około 0,6 mld PLN). Szacowana wartość spółki (centrala) wyniosła w 2009 roku 296 mln PLN. Marka PSB jest rozpoznawana przez niemal 43% Polaków. PSB jest także rozpoznawalne w Europie: firma jest członkiem Euro-Mat – największej w Europie federacji grup zakupowo-sprzedażowych, handlujących szerokim przekrojem materiałów budowlanych oraz towarami z dziedziny dom i ogród. Organizacja zrzesza obecnie 23 grupy działające w 22 krajach i jest w istocie grupą grup, tzn. spełnia wszystkie funkcje grupy, ale na płaszczyźnie międzynarodowej. Grupa PSB została członkiem Euro-Matu w czerwcu 1999 roku jako pierwsza sieć z Europy Środkowej

TABELA 10. Podmioty gospodarcze w sektorze budownictwa w Polsce Wschodniej z podziałem na województwa (październik 2010 r.)

	lubelskie	podlaskie	podkarpackie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie	Polska Wschodnia
budownictwo ogółem, w tym:	19 058	11 312	18 823	14 392	14 149	77 734
– spółki prawa handlowego	1834	870	1607	1446	1201	6958
– osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	17 224	10 442	17 216	12 946	12 948	70 776

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Wojewódzkich Biuletynów Statystycznych. Stan na 10.2010 r.

Od kilku lat Grupa PSB tworzy w miastach powiatowych nowoczesne sklepy samoobsługowe sektora – dom i ogród pod nazwą PSB-Mrówka. Ich celem jest uzupełnienie aktualnej oferty składów PSB o nowy asortyment, kupowany przede wszystkim przez klientów detalicznych, prosto z półek marketu. Powstają też mniejsze sklepy detaliczne pod nazwą Mini-Mrówka, o powierzchni 300–800 m², głównie w miejscowościach gminnych. Rok 2010 był dla firmy rokiem niezwykle udanym, głównie ze względu na rozwój sieci punktów sprzedaży: sieć hurtowni zwiększyła się o 39 nowych lokalizacji, a sieć sklepów PSB-Mrówka – o kolejne 17 sklepów (obecnie działa 59 sklepów tej sieci). Tak dynamicznego wzrostu, jak w 2010 roku firma nie miała niemalże od momentu założenia, kiedy to w latach 1998, 1999 i 2000 PSB zwiększyło sieć własnych placówek o 49, 90 i 50 obiektów.

3.2.2. Dorbud S.A., Kielce

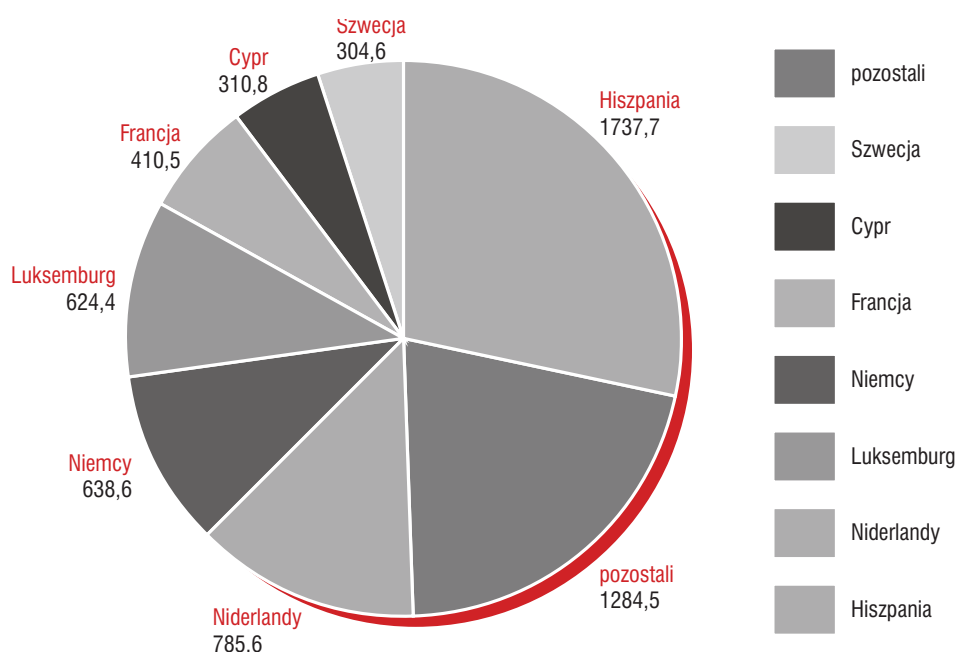
Firma rozpoczęła działalność na rynku budowlanym w 1992 roku i w ciągu 18 lat osiągnęła stabilną i znaczącą pozycję rynkową. Dorbud zajmuje się wznoszeniem nowych obiektów przemysłowych, mieszkaniowych (ponad 3 tys. mieszkań w całej Polsce), biurowych i użyteczności publicznej, usługami remontowymi, rozbudową i modernizacją obiektów istniejących, wykonawstwem prac konstrukcyjnych, wykończeniowych i wyposażenia wnętrz, renowacją zabytków, a **także działalnością deweloperską**. Dorbud posiada certyfikat Systemu Zarządzania Jakością ISO 9001:2000 w zakresie Generalnego Wykonawstwa Obiektów Budowlanych. O ile wartość sprzedaży firmy w okresie 2002–2009 podwoiła się i na koniec 2009 roku wynosiła 126 mln PLN, to w tym samym czasie zysk netto wzrósł aż 10-krotnie do poziomu 10,7 mln PLN. Firma realizuje projekty na terenie nie tylko Polski Wschodniej, ale także w Warszawie i wokół Warszawy.

3.3. Inwestycje zagraniczne

W budownictwie zatrudnionych jest ponad 476 tys. pracowników (październik 2010 roku), co oznacza wzrost o 2,4% w porównaniu z październikiem 2009 roku. Najwięcej zatrudnionych jest w segmencie budowy budynków (201 tys.), zaś w segmentach budowy budynków inżynierii lądowej i wodnej oraz robót budowlanych specjalistycznych odpowiednio 137 tys. i 138 tys. osób.

WYKRES 3. Inwestorzy zagraniczni w branży budowlanej w Polsce w 2009 r. (w mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego, 2009 r.

Duża część zatrudnionych w polskim sektorze budowlanym (11,6% – 55,1 tys. pracowników) to osoby pracujące w spółkach należących do inwestorów zagranicznych. Firmy zagraniczne utworzyły w Polsce 2117 spółek działających w budownictwie w Polsce, a kapitał zainwestowany przez inwestorów zagranicznych osiągnął poziom 6114,7 mln PLN. Najwięcej zainwestowali inwestorzy hiszpańscy (1737,7 mln PLN),

wyprzedzając inwestorów z Niderlandów, Luksemburga, Niemiec i Francji.

3.4. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

Atrakcyjność inwestycyjna budownictwa w Polsce Wschodniej związana jest z dostępem do kadr i tworzeniem się struktur klastrowych.

3.4.1. Świętokrzysko-Podkarpacki Klastr Budowlany Innowator

W styczniu 2010 roku powstał Świętokrzysko-Podkarpacki Klastr Budowlany Innowator jako wspólna inicjatywa grupy przedsiębiorstw regionu świętokrzyskiego i podkarpackiego branży budowlanej,

Inwestorzy zagraniczni

W Polsce zainwestowały m.in. Acciona, Ferrovial (Hiszpania), Hochtief, Billfinger und Berger Bau, SAG (Niemcy), austriackie firmy – Bau Holding Strabag AG, Stalco Holding, TEERAG ASADG i Warimpex, francuskie przedsiębiorstwa – BEG, Colas, Goplan, Bouygues, Effage, Nornic Development, a także TK Holding (Dania), Skanska (Szwecja), dając świadectwo atrakcyjności polskiego rynku budowlanego.

współpracujących wzajemnie ze sobą oraz jednostkami samorządowymi i administracją państwową. Celem współpracy jest zbudowanie mechanizmów umożliwiających i ułatwiających uzyskanie dostępu do wiedzy, transfer i wdrażanie najnowszych osiągnięć technologicznych, obniżenie kosztów działalności bieżącej poprzez usprawnienie wymiany informacji pomiędzy przedsiębiorstwami – członkami klastra budowlanego. Obecnie wśród 19 członków klastra, zarządzanego przez Staropolską Izbę Przemysłowo-Handlową, są przedsiębiorstwa budowlane, ale także regionalne izby gospodarcze oraz Politechnika Świętokrzyska.

3.4.2. Centrum Wystawienniczo-Targowe Budownictwa Technopark

W Rzeszowie powstaje Centrum Wystawienniczo-Targowe Budownictwa Technopark, o powierzchni przekraczającej 18 tys. m² posiadające trzy poziomy. Będzie to jedyne tak duże centrum budowlane w całej Polsce. Otwarcie centrum nastąpi na wiosnę 2011 roku. Inwestorem Technoparku jest firma Unimet, która ma 18-letnie doświadczenie w branży budowlanej. Inwestycja będzie kosztować ok. 60 mln PLN.

W Centrum Wystawienniczo-Targowym Budownictwa Technopark producenci i wykonawcy oraz przedstawiciele firm świadczących usługi wszystkich branż związanych z budownictwem, będą mogli zaprezentować swoje produkty, zawierać umowy i transakcje. To właśnie w tym miejscu będzie można znaleźć nowe rynki zbytu, dowiedzieć się wszystkiego o nowych technologiach, wymienić się doświadczeniami. W Technoparku znajduje się 200 stoisk. Centrum będzie oferowało pomoc przy budowach, remontach, kredytach, znalezieniu fachowców, wyposażaniu wnętrz, także indywidualnym klientom. Inwestorzy Technoparku wybrali na tę inwestycję Rzeszów, gdyż w Polsce południowo-wschodniej

realizuje się wiele inwestycji budowlanych. Tereny przeznaczone pod inwestycje budowlane: mieszkaniowe i przemysłowe są coraz rozleglejsze, co będzie miało wpływ na wzrost zapotrzebowania na materiały budowlane i wykończeniowe oraz usługi.

3.5. Potencjał rozwoju sektora

Na terenie Polski Wschodniej studiuje ponad 331 tys. studentów, z czego na kierunkach technicznych prawie 47 tys. studentów. Studia wyższe w zakresie budownictwa prowadzi na terenie Polski Wschodniej 16 uczelni, z czego w województwie lubelskim 4 uczelnie (**Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Politechnika Lubelska oraz Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu**), w województwie podkarpackim – 3 (**Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Jarosławiu, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie, Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza**), w województwie podlaskim – 3 (**Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach, Politechnika Białostocka oraz Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży**), w województwie świętokrzyskim – także 3 uczelnie, wszystkie ulokowane w Kielcach (**Politechnika Świętokrzyska, Wyższa Szkoła Handlo-**

Lokalizacja w Rzeszowie to dostęp do:

- Międzynarodowego Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka (8 km),
- 3 przejść granicznych z Ukrainą (90 km),
- 2 drogi krajowe prowadzące na Słowację (100 km),
- autostrady A4, przebiegającej od zachodniej aż po wschodnią granicę Polski,
- licznych połączeń kolejowych – realizowane szybkie połączenie z Warszawą,
- 2 niezależnych dróg do Warszawy.

wa im. Bolesława Markowskiego i Wyższa Szkoła Telekomunikacji i Informatyki) oraz w województwie warmińsko-mazurskim – 3 uczelnie (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku – Filia w Elku). Makroregion oferuje także dostęp do kadr technicznych średniego szczebla. W całej Polsce w średnich szkołach zawodowych kształcących m.in. techników uczy się około 908 tys. uczniów, z czego w Polsce Wschodniej prawie 213 tys. uczniów (około 3,5% z nich uczy się w zawodach związanych z budownictwem). Średnie szkoły o specjalizacji budowlanej znajdują się w 17 miastach Polski Wschodniej: Braniewie, Olsztynie, Elku, Lublinie (2), Chełmie (2), Puławach, Biłgoraju, Łomży, Augustowie, Skarżysku-Kamiennie, Rzeszowie, Jaśle, Mielcu, Stalowej Woli, Sanoku, Tarnobrzegu i Krośnie.

3.5. Perspektywy rozwoju sektora

Branża budowlana w Polsce Wschodniej będzie rozwijać się nadal dynamicznie, głównie ze względu na następujące czynniki:

- Prawie 19% wszystkich aktualnych i planowanych przetargów publicznych na roboty budowlane dotyczy Makroregionu Polski Wschodniej (obecnie 163 przetargi);
- 23% wszystkich inwestycji budowlanych ogłoszonych w 2010 roku dotyczy terenu Polski Wschodniej. Największą część nowych inwestycji budowlanych dotyczyć będzie infrastruktury drogowej (56 inwestycji), np. odcinki autostrad **A4** obwodnica Rzeszowa, odcinki dróg ekspresowych m.in. **S7** Skarżysko-Kamienna – Kielce, **S7** Elbląg – Pasłęk, **S19** Stobierna – Rzeszów oraz **S12/74** Kielce – Cezdżyna, drogowe obejścia Elku, Mrągowa;
- W ramach Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej oraz Regionalnych Programów Operacyjnych w poszczególnych województwach finansowanych przez UE dostępne są środki na rozbudowę infrastruktury transportowej (drogowej, kolejowej, lotniczej, wodnej), ochrony środowiska, komunalnej, rewitalizację miast, co stymuluje rozwój lokalnego sektora budowlanego;
- Poprawia się sytuacja na rynku mieszkań, tzn. wzrasta liczby mieszkań planowanych i oddawanych do użytku w Polsce Wschodniej (w Makroregionie wzrost liczby wydanych pozwoleń na nowe mieszkania wyniósł ponad 10% w ciągu pierwszych 9 miesięcy 2010 roku, podczas gdy w całej Polsce liczba zezwoleń spadła o 3,3%. Liczba mieszkań oddanych do użytku w Polsce Wschodniej wzrosła w tym samym czasie o około 15%, podczas gdy w całej Polsce spadła o ponad 17%);
- W porównaniu z pozostałymi Makroregionami Polski, a zwłaszcza z rynkami zagranicznymi, Polska Wschodnia dysponuje relatywnie niskimi kosztami produkcji oraz oferuje dostęp do wykwalifikowanej siły roboczej.

4. Sektor wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej

4.1. Wielkość i struktura sektora

Przemysł wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej od roku 2005 systematycznie się rozwija. W 2010 roku produkcja sprzedana sektora wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej wyniosła 8,9 mld PLN, z czego ponad 60% przypadło na województwo świętokrzyskie.

Wraz ze wzrostem produkcji, zwiększa się również zatrudnienie w sektorze wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej. Na koniec 2008 roku zatrudnionych było w nim prawie 30 tys. pracowników, czyli 7% ogółu osób pracujących w przemyśle.

Główną branżą sektora wyrobów z surowców niemetalicznych jest przemysł materiałów budowlanych, którego największe ośrodki rozwoju znajdują się w pobliżu źródeł surowca (wyjątkiem są fabryki elementów prefabrykowanych). Ze względu na bogatszą niż na pozostałych obszarach kraju bazę surowcową przemysł materiałów budowlanych rozwinął się głównie w województwie świętokrzyskim oraz podkarpackim.

4.2. Charakterystyka sektora oraz główne ośrodki rozwoju

Sektor wyrobów z surowców niemetalicznych najszybciej rozwija się w województwie świętokrzyskim. Produkcja sektora stanowiła w 2008 roku 26,8% produkcji sprzedanej przemysłu.

Na bazie surowcowej województwa świętokrzyskiego oparty jest:

- **przemysł wapienno-gipsowy** – Lhoist Bukowa Sp. z o.o., Zakłady Przemysłu Wapienniczego Trzuskawica S.A., Alpol Gips Sp. z o.o., Lafarge Gips Sp. z o.o.,
- **przemysł cementowy** – Dyckerhoff Polska Sp. z o.o., Lafarge Cement Polska S.A.,
- **przemysł ceramiki szlachetnej** – Zakłady Porcelany Ćmielów Sp. z o.o., Fabryka Porcelany AS Ćmielów,
- **przemysł szklarski** – Pilkington Polska Sp. z o.o., Pilkington Automotive Poland Sp. z o.o., Huta Szkła Sława, Kama Vitrum Huta Szkła Sp. z o.o.

4.2.1. Przemysł cementowy i wapienno-gipsowy

W rejonie Kielc oraz w południowo-zachodniej części województwa występuje duża koncentracja przemysłu wydobywczego kopalni i przeróbki surowców skalnych, w tym wapieni dla przemysłu cementowego i wapienniczego. Przemysł cementowy to również północno-wschodnia część województwa. Na południowym obszarze świętokrzyskiego występują liczne cegielnie i inne zakłady branży budowlanej. Wydobycie naturalnych gipsów w tym województwie odbywa się w rejonie nadnidziańskim z dwóch (jedynie czynnych) złóż w Polsce. Na bazie wydobywanych gipsów funkcjonują w Leszczach zakłady płyt gipsowo-kartonowych Lafarge Gips Sp. z o.o., należące do najnowocześniejszych w Europie.

Przemysł cementowy i materiałów budowlanych rozwija się również w województwie lubelskim. Najlepszymi wizytówkami tej branży są cementownie w Chełmie (Cemex Polska Sp. z o.o. Cementownia Chełm) i Rejowcu (Grupa Ożarów S.A., Cemen-

townia Rejowiec), zakłady materiałów drobnomiarowych (pustaki, cegły, elementy stropowe) w Niemcach, Markowiczach (Leier Markowicze S.A.), Długim Kącie (Grupa Prefabet S.A. Zakład w Długim Kącie), Kraśniku (Cegielnia Hoffmannowska Sp.j.) oraz liczne wytwórnie betonu i prefabrykatów betonowych w Lublinie (Prefabrykaty Faelbud Sp. z o.o., Elektrobet Sp.j., Lafarge Kruszywa i Beton Sp. z o.o. Wytwórnia Betonu Lublin), Lubartowie (Solbet Lubartów S.A., Zakład Produkcji Materiałów

Budowlanych Betax) i w wielu innych miastach regionu (np. Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet w Puławach, Spółdzielnia Żelbet w Międzyrzeczu Podlaskim, Zakład Wapienno-Piaskowy Megola Sp.j. w Hedwiżynie, Kraśnickie Przedsiębiorstwo Budowlane).

4.2.2. Przemysł szklarski

Z kolei przemysł szklarski rozwija się w województwie podkarpackim. W obrębie województwa podkarpackiego utworzyło się duże skupisko przedsiębiorstw związanych z branżą szklarską, m.in. Krośnieńskie Huty Szkła S.A., Huta Szkła Józefina, a także drobne zakłady szkła artystycznego, zdobnictwa wyrobów szklanych oraz produkcji ozdób choinkowych. Największe zagęszczenie występuje w okolicach Krosna, które stanowi największy krajowy ośrodek przemysłu szklarskiego. Tradycje hut szkła z tego regionu sięgają początków XX wieku.

Największym producentem szkła w województwie podkarpackim i jednocześnie w całej Polsce są Krośnieńskie Huty Szkła Krosno S.A. Jest to firma, która posiada

Największe cementownie i wytwórnie betonu w województwie lubelskim:

- Cemex Polska Sp. z o.o. Cementownia Chełm,
- Grupa Ożarów S.A., Cementownia Rejowiec,
- Prefabrykaty Faelbud Sp. z o.o.,
- Elektrobet Sp.j.,
- Lafarge Kruszywa i Beton Sp. z o.o.,
- Solbet Lubartów S.A.,
- Zakład Produkcji Materiałów Budowlanych Betax,
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów Prefabet.

TABELA 11. Główni przedstawiciele przemysłu szklarskiego w województwie podkarpackim

Firma	Miasto	Działalność
Sanglass S.A.	Mielec	produkcja tafli szklanych
Huta Szkła w Jasle S.A. Grupa Kapitałowa Krosno	Jasło	kształtowanie i obróbka tafli szklanych
Dexpol Sp.j.	Dębica	kształtowanie i obróbka tafli szklanych
Glasmark Sp. z o.o.	Krosno	produkcja i przetwarzanie szkła
Villa Glass Studio Sp. z o.o.	Krosno	produkcja i przetwarzanie szkła
Huta Szkła Gospodarczego Kama	Brzozów	produkcja szkła dmuchanego
Huta Szkła Józefina	Krosno	produkcja szkła dmuchanego
Huta Szkła Justyna Sp.j.	Sanok	produkcja szkła dmuchanego
Makora Krośnieńska Huta Szkła Sp. z o.o.	Krosno	produkcja szkła dmuchanego
Krośnieńskie Huty Szkła Krosno S.A.	Krosno	produkcja szkła dmuchanego
O-I Produkcja Polska S.A.	Jarosław	produkcja szkła dmuchanego
Huta Szkła Lucyna	Przemyśl	produkcja szkła dmuchanego
Krosglass S.A.	Krosno	produkcja włókien szklanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z firm

długoletnie doświadczenie (została założona w 1923 roku), produkująca szkło gospodarcze ręcznie i automatycznie formowane. Posiada Ośrodek Wzornictwa, dzięki któremu jest kreatorem światowych trendów wzornictwa przemysłowego. O wysokiej jakości wyrobów świadczą otrzymywane prestiżowe nagrody i wyróżnienia, takie jak złote medale Międzynarodowych Targów Poznańskich oraz Godło Promocyjne „Teraz Polska”. Ponad 90% produkcji ręcznej oraz 60% produkcji mechanicznej firma eksportuje do ponad sześćdziesięciu krajów. Krosno S.A. było jedną z pięciu pierwszych polskich firm wprowadzonych na Warszawską Giełdę Papierów Wartościowych w 1991 roku. Pomimo ogłoszenia upadłości, w firmie nadal prowadzona jest produkcja. W 2004 roku, w wyniku wydzielenia z Huty Zakładu Włókna Szklanego, powstała odrębna spółka – Krosnaglass S.A.

Duża liczba firm z branży szklarskiej działających w regionie oraz znaczna różnorodność prowadzonej przez nie działalności stwarza potencjalnemu inwestorowi duże możliwości kooperacji z tymi podmiotami.

Największe przedsiębiorstwa przemysłu wyrobów z surowców niemetalicznych województwa podlaskiego:

- Zakład Ceramiki Budowlanej Lewkowo Sp. z o.o.,
- ABW Superbruk s.c.,
- Fadam-Bud Sp. z o.o.,
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Rak-Bud,
- Biaglass Huta Szkła w Białymstoku.

W województwie podlaskim oraz warmińsko-mazurskim przemysł wyrobów z surowców niemetalicznych ma mniejsze znaczenie, ponieważ regiony te nie należą do obszarów bogatych w surowce mineralne. Na terenie Podlasia oraz Warmii i Mazur pozyskiwane są surowce mineralne należące do kopalin pospolitych, które w przeważającej części stanowią bazę surowców do rozwoju przemysłu materiałów budowlanych – kruszywa naturalne, żwiry, surowce ilaste ceramiki budowlanej oraz piaski kwarcowe do produkcji cegły wapienno-piaskowej i do produkcji betonów komórkowych.

TABELA 12. Główne ośrodki koncentracji sektora wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej

Branża	Produkowane wyroby	Główne ośrodki koncentracji
przemysł szklarski	szkło płaskie, szkło gospodarcze, opakowania szklane, włókna szklane, szkło techniczne	Sandomierz (szkło gospodarcze), Jarosław i Krosno (szkło gospodarcze i opakowania szklane)
przemysł ceramiczny	ceramika artystyczna (wyroby porcelanowe, fajansowe, kamionkowe, porcelitowe), ceramika budowlana (cegły, pustaki, dachówki, płytki ceramiczne), ceramika sanitarna, ceramika przemysłowa (elektroceramika, wyroby ogniotrwałe)	Końskie, Krasnystaw (ceramika sanitarna), Ćmielów (ceramika stołowa i ozdobna), Boguchwała (elektroceramika), produkcją cegły zajmują się małe zakłady rozproszone na terenie całej Polski Wschodniej
przemysł cementowy	cement	Małogoszcz, Nowiny, Chełm, Ożarów
przemysł wapienniczy	wapno	Sitkówka, Bukowa
przemysł gipsowy	gips, płyty gipsowe	Leszcze
przemysł betonowy	prefabrykaty betonowe	produkcja zlokalizowana jest głównie w pobliżu dużych ośrodków miejskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowego Instytutu Geologicznego

4.3. Success story

4.3.1. Grupa Lhoist, Belgia

Grupa rozpoczęła formalną działalność w Polsce w roku 1996 od powołania spółki Lhoist Polska Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie oraz utworzenia joint venture ze Skarbem Państwa w Bukowej. Od tego momentu zaczęła się produkcyjna działalność Grupy w Polsce. W ramach porozumienia ze Skarbem Państwa Grupa zobowiązała się do zainwestowania w Bukowej 66,5 mln PLN. Lhoist nie tylko się z tego wywiązał, ale znacznie tę kwotę przekroczył. W tym czasie firma wybudowała m.in.: młyn Pfeiffer, automatyczną linię do paletyzowania, układ kruszenia, sortowania i magazynowania wapna kawałkowego, wybudowano także nowe oraz zmodernizowano stare silosy, układ odpylania gazów z pieców szybowych, ekspedycję towarów.

Po zrealizowaniu inwestycji Bukowa stała się jednym z najnowocześniejszych zakładów wapienniczych w Europie. Dzięki wysokiej jakości złoża i nowoczesnej technologii produkuje się tam najwyższej jakości wapno, które znajduje nabywców nie tylko w kraju, ale też za granicą. Zakład Lhoist Bukowa produkuje następujący asortyment wyrobów: wapno palone kawałkowe, wapno palone mielone, wapno hydratyzowane, mączki wapienne, sorbenty, wapno nawozowe, kamień i kruszywo wapienne.

4.3.2. Lafarge, Francja

Lafarge (Francja) jest światowym liderem w produkcji materiałów budowlanych, obecnym w 78 krajach całego świata. Firma istnieje na polskim rynku od 1995 roku, najpierw w branży cementu, a następnie w latach 1997 i 1998 w pozostałych dziedzinach działalności: kruszyw i betonu oraz gipsu. Do końca 2008 roku Lafarge zainwestował w Polsce ponad 2 mld PLN i aktualnie zajmuje wiodącą pozycję w czterech branżach: cementu, kruszyw i betonu oraz gipsu.

Lafarge Cement prowadzi produkcję w dwóch zakładach, które należą do grona największych pracodawców w swoich regionach. Moc produkcyjna obu zakładów przekracza 4 mln ton cementu rocznie. Cementownia Małogoszcz jest jednym z największych zakładów produkcyjnych w regionie Polski Wschodniej. Wyposażona jest w trzy linie technologiczne produkujące klinkier metodą suchą oraz pięć linii do produkcji cementu. Cementownia wykorzystuje własne zasoby surowcowe kamienia wapiennego oraz margli pochodzenia jurajskiego z kopalni odkrywkowej zlokalizowanej obok zakładu. W cementowni znajduje się 14 silosów o pojemności 5 tys. ton każdy, a także silos o pojemności 800 ton do magazynowania popiołów lotnych. Zakład wyposażony jest w nowoczesny system pakowania i paletyzacji, terminale samochodowe do załadunku cementu luzem, terminal wagonowo-samochodowy oraz najnowszej generacji system odpylania. Asortyment cementów produkowanych przez Cementownię Małogoszcz obejmuje szeroką gamę cementów portlandzkich z dodatkami mineralnymi oraz cement hutniczy.

Lafarge Beton specjalizuje się w produkcji wysokiej klasy betonu towarowego dla budownictwa i przemysłu drogowego. Na terenie Polski Wschodniej wytwórnie betonu znajdują się w Mielcu, Dębicy, Lublinie, Krośnie, Rzeszowie i w Kielcach. Lafarge Beton jest członkiem i współzałożycielem polskiego Stowarzyszenia Producentów Betonu Towarowego, które od 1999 roku zrzesza firmy produkujące mieszanki betonowe. Ponadto większość wytwórni Lafarge szczyci się przyznawanym przez Stowarzyszenie certyfikatem jakości „Dobry Beton”. Spółka posiada 3 zakłady produkcyjne, w tym wytwórnię w Leszczach (województwo świętokrzyskie), która należy do najnowocześniejszych i największych tego typu obiektów w Europie.

4.3.3. Grupa NSG, Anglia

Międzynarodowy koncern **NSG** reprezentowany jest w Polsce przez trzy firmy, które zajmują się produkcją i przetwarzaniem szkła. Dwie z nich – Pilkington Automotive Sp. z o.o. oraz Pilkington Polska Sp. z o.o., działają na terenie Polski Wschodniej w branży samochodowej oraz branży budowlanej.

Spółka **Pilkington Automotive** Poland powstała w 1997 roku. W 1998 roku firma przejęła od Pilkington Sandoglass produkcję przednich szyb samochodowych. W 1999 roku rozpoczęto produkcję w nowej fabryce. Obecnie fabryka produkuje szyby samochodowe laminowane i hartowane,

zatrudniając ponad 1000 pracowników. Pilkington Automotive Poland produkuje i dostarcza części do głównych producentów samochodów, tj. do Fiata, GM, Forda, Volkswagena, Mercedesa oraz Grupy PSA. W 2004 roku Pilkington Automotive Poland rozszerzył zakres prowadzonej działalności o sprzedaż hurtową szyb samochodowych na rynek wtórny (części zamienne) poprzez połączenie ze Spółką Pilkington AGR Polska, oferując szeroki asortyment markowych szyb samochodowych do samochodów osobowych, ciężarowych i autobusów, które produkowane są w różnych fabrykach koncernu NSG na świecie. Lata 2004–2007 były dla firmy niezwykle istotne ze względu

TABELA 6. Wybrani inwestorzy zagraniczni obecni w Makroregionie Polski Wschodniej

Inwestor	Firma	Miasto	Kraj inwestora	Profil działalności
Grupa NSG	Pilkington Automotive Poland Sp. z o.o.	Sandomierz	Anglia	produkcja szkła
	Pilkington Polska Sp. z o.o.	Sandomierz		
Owens Illinois Inc.	O-I Polska S.A.	Jarostaw	USA	produkcja szkła
Grupa Heinz Glas	Heinz Glass Działdowo Sp. z o.o.	Działdowo	Niemcy	produkcja opakowań szklanych
Grupa Lafarge	Lafarge Cement S.A. Cementownia Małogoszcz	Małogoszcz	Francja	produkcja materiałów budowlanych
	Lafarge Gips Zakład Produkcyjny Płyt Gipsowo-Kartonowych	Leszcze		produkcja materiałów budowlanych
	Lafarge Kruszywa i Beton Sp. z o.o. Wytwórnia Betonu Lublin	Lublin		produkcja masy betonowej
Grupa Buzzi Unicem	Dyckerhoff Polska Sp. z o.o.	Sitkówka-Nowiny	Niemcy	produkcja materiałów budowlanych
Grupa Lhoist	Lhoist Bukowa Sp. z o.o.	Bukowa	Belgia	produkcja materiałów budowlanych
Koncern CRH	Grupa Ożarów S.A.	Ożarów,	Irlandia	produkcja cementu
	Grupa Ożarów S.A. Zakład Cementownia Rejowiec	Rejowiec Fabryczny		
	ZPW Trzuskawica S.A.	Sitkówka-Nowiny		
Koncern Cemex	Cemex Polska Sp. z o.o. Zakład Cementownia Chełm	Chełm	Meksyk	produkcja cementu
Leier Polska S.A.	Leier Markowicze S.A.	Markowicze	Austria	produkcja cegły, dachówki i pozostałych ceramicznych materiałów budowlanych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z firm

na szeroką skalę inwestycji, uruchomiono produkcję szyb przednich ogrzewanych, a także linie do produkcji szyb bocznych laminowanych oraz szyb przednich laminowanych o skomplikowanych, nowoczesnych kształtach.

Natomiast **Pilkington Polska Sp. z o.o.** jest jednym z największych producentów szkła płaskiego oraz szkła laminowanego. Najważniejszą datą w dotychczasowej historii firmy jest niewątpliwie czerwiec 1995 roku – uruchomienie produkcji szkła float. Szkło produkowane jest z wykorzystaniem metody float, która jest obecnie najnowocześniejszą, dostępną technologią na świecie, opatentowaną przez firmę Pilkington. W 1998 roku rozpoczęto produkcję szkła laminowanego wielkowymiarowego na potrzeby przemysłu budowlanego, która do dnia dzisiejszego jest jedyną tego typu linią produkcyjną w Polsce. Pilkington Polska na polskim rynku posiada około ok. 28% udziałów w sprzedaży.

4.4. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

4.4.1. Klaster Budowlany Innowator

Na terenie Polski Wschodniej rozwija się kilka inicjatyw klastrowych, które pozytywnie wpływają na rozwój sektora wyrobów z surowców niemetalicznych. W 2010 roku powstał świętokrzysko-podkarpacki Klaster Budowlany Innowator. Celem współpracy pomiędzy członkami klastra budowlanego jest stworzenie mechanizmów umożliwiających i ułatwiających uzyskanie dostępu do wiedzy, transfer i wdrażanie najnowszych osiągnięć technologicznych, obniżenie kosztów działalności bieżącej poprzez usprawnienie wymiany informacji pomiędzy przedsiębiorstwami. Głównym założeniem klastra budowlanego

jest umożliwienie komunikacji pomiędzy podmiotami z branży budowlanej, wymiana doświadczeń, jak również tworzenie powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami w celu realizacji większych projektów budowlanych. Rozwój sektora budowlanego daje duże możliwości rozwoju sektora wyrobów z surowców niemetalicznych, ponieważ wokół dużych przedsiębiorstw budowlanych rozwijają się przedsiębiorstwa, które są wytwórcami komponentów budowlanych lub materiałów wykończeniowych.

4.4.2. Grono Ceramiczne Końskie-Opoczno

Tereny wokół Opoczna obfitują w złoża surowców wykorzystywanych do produkcji wyrobów ceramicznych. Charakterystycznym elementem gospodarki tego rejonu jest zatem koncentracja firm działających w branży przemysłu ceramicznego, które skupione są w klastrze Grono Ceramiczne Końskie-Opoczno. W regionie tym, nazywanym „zagłębiem płytkowym”, zlokalizowanych jest aż jedenastu producentów płytek ceramicznych (w całym kraju – 20). Należą do nich: Opoczno S.A., Ceramika Paradyż, Ceramika Iza, Ceramika Gres, Ceramika Końskie, Cerkolor, Cerrol, Ceramika Nowa Gala, Ceramika Color, Unikat, Cerart. Do rozwoju Grona przyczynia się także ogromna liczba hurtowni zajmujących się handlem płytkami i akcesoriami do ich układania typu: zaprawy do klejenia, spoiny, narzędzia oraz wiele innych.

Ponadto rozwój przemysłu wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce Wschodniej i firm działających w tym sektorze wspierają liczne organizacje o zasięgu ogólnopolskim.

4.4.3. Stowarzyszenie Producentów Cementu

Powstało w 1990 roku i zrzesza kadrę kierowniczą przedsiębiorstw przemysłu cementowego, wapienniczego i przed-

siębiorstw z nimi współpracujących oraz, jako osoby prawne, przedsiębiorstwa branży cementowej i wapienniczej. Stowarzyszenie reprezentuje interesy przemysłu cementowego i wapienniczego w zakresie tematyki wspólnej dla wszystkich członków na arenie krajowej i międzynarodowej, zarówno wobec władz państwowych i samorządowych, jak i krajowych i zagranicznych stowarzyszeń i organizacji oraz środowisk naukowych. Stowarzyszenie stawia sobie następujące cele: promocję wyrobów, poprawę efektywności pracy przemysłu cementowego i wapienniczego poprzez propagowanie nowoczesnych technik i technologii, w tym nowoczesnych rozwiązań dotyczących ochrony środowiska, ułatwianie wymiany doświadczeń oraz integrację branż poprzez współpracę pomiędzy członkami Stowarzyszenia na poziomie Zarządów i grup problemowych, zbieranie informacji statystycznych, publikacje.

4.4.4. Stowarzyszenie Producentów Szyb Zespolonych

Stowarzyszenie utworzone w 2007 roku. Do podstawowych celów Stowarzyszenia zalicza się m.in. działalność na rzecz podnoszenia jakości produkcji i tym samym podnoszenia jakości produktu, reprezentacja członków przed organami kontroli zewnętrznej, działalność szkoleniowa i doradcza (podnoszenie kwalifikacji pracowników), działalność marketingowa (promowanie sprzedaży produktów wysokiej jakości, np. szyb dwukomorowych), pozyskiwanie środków unijnych na realizację celów Stowarzyszenia, a także wprowadzenie branżowego znaku jakości. Do tego wspólne wykonywanie badań produktów, udostępnianie członkom Stowarzyszenia wyników badań niezbędnych do prowadzenia produkcji, współpraca z dostawcami dla uzyskania i podtrzymania optymalnych relacji handlowych.

Warunki sprzyjające funkcjonowaniu klastra Innowator:

- dostępność doświadczonej kadry,
- sprzyjający klimat i korzystne warunki dla rozwoju przedsiębiorstw w sektorze,
- możliwość przejęcia lub joint venture renomowanych firm budowlanych,
- obecność międzynarodowych koncernów działających w sektorze, takich jak: Skanska AB (Szwecja), Epstein (USA), Ferrovial (Hiszpania), Acciona (Hiszpania), Apollo-Rida Poland (USA), Bau Holding Strabag AG (Austria), BEG S.A. i Eiffage Construction (Francja).

4.4.5. Stowarzyszenie Producentów Betonu Towarowego w Polsce

Założone w 1999 roku Stowarzyszenie jest organizacją zrzeszającą producentów betonu towarowego oraz firmy szeroko pojętego zaplecza surowcowego, techniczne-

go i technologicznego, wspierającego ten przemysł. Działania Stowarzyszenia skupiają się wokół: promocji betonu konstrukcyjnego i jego producentów poprzez wystawy, publikacje oraz kontakty zagraniczne, kierunkowania standardów normalizacyjnych i certyfikacyjnych, doskonalenia poziomu technicznego i technologicznego, w oparciu o szkolenia wewnętrzne. Od roku 2001 Stowarzyszenie jest członkiem Europejskiej Organizacji Betonu Towarowego ERMCO.

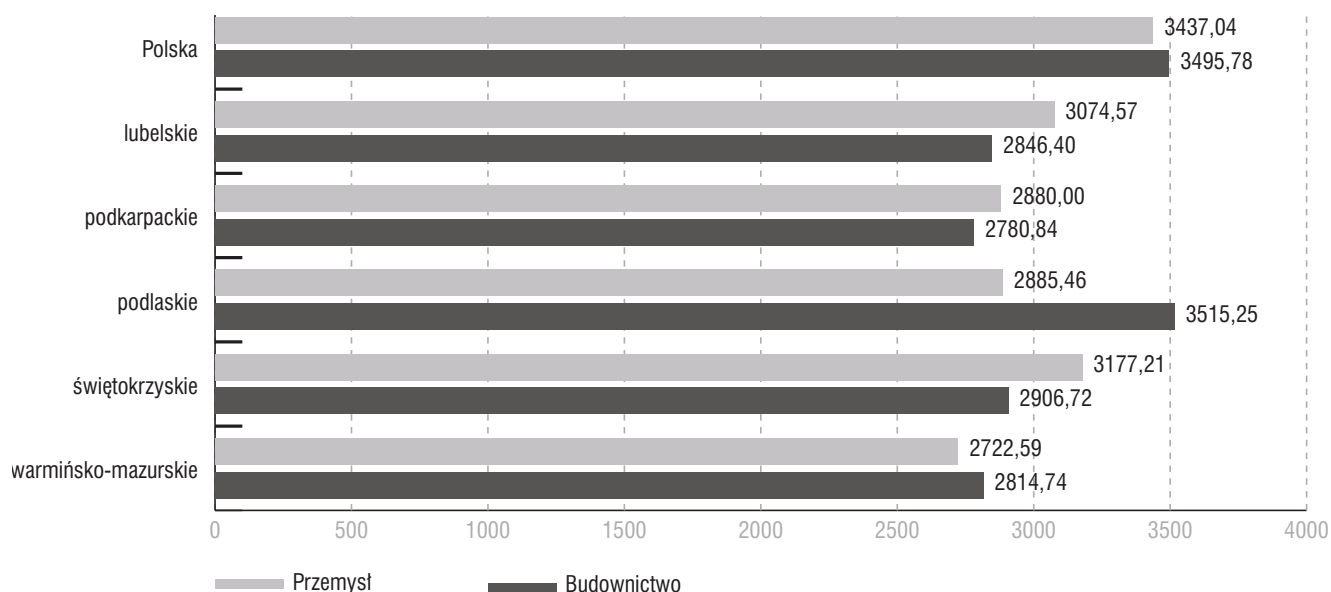
4.5. Potencjał rozwoju sektora

Większa dostępność bogactw naturalnych oraz niższe koszty pracy niż w pozostałych częściach Polski są zachętą do lokowania działalności pracochłonnych w Makroregionie.

4.5.1. Edukacja

W przypadku województw Polski Wschodniej niskie koszty pracy idą w parze z wysoką jakością kapitału ludzkiego,

WYKRES 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto według województw w pierwszym półroczu 2010 r. (w PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkich Urzędów Statystycznych

TABELA 14. **Szkoły i uczniowie średniego szkolnictwa technicznego w województwach Polski Wschodniej w roku 2008/2009**

Województwo	Liczba szkół	Uczniowie	Absolwenci
Zasadnicze szkoły zawodowe			
lubelskie	113	7108	2044
podkarpackie	102	15 478	4837
podlaskie	53	5721	1801
świętokrzyskie	64	7574	2309
warmińsko-mazurskie	88	10 890	3254
Technika			
lubelskie	157	31 707	6130
podkarpackie	119	39 273	8662
podlaskie	82	20 979	4303
świętokrzyskie	92	23 781	4688
warmińsko-mazurskie	103	22 665	4536
Licea profilowane			
lubelskie	45	4209	2342
podkarpackie	36	2678	1894
podlaskie	28	1737	1150
świętokrzyskie	16	1267	1014
warmińsko-mazurskie	30	1806	1270

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 15. **Uczelnie wyższe w Polsce Wschodniej, wspomagające kadrami przemysł wyrobów z surowców niemetalicznych**

Uczelnia	Główne kierunki kształcenia
Politechnika Lubelska	budownictwo, inżynieria materiałowa, zarządzanie i inżynieria produkcji
Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu	budownictwo
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie	budownictwo
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Białej Podlaskiej	budownictwo
Politechnika Białostocka	budownictwo
Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży	informatyka i automatyka, przedsiębiorczość
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Suwałkach	budownictwo, zarządzanie i inżynieria produkcji
Politechnika Rzeszowska	budownictwo, zarządzanie i inżynieria produkcji, technologia chemiczna, inżynieria materiałowa, informatyka
Uniwersytet Rzeszowski	inżynieria materiałowa
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie	budownictwo, towaroznawstwo
Politechnika Świętokrzyska w Kielcach	budownictwo, zarządzanie i inżynieria produkcji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	budownictwo, inżynieria chemiczna i procesowa
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu	budownictwo
Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku filia w Elku	budownictwo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ośrodków naukowych

co jest zasługą obecności wielu uczelni wyższych w regionie. Wśród największych uczelni kształcących w kierunkach wspomagających przemysł wyrobów niemetalicznych są: Politechnika Lubelska (1694 absolwentów w 2008/2009), Politechnika Białostocka (2306 absolwentów), Politechnika Rzeszowska (2377 absolwentów) oraz Politechnika Świętokrzyska w Kielcach (1238 absolwentów).

Atutem regionu jest obecność na rynku pracy dobrze wykwalifikowanych pracowników technicznych poszukiwanych przez przemysł wyrobów z surowców niemetalicznych.

5. Perspektywy rozwoju sektora

- Perspektywy rozwoju sektora wyrobów z surowców niemetalicznych zależą przede wszystkim od sytuacji w branży spożywczej, farmaceutycznej i kosmetyczno-perfumeryjnej oraz w budownictwie.
- W województwach Polski Wschodniej, w szczególności w województwie podlaskim i warmińsko-mazurskim, bardzo dobrze rozwinięty jest przemysł spożywczy. Dla sektora wyrobów z surowców niemetalicznych stanowi to źródło potencjalnego popytu na opakowania szklane. Do najważniejszych odbiorców opakowań szklanych należy zaliczyć przemysł browarniczy i spirytusowy, owocowo-warzywny oraz farmaceutyczny i kosmetyczny.
- Korzystnie na przemysł opakowań szklanych wpływają aktualne tendencje w dziedzinie ochrony środowiska. Stopniowe odchodzenie od trudnych do ponownego przetworzenia opakowań plastikowych i powrót do opakowań wielokrotnego użytku przyczyni się do poprawy sytuacji w branży szklarskiej.
- Czynnikiem stymulującym rozwój sektora, jest sytuacja w budownictwie. Boom

budowlany, którego byliśmy świadkami w ciągu ostatnich kilku lat przyczynił się do wzrostu produkcji w sektorze wyrobów z surowców niemetalicznych w Polsce. Dobra koniunktura w budownictwie jest uwarunkowana w dużej mierze przygotowaniem do Euro 2012 (rozbudową zaplecza hotelowego, obiektów sportowych, budową dróg i linii kolejowych) oraz rozwojem budownictwa mieszkaniowego. Wzrost liczby mieszkań i budynków użyteczności publicznej oddawanych corocznie do użytku, powoduje zwiększenie popytu pierwotnego na artykuły ceramiczne.

- Zdecydowana większość popytu na płytki ceramiczne oraz ceramikę sanitarną ok. 70–80% przypada na popyt restytucyjny, który jest generowany poprzez wymianę zużytych lub zniszczonych materiałów na nowe w związku z prowadzonymi pracami remontowymi mieszkań i budynków.
- Kolejną szansą dla rozwoju sektora produkcji wyrobów z surowców niemetalicznych jest rozwój budownictwa dróg o nawierzchni betonowej. Liczne zalety tych dróg spowodowały, że coraz więcej samorządów wybiera ten rodzaj nawierzchni do budowy dróg. W ciągu ostatnich 10 lat w Polsce powstało wiele odcinków dróg lokalnych wykonanych w technologii betonowej.
- Obecnie wykorzystanie betonu nie jest ograniczone wyłącznie do budynków i infrastruktury. W połączeniu ze sztuką, technologią, projektem i umiejętnościami wykonawcy, beton stał się modnym materiałem kształtującym wnętrza kuchni czy łazienki. U źródeł sukcesu betonu na tym polu leży łatwość jego odlewania, barwienia, teksturowania czy szlifowania powierzchni.

5. Sektor logistyczny w Polsce Wschodniej

5.1. Wielkość, struktura i charakterystyka sektora

Infrastruktura transportowa w Polsce Wschodniej rozwija się dynamicznie od kilku lat. Nakłady inwestycyjne na działalność logistyczną w Polsce Wschodniej w 2008 roku były najwyższe w województwie lubelskim a najniższe w świętokrzyskim. Zaobserwować też można wysoką wartość brutto środków trwałych w Polsce Wschodniej w stosunku do tej samej wielkości w całej Polsce.

5.1.1. Infrastruktura drogowa

Sieć drogowa Makroregionu Polski Wschodniej odpowiada potrzebom związanym z prowadzeniem działalności in-

westycyjnej i gospodarczej, zarówno pod względem przepustowości, jak też wytrzymałości nawierzchni oraz nośności mostów i wiaduktów względem dopuszczalnej masy całkowitej pojazdów wykorzystywanych do przewozów. W Makroregionie przypada średnio 108 kilometrów dróg na 100 km² powierzchni. Przeważają tu drogi gminne i powiatowe, co stanowi prawie 88% wszystkich dróg w tym regionie. Wśród województw należących do Polski Wschodniej najlepiej uzbrojone w infrastrukturę drogową jest województwo świętokrzyskie.

Początkiem gwałtownego przyspieszenia modernizacji infrastruktury drogowej w Makroregionie Polski Wschodniej stało się przystąpienie Polski do UE. Według planów, rozpoczęta w 2011 roku dekada będzie okresem szybkiego rozwoju in-

TABELA 16. Nakłady inwestycyjne i skumulowana wartość środków trwałych infrastruktury logistycznej w Polsce Wschodniej w 2008 r.

	Nakłady inwestycyjne			Wartość brutto środków trwałych		
	Ogółem (w mln zł)	Transport, gospo- darka magazyno- wa i łączność (mln zł)	Transport, gospo- darka magazyno- wa i łączność (w %)	Ogółem (w mln zł)	Transport, gospo- darka magazyno- wa i łączność (w mln zł)	Transport, gospo- darka magazyno- wa i łączność (w %)
Polska	217 260	18 033	8,3%	2 227 406	389 796	17,5%
Polska Wschodnia	31 824	2113	6,6%	382 922	74 200	19,4%
warmińsko-mazurskie	5905	218	3,7%	67 546	14 657	21,7%
podlaskie	4823	289	6,0%	59 876	13 053	21,8%
lubelskie	7629	862	11,3%	99 213	18 751	18,9%
podkarpackie	7883	599	7,6%	97 133	17 387	17,9%
świętokrzyskie	5584	145	2,6%	59 154	10 352	17,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny, GUS, Warszawa 2009 r.

frastruktury, co sprawi, że do 2020 roku poziom infrastruktury drogowej w Polsce Wschodniej nie będzie znacząco odbiegał od średniego stanu dla całej UE. Wpływ na taki stan rzeczy będą mieć w szczególności unijne programy pomocowe, z których na modernizację infrastruktury transportowej Polski Wschodniej będą rozdysponowane środki polityki spójności – w sumie niemal 10 mld PLN.

Pierwszoplanowy cel to modernizacja dróg gminnych i powiatowych. W ciągu

kilku najbliższych lat, gwałtownej transformacji ulegnie także sieć najważniejszych arterii drogowych Makroregionu. Wiosną 2012 roku planowane jest ukończenie budowy całości **autostrady A4**, a więc także jej podkarpackiego odcinka, aż do granicy w Korczowej. W 2015 roku ma zostać ukończony ostatni **odcinek autostrady A2**, łączący Siedlce z granicznym Brześciem. W tym samym roku ma być ukończona biegnąca w kierunku północ-południe **droga ekspresowa S19** łącząca przejścia graniczne w Kuźnicy Białostockiej i Barwinku. Równolegle do użytku oddawane będą inne ważne drogi przebiegające przez teren Makroregionu, takie jak: **drogi ekspresowe S7, S8, S12, S17, S51 i S61**. Te inwestycje sprawią, że sieć drogowa Makroregionu Polski Wschodniej, pod względem jakości i przepustowości, stanie się integralną częścią europejskiego systemu drogowego. W szybki i łatwy sposób będzie można dotrzeć do wszystkich krajów Europy Zachodniej i Południowej, krajów Bałtyckich (Via Baltica) oraz pozostałych państw byłego ZSRR. Inwestycje w drogi Wschodniej Polski są o tyle istotne, że ponad połowa transportu towarowego w Polsce jest obecnie

TABELA 17. Drogi publiczne ogółem w Polsce Wschodniej według kategorii dróg, stan w dniu 31.12.2009 r.

	Razem	
	W liczbach bezwzględnych	Na 100 km ²
Polska	384 830,0	123,1
Polska Wschodnia	107 002,1	108,0
warmińsko-mazurskie	21 545,6	89,1
podlaskie	19 951,6	98,8
lubelskie	30 415,4	121,1
podkarpackie	18 248,4	102,3
świętokrzyskie	16 841,1	143,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, Transport wyniki działalności, 2009 r.

realizowana za pośrednictwem transportu samochodowego.

5.1.2. Infrastruktura kolejowa

W Makroregionie Polski Wschodniej dominuje niezelektryfikowana sieć normalnotorowa. Wyjątkiem jest województwo świętokrzyskie, w którym udział infrastruktury zelektryfikowanej w liczbie bezwzględnej wyniósł ponad 75%.

Sieć kolejowa łączy praktycznie wszystkie najważniejsze ośrodki miejskie i przemysłowe Makroregionu. Na części odcinków funkcjonuje wyłącznie ruch towarowy np.: Radzyń Podlaski–Lublin, Włodawa–Chełm, Zamość–Dorohusk. Każdy z tych ośrodków dysponuje wyspecjalizowanymi stacjami towarowymi, umożliwiającymi sprawny załadunek i rozładunek ładunków wszelkiego typu, w tym także paliw ciekłych i gazowych oraz kontenerów. Największe miasta Makroregionu dysponują więcej niż jedną stacją towarową, np. w Lublinie, oprócz stacji Tatary, obsługującej gros ruchu towarowego, istnieje również stacja Lublin Towarowy. Kielce i Białystok dysponują aż 3 wyspecjalizowanymi stacjami towarowymi: Kielce Towarowe, Kielce Herbskie oraz Kielce Białogon, zaś w Białymstoku funkcjonują stacje Białystok Towarowy (m.in. przeładunek kontenerów), Białystok Starosielce oraz Białystok Fabryczny).

Wybrane stacje przystosowane do ruchu towarowego (w tym także mniejsze stacje postojowe) posiadają bezpośrednie połączenia z czynnymi bocznkami okolicznych zakładów przemysłowych, np. stacja Rzeszów Staroniwa, obsługująca rzeszowską elektrociepłownię oraz zakłady WSK Rzeszów. Odpowiednie zagęszczenie infrastruktury kolejowej sprawia, że transport niezbędnych surowców, półproduktów potrzebnych do prowadzenia działalności gospodarczej, jak również transport wyrobów gotowych oraz towarów jest znacząco ułatwiony.

TABELA 18. Drogi publiczne ekspresowe i autostrady w Polsce Wschodniej, stan na 31.12.2009 r.

	Ekspresowe
Polska	521,5
Polska Wschodnia	91,3
warmińsko-mazurskie	57,7
podlaskie	-
lubelskie	4,2
podkarpackie	-
świętokrzyskie	29,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Transport wyniki działalności, 2009 r.

TABELA 19: Linie kolejowe eksploatowane w województwach Polski Wschodniej w kilometrach, stan na 31.12.2009 r.

	Normalnotorowe		
	Ogółem		Zelektryfikowane
	w liczbach bezwzględnych	na 100 km ²	
Polska	20 171	6,5	11 956
Polska Wschodnia	4700	4,75	2022
warmińsko-mazurskie	1207	5,0	492
podlaskie	760	3,8	220
lubelskie	1039	4,1	409
podkarpackie	972	5,4	358
świętokrzyskie	722	6,2	543

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Transport wyniki działalności 2009 r., Województwa pod względem powierzchni – stan na 31.12.2009 r.

Obsługa transportu kolejowego

Bezpośrednie korzystanie z transportu kolejowego, dzięki własnym bocznicom, ułatwia istnienie na polskim rynku wyspecjalizowanych, doświadczonych firm zajmujących się obsługą i zarządzaniem tego typu obiektami. Trzech największych graczy tego segmentu rynku to DB Schenker Rail Polska, CTL Logistics oraz Grupa PKP Cargo, do której należą takie firmy jak PKP Cargo Service czy przedsiębiorstwo Trade Trans.

LHS

Szczególne znaczenie dla rozwoju Makroregionu ma przebiegająca przez 3 województwa linia kolejowa nr 65, czyli Linia Hutnicza Szerokotorowa LHS, łącząca przejście graniczne w Hrubieszowie ze stacją kolejową Sławków (30 km od Katowic). Poprzez ukraiński system kolejowy LHS posiada bezpośrednie połączenie z Kolejami Transsyberyjskimi. Stwarza to możliwość połączenia z kolejowym systemem Ukrainy i Rosji oraz stworzenie panaeuropejskiego korytarza transportu lądowego Europa – Azja. Wzdłuż łączącej 395 km linii zlokalizowano kilkanaście dużych specjalistycznych terminali przeładunkowych, które ułatwiają transport intermodalny na obszarze południowej Polski. Największe z nich to m.in. Zamość–Bortatycze, Szczepieszyń–Brody Małe, Biłgoraj, Sędziszów i Sławków.

Nowoczesne rozwiązania

Rośnie liczba nowoczesnych terminali o europejskim standardzie, zdolnych do przeładunku praktycznie każdego typu ładunków. Jednym z najnowocześniejszych i największych jest otwarty w 2007 roku railport, mieszczący się w Medyce. Należący do spółki Trade Trans obiekt może przeładować rocznie do 600 tys. ton ładunków. Railport posiada m.in. magazyny o łącznej powierzchni 4 tys. m² oraz plac składowy o powierzchni 23 tys. m².

5.1.3. Terminale przeładunkowe

Szczególne znaczenie Makroregionu Polski Wschodniej, z punktu widzenia efektywności systemu logistycznego całego kraju, wynika z faktu jego bezpośredniego graniczenia z krajami byłego ZSRR, w których obowiązuje tzw. rosyjski rozstaw szyn kolejowych (1520 mm). Różnica w rozstawie szyn praktycznie uniemożliwia (z kilkoma wyjątkami) bezpośredni przewóz wszelkiego typu towarów transportem kolejowym w głąb kraju. Jedynym sposobem na przezwyciężenie tej bariery są różnego typu i wielkości terminale przeładunkowe, dzięki którym można dokonywać szybkiego przeładunku z „szerokotorowych” wagonów na wagony o europejskim rozstawie szyn, bądź na wszelkiego typu pojazdy

transportu samochodowego. Na obszarze Makroregionu istnieje kilkadziesiąt tego typu obiektów o zróżnicowanej wielkości i specjalizacji. Trafia przez nie duża część wymiany handlowej między Polską (a także Europą), a krajami byłego ZSRR.

Największe terminale zlokalizowano w pobliżu dużych kolejowych przejść granicznych, takich jak: Kuźnica Białostocka, Małaszewicze–Brześć, Medyka, Dorohusk–Jagodin, Hrebenne–Rawa Ruska itp. Terminale przeładunkowe, tradycyjnie już, istnieją również na największych dużych stacjach towarowych zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie granicy. Na stacji Chełm Wschodni oprócz 4 ramp przeładunkowych przy 16 torach o standardowej szerokości (1435 mm) funkcjonują 2 rampy przeładunkowe przy pięciu szerokich torach.

Specjalizacja poszczególnych terminali pozwala na sprawny i bezpieczny przeładunek w obydwu kierunkach surowców masowych, paliw płynnych i gazu (większość masy przeładunku), a także kontenerów, drewna oraz tzw. drobnicy. Część terminali leży w głębi polskiego terytorium, w odległości kilkudziesięciu kilometrów od granicy.

5.1.4. Infrastruktura magazynowa

W Makroregionie Polski Wschodniej największe znaczenie mają własne magazyny poszczególnych przedsiębiorstw. Czołowe firmy Makroregionu realizują duże inwestycje związane z rozbudową powierzchni magazynowej – przykładem jest m.in. liczący ponad 32 tys. m² obiekt produkcyjno-magazynowy realizowany w Rzeszowie dla firmy Zelmer, polskiego potentata w produkcji sprzętu AGD. Na terenie Polski Wschodniej planowane jest dalsze tworzenie nowoczesnych powierzchni magazynowych na wynajem. Według specjalistów firmy Cushman&Wakefield najwięcej nowych inwestycji ma powstać w Lublinie i Rzeszowie i okolicach tych miast. Nowy kompleks ma-

TABELA 20. Nowoczesna powierzchnia magazynowa ogółem w regionie Polski Wschodniej

	Nowoczesna powierzchnia magazynowa (tys. m ²)		
	2007	2008	2009
Polska	4547,6	6716,2	7803,3
Polska Wschodnia	24,3	54,8	54,8
warmińsko-mazurskie	2	2	2
podlaskie	0	0	0
lubelskie	17,8	17,8	17,8
podkarpackie	4,5	20	20
świętokrzyskie	0	15	15

Źródło: Logistyka w Polsce. Raport 2009, Poznań 2010 r., (red.) I. Fechner, G. Szyszka, Instytut Logistyki i Magazynowania, Poznań 2010 r.

gazynowy powstaje na przykład na terenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Mielec w podlubelskim Felinie. Obiekt o powierzchni 14,1 tys. m² posiada 24 doki i 12 bram, wysokość składowania w nim to 10 m, zaś minimalny moduł to 2350 m².

W Makroregionie funkcjonują także usługi wynajmowania powierzchni magazynowej różnego typu, wielkości i przeznaczenia. Oferentami są najczęściej przedsiębiorstwa dysponujące wolnymi powierzchniami magazynowymi. Magazyny te wyposażone są w specjalistyczny sprzęt załadunkowy i transportowy, np. suwnice torowe nośności kilku ton. Są także bardzo korzystnie zlokalizowane (bliskość szlaków komunikacyjnych, dzielnic przemysłowych).

5.1.5. Outsourcing logistyczny

Przedsiębiorstwa mogą korzystać z usług wyspecjalizowanych operatorów, oferujących outsourcing kompleksowych usług logistycznych, zarządzania łańcuchem dostaw itp. Polski rynek branży TSL jest pod tym względem bardzo rozwinięty; funkcjonuje na nim kilkadziesiąt dużych i średnich operatorów (w większości o kapitale zagranicznym) wyspecjalizowanych w transporcie, spedycji (tak krajowej, jak i zagranicznej) oraz usługach magazynowych. Firmy te, dzięki posiadaniu niezbędnego zaplecza i doświadczenia, potrafią zapewnić odpo-

wiedni poziom usług, z punktu widzenia potrzeb nowoczesnego biznesu.

Oprócz zasadniczych usług TSL firmy te oferują także usługi przepakowywania, co-manufacturingu i innych usług dodanych, uszlachetniających powierzony towar. Przykładem jest Grupa Raben, oferująca w Polsce i kilkunastu krajach Europy m.in. logistykę kontraktową, magazynowanie (485 tys. m² magazynów klasy A), międzynarodowy transport drogowy (przesyłki drobnicowe,

Koszty wynajmowania magazynu

Czynsz za wynajem 1 m² magazynu w Makroregionie waha się w granicach 10-18 zł/m² brutto.

TABELA 21. Wybrani operatorzy logistyczni działający na terenie całego kraju

Firma	Strona www
CAT LC Polska	www.groupecat.pl
Dartom Sp. z o.o.	www.dartom.com.pl
DB Schenker Poland	www.schenker.pl
Delta Trans	www.deltatrans.pl
Diera	www.diera.pl
DHL Polska	www.dpd.com.pl
FM Logistic Poland	www.pl.fmlogistic.com
Frans Maas Polska Sp. z o.o.	www.frans-maas-polska.polandtrade.pl
Gefco Polska	www.pl.gefco.net
Hellmann Worldwide Logistics Polska	www.hellmann.pl
PEKAES S.A.	www.pekaes.com.pl
Raben Polska Sp. z o.o.	www.raben.com.pl
TNT Express Worldwide (Poland) Sp. z o.o.	www.tnt.com/express/pl_pl/site/home.html

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych firm

częściowe, całosamochodowe), dystrybucję krajową, kompleksowe usługi logistycznej dla produktów świeżych (od 2°C do 60°C) oraz spedycję morską i lotniczą.

5.1.6. Bezpośrednia obsługa podmiotów handlu zagranicznego

Nieodzownym elementem, wspierającym prowadzenie zagranicznej wymiany handlowej, są wyspecjalizowane agencje celne, których w Makroregionie Polski Wschodniej jest kilkadziesiąt. Funkcjonowanie agencji celnych wspierane jest stosunkowo gęstą siecią publicznych i prywatnych składów celnych.

TABELA 22. Liczba składów celnych, wolnych obszarów celnych, składów wolnocłowych i magazynów czasowego składowania

	Liczba składów celnych	Liczba wolnych obszarów celnych i składów wolnocłowych	Liczba magazynów czasowego składowania
Polska	564	15	311
Polska Wschodnia	141	2	62
Biała Podlaska	52	1	21
Białystok	17	0	1
Kielce	14	0	0
Olsztyn	12	1	3
Przemyśl	46	0	37

Źródło: Biuletyn Statystyczny Służby Celnej za I-II kw. 2010 r., Ministerstwo Finansów; stan na I półrocze 2010 r.

Zadania agencji celnych:

- dokonywanie odpraw celnych w eksporcie, imporcie i tranzycie,
- wypełnianie karnetów TIR i CMR,
- organizowanie dokumentów dodatkowych, takich jak: świadectwa pochodzenia, świadectwa EUR.1,
- doradztwo, wnioski i odwołania w sprawach celnych,
- stała współpraca z magazynami i składami celnymi
- pomoc w organizowaniu przewozów.

5.1.7. Usługi transportowe

W Polsce Wschodniej działa wiele firm świadczących usługi transportowe. Wschodnie województwa, stanowiące granicę Polski, są również wschodnią granicą UE. Graniczą one ze Słowacją, Ukrainą, Białorusią, Litwą oraz Obwodem Kaliningradzkim. Wynika z tego duże zainteresowanie transportem międzynarodowym.

Firmy zajmujące się transportem kolejowym mają w planach inwestycje w Makroregionie Polski Wschodniej, na przykład PKP LHS zamierza rozbudować terminale w województwie lubelskim (Szczepreszyn) oraz w województwie podkarpackim (Wola Baranowska).

5.1.8.1. Transport samochodami ciężarowymi

W regionie Polski Wschodniej zarejestrowanych jest prawie 20% ogólnej liczby samochodów ciężarowych w Polsce. Najmniejsza ich ilość znajduje się w województwach podlaskim (2,7%) i warmińsko-mazurskim (3,3%), zaś największa – w województwie lubelskim (ponad 5%).

Oprócz liczby wykorzystywanych samochodów ciężarowych, istotna jest także ich ładowność.

Najczęściej występujące samochody ciężarowe w Makroregionie Polski Wschodniej, jak również w całej Polsce, posiadają niewielką ładowność, poniżej 1 tony. Największy odsetek samochodów ciężarowych, posiadających ładowność od 5 ton, znajduje się w województwie podlaskim. Samochody te stanowią 7,75% ogólnej liczby poruszających się tego typu samochodów ciężarowych w województwie. Odsetek ten dla Makroregionu Polski Wschodniej jest większy niż dla Polski i wynosi 6,96% w stosunku do 6,7% całego kraju. Wynika to przede wszystkim z transgranicznego charakteru regionu.

TABELA 23. Wybrane firmy świadczące usługi transportowe

Województwo	Przedsiębiorstwo	Zakres działalności	Adres internetowy
podlaskie	Adampol S.A.	międzynarodowy	www.adampolsa.com.pl/
podlaskie	Bilax Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.bilax.pl/
podlaskie	Bojar	międzynarodowy	www.bojar.pl/
podlaskie	Logistyka Podlasie	krajowy	www.logistykapodlasie.pl
podlaskie	Pronar Sp. z o.o.	krajowy	www.pronar.pl/
warmińsko-mazurskie	Sped Trans Olsztyn	międzynarodowy	www.spedtrans.net/
warmińsko-mazurskie	Warmińsko-Mazurskie Centrum Logistyczne Lemar Logistics	krajowy	www.logistyka.olsztyn.pl/
warmińsko-mazurskie	Wekta	międzynarodowy	www.wekta.pl/
warmińsko-mazurskie	MBK Bogusław Kamiński	międzynarodowy	www.mbk-transport.pl/
warmińsko-mazurskie	Eureka Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.eureka-trans.pl/
świętokrzyskie	Rob-Trans	międzynarodowy	www.robtrans.pl/
świętokrzyskie	Trans-Serwis	międzynarodowy	www.trans-serwis.com/
świętokrzyskie	Elpologistyka Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.elpologistyka.pl/
świętokrzyskie	JuPiter	międzynarodowy	www.jupiter-przeprowadzki.pl/
świętokrzyskie	Magpol	międzynarodowy	www.magpol.net/
lubelskie	California Trailer Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.c-t.pl/
lubelskie	Export-Import Tomasz Prokopiuk	międzynarodowy	www.prokopiuk.pl/
lubelskie	Kociuk&Magier Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.k-m.pl/
lubelskie	OCM Logistic Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.ocmlogistics.com/
lubelskie	Galaauto Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.galaauto.pl/
podkarpackie	Omega Pilzno Godawski&Godawski Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.omega-pilzno.com.pl/
podkarpackie	Transsped Sp. z o.o.	międzynarodowy	hwww.transsped.net.pl/
podkarpackie	Krys Trans Sped Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.krystranssped.com.pl/
podkarpackie	Rod-Trans Sp. z o.o.	międzynarodowy	www.rodtrans.eu/
podkarpackie	Alta-Trans	międzynarodowy	www.alta-trans.pl/pl/

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych firm

TABELA 24. Samochody ciężarowe w Polsce Wschodniej na tle Polski stan na 31.12.2008 r.

	Samochody ciężarowe	Udział % w ogólnej liczbie sam. ciężarowych
Polska	2 511 677	100
Polska Wschodnia	496 231	19,76
warmińsko-mazurskie	82 631	3,29
podlaskie	67 447	2,69
lubelskie	126 610	5,04
podkarpackie	117 651	4,68
świętokrzyskie	101 892	4,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Transport wyniki działalności, 2009 r.

TABELA 25. Samochody ciężarowe w Polsce Wschodniej według grup ładowności stan na 31.12.2008 r.

Województwo	Według grup ładowności w kilogramach								
	0-999	1000-1499	1500-2999	3000-3499	3500-4999	5000-6999	7 000-9999	10 000-14999	od 15000
Polska	1 389 278	558 019	171 258	24 818	52 763	147 136	80 040	63 629	24 736
Polska Wschodnia	267 917	113 607	33 148	4470	10 413	32 128	16 620	13 473	4455
warmińsko-mazurskie	46 899	17 078	4844	762	1934	5239	2535	2480	860
podlaskie	35 598	16 396	4247	521	1285	4171	2327	2247	655
lubelskie	70 039	28 769	8431	1095	2234	7636	4297	3066	1043
podkarpackie	64 424	24 912	8498	1073	2791	7487	4179	3291	996
świętokrzyskie	50 957	26 452	7128	1019	2169	7595	3282	2389	901

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Transport wyniki działalności, 2009 r.

TABELA 26. Sieć komunikacji miejskiej w Polsce Wschodniej stan na 31.12.2009 r. (w km)

	Linie komunikacyjne	
	autobusowe	tramwajowe
Polska	50 666	2 246
Polska Wschodnia	9359	42
warmińsko-mazurskie	1477	42
podlaskie	1134	-
lubelskie	1848	-
podkarpackie	2727	-
świętokrzyskie	2173	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Transport wyniki działalności, 2009 r.

5.1.8.2. Transport autobusowy

Transport autobusowy w Makroregionie Polski Wschodniej jest dobrze rozwinięty na tle całego kraju. Przeważają połączenia podmiejskie i regionalne. W województwach tych, ze względu na położenie geograficzne, istnieje wiele połączeń międzynarodowych. Najwięcej tego typu połączeń znajduje się w województwie lubelskim (co stanowi 68% ogólnej liczby połączeń w Makroregionie Polski Wschodniej). Linie miejskie najlepiej rozwinięte są w województwie świętokrzyskim – 20% połączeń, co stanowi 58% połączeń w Polsce Wschodniej.

Województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie i podkarpackie, stanowią wschodnią granicę UE w Polsce. Sprawowana jest przez nie funkcja kontroli przepływów towarów we wschodniej granicy Unii Europejskiej.

Najważniejszym miejscem, pod względem transportu autobusowego jest województwo lubelskie, w którym to znajdują się przejścia graniczne osobowe-towarowe: Dorohusk–Jagodzin, Hrebenne–Rawa Ruska, Terespol–Brześć oraz osobowe Sławatycze–Domaczewo i Zosin–Ustulug. Przejścia te (oprócz Sławatycze–Domaczewo, w którym nie są obsługiwane autobusy) umożliwiły w 2009 roku przekroczenie gra-

nicy autobusom ponad 50 tys. razy, zaś samochodom osobowym i motocyklom przeszło 3,2 mln razy.

W przypadku liczby przekraczania przejść granicznych przez samochody ciężarowe i ciągniki, oprócz województwa lubelskiego, znaczny odsetek obsługują przejścia graniczne w województwie podlaskim. Granica przekraczana jest w przejściach: Bobrowniki–Bierestowica oraz Kuźnica–Bruzgi.

5.1.8.3. Transport kolejowy

Transport kolejowy w Makroregionie Polski Wschodniej, jak i w całej Polsce jest mocno zliberalizowany. Świadczy o tym fakt, że w grudniu 2009 roku istniało ponad 100 przewoźników.

Dużym walorem Makroregionu Polski Wschodniej jest położenie geograficzne. Status terenu przygranicznego sprzyja wymianie towarowej, a co za tym idzie branży kolejowej. Najaktywniejszym usługodawcą transportu kolejowego w roku 2008 było PKP Cargo. Ponadto wyróżniły się, takie firmy jak: Logistics z Katowic, PCC Rail z Jaworzna, PTK Holding z Zabrza, Pol-Miedź Trans z Lubina oraz Rail Polska z Warszawy.

5.1.8.4. Transport lotniczy

Na obszarze Polski Wschodniej działa jeden port lotniczy Rzeszów-Jasionka. W latach siedemdziesiątych stało się lotniskiem międzynarodowym i jednocześnie zapaso-

MAPA 4. Przejścia graniczne – drogowe, kolejowe, lotnicze i wodne – w Makroregionie Polski Wschodniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Straży Granicznej

TABELA 27. Przejścia graniczne kolejowe w województwach Polski Wschodniej

Województwo	Liczba przejść granicznych kolejowych	
	Osobowych	Towarowych
warmińsko-mazurskie	1	3
podlaskie	2	2
lubelskie	4	3
podkarpackie	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.strazgraniczna.pl

TABELA 28. Przewóz ładunków cargo w porcie lotniczym Rzeszów-Jasionka na tle Polski w latach 2008-2009

Port lotniczy	Ładunki (w tonach)	
	2008	2009
Rzeszów-Jasionka	515	557
Polska	80 255	73 982

Źródło: Logistyka w Polsce. Raport 2009, Poznań 2010 r.

wym dla Okęcia. Obecnie port lotniczy obsługuje loty do: Londynu, Bristolu, Dublinu, Birmingham, Frankfurtu, Barcelony, Nowego Jorku i Warszawy.

Pomimo ogólnego spadku ilości transportowanych ładunków w Polsce w związku z kryzysem gospodarczym, w porcie lotniczym Rzeszów-Jasionka odnotowano 8,16% wzrost przepływów ładunkowych cargo.

Terminal towarowy Cargo 1 posiada 102 m² powierzchni całkowitej, Cargo 2 – 136,9 m², a Cargo 3, będący obiektem kontenerowym – chłodnią, ma 33,95 m² powierzchni.

5.2. Success story

5.2.1. Adampol

Adampol to firma, która odniosła sukces w zakresie transportu drogowego. Powstała w 1990 roku, a jej główna siedziba mieści się w Zaściankach k. Białegostoku. Dzięki szybkiemu rozwojowi przedsiębiorstwo już w 1996 roku stało się spółką akcyjną. Firma zajmuje się transportem głównie samochodów osobowych, dostawczych i półciężarowych. Posiada place przeładunkowe oraz warsztaty naprawcze. Transport odbywa się przy pomocy taboru autotransporterów oraz specjalistycznych wagonów. Firma wykorzystuje nowoczesne rozwiązania m.in. system monitorowania przy pomocy numerów VIN.

5.2.2. Barter S.A.

Firmą, która swój sukces oparła na sprawnej logistyce jest białostocki Barter S.A. Podstawowym profilem działalności tej – istniejącej od 12 lat – firmy jest import, sprzedaż i dystrybucja propanu, butanu oraz mieszaniny propan-butan. Gaz płynny importowany jest z najlepszych rafinerii Rosji i Europy Środkowej. Barter jest również jednym z kluczowych importerów węgla kamiennego, pochodzącego z Rosji i Kazachstanu oraz importerem i dystrybuto-

rem nawozów sztucznych. Firma posiada terminal przeładunkowy w Sokółce, którego głównym zadaniem jest przeładunek, magazynowanie i dystrybucja gazu płynnego, węgla oraz nawozów mineralnych. Terminal jest przystosowany do przeładunku towarów z wagonów szerokotorowych do środków transportu kolejowego i samochodowego. W 2009 roku Barter został sklasyfikowany na 195 miejscu na liście 500 największych polskich firm w prestiżowym rankingu Polityki, osiągając przychód w wysokości 1015 mld PLN.

5.3. Potencjał rozwoju sektora

Województwa znajdujące się na tym obszarze mają charakter transgraniczny, a zatem stanowią dobrą lokalizację pod budowę baz spedycyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych powierzchni magazynowych.

Pomimo że wielkość infrastruktury liniowej drogowej w województwach wschodnich jest zdecydowanie mniejsza od pozostałej części Polski, to pozostaje w dobrym stanie. Istnieje duże zapotrzebowanie na budowę dróg – w szczególności ekspresowych i autostrad. Ich budowa powinna zdecydowanie wpłynąć na atrakcyjność branży logistycznej w regionie.

Infrastruktura kolejowa jest stale modernizowana. Zasadniczym celem działalności inwestycyjnej jest szeroko pojęty program, którego jednym z głównych założeń jest dążenie do zintegrowania polskiego transportu kolejowego z systemem Unii Europejskiej, zarówno w aspekcie standardów technicznych, jak i interoperacyjności linii kolejowych. Dla tego sektora branży logistycznej kluczowe znaczenie ma transgraniczny charakter, gdzie świadczone są usługi transportowe zwłaszcza z krajami spoza Unii Europejskiej.

Sektor logistyki lotniczej rokrocznie odnotowuje wzrost. Obsługiwany dotychczas

Planowane inwestycje

W Polsce Wschodniej planowana jest budowa trzech lotnisk:

- w Sanikach (20 km od Białegostoku),
- w Obicach (ok. 25 km od Kielc),
- w Świdniku (ok. 12 km od Lublina)

sowo jedynie poprzez rzeszowskie lotnisko, być może wkrótce zostanie wsparty dzięki planowanym inwestycjom w województwach: podlaskim, lubelskim i świętokrzyskim.

5.4. Perspektywy rozwoju

- Makroregion Polski Wschodniej jest, i wszystko wskazuje na to, że jeszcze przez długie lata będzie stanowił wschodnią rubież Unii Europejskiej i jej Wspólnego Obszaru Gospodarczego. Oznacza to korzystne perspektywy dla dalszego rozwoju ogólnie rozumianego sektora logistycznego na tym obszarze, w tym zwłaszcza infrastruktury przeładunkowej i magazynowej.
- Sprzyjać temu będzie systematyczna modernizacja drogowych i kolejowych szlaków komunikacyjnych.
- Pozytywny wpływ na rozwój sektora logistycznego wywierają największe inwestycje na terenie Makroregionu Polski Wschodniej. Jednym z najbardziej spektakularnych przykładów jest nowa fabryka płyt drewnopochodnych koncernu IKEA, która kosztem 340 mln euro powstaje w gminie Orla w województwie podlaskim.
- Przewidywany import surowca z Białorusi już obecnie wpływa na modernizację ciągów komunikacyjnych łączących gminę Orla z przejściem granicznym w Połowcach.

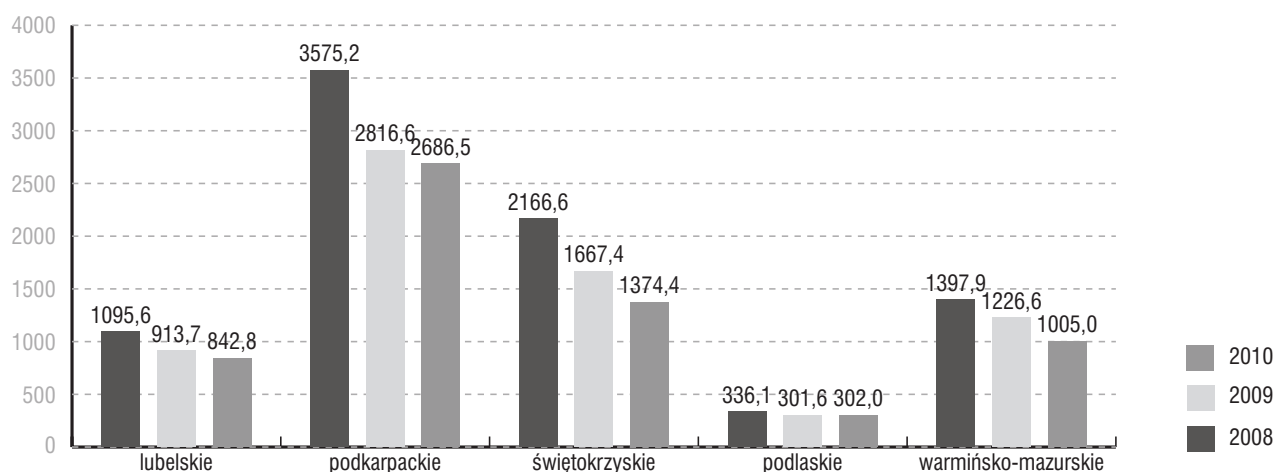
6. Sektor metalowy w Polsce Wschodniej

6.1. Wielkość i struktura sektora

Branża metalowa jest czwartą pod względem znaczenia w produkcji przemysłowej Makroregionu Polski Wschodniej, jeśli chodzi o przeciętne zatrudnienie. Do sektora tego zaliczamy m.in.: produkcję konstrukcji metalowych, metalowych elementów stolarki budowlanej, cystern, pojemników i zbiorników, opakowań metalowych, narzędzi, złączy, gwoździ, śrub, łańcuchów itp. Odbiorcami producentów są przede wszystkim inne przedsiębiorstwa przemysłowe lub budowlane. Oznacza to, że koniunktura w przemyśle metalowym jest ściśle powiązana z koniunkturą w całej gospodarce. Prognozy gospodarcze na najbliższe lata są dobre. Polska, jako jeden z nielicznych krajów, nie odnotowała spadku poziomu PKB w kryzysowym 2009 roku. Poprawa koniunktury i inwestycje związane z Euro 2012, a także wydatki

WYKRES 5. **Produkcja sprzedana przemysłu metalowego w województwach Polski Wschodniej w latach 2008–2010**
(w mln PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Biuletynów Statystycznych GUS 2010. Stan na III kw. 2010 r.

na rozbudowę infrastruktury, sprzyjają rozwojowi branży budowlanej. Ta z kolei, jest jednym z podstawowych odbiorców produktów sektora metalowego. Oznacza to, że wysoka koniunktura w budownictwie przekłada się na szybki rozwój sektora metalowego.

6.2. Charakterystyka sektora oraz główne ośrodki rozwoju

Sektor metalowy w Polsce Wschodniej najsilniej reprezentowany jest w dwóch regionach o tradycjach przemysłowych: w województwie podkarpackim oraz świętokrzyskim. W przypadku trzech kolejnych województw najmocniej reprezentowany jest w warmińsko-mazurskim, następnie w lubelskim, najslabiej w województwie podlaskim.

Biorąc pod uwagę produkcję sprzedaną w tym sektorze widoczne jest, że po okresie spadkowym rok 2010 będzie rokiem poprawy koniunktury, gdyż w większości województw wyniki po pierwszych dziewięciu

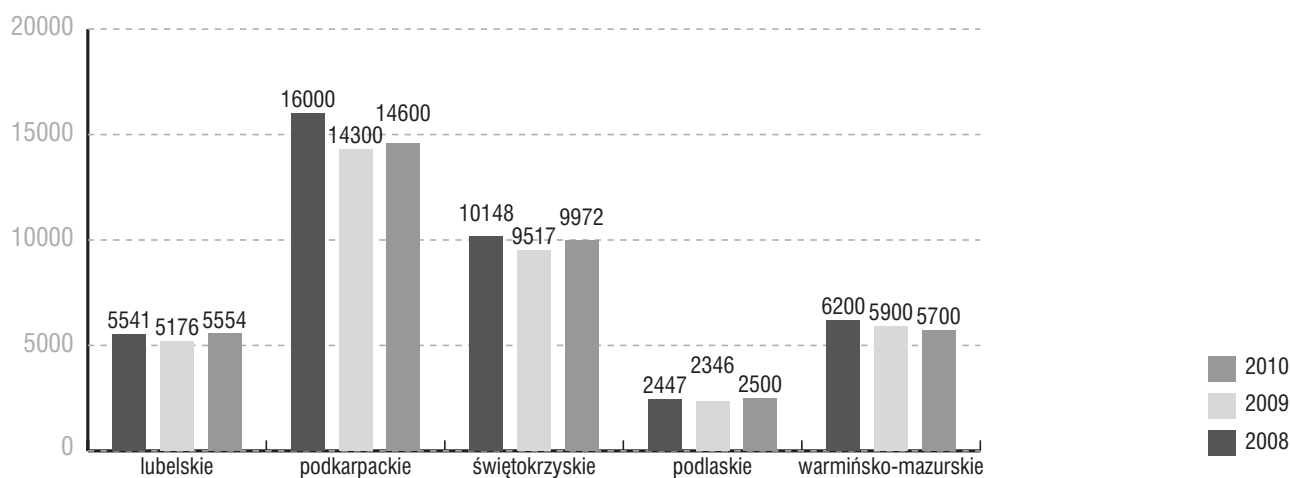
miesiącach 2010 roku są zbliżone do wyników za cały rok 2009.

Różnice między poszczególnymi województwami Makroregionu dotyczą nierównomiernego udziału zatrudnienia w sektorze metalowym w stosunku do całkowitego zatrudnienia w sektorze przemysłowym.

W województwie świętokrzyskim przemysł metalowy jest największym pracodawcą w sektorze przedsiębiorstw, zatrudniającym około 10 tys. osób. CELSA Huta Ostrowiec jest jednym z największych pracodawców w województwie świętokrzyskim i zatrudnia 1350 osób. Jest to także jeden z najnowocześniejszych zakładów w Makroregionie, który pomimo dekonunktury w przemyśle stalowym nie zaprzestał inwestycji i nie przeprowadził zwolnień kadrowych.

W całym Makroregionie Polski Wschodniej województwo podkarpackie jest niekwestionowanym liderem, z 40-procentowym udziałem zatrudnienia w przemyśle metalowym, na tle pozostałych czterech województw. Można również zauważyć, że w województwie podkarpackim zatrudnienie w sektorze metalowym ma wciąż tendencję

WYKRES 6. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle metalowym w województwach Polski Wschodniej w latach 2008–2010 (w tys. PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Biuletynów Statystycznych GUS 2010. Stan na III kw. 2010 r.

MAPA 5. Główne ośrodki przemysłu metalowego w makroregionie Polski Wschodniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji firm

wzrostową. Po produkcji artykułów spożywczych i produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych przemysł metalowy jest największym pracodawcą w województwie podkarpackim.

Sektor metalowy w Makroregionie Polski Wschodniej charakteryzuje się dynamicznym rozwojem. Można to dostrzec zarówno na postawie szybkiego wzrostu wielkości produkcji sprzedanej, jak również zmian poziomu zatrudnienia.

Sektor metalowy a kryzys gospodarczy

Sektor metalowy ma już za sobą kryzys transformacji lat dziewięćdziesiątych, jak również kryzys finansowy na przełomie 2008/2009 roku. Przedsiębiorstwa prowadzące działalność w branży zostały w większości sprywatyzowane i funkcjonują na zasadach rynkowych. Powstało także szereg nowych firm, korzystających z pojawiających się szans rozwojowych.

Największe przedsiębiorstwa z sektora metalowego znajdują się w województwach: świętokrzyskim i podkarpackim. Obróbka metali, nawiązuje na tym obszarze do Zagłębia Staropolskiego i Centralnego Okręgu Przemysłowego powstałych na przełomie XIX/XX wieku. Stąd też główne ośrodki przemysłu metalowego w Makroregionie Polski Wschodniej skupione są przede wszystkim w obszarze przedstawionym na [Mapie 5].

Staropolski Okręg Przemysłowy – głównie Kielce (np. NSK Bearings Polska SA), Ostrowiec Świętokrzyski (np. CELSA Huta Ostrowiec Sp. z o.o., Wytwórnia Konstrukcji Stalowych Sp. z o.o.), Radom (np. Fabryka Broni Łucznik Sp. z o.o.), Skarżysko-Kamienna (np. Zakłady Metalowe Mesko S.A.), Starachowice (np. Odlewnie Polskie S.A. – funkcjonujące w ramach Specjalnej Strefy Ekonomicznej Starachowice).

Rzeszowski Okręg Przemysłowy – przykładem współpracy w tym regionie może być klastery odlewniczy Kom-Cast powołany w 2006 roku w Rzeszowie, skupiający 26 firm z województw: podkarpackiego, świętokrzyskiego i lubelskiego. Wytwarza on 20% produkcji krajowej polskiego odlewnictwa i realizuje 30% polskiego eksportu w branży. Poza tym ważnymi ośrodkami przemysłu metalowego w regionie są: Mielec, Rzeszów, Stalowa Wola i Nowa Dęba.

Lubelski Okręg Przemysłowy – głównie Janów Lubelski (Caterpillar Poland Sp. z o.o.), Kraśnik (Tsubaki-Hoover Poland Sp. z o.o.).

Na północnym-wschodzie Makroregionu występuje większe rozproszenie firm działających w branży metalowej. Skupiają się one przede wszystkim wokół większych miast:

- **Białystok** (np. Ferrox Sp. z o.o., Pronar Sp. z o.o. z siedzibą w Narwi)
- **Elbląg** (np. Zakład Metalurgiczny Alstom Power Sp. z o.o.).

6.3. Success story

6.3.1. CELSA Huta Ostrowiec

Huta Ostrowiec to przedsiębiorstwo z branży metalowej o bogatej historii, które mogło rozwinąć się dzięki przejęciu przez inwestora zagranicznego.

W 2003 roku hiszpańska Grupa CELSA zakupiła Hutę Ostrowiec – zakład o prawie 200-letniej tradycji hutniczej. Dzięki czemu Grupa CELSA zaistniała również na rynku wyrobów kutych. Duże zaangażowanie kapitału, inwestycje i wsparcie technologiczne wszystkich firm Grupy miały wpływ na to, że w krótkim czasie Huta stała się liderem na krajowych rynkach wyrobów hutniczych, co uczyniło z kolei całą Grupę CELSA jednym z największych producentów stali w Europie. Obecnie w skład Grupy CELSA wchodzi zakłady produkcyjne:

- **Zakład Wyrobów Walcowanych (ZWW)** – Wydział Stalowni z ciągłym odlewaniem stali, Wydział Walcowni Drobnej oraz Wydział Walcowni Kształtowników (od IV kwartału 2009 roku);
- **Zakład Wyrobów Kutych (ZWK)** – Wydział Stalowni, Wydział Prasowni i Obróbki Termicznej oraz Wydział Obróbki Mechanicznej.

W IV kwartale 2009 roku CELSA Huta Ostrowiec uruchomiła nową walcownię. Pozwoliło to w znaczący sposób poszerzyć gamę produktów o duże pręty kształtowe, pręty gładkie ze stali jakościowych oraz kształtowniki.

6.5. Inwestycje zagraniczne

Według danych Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A., województwa Polski Wschodniej należą do obszarów o dużym potencjale inwestycyjnym szczególnie dla przemysłu metalowego. W spółki znajdujące się na terenie Polski Wschodniej zainwestowało

Inwestowaniu w Polsce Wschodniej sprzyjają:

- niższy poziom konkurencji w branży na rynku lokalnym, związany z mniejszą ilością rywalizujących firm;
- niższa cena nieruchomości;
- nadgraniczne położenie – granica z krajami Unii Europejskiej (Litwą i Słowacją) oraz państwami byłego ZSRR (Rosją, Białorusią i Ukrainą), a zatem możliwość eksportu. Jest to w szczególności ważne w przypadku produktów sektora metalowego, gdzie istotną rolę odgrywają koszty transportu;
- rządowe plany rozwoju sieci dróg – w tym Transeuropejskich Korytarzy Transportowych łączących Unię Europejską ze Wschodem, a także plany budowy lotnisk w pobliżu największych miastach Makroregionu;
- wysoka jakość kapitału ludzkiego – związana przede wszystkim z obecnością w regionie dynamicznie rozwijających się uczelni wyższych o specjalizacjach technicznych;
- atrakcyjny zasób siły roboczej – korzystna relacja wskaźnika kwalifikacje/płaca.

TABELA 29. Najwięksi inwestorzy w Polsce Wschodniej według kraju pochodzenia inwestora

Lp.	Kraj	Liczba inwestorów
1	Niemcy	27
2	Stany Zjednoczone	24
3	Francja	12
4	Holandia	8
5	Szwecja	8
6	Austria	6
7	Belgia	5
8	Dania	5
9	Włochy	4
10	Wielka Brytania	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie bazy inwestorów wg województw, Departament Informacji Gospodarczej PAIIIZ S.A.

144 z 1935 największych zagranicznych inwestorów. Na cały region przypada zatem około 7,5% największych inwestorów, podczas gdy w województwach: mazowieckim (ponad 40%), dolnośląskim (9%), śląskim (8,8%), małopolskim (8%) czy wielkopolskim (7,8%).

Wśród największych inwestorów zagranicznych w Polsce Wschodniej dominują firmy niemieckie i amerykańskie. W dalszej kolejności pojawiają się inwestorzy z pozostałych krajów Unii Europejskiej, w szczególności Francji, Holandii i Szwecji.

6.6. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

6.6.1. Podlaski Klaster Obróbki Metali

W grudniu 2007 roku powołano **Podlaski Klaster Obróbki Metali**. Inicjatorzy postawili sobie za cel: rozwój współpracy w ramach klastra branżowego lub kilku

podklastów specjalistycznych, promocję podlaskich producentów wyrobów metalowych oraz maszyn i urządzeń, pozyskiwanie innowacyjnych rozwiązań technologicznych i biznesowych oraz zapewnienie dostępności wykwalifikowanych kadr na potrzeby branży. Inicjatywa została skierowana do przedsiębiorstw sektora metalowego i maszynowego oraz przedsiębiorstw działających na ich rzecz.

6.6.2. Stowarzyszenie Producentów Komponentów Odlewniczych Kom-Cast

Kolejnym przykładem klastra, działającego na obszarze Polski Wschodniej jest funkcjonujące od 2006 roku **Stowarzyszenie Producentów Komponentów Odlewniczych Kom-Cast**. Poza przedsiębiorstwami odlewniczymi, działającymi na obszarze Makroregionu, w jego skład wchodzi również przedsiębiorstwa z branży budowlanej, a także maszynowej. W jego pracach uczestniczy również Katedra Odlewnictwa i Spawalnictwa z Politechniki Rzeszowskiej.

6.6.3. Aeronet – Dolina Lotnicza

W styczniu 2004 roku została podpisana umowa o utworzeniu, pod egidą Politechniki Rzeszowskiej, **Centrum Zaawansowanych Technologii Aeronet – Dolina Lotnicza**. Umowę tę podpisały Politechniki: Lubelska, Łódzka, Śląska, Warszawska oraz Uniwersytet Rzeszowski i Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza. Powołanie tego konsorcjum było odzwierciedleniem ogłoszonego przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji konkursu na dofinansowanie działań koordynacyjnych i organizacyjnych Centrów Zaawansowanych Technologii. W lutym 2005 roku do partnerów przedsięwzięcia dołączył Instytut Lotnictwa z Warszawy, a w 2006 roku zakończył się proces przyjmowania trzech kolejnych partnerów: Instytutu Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii

Nauk, Instytutu Maszyn Przepływowych im. Roberta Szewalskiego, Polskiej Akademii Nauk oraz Politechniki Częstochowskiej.

6.6.4. Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa

Największa organizacja skupiająca przedsiębiorców, działająca w województwie świętokrzyskim. Na rynku funkcjonuje od 1990 roku. Obecnie zrzesza ponad 150 firm, które zatrudniają ok. 14 tys. osób. **Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa** należy do Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw – sieci 130 regionalnych ośrodków wspierania biznesu, której celem jest podniesienie konkurencyjności polskich MSP poprzez dostarczanie im wysokiej jakości usług doradczych, szkoleniowych, informacyjnych i finansowych.

6.6.5. Izba Przemysłowo-Handlowa w Białymstoku

Najstarsza, największa i prężnie działająca instytucja samorządu gospodarczego w regionie. Działa w oparciu o ustawy o izbach gospodarczych, wpisując się tym samym w formułę organizacji samorządu gospodarczego o znaczeniu społecznym, nie nastawionych na zysk, ale realizujących misję związaną z kreowaniem rozwoju gospodarczego regionu. Posiada charakter otwarty, na zasadach dobrowolności, zrzesza małe, średnie i duże firmy z województwa podlaskiego, prowadzące działalność gospodarczą w sferze produkcji, handlu i usług.

6.6.6. Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie

Organizacja samorządu gospodarczego rzemiosła oraz małej i średniej przedsiębiorczości, posiada osobowość prawną i działa na podstawie Ustawy z dnia 22 marca 1989 roku o rzemiośle oraz własnego Statutu. Misją izby jest: przygotowanie dobrze

wyszkolonych kadr dla rzemiosła i małej przedsiębiorczości, partnerskie wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), stałe doskonalenie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników MŚP, podnoszenie konkurencyjności MŚP poprzez dostarczenie im kompleksowej oferty wysokiej jakości usług.

6.6.7. Stowarzyszenie Techniczne Odlewników Polskich Oddział Rzeszów

Stowarzyszenie Techniczne Odlewników Polskich w skrócie STOP jest samodzielną organizacją o charakterze naukowo-technicznym i menedżerskim, zrzeszającą na zasadzie dobrowolności członków indywidualnych, w szczególności: inżynierów, studentów i innych oraz członków wspierających, w tym podmioty gospodarcze, których działalność związana jest z odlewnictwem, a w szczególności współpracujących z nim wyższych uczelni, instytutów naukowo-badawczych, biur projektowych, jednostek handlowych, usługowych i produkcyjnych działających na jego rzecz.

6.7. Potencjał rozwoju sektora

W przypadku sektora metalowego przez potencjał należy rozumieć atuty, które sprzyjają szybkiemu i harmonijnemu rozwojowi regionu. Polska Wschodnia niewątpliwie takie atuty posiada. Nie są one jeszcze w określonych sektorach w odpowiednim stopniu wykorzystane, ale dobre ich rozpoznanie i użycie pozwoli skutecznie pobudzić rozwój.

6.7.1. Edukacja

Polska Wschodnia to Makroregion ludzi młodych. Około 30% mieszkańców województw Polski Wschodniej nie ukończyło 25 roku życia. Oznacza to istnienie dużego potencjału siły roboczej. Należy w tym wypadku dodać, że jest to siła robocza

Uczelnie techniczne w Makroregionie:

- **Politechnika Białostocka** – studenci mogą uczęszczać na następujące kierunki: mechanika i budowa maszyn oraz automatyka i robotyka;
- **Politechnika Lubelska** – funkcjonują tu między innymi takie kierunki studiów, jak: inżynieria materiałowa, mechanika i budowa maszyn;
- **Politechnika Świętokrzyska w Kielcach** – tu także można studiować na kierunkach: inżynieria materiałowa, mechanika i budowa maszyn oraz zarządzanie i inżynierię produkcji;
- **Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza** – na uczelni kształci się między innymi na kierunkach: inżynieria materiałowa, inżynieria produkcji, lotnictwo i kosmonautyka, mechatronika;
- **Zespół Szkół Technicznych im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Rzeszowie** – klasy o specjalności technik odlewnik.

Uczelnie kształcące w kierunkach usługowych wobec sektora:

- **Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie,**
- **Uniwersytet w Białymstoku,**
- **Wyższą Szkołę Finansów i Zarządzania w Białymstoku,**
- **Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,**
- **Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II,**
- **Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. J. Kochanowskiego w Kielcach,**
- **Uniwersytet Rzeszowski.**

wykształcona. W uczelniach wyższych Makroregionu studiuje około 300 tys. osób. Przy tym, w Makroregionie Polski Wschodniej występuje szereg technicznych uczelni wyższych, oferujących kierunki kształcenia potrzebne dla przyszłych specjalistów z zakresu produkcji metali i wyrobów z metali.

Uczelnie wyższe Makroregionu, kształcą również specjalistów z innych dziedzin, potrzebnych do sprawnego funkcjonowania firm z sektora metalowego. Mowa tu przede wszystkim o specjalistach z zakresu ekonomii, zarządzania, nauk prawnych, ale także fizyki, chemii, matematyki i informatyki.

6.8. Perspektywy rozwoju sektora

Makroregion Polski Wschodniej jest atrakcyjny i perspektywiczny dla rozwoju sektora metalowego.

- Polska Wschodnia posiada duże zasoby kreatywnej, wysoko wykształconej siły roboczej, która może być wykorzystana przez przedsiębiorstwa sektora. Region ten posiada wieloletnie tradycje, związane z funkcjonowaniem sektora.
- W Makroregionie Polski Wschodniej techniczne uczelnie wyższe oferują kierunki kształcenia potrzebne dla przyszłych specjalistów z zakresu produkcji metali i wyrobów z metali.
- Firmy z branży dostrzegają korzyści związane ze współpracą między sobą stąd w Polsce Wschodniej powstaje coraz więcej klastrów i stowarzyszeń, przykładem jest powołanie w 2007 Stowarzyszenia Kom-Cast. Stworzyło je 26 przedsiębiorstw z Podkarpacia, Ziemi Świętokrzyskiej i Ziemi Lubelskiej. Obecnie firmy stowarzyszone mają ponad 20% udziału w sprzedaży polskiego przemysłu odlewniczego i 30% udziału w eksporcie odlewów, zatrudniają ponad 4 tys. wykwalifikowanych pracowników i współpracują z Politechniką Rzeszowską, Katedrą Odlewnictwa i Spawalnictwa. Jest to przykład rozwoju tego sektora w ostatnich latach na terenie Polski Wschodniej i bardzo dobra prognoza dla rozwoju branży na przyszłość.

7. Sektor maszynowy w Polsce Wschodniej

7.1. Wielkość i struktura sektora

W 2009 roku sprzedaż maszyn i urządzeń wyprodukowanych w Polsce Wschodniej wyniosła 7,1 mld PLN. Najwięcej, prawie 30% maszyn i urządzeń, produkuje się w województwie podkarpackim.

Sektor maszynowy w Polsce Wschodniej wykazuje tendencję rosnącą. Od 2005 roku systematycznie rosną nakłady inwestycyjne na maszyny i urządzenia. W ślad za nimi rośnie zatrudnienie. Na koniec 2009 roku w branży maszynowej zatrudnionych było ponad 40 tys. pracowników, blisko 10% ogółu osób pracujących w przemyśle w Makroregionach Polski Wschodniej.

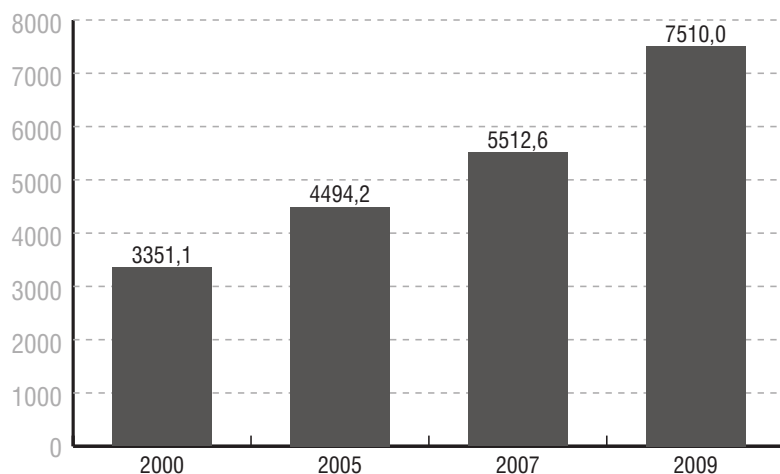
TABELA 30. Wartość produkcji sprzedanej maszyn i urządzeń w Polsce Wschodniej (w mln PLN, ceny bieżące)

	2000	2005	2007	2008	2009*
Polska Wschodnia	4343,311	5116,196	6327,677	6783,831	7102,00
warmińsko-mazurskie	1014,2	1163,2	971	902,7	910
podlaskie	361,7	482,0	713,3	910,8	917
lubelskie	831,2	1066,20	1142,20	1322,40	1530
podkarpackie	1264,10	1363,30	1930,80	2041,10	2045
świętokrzyskie	872,1	1041,5	1570,4	1606,8	1700

*dane szacunkowe na podstawie danych wojewódzkich urzędów statystycznych

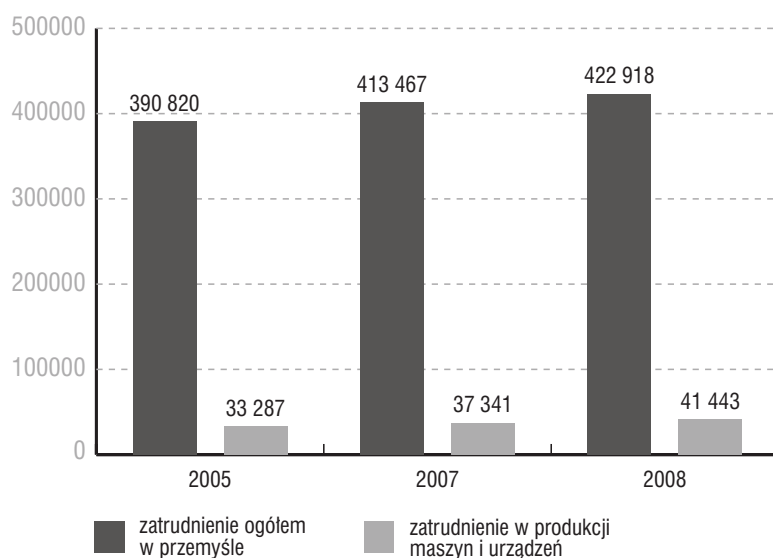
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkich Urzędów Statystycznych

WYKRES 7. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (ceny bieżące w tys. PLN)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkich Urzędów Statystycznych

WYKRES 8. Zatrudnienie w przemyśle Polski Wschodniej, w tym przy produkcji maszyn i urządzeń w latach 2005-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkich Urzędów Statystycznych

7.2. Charakterystyka sektora oraz główne ośrodki rozwoju

Cechą charakteryzującą przemysł maszynowy na terenach Polski Wschodniej jest jego ukierunkowanie na silnie rozwinięty w tym Makroregionie przemysł spożywczy oraz rolnictwo. W wyniku tego w Polsce Wschodniej dominują przedsiębiorstwa zajmujące się produkcją maszyn i urządzeń dla przemysłu rolniczego, spożywczego, produkcji ciągników rolniczych i ogrodowych. Rozwinęła się również produkcja części oraz podzespołów do maszyn i urządzeń. Należy jednocześnie pamiętać, że jest to sektor, który posiada silne możliwości rozwojowe.

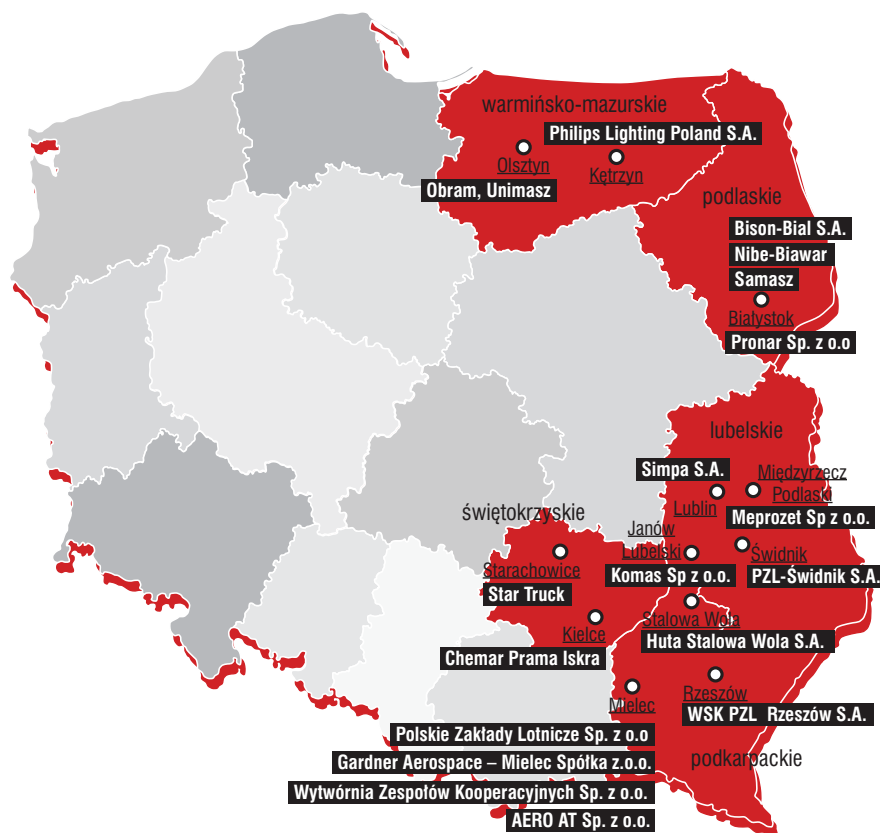
Najsilniej rozwiniętymi ośrodkami przemysłu maszynowego są zazwyczaj miasta wojewódzkie. Wyjątkiem jest województwo podkarpackie oraz województwo lubelskie, w których istnieją długoletnie tradycje sektora maszynowego. Sięgają one okresu międzywojennego, kiedy to zostały wyznaczone kierunki rozwoju przemysłu na tym terenie. Zapoczątkowanie rozwoju przemysłu już w tamtym okresie skutkuje obecnie silnie rozwiniętym przemysłem maszynowym nie tylko w Rzeszowie i Lublinie – stolicach województw, ale także w takich ośrodkach, jak Stalowa Wola, Mielec, Świdnik, Międzyrzec Podlaski czy Janów Lubelski.

7.2.1. Firmy sektora metalowego

W związku ze specyfiką Makroregionu i dużym znaczeniem sektora rolniczego wiele firm wytwarza maszyny na potrzeby rolnictwa.

Największym producentem tego typu maszyn w Polsce Wschodniej jest firma **Pronar Sp. z o.o.** z siedzibą w Narwi. Pronar specjalizuje się w produkcji maszyn rolniczych. Jest wiodącą firmą nie tylko w Makroregionie, ale także w kraju

MAPA 6. Lokalizacja głównych firm przemysłu maszynowego w Polsce Wschodniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji firm

oraz znaczącym producentem na świecie. Produkcja ciągników, przyczep rolniczych i specjalistycznych, hydrauliki siłowej i kół tarczowych prowadzona jest w kilku podlaskich fabrykach, m.in. w Narwi, Narewce i Strabli (powiat Bielsk Podlaski). Firma kooperuje z licznymi partnerami zagranicznymi na całym świecie. W latach 2002–2007 nakłady inwestycyjne firmy stale rosły, przekraczając 25 mln PLN w 2007 roku.

Innym dużym zakładem działającym w branży maszyn rolniczych jest firma **Samasz** z województwa podlaskiego. Przedsiębiorstwo dostarcza około 90 modeli różnych maszyn rolniczych, w tym 29 typów kosiarek (m.in. rotacyjnych dwu- i czterobębnowych, dyskowych, bijakowych, wysięgnikowych), maszyny do zielonki, przetwarzające, zgrabiarki, pługi śnieżne oraz

siewniki pneumatyczne. Znaczną część sprzedaży Samaszu stanowi eksport (na koniec 2009 roku eksport stanowił około 60% sprzedaży). Firma eksportuje swoje wyroby do ponad 30 krajów, m.in. na rynki: niemiecki, rosyjski, brytyjski i skandynawski. Marka znana jest także w Hiszpanii oraz w krajach nadbałtyckich.

Firmy wytwarzające maszyny na potrzeby rolnictwa działają także na Lubelszczyźnie. Na przykład przedsiębiorstwo **Simpa S.A.** z siedzibą w Lublinie oraz jej bezpośredni konkurent **Fabryka Maszyn Rolniczych Meprozet Sp. z o.o.** w Międzyrzecu Podlaskim. Wytwarzane są tutaj takie urządzenia, jak: siewniki, ładowacze i brony.

Firmy z sektora maszynowego działające w Polsce Wschodniej aktywnie angażują się w eksport. **Zakład Urządzeń Technicz-**

nych Unimasz Sp. z o.o. z Olsztyna specjalizujący się w produkcji maszyn i urządzeń technologicznych na potrzeby branży mięsnej, owocowo-warzywnej, a także metalowej i budowlanej. Firma eksportuje m.in. na rynki Danii, Niemiec, Anglii oraz naszych wschodnich sąsiadów Litwy, Łotwy i Rosji, a wśród odbiorców jej produktów można wymienić np. Merrem La Porte BV w Holandii, Zentis w Niemczech, Incolab czy Danone. Eksport tej spółki w 2008 roku stanowił 5,43% z całości jej przychodów o wartości blisko 30,3 mln PLN.

7.3. Success story

7.3.1. Komasa Sp z o.o

Firma Komasa jest też przykładem udanej inwestycji kapitału zagranicznego na Lubelszczyźnie. Spółka powstała z przekształcenia Fabryki Maszyn Sp. z o.o. w Janowie Lubelskim w wyniku zakupu pakietu kontrolnego akcji przez fiński koncern Komasa Oy w sierpniu 2006 roku. Zakład stał

TABELA 31. Wyniki finansowe wybranych firm zaangażowanych w eksport w 2009 r.

Nazwa firmy	Działalność	Przychody ze sprzedaży (tys. zł)	Sprzedaż eksportowa (tys. zł)
Zelmer S.A.	produkcja urządzeń AGD	485 281	132 628
Huta Stalowa Wola S.A.	produkcja maszyn budowlanych łącznie z szeroką gamą ich części zamiennych oraz sprzęt wojskowy	530 000	b/d
Philips Lighting Poland S.A. Oddział w Kętrzynie	produkcja opraw oświetleniowych	403 664,172	249 019,551
Nibe-Biawar	produkcja ogrzewaczy wody, pomp ciepła i systemów solarnych	82 576	26 020
Przedsiębiorstwo Inżynieryjno-Produkcyjne i Handlowe Obram Sp. z o.o.	produkcja urządzeń dla przemysłu spożywczego: mleczarskiego, browarniczego, spirytusowego, farmaceutycznego i chemicznego	126 600	104 000
Zakład Urządzeń Technicznych Unimasz Sp. z o.o.	produkcja maszyn i urządzeń technologicznych na potrzeby branży mięsnej, owocowo-warzywnej, a także metalowej i budowlanej	30 300	1645

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych firm

się największym, liczącym wówczas 450 pracowników (obecnie około 530), i jednocześnie pierwszym zagranicznym oddziałem Komatsu Oy. Od tamtej pory firma funkcjonuje jako spółka-córka koncernu. Specjalnością produkcyjną firmy są zespoły spawane wielkogabarytowe oraz zespoły spawane z blach cienkich. Firma wytwarza m.in. kabiny, lemiesz, ramy, wysięgniki, łyżki i inne konstrukcje spawane. Prowadzi systematyczną dostawę podzespołów mechanicznych dla przedsiębiorstw branży metalowej, samochodowej, elektronicznej, a także obronnej. Oddział w Janowie produkuje ramy i inne struktury metalowe dla producentów koparek oraz części do sprzętu budowlanego. Ich odbiorcami są klienci w kraju oraz za granicą, głównie producenci maszyn budowlanych, maszyn rolniczych i górniczych oraz autobusów. Ponad 70% produkcji trafia na rynki zagraniczne, zaś wiodącymi partnerami handlowymi są przedsiębiorstwa z Wielkiej Brytanii, Belgii, Francji, Skandynawii, Niemiec, Irlandii i Holandii. Wykonuje podzespoły także dla działającej na arenie międzynarodowej grupy przedsiębiorstw przemysłu lotniczego i obronnego – Patria. W ramach umowy offsetowej z Patria wykonywał jeden z najważniejszych elementów transporterów opancerzonych – rosołaków.

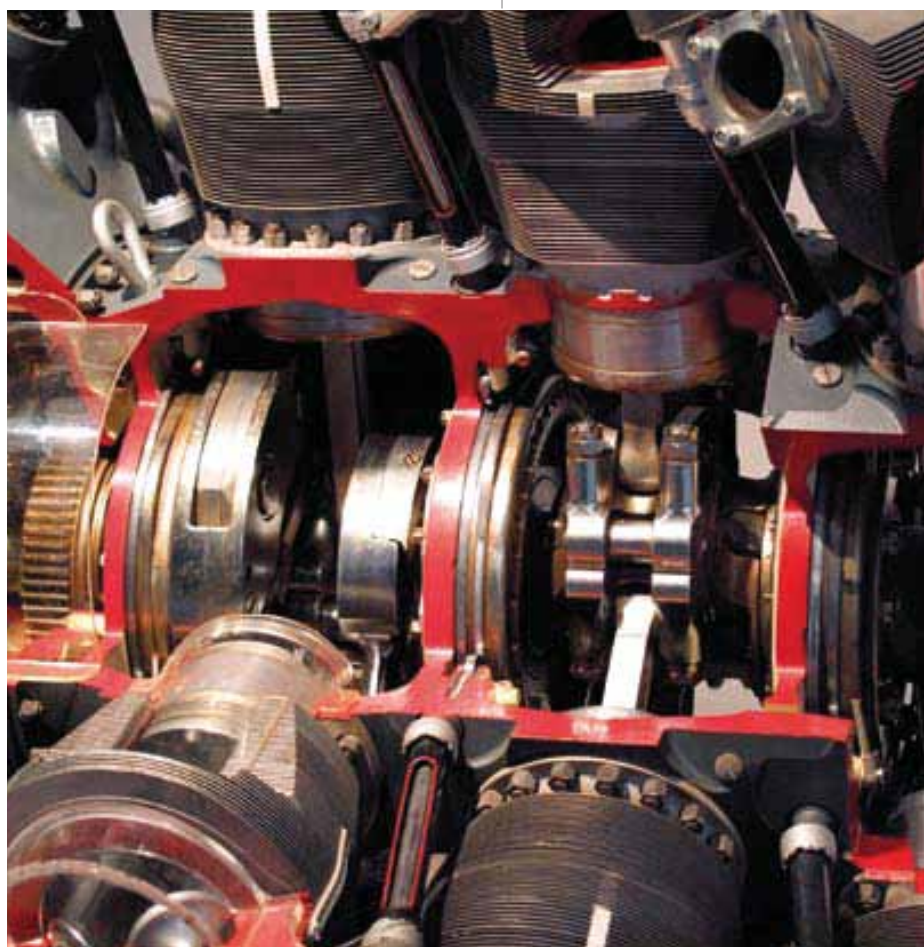
Roczny obrót fińskiego koncernu łącznie z polskim oddziałem wynosi około 85 mln EUR i wzrasta. Na sukces Komatsu Sp. z o.o. wpływa niewątpliwie wzajemna wymiana doświadczeń i wiedzy między oddziałem w Janowie Lubelskim a fińską firmą-matką. Przedsiębiorstwo zamierza zwiększać produkcję, dlatego w swoich planach ma współpracę z instytucjami oświatowymi w celu dostosowania kształcenia do potrzeb kadrowych zakładu.

7.3.2. Caterpillar Poland Sp. z o.o.

Od 1997 roku w Janowie Lubelskim prężnie działa również Caterpillar Poland

Sp. z o.o. Firma jest całkowitą własnością koncernu Caterpillar Inc, którego główna siedziba znajduje się w Stanach Zjednoczonych. Zakład dostarcza komponenty dla przemysłu budowlanego i górniczego m.in. elementy zawieszenia, wieże czy ramy maszyn, ponadto produkuje silniki wysokoprężne i przemysłowe turbiny gazowe. Współpracuje z zakładami montażowymi Caterpillar'a we Francji, Belgii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii i w Niemczech.

Obecność zagranicznego inwestora skutkowałą pojawieniem się korzyści lokalnych. Dzięki Caterpillar Poland Sp. z o.o. zatrudnienie znalazło 240 osób. Ponadto z sąsiedztwa dużego oddziału zagranicznego koncernu korzystają miejscowe przedsiębiorstwa, do których Caterpillar kieruje zamówienia na stal oraz inne materiały potrzebne do produkcji.

7.4. Inwestycje zagraniczne

W roku 2009 w Polsce Wschodniej działało 1128 podmiotów z kapitałem zagranicznym, z czego 57% stanowiły mikroprzedsiębiorstwa. W latach 2005–2009 liczba firm

z kapitałem zagranicznym wzrosła ogółem o 109 podmiotów, a największy przyrost (o 57 podmiotów) zanotował sektor mikroprzedsiębiorstw. Rosło także zatrudnienie w spółkach z kapitałem zagranicznym. Wzrosło ono z poziomu około 93 tys. osób w roku 2005 do ponad 109 tys. osób na początku roku 2009.

TABELA 32. Lista największych inwestorów zagranicznych w przemyśle maszynowym w Polsce Wschodniej

Inwestor	Kraj pochodzenia	Lokalizacja	Województwo	Rodzaj działalności
Lear Corporation USA	USA	Mielec	podkarpackie	produkcja sprzętu transportowego
Federal Mogul Holding Deutschland GmbH	Niemcy	Gorzyce	podkarpackie	produkcja sprzętu transportowego
M. Kutsch Projectgesellschaft GmbH	Niemcy	Mielec	podkarpackie	produkcja sprzętu transportowego
Goodrich Aerospace Canada	Kanada	Krosno	podkarpackie	produkcja sprzętu transportowego
Valin Participations	Francja	Sędziszów Małopolski	podkarpackie	produkcja sprzętu transportowego
General Electric Corporation (GE)	USA	Rzeszów	podkarpackie	przemysł elektromaszynowy
Delphi Automotive Systems	USA	Krosno	podkarpackie	sprzęt transportowy
Siemens AG	Niemcy	Nowa Sarzyna	podkarpackie	przemysł elektromaszynowy
Nimbus	Holandia	Białystok	podlaskie	produkcja podzespołów do AGD
Nibe AB	Szwecja	Białystok	podlaskie	produkcja systemów grzewczych
Philips DAP	Holandia	Białystok	podlaskie	produkcja elektroniki użytkowej
AluTeam Polska Sp. z o.o.	Niemcy	Biała Podlaska	lubelskie	produkcja przyczep, naczep oraz nadwozi pojazdów mechanicznych
Caterpillar Poland Sp. z o.o.	USA	Janów Lubelski	lubelskie	produkcja maszyn dla przemysłu budowlanego i górniczego, silników wysokoprężnych oraz przemysłowych turbin gazowych
Kompas Sp. z o.o.	Finlandia	Janów Lubelski	lubelskie	produkcja sprzętu transportowego
Tsubaki-Hoover Polska Sp. z o.o.	Japonia	Kraśnik	lubelskie	produkcja łożysk i elementów tocznych dla przemysłu motoryzacyjnego
ABB	Szwajcaria	Elbląg	świętokrzyskie	produkcja turbin parowych i gazowych
Schwarte	Niemcy	Olsztyn	świętokrzyskie	produkcja aparatów i zbiorników ze stali kwasoodpornej
NSK Europe Limited	Japonia	Kielce	świętokrzyskie	produkcja łożysk specjalnych
Schmidt	Niemcy	Kielce	świętokrzyskie	produkcja sprzętu do utrzymania dróg
MAN AG	Niemcy	Starachowice	świętokrzyskie	produkcja autobusów miejskich
Stokota	Belgia	Kielce	świętokrzyskie	produkcja zbiorników, cystern i pojemników metalowych oraz przemysłowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych firm

7.5. Potencjał rozwoju sektora

Polska Wschodnia jest atrakcyjna dla sektora maszynowego ze względu na swoje położenie i wynikającą z tego bliskość rynków zbytu. Kraje Europy Wschodniej, przede wszystkim państwa byłego ZSRR, są liczącymi się importerami wyrobów polskiego sektora maszynowego. Możliwości importowe krajów byłego bloku radzieckiego (rynki nienasycone, niedobór kapitału własnego i tym samym ze znacznym potencjałem rozwojowym) dostrzegają także firmy z Europy Zachodniej. W perspektywie najbliższych kilku lat województwa Polski Wschodniej staną się atrakcyjnym miejscem do rozmieszczania zakładów produkcyjnych wytwarzających maszyny i urządzenia z przeznaczeniem na rynek rosyjski lub białoruski.

W latach 2005–2008 wydatki inwestycyjne wzrosły o ponad 60%. Firmy decydujące się na zlokalizowanie inwestycji w sektorze maszynowym będą miały zatem możliwości kooperowania z lokalnymi firmami. Inwestorzy zagraniczni nie będą musieli obawiać się, że poziom zaawansowania technologicznego

polskich firm odbiega na tyle, iż uniemożliwia im podejmowanie współpracy.

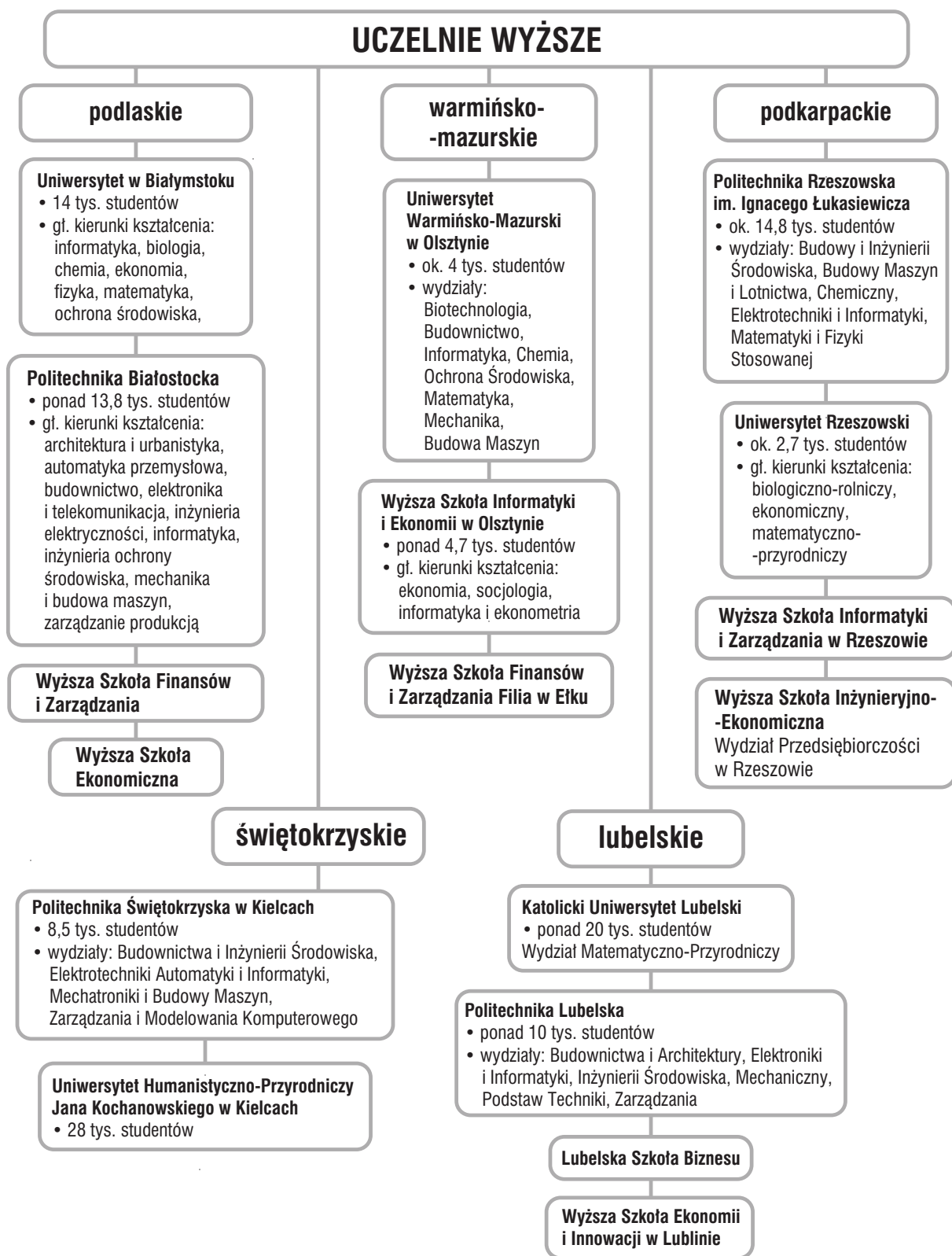
Do inwestowania w sektor maszynowy w Polsce Wschodniej zachęcają niewątpliwie niższe koszty pracy niż w pozostałych częściach Polski. W 2008 roku w żadnym województwie miesięczne wynagrodze-

TABELA 33. Import oraz eksport maszyn, urządzeń i sprzętu transportowego w 2009 r. (wybrane kraje)

Wyszczególnienie	Import		Eksport	
	w tys. PLN	w tys. EUR	w tys. PLN	w tys. EUR
ogółem	164 737 385,2	38 222 688	18 2912 615,9	42 441 295
Białoruś	48 118,7	11 175	1 361 211,6	314 779
Litwa	113 539,2	26 445	750 276,9	174 160
Łotwa	73 239,3	16 874	513 549,1	119 610
Rosja	285 944,3	65 535	4 253 044,7	985 349
Słowacja	3 056 696,1	712 847	2 071 950,1	480 934
Ukraina	431 523,6	100 224	2 343 623,7	542 394
Węgry	4 168 038,1	970 634	5 229 864,8	1 215 272
Estonia	60 615,7	14 143	419 306,7	97 805
Finlandia	1 471 825,4	339 678	988 415,9	229 558
Rumunia	1 067 329,1	248 642	1 085 353,0	252 423

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Rocznika Statystycznego Handlu Zagranicznego 2010, GUS, Warszawa 2010, s. 75–78.

SCHEMAT 1. Uczelnie wyższe w Polsce Wschodniej wspomagające kadrami przemysł maszynowy

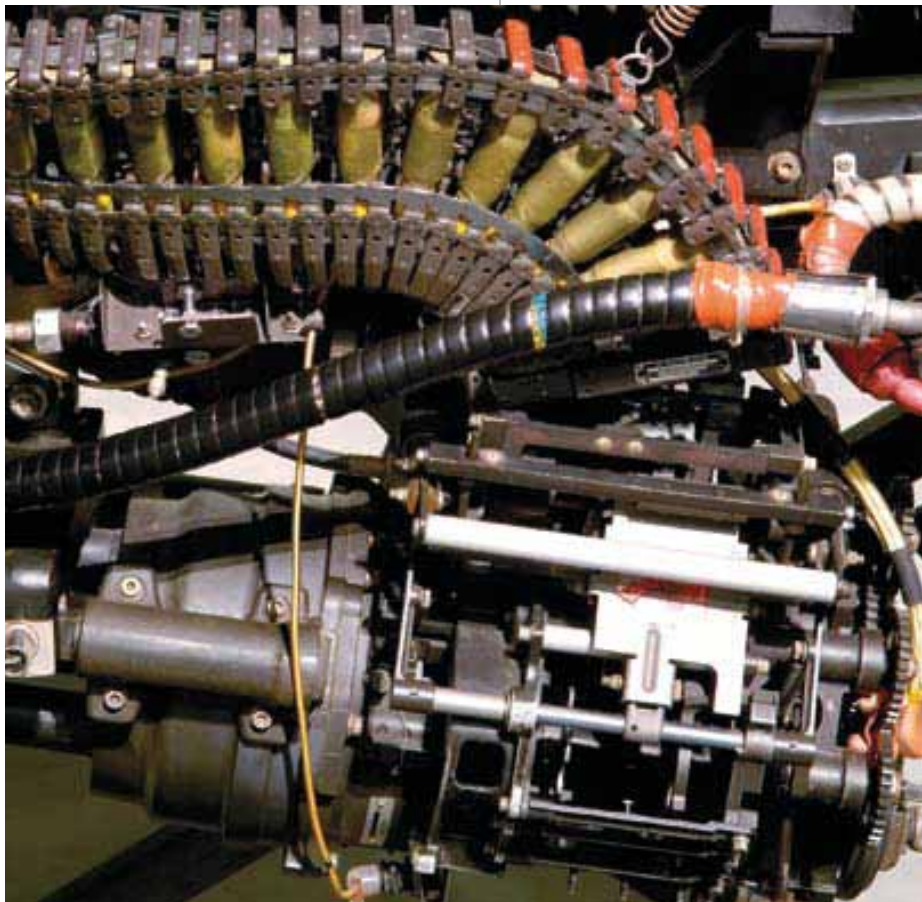

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji ośrodków naukowych oraz danych GUS

nie brutto w przemyśle maszynowym nie przekroczyło 3300 PLN. W przypadku województw Polski Wschodniej niskie koszty pracy idą w parze z wysoką jakością kapitału ludzkiego. We wszystkich pięciu województwach bardzo korzystnie kształtuje się relacja wynagrodzenia do posiadanych kwalifikacji. Jest to zasługą obecności wielu uczelni wyższych, w tym kształcących na kierunkach technicznych. Stolice województw: Lublin, Białystok Olsztyn czy Rzeszów są dobrze rozwiniętymi ośrodkami akademickimi, dostarczającymi na rynek pracy corocznie wielu wykształconych absolwentów.

7.6. Perspektywy rozwoju sektora

- Perspektywy rozwoju branży producentów maszyn i urządzeń na potrzeby rolnictwa zależą bezpośrednio od możliwości uzyskiwania wsparcia finansowego ze środków Unii Europejskiej. Producenci rolni posiadają zazwyczaj niewystarczające środki własne na zakup nowych maszyn i urządzeń, dlatego też popyt inwestycyjny na maszyny rolnicze jest kształtowany przez dostępność środków z funduszy strukturalnych UE. W najbliższych latach utrzymywać się będzie tendencja do powiększania areалу gospodarstw rolnych i coraz większej ich modernizacji, co będzie korzystnie wpływać na popyt na maszyny rolnicze.
- Perspektywy rozwoju branży producentów maszyn i urządzeń do budowy i utrzymania dróg zależą bezpośrednio od koniunktury na rynku robót drogowo-mostowych. Popyt inwestycyjny na maszyny drogowe i budowlane będzie jednakże kształtowany nie tylko przez poziom zapotrzebowania na budowy i remonty dróg, ale także przez sprawny podział środków unijnych przez instytucje zarządzające tymi funduszami.

- Perspektywy rozwoju sektora maszynowego w Polsce Wschodniej zależą głównie od koniunktury gospodarczej w innych sektorach. To powiązanie wynika z faktu, iż sektor maszynowy jest dostawcą dóbr kapitałowych wykorzystywanych w wielu branżach gospodarki. Modernizacja i rozwój polskiej gospodarki powoduje, że rosną nakłady inwestycyjne, szczególnie w maszyny i urządzenia. Szacuje się, że popyt na maszyny wzrośnie dwukrotnie w ciągu najbliższych kilku lat, co kreuje pomyślne perspektywy rozwoju sektora maszynowego w Polsce Wschodniej.
- Należy również podkreślić, że rozwój sektora jest zależny od innych sektorów, więc należy się spodziewać, że jego rozwój będzie następował dynamicznie, co wynika niewątpliwie z prognozowanej wartości PKB na przyszłe lata.

8. Sektor odzieżowy w Polsce Wschodniej

Struktura firm odzieżowych z Polski Wschodniej:

- producenci produktów sektora odzieżowego,
- firmy świadczące usługi przeszycia dla znanych marek światowych,
- producenci materiałów (bawełna, len itd.),
- fabryki włókiennicze,
- importerzy półproduktów i gotowych produktów odzieżowych,
- sklepy i hurtownie sprzedające odzież wielu marek,
- sklepy franchisingowe,
- sklepy internetowe.

Główne ośrodki rozwoju sektora odzieżowego

- Białystok
- Rzeszów
- Lublin
- Olsztyn

Konkurencyjność firm polskiego sektora odzieżowego

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej firmy sektora odzieżowego na coraz większą skalę zaczęły oferować swoje wyroby na bardzo konkurencyjnych oraz wymagających rynkach krajów Europy Zachodniej, co wymusiło poprawę jakości, unowocześnienie parku maszynowego oraz usprawnienie organizacji produkcji.

8.1. Wielkość i struktura

Sektor odzieżowy na terenie Makroregionu Polski Wschodniej jest całkowicie sprywatyzowany, przeważająca ilość firm z tego sektora to firmy małe lub średnie oparte na rodzinnych tradycjach. Największa koncentracja przemysłu odzieżowego występuje w województwach lubelskim, warmińsko-mazurskim i podlaskim. Główne skupiska firm odzieżowych znajdują się w rejonach Białegostoku, Lublina, Rzeszowa, Olsztyna.

Odzież produkowana na terenie województw Polski Wschodniej jest towarem przede wszystkim eksportowym. Tylko niewielka część produkcji trafia do sklepów z terenu Polski Wschodniej. Producenci własnych marek to wciąż mniejszość w sektorze odzieżowym, który jest jednym z ważniejszych sektorów rozwojowych Makroregionu. Przeważająca część firm zajmuje się przeszyciem ubrań pochodzących od znanych producentów z Zachodu, którzy zainteresowani produktem wysokiej jakości zlecają usługę przeszycia na terenie wschodnich województw. Polska Wschodnia jest regionem tradycyjnie związanym z przemysłem odzieżowym, w którym najczęściej zatrudnienia znajdują kobiety.

Osoby pracujące w sektorze odzieżowym to w przeważającej większości osoby młode lub należące do średniego przedziału wiekowego, co odzwierciedla strukturę społeczną Makroregionu. Osoby pracujące w zarządzaniu i marketingu sektora odzieżowego w Polsce Wschodniej to ludzie młodzi, gotowi do podejmowania nowych wyzwań, coraz częściej inicjujący powstawanie nowych firm odzieżowych.

8.2. Charakterystyka sektora

Rozwój sektora odzieżowego w Polsce Wschodniej był wynikiem położenia historyczno-geograficznego, pomiędzy rozwiniętymi gospodarczo krajami Europy Zachodniej, a ogromnym i bardzo chłonnym rynkiem Europy Wschodniej – w szczególności rynkiem rosyjskim. Stąd też lokalizowano na tych terenach zakłady przemysłu bawełnianego, wełnianego oraz włókienniczego. To właśnie te przedsiębiorstwa oraz tradycja przemysłu włókienniczego dały początek obecnie funkcjonującym prywatnym przedsiębiorcom. Sektor odzieżowy w Polsce Wschodniej do niedawna bazował głównie na handlu z sąsiadami ze Wschodu.

8.3. Główne ośrodki rozwoju sektora

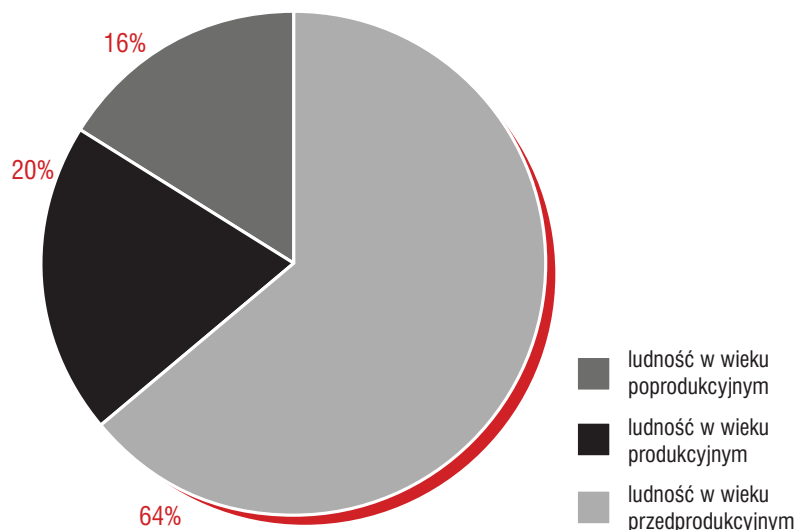
Najsilniejsza koncentracja w przemyśle odzieżowym występuje w województwie lubelskim i podlaskim. Na poziomie powiatów wskaźnik specjalizacji przyjmuje wartości najwyższe dla powiatów: zambrowskiego (województwo podlaskie), lidzbarskiego (województwo warmińsko-mazurskie) oraz jarosławskiego (województwo podkarpacie). Ośrodkami rozwoju przemysłu włókienniczego w Polsce Wschodniej są: Białystok, jego okolice oraz Zambrów. Z kolei Łomża to tereny, gdzie dominuje produkcja tkanin bawełnianych.

8.4. Success story

8.4.1. Firma tworząca własną markę – DeFacto, Bielsk Podlaski

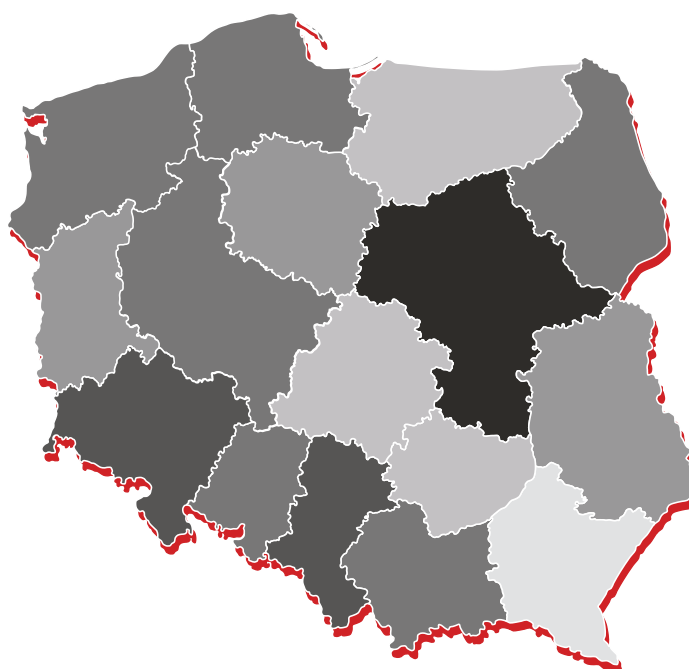
Jednym z największych sukcesów firm z sektora odzieżowego w Polsce Wschodniej może pochwalić się firma z Bielska Podlaskiego – DeFacto. Istnieje od 1995 roku, projektuje i szyje ubrania dla dziew-

WYKRES 9. Ludność Polski Wschodniej to młode społeczeństwo. Współczynnik przyrostu naturalnego wynosi 2,7% i jest najwyższy w kraju)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

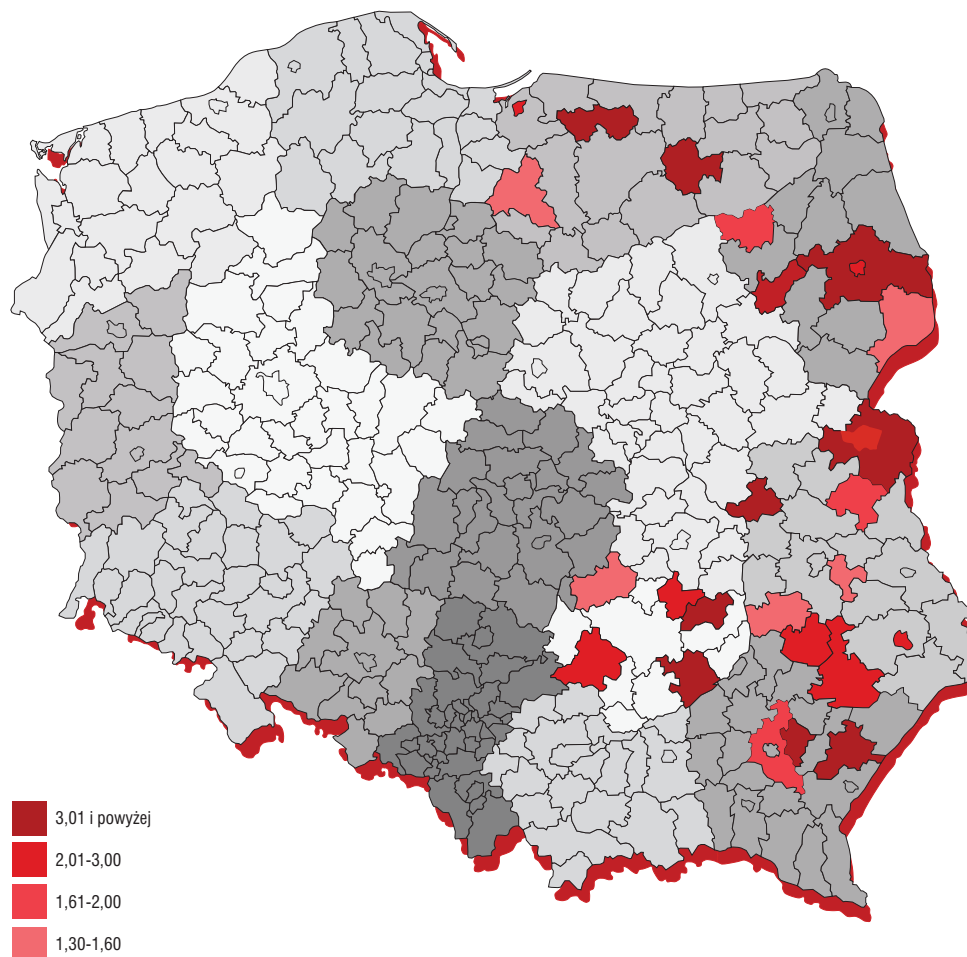
MAPA 7. Koszty pracy w Polsce Wschodniej

4400 PLN – 5200 PLN	3400 PLN – 3600 PLN
4000 PLN – 4400 PLN	3400 PLN – 3200 PLN
3600 PLN – 4000 PLN	3200 PLN – 3000 PLN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

MAPA 8. Koncentracja sektora odzieżowego w Polsce Wschodniej w odniesieniu do powiatów (wg wskaźnika specjalizacji SI)

Źródło: Rozwój struktur klastrowych w Polsce Wschodniej. Raport, Warszawa 2007

cząt i młodych kobiet. Firma sprzedaje odzież na terenie całego kraju, a marka jest rozpoznawalna.

8.4.2. Planeta Mody, Olsztyn

Istotną firmą z sektora odzieżowego jest również Planeta Mody z Olsztyna, która od 1995 roku zajmuje się produkcją oraz sprzedażą modnych i niedrogich ubrań pod marką Yups! i Świat Bawełny. Planeta Mody to firma intensywnie rozwijająca się i z roku na rok odnosząca coraz większe sukcesy w branży. W całym kraju pod markami Świat Bawełny i Yups! działa około 160 sklepów. Dodatkowo firma sprzedaje także swoje

wyroby w sklepie internetowym. Szacuje się, że sektor odzieżowy sprzedaje poprzez witryny internetowe około 25% swojej produkcji, przy czym większość przedsiębiorców oczekuje w najbliższym czasie wzrostu sprzedaży w handlu elektronicznym.

8.4.3. Zakłady Dziewiarskie Karo, Gródek

Firma świadczy usługi przeszycia dla znanych marek polskich i światowych. Mieści się w pomieszczeniach po starej fabryce Zakładów Dziewiarskich Karo zatrudniających w okresach świetności do 500 szwaczek. Przedsiębiorstwo bazuje na bogatym

doświadczeniu i tradycjach dziewiarskich pracowników z zakładów Karo. Głównym przedmiotem działalności firmy jest świadczenie usług przeszycia dla przedstawicieli największych marek polskich oraz światowych. Stroje piłkarskie znanych klubów sportowych, jak TSV 1860 Monachium, Slavia Praga, Werder Brema czy reprezentacji Ghany powstawały w zakładzie w Gródku. Wykwalifikowana kadra świetnie sprostała wymogom takich marek jak Puma, Kappa, Umbro czy Hummel. Firma bazuje również na usłudze przeszycia dla niemieckich firm, zajmujących się umieszczaniem kolekcji w katalogach wysyłkowych. Współpracowała również z marką Orsay oraz przedstawicielami Americanos i Tech-Med.

8.4.4. Nipplex, Łuków

Firma bieliźniarska Nipplex z Łukowa z województwa lubelskiego istnieje na rynku od 1994 roku i jest jednym z wiodących producentów wyrobów gorsciarskich w Polsce. Przedsiębiorstwo specjalizuje się w produkcji bielizny damskiej.

8.5. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

8.5.1. Podlaski Klaster Bielizny

W celu podniesienia innowacyjności i konkurencyjności firmy z sektora odzieżowego Polski Wschodniej utworzyły w 2008 roku klaster bielizny (Podlaski Klaster Bielizny). Do klastra należy 9 firm produkcyjnych i jedna dystrybucyjna. W skład klastra wchodzi znane marki: Gaia, Kinga, Kostar, Ava, Axami, Gorteks, Mat, a także sklep internetowy z białostocką bielizną Kontri i młoda firma – Gracya. Zgodnie ze statutem, firmy stowarzyszone w Podlaskim Klastrze Bielizny w najbliższych latach zamierzają zrealizować kilkanaście wspólnych projektów, między innymi w obszarach: two-

żenia nowej wspólnej marki, efektywnego badania rynku bielizny poprzez współpracę z podlaskimi uczelniami i rozwoju nowych przedsięwzięć produkcyjnych. Klaster Bieliźniarski intensywnie pracuje nad budową wspólnej marki, która ma wzmocnić ofertę i wizerunek klastra. Planowane jest również stworzenie sieci sklepów własnych lub franchisingowych. W ramach inicjatywy działa wewnętrzny system transferu surowców pod postacią Klastrowej Giełdy Surowcowej. Podejmowane są również prace nad Klastrowym Systemem Wykorzystania Wollnych Mocy Produkcyjnych.

Jak wynika z analizy danych, na sektor podlaskich producentów bielizny składa się 49 podmiotów, co stanowi ok. 14% łącznej liczby producentów bielizny w Polsce. Według ich deklaracji, 38 z nich zatrudnia do 10 osób; 8 – od 10 do 49 osób, 3 – 50–249 pracowników. Łącznie sektor podlaskich producentów zatrudnia w swoich zakładach pracy ok. 2400–2500 osób.

8.6. Potencjał rozwoju sektora

Polska Wschodnia posiada duży potencjał rozwoju sektora odzieżowego, świadczą o nim:

- **Atrakcyjne położenie.** Od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej wschodnia granica państwa jest częściowo granicą zewnętrzną Unii. Stwarza to nową per-

Wspólna promocja Makroregionu

Firmy bieliźniarskie tworzące klaster są czołowymi producentami bielizny w Polsce, zajmującymi od lat wysoką pozycję na rynku. Łączna ilość produkowanej bielizny w ramach Podlaskiego Klastra Bielizny to ok. 3 mln sztuk rocznie, a sprzedaż eksportowa to ok. 40% produkcji. Podlaski Klaster Bielizny wygrał konkurs na szczeblu krajowym o dofinansowanie projektu na kwotę 4,5 mln PLN, co pozwoli klastrowi zdynamizować prace rozwojowe. Podlaski Klaster Bielizny to pierwsza taka inicjatywa w Polsce i jedna z nielicznych na świecie.

spektywę rozwoju dla obszaru przygranicznego, związaną z rozbudową przejść granicznych, obsługą ruchu osobowego i towarowego, a także prowadzeniem przygranicznej działalności gospodarczej. Polska Wschodnia graniczy z wieloma krajami Europy Wschodniej: Rosją – 212 km, Litwą – 104 km, Białorusią – 418 km, Ukrainą – 535 km, Słowacją – 134 km. Granice Polski ze Słowacją i Litwą są od 21 grudnia 2007 roku wewnętrznymi granicami strefy Schengen.

- **Sprawnie działające przejścia graniczne.** Na obszarze Polski Wschodniej funkcjonuje 38 przejść granicznych: 16 drogowych (Gronowo, Bezledy, Goldap, Kuźnica, Bobrowniki, Białowieża, Połowie, Kukuryki, Terespol, Sławatycze, Dorohusk, Zosin, Hrebenne, Korczowa, Medyka, Krościenko), 14 kolejowych (Braniewo, Głomno, Skandawa, Kuźnica, Zubki, Siemianówka, Czeremcha, Terespol, Dorohusk, Hrubieszów, Hrebenne, Werchrata, Przemyśl, Krościenko). Duża ilość oraz odpowiednia przepustowość przejść granicznych umożliwia doskonały dostęp do bardzo chłonnych rynków Litwy, Białorusi, Ukrainy, Rosji.
- **Edukacja.** Obecnie w całym kraju jest 78 techników odzieżowych przygotowujących odpowiednią kadrę do pracy w sektorze odzieżowym, z czego aż 32 usytuowane są właśnie na terenie Polski Wschodniej, a ilość szkół kształcących w zakresie przemysłu odzieżowego rozkłada się w następujący sposób: województwo podlaskie – 4, warmińsko-mazurskie – 5, lubelskie – 13, świętokrzyskie – 4, podkarpackie – 6. Między innymi ze względu na historyczne znaczenie sektora dla Makroregionu Polski Wschodniej szkoły te posiadają bardzo wysokiej klasy kadrę nauczycielską oraz odpowiednie zaplecze techniczne. Daje to ogromne możliwości rozwoju odpowiedniej kadry i jej zatrudnienia. Polska Wschodnia posiada bogatą bazę pro-

dukcyjną, niezbędną do zatrudniania wykwalifikowanej kadry.

- **Kapitał ludzki.** Stanowi niezaprzeczalnie jeden z głównych walorów Makroregionu Polski Wschodniej. Sprzyjającym czynnikiem związanym z kapitałem ludzkim jest taniość siły roboczej. Średnie płace kształtują się na poziomie 1,5 tys. PLN do 1,9 tys. PLN, przy stosunkowo wysokich kwalifikacjach wynikających między innymi z wieloletniej tradycji przemysłu włókienniczego i odzieżowego w Polsce Wschodniej.
- **Współpraca w ramach Euroregionów.** Obecnie województwa Polski Wschodniej aktywnie współpracują z regionami zagranicznymi w ramach euroregionów: Bug, Karpaty, Niemen, Puszcza Białowieska i Bałtyk oraz innych struktur transgranicznych Polski Wschodniej.

8.7. Perspektywy rozwoju sektora

- Zrzeszanie się firm w struktury klastrowe.
- Transfer technologii do producentów z sektora odzieżowego.
- Wykorzystanie dużych zasobów relatywnie taniej siły roboczej.
- Duże zasoby pracowników o wysokich kwalifikacjach.
- Wysokie przygotowanie kadry nadzoru technicznego i zdolna grupa projektantów.
- Istnienie trwałych i silnych powiązań z inwestorami zagranicznymi.
- Położenie w strefie przygranicznej.
- Niskie koszty inwestycyjne.
- Tradycja sektora odzieżowego.
- Rozwojowy rynek konsumencki ze względu na położenie.
- Specjalne Strefy Ekonomiczne jako zachęta dla przyszłych inwestorów.

9. Sektor turystyka biznesowa w Polsce Wschodniej

Według szacunków Instytutu Turystyki w ciągu całego 2009 roku do Polski przyjechało prawie 54 mln cudzoziemców, jest to spadek o 10% w porównaniu z rokiem 2008. Wśród odwiedzających Polskę w 2009 roku było blisko 11,9 mln turystów (o 8% mniej niż w 2008 roku). Liczba cudzoziemców odwiedzających Polskę spadła w ostatnich latach. W 2007 roku Polskę odwiedziło 66,2 mln cudzoziemców, a w 2008 – 60 mln cudzoziemców. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać m.in. w wahaniami kursu polskiego złotego i jego okresowym wzmocnieniu oraz światowym kryzysie gospodarczym. Także liczba odwiedzających Polskę turystów w latach 2007–2009 spada. O ile w 2007 roku było ich 15 mln, to w 2008 – już tylko 13 mln. W tym samym czasie tzn. w 2009 roku Polacy wzięli udział w 23,1 mln krajowych podróży turystycznych, czyli o 11% mniej niż w 2008 roku. Były to raczej podróże krótkookresowe (55%) niż długookresowe (45%).

9.1. Wielkość i struktura sektora

Głównym celem przyjazdu cudzoziemców do Polski jest turystyka biznesowa. W 2009 roku był to cel aż 27% wszystkich przyjazdów cudzoziemców do Polski. Ten powód przyjazdu do Polski najczęściej dotyczył Rosjan, Białorusinów oraz Ukraińców (34%), biznesmenów z państw nowej i starej Unii Europejskiej (odpowiednio 31% i 28%). W przypadku biznesmenów niemieckich wyjazdy służbowe stanowiły powód przyjazdu do Polski w 21%. Atrakcyjność Polski potwierdza dość wysoki wskaźnik cudzoziemców odwiedzających Polskę ze względów czysto turystycznych. Ten powód

TABELA 34. **Krajowe podróże Polaków (w mln)**

	Liczba podróży		Liczba noclegów	
	2008	2009	2008	2009
długookresowe	11,35	10,5	99,5	96,1
krótkookresowe	14,7	12,6	28,8	24,1
krajowe ogółem	26,05	23,1	128,3	120,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki, 2008–2009

TABELA 35. **Główne cele przyjazdów (w %)**

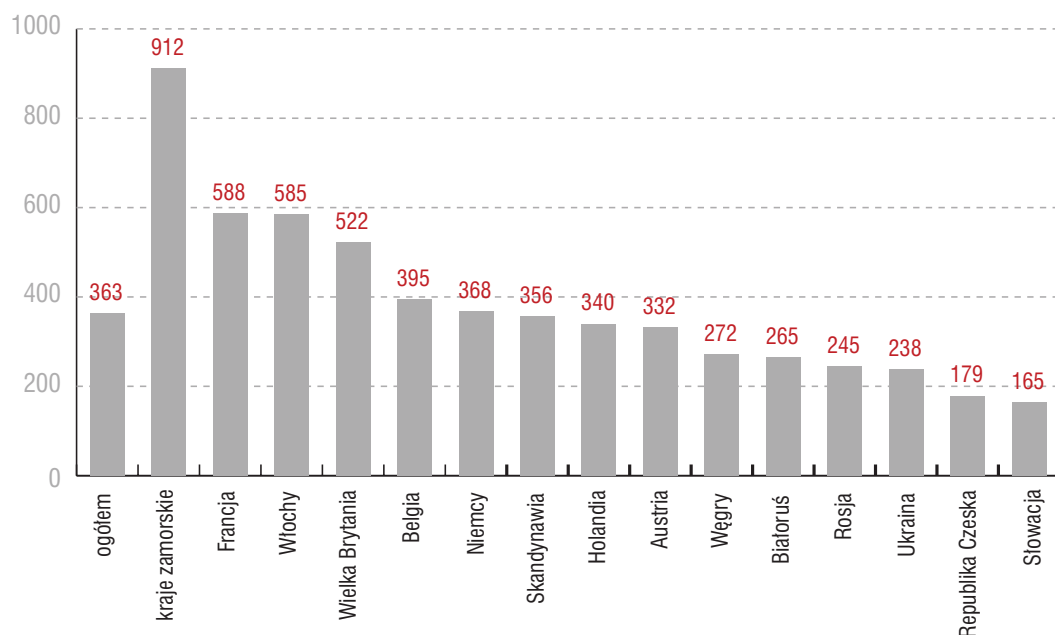
	Ogółem	Niemcy	Stare kraje UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie
turystyczne	25	33	33	13	6	33
służbowe	27	21	28	31	34	21
odwiedziny	18	20	20	14	14	33
tranzyt	8	5	3	20	12	3
zakupy	8	7	3	2	20	0
inne cele	14	14	13	20	14	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki, 2008–2009

wizyty w Polsce podaje co czwarty obco-krajowiec, ale aż co trzeci obywatel Niemiec i państw starej Unii oraz krajów zamorskich. Warto też zwrócić uwagę, że zakupy są istotnym powodem przyjazdów do Polski tylko w przypadku obywateli Rosji, Białorusi i Ukrainy (20%).

Przeciętny zagraniczny turysta w Polsce wydał na osobę 353 USD, przy czym najwięcej wydają turyści z krajów zamorskich (Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa i USA) – 912 USD, najmniej zaś – z Litwy (135 USD).

Wpływy z tytułu przyjazdów cudzoziemców do Polski w 2009 roku szacuje się na 9 mln USD. Spadły one wyraźnie w porównaniu z bardzo dobrymi w tym względzie latami 2007–2008, ale były wyższe niż w latach 2004–2006. Dlatego mimo gorszego roku 2009, mając w perspektywie takie wydarzenie jak Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej Euro 2012, które w istotny sposób będą wpływać na ruch turystyczny do Polski, można spodziewać się znacznego wzrostu wpływów do budżetu z tego tytułu.

WYKRES 10. **Przeciętne wydatki turystów na osobę w 2009 r. (w USD)**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki, 2008–2009

9.2. Charakterystyka sektora

W końcu 2009 roku w Polsce, w szeroko rozumianym sektorze turystycznym obejmującym hotele oraz gastronomię, zatrudnionych było około **275 tys. pracowników**. Czyni to sektor turystyczny jednym z najważniejszych sektorów polskiej gospodarki. W Polsce Wschodniej w tym sektorze pracuje ponad **38 tys. ludzi (13,8% zatrudnionych)** w tym sektorze w całym kraju). Warto podkreślić, iż liczba zatrudnionych w sektorze turystycznym w Polsce Wschodniej dynamicznie wzrasta. Jeszcze w 2000 roku w pięciu województwach Polski Wschodniej zatrudnionych w turystyce było 31,2 tys. osób. Oznacza to, iż w ciągu 8 lat liczba miejsc pracy w sektorze turystycznym w Polsce Wschodniej zwiększyła się o prawie 22%. Najwięcej pracowników zatrudnia sektor turystyczny w województwie podkarpackim, zaś najmniej – w województwie podlaskim.

Oczywiście dla pełnego obrazu należałoby jeszcze dołączyć pracowników biur podróży posiadających zezwolenie na prowadzenie działalności, których w Polsce na koniec 2009 roku było całkiem niemało, bo aż 2956.

Biura podróży w Polsce Wschodniej

W Polsce Wschodniej zarejestrowanych jest 414 biur podróży. Co ciekawe, w 2000 roku w Polsce Wschodniej działało 432 biura, a w latach 2002–2003 – aż 510 biur, ale po roku 2003 ich liczba zaczęła się zmniejszać, by w 2007 roku osiągnąć poziom, który jest obecnie.

TABELA 36. Biura podróży w Polsce według województw w latach 2000–2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Polska	2 792	3 237	3 650	3 504	2 839	2 627	2 689	2 839	2 987	2 956
lubelskie	93	100	100	92	73	67	69	76	79	84
podkarpackie	101	113	118	118	98	94	96	101	101	101
podlaskie	89	100	107	99	90	83	85	86	86	79
świętokrzyskie	61	64	65	58	57	50	49	54	53	53
warmińsko-mazurskie	88	104	120	124	98	100	102	106	103	97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Departamentu Turystyki; Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Pośredników, 2000–2009

TABELA 37. Zasoby bazy noclegowej w 2008 r. według województw

	Liczba obiektów	Liczba obiektów całorocznych	Liczba pokoi w hotelach	Liczba miejsc noclegowych	Liczba miejsc noclegowych całorocznych
Polska	6857	4773	103 705	596 998	381 604
lubelskie	298	177	3161	18 742	11 088
podkarpackie	355	268	3380	21 349	15 791
podlaskie	166	107	1982	11 006	6464
świętokrzyskie	123	104	2202	9492	7616
warmińsko-mazurskie	384	205	5756	38 736	19 918

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, Instytut Turystyki, 2008

9.3. Potencjał rozwoju sektora

Baza noclegowa w całej Polsce Wschodniej stanowi niecałe 20% bazy w całym kraju. Jest więc oczywiste, że mając na względzie walory turystyczne regionu, duże miasta, które stają się centrami biznesowymi oraz dogodne położenie regionu w kontekście ruchu transportowego pomiędzy Europą Zachodnią a Wschodnią, Polska Wschodnia to dogodny region dla inwestycji w hotelarstwo. Dodatkowo atrakcją regionu, związaną z wyjątkowym środowiskiem przyrodniczym jest ogromna szansa na rozwój agroturystyki, która być może nie przyniesie inwestycji w hotele, ale może znacząco wpłynąć na inwestycje w prywatną bazę noclegową tzn. motele, pensjonaty itp.

Najbardziej rozbudowaną bazę noclegową (miejsc zakwaterowania zbiorowego) ma województwo warmińsko-mazurskie, choć duża jego część to baza sezonowa. Zresztą, podobnie jest w pozostałych województwach Polski Wschodniej, z wyjątkiem województwa świętokrzyskiego, w którym tylko 15,5% obiektów to obiekty sezonowe (w województwie warmińsko-mazurskim – 46,7%, lubelskim – 40,7%, podlaskim – 35,6%, podkarpackim – 24,5%). Pełny obraz bazy noclegowej w Polsce Wschodniej uzupełnia prywatna baza noclegowa, która w regionie dysponuje 5,1 tys. obiektami

(pokoje gościnne oraz obiekty agroturystyczne), w tym 3,4 tys. obiektów całorocznych. Łącznie w ciągu 2009 roku z obiektów zakwaterowania zbiorowego w Polsce skorzystało 15 491,8 tys. mieszkańców Polski (minimalny spadek o 0,1%) i 3861,9 tys. cudzoziemców (o 4,6% mniej). Liczba noclegów Polaków wyniosła 45 410,7 tys. (spadek o 2,3%). Liczba noclegów cudzoziemców wyniosła 9609,4 tys. (spadek o 5,5%).

9.4. Perspektywy rozwoju sektora

- Rozwój gospodarczy oraz coraz większe zaangażowanie firm z Polski Wschodniej w międzynarodowe stosunki gospodarcze, wzrost inwestycji zagranicznych w regionie przełożą się na wzrost przyjazdów do Polski Wschodniej, a to z kolei może napędzić koniunkturę w sektorze turystycznym.
- Dodatkowym elementem sprzyjającym rozwojowi sektora w Polsce Wschodniej jest rosnący poziom świadomości ekologicznej cudzoziemców oraz polskiego społeczeństwa, co powoduje chęć obcowania z naturą. Region Polski Wschodniej to jeden z najczystszych terenów Polski.

10. Sektor Odnawialnych Źródeł Energii w Polsce Wschodniej

Każde z pięciu województw Polski Wschodniej dysponuje zróżnicowanym potencjałem poszczególnych technologii wytwarzania energii z źródeł odnawialnych. Największy potencjał ma w tym względzie województwo podlaskie, mniejszy – województwa warmińsko-mazurskiego i lubelskiego oraz najniższy – w porównaniu z pozostałymi województwami regionu Polski Wschodniej – województwa świętokrzyskie i podkarpackie.

Jednakże mimo względnej najwyższej atrakcyjności województwa podlaskiego dla produkcji energii odnawialnej, to w województwie podkarpackim – czyli najmniej atrakcyjnym dla tego typu działalności – produkuje się najwięcej energii odnawialnej.

10.1. Wielkość i struktura sektora

Udział poszczególnych województw w produkcji energii odnawialnej w Polsce jest niski. Największy udział w produkcji energii odnawialnej w Polsce ma województwo podkarpackie (12,3%), zaś najmniejszy – województwo lubelskie (0,3%). Pozostałe województwa mają niewiele wyższy udział w produkcji energii odnawialnej w Polsce:

województwo świętokrzyskie (1%), podlaskie (2,4 %) i warmińsko-mazurskie (3,3%). Jednakże jeśli wziąć pod uwagę udział województw Polski Wschodniej w produkcji określonych rodzajów energii odnawialnej w kilku przypadkach udział województw regionu Polski Wschodniej jest znaczący w skali kraju. Dotyczy to zwłaszcza woje-

TABELA 38. **Potencjał energetyki odnawialnej w Polsce Wschodniej**

Województwo	Ocena atrakcyjności	Najbardziej potencjalne technologie produkcji energii odnawialnej
lubelskie	średnia	energetyka słoneczna, energetyka wiatrowa, biogaz
podkarpackie	niska	energetyka wiatrowa, biomasa stała
podlaskie	wysoka	energetyka wiatrowa, biomasa stała, biogaz
świętokrzyskie	niska	energetyka słoneczna
warmińsko-mazurskie	średnia	energetyka wiatrowa, biomasa stała

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych IEO Instytutu Energetyki Odnawialnej

TABELA 39. **Produkcja energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii w Polsce Wschodniej (w GWh)**

	2006	2007	2008
Polska Wschodnia	237,0	271,6	310,9
lubelskie	17,0	20,7	35,8
podkarpackie	154,0	156,7	186,2
podlaskie	8,0	9,9	16,5
świętokrzyskie	7,0	9,9	10,1
warmińsko-mazurskie	51,0	74,4	62,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2006–2008

wództwa podkarpackiego, którego udział w produkcji energii wodnej wynosi 21,9% w skali kraju oraz województw warmińsko-mazurskiego i podlaskiego, których udział w krajowej produkcji wiatrowej wynosi odpowiednio 6,6% i 6,1%.

Infrastruktura produkcyjna Polski Wschodniej w sektorze energii odnawialnej składa się z 224 elektrowni – 25 biogazowych, 7 biomasowych, 31 wiatrowych oraz

161 wodnych. Ogółem Polska Wschodnia produkuje 384.409 MW energii odnawialnej, co stanowi 19,3% produkcji energii odnawialnej w Polsce, przy czym najwięcej produkuje się energii wodnej 222.128 MW (57,8% energii odnawialnej produkowanej w Polsce Wschodniej) oraz energii wiatrowej (123.409 MW, 32,1%). Produkcja energii odnawialnej z pozostałych źródeł w Polsce Wschodniej to 38.872 MW.

TABELA 40. **Elektrownie w Polsce Wschodniej według źródła energii odnawialnej**

Typ		lubelskie		podkarpackie		podlaskie		świętokrzyskie		warmińsko-mazurskie	
		1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
biogazowe	biogaz z oczyszczalni ścieków	2	0.960	6	2.248	3	1.592	2	0.980	4	1.226
	biogaz składowiskowy	1	0.500	3	1.764	1	0.700	1	0.360	2	1.142
biomasowe	biomasa z odpadów leśnych, rolniczych i ogrodowych			1	0.580			1	1.900	1	0.220
	biomasa mieszana			1	6.000			1	10.800		
	biomasa z odpadów przemysłowych drewno-pochodnych i celulozowo-papierniczych	1								1	0.500
wiatrowe	lądowe	1	2.600	13	26.630	5	44.449	3	3.955	9	47.775
	przepływowe do 0,3 MW			9	0.649	11	0.765	32	1.602	75	5.619
	przepływowe do 1 MW			1	0.825			1	0.450	7	3.796
wodne	przepływowe do 5 MW									2	4.800
	przepływowe do 10 MW			1	8.300						
	szczytowo-pompowe			1	198.600						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych URE, stan na 05.2010 r.

10.2. Charakterystyka oraz główne ośrodki rozwoju sektora

Wśród firm działających w sektorze odnawialnych źródeł energii dużą część stanowią firmy zagraniczne. Większość z nich koncentruje się na energii wiatrowej i w mniejszym stopniu na biomasie. Tutaj ich udział jest największy (mowa tu zarówno o bezpośrednich inwestorach, jak i zagranicznych funduszach inwestycyjnych skoncentrowanych na rozwój energii odnawialnej, takich jak: hiszpański Taiga Mistral, brytyjski Continental Wind Partners, Eco-Wind Construction z Luksemburga, czy działający w całej Europie Centralnej CEZ Group). Firmy z kapitałem zagranicznym najchętniej inwestują w Polsce, gdzie cena za świadectwo wytworzenia 1 MWh energii odnawialnej jest jedną z wyższych w Europie. Zgodnie z danymi Urzędu Regulacji Energetyki (URE), w 2009 roku cena energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych wynosiła 155,44 PLN/MWh, a wysokość opłaty zastępczej 258,89 PLN/MWh. Daje to sumę

gwarantowanych przychodów w wysokości 414,33 PLN za każdą wytworzoną megawatogodzinę i jest znaczącą zachętą dla inwestorów.

W październiku 2009 roku w Mieleszynie została oficjalnie otwarta największa elektrownia wiatrowa w Polsce o łącznej mocy 120 MW. Inwestorem jest firma Neolica Polska Sp. z o.o., należąca do grupy Energias de Portugal (EDP). Wśród największych inwestorów zagranicznych należy wymienić m.in. duński Greentech Energy Systems, Polen Invest (Poldanor – biogazownie) i LM Glasfiber (producent turbin), hiszpańskie firmy Acciona, Fersa, Green Source (biopaliwa), Prio (Martifer Group – biopaliwa) i Iberdrola, E. ON i Prokon z Niemiec, Green Baer z Luksemburga, Gruppo Meneses z Portugalii, International Wind Power z Austrii, Invenenergy z USA, Mitsui (J-Power) z Japonii, KDE Energy z Holandii, zaś wśród polskich firm – Avallon i EnergoPartners z Poznania, Baltic Wind, PGE Energia Odnawialna, Renovatio Power Polska z Warszawy, Tauron Polska Energia z Katowic, Domrel ze Szczecina, Energa Invest i Eurowind Services z Gdańska, Grupa Partnerska 3E/

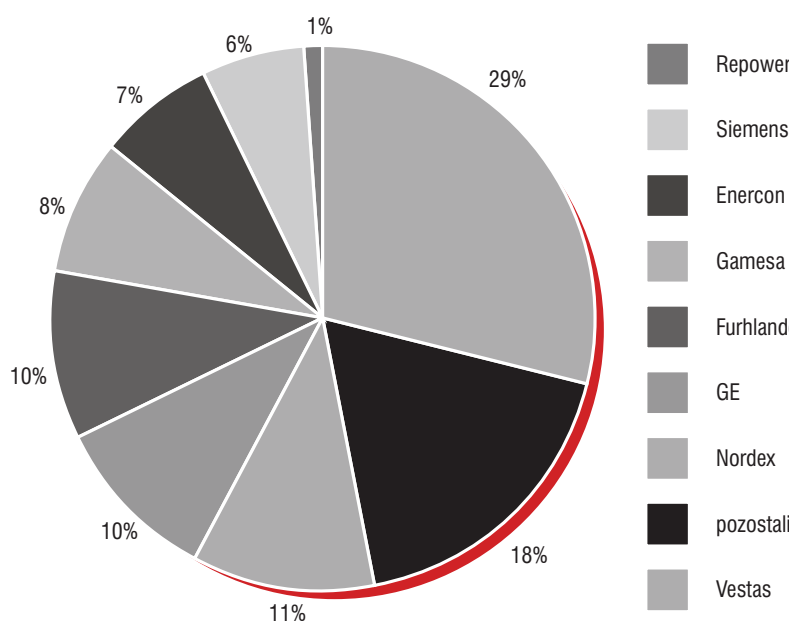
TABELA 41. Największe firmy działające w sektorze energii odnawialnej

Firma	Zakres działania	Inwestycje	Siedziba
Electrabel Zielona Energia Sp. z o.o.	kotły biomasowe elektrownie biomasowe	elektrownia w Połcu	Polska
EPA Sp. z o.o.	energetyka wiatrowa	Farma Wiatrowa Zagórze	Polska
RP Global Poland Sp. z o.o.	projekty elektrowni wodnych i wiatrowych	farmy wiatrowe na Pomorzu	Austria-Hispania
RWE Renewables Polska Sp. z o.o.	projekty, budowa i eksploatacja farm wiatrowych	Park Wiatrowy Suwałki	Niemcy-Polska
Sevion Sp. z o.o.	przygotowanie, projektowanie i nadzór nad budową farm wiatrowych	przede wszystkim Polska Płn.	Niemcy-Polska
Vatenfall	eksploatacja turbin wiatrowych	właściciel farmy wiatrowej w Zagórze	Szwecja
Vortex Polska Sp z o.o.	planowanie, finansowanie, budowa i zarządzanie parkami wiatrowymi	aktualna budowa 5 farm wiatrowych (łączna moc 180 MW)	Niemcy

Źródło: Ppracowanie własne na podstawie danych firm

Nowa Energoa z Gdyni. Zaangażowanie znanych firm zagranicznych w energię wiatrową w Polsce generuje także inwestycje w sektory okołobranżowe. Rozwój farm wiatrowych spowodował napływ firm produkujących np. turbiny wiatrowe.

WYKRES 11. Rynek dostawców turbin wiatrowych w Polsce (w %)

Źródło: Wind Power In Poland, stan na 12.2009 r.

TABELA 42. Klastry i inicjatywy klastrowe na terenie Polski Wschodniej

	Funkcjonujące klastry	Inicjatywy klastrowe
lubelskie	6	15
podkarpackie	4	8
podlaskie	4	4
świętokrzyskie	6	5
warmińsko-mazurskie	4	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze strony www.pai.gov.pl/Klastry/index.html

10.3. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

Na terenie Polski Wschodniej funkcjonuje 59 klastrów (działających jako już uformowane klastry i jako inicjatywy klastrowe). Są one związane z wiodącymi dla Polski Wschodniej sektorami gospodarki. Najwięcej, bo aż 21 znajduje się w województwie lubelskim.

W regionie Polski Wschodniej funkcjonuje 5 (6) klastrów zajmujących się problematyką badawczą i produkcyjną odnawialnych źródeł energii.

10.3.1. Lubelski Klastr Ekoenergetyczny

Klastr został utworzony z inicjatywy Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny. Wizją klastra jest przekształcenie lubelskiego w region przodujący w Europie w produkcji energii odnawialnej. Misją klastra jest wpieranie wszelkich działań związanych ze zrównoważonym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w oparciu o potencjał województwa lubelskiego poprzez opracowanie i wdrażanie innowacji technologicznych, produkcyjnych i procesowych oraz popularyzację odnawialnych źródeł energii w Makroregionie.

W gronie partnerów klastra znajduje się 31 przedsiębiorców, z czego 18 to mikroprzedsiębiorcy, 3 – mali przedsiębiorcy, 6 – średni, a 4 to duże firmy, a także fundacje, 4 jednostki samorządu terytorialnego, jednostka państwowa z osobowością prawną i 5 jednostek naukowo-badawczych.

10.3.2. Małopolsko-Podkarpacki Klastr Czystej Energii

We wrześniu 2006 roku podpisano porozumienie o utworzeniu Małopolsko-Podkarpackiego Klastra Czystej Energii. Porozumienie podpisali przedstawiciele różnych instytucji i organizacji, przede wszystkim

z województw – małopolskiego i podkarpackiego, ale także śląskiego. Marszałkowie województw podkarpackiego i małopolskiego, Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Politechnika Krakowska, Akademia Rolnicza z Krakowa oraz Politechnika Rzeszowska, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN w Krakowie, Instytut Fizyki Jądrowej PAN w Krakowie, Instytut Nafty i Gazu w Krakowie, Podkarpacka Agencja Energetyczna w Rzeszowie, Małopolska Agencja Energii i Środowiska Sp. z o.o. w Krakowie, Polskie Stowarzyszenie Wodoru i Ogniw Paliwowych w Krakowie, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Rzeszowski Zakład Energetyczny S.A. w Rzeszowie oraz Elektrociepłownia Kraków S.A. w Krakowie, PGKiM Ciepłownia Nowa Dęba Zakład Czynników Energetycznych Sp. z o.o. w Nowej Dębie, Elektrownia Stalowa Wola S.A. w Stalowej Woli, Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. w Warszawie – Oddział w Sanoku, Południowy Koncern Energetyczny S.A. w Oświęcimiu, Energetyka Dwory Sp. z o.o. w Oświęcimiu oraz Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Chemicznego Oddział w Oświęcimiu, czyli przedstawiciele instytutów naukowo-badawczych, agencji, funduszy i stowarzyszeń regionalnych zajmujących się problematyką energetyczną oraz przedsiębiorstw pozyskujących i wytwarzających nośniki energii.

Głównym celem działalności tego klastra jest wzrost pozyskania czystej energii w regionie dla ochrony środowiska przyrodniczego, a także koncentracja badań naukowych w tym obszarze oraz wzrost bezpieczeństwa energetycznego kraju. Program badawczy klastra zakłada realizację m.in. takich zadań, jak wzrost pozyskania energii ze źródeł odnawialnych (energii wodnej, wiatrowej, słonecznej,

biomasy, geotermalnej) oraz energetycznego wykorzystania odpadów, lokalnego wykorzystania gazu ziemnego i ropy naftowej, wykorzystania metanu, pokładów węgla kamiennego, sekwestrację dwutlenku węgla w wyeksploatowanych strukturach geologicznych złóż węglowodorów, wykorzystanie sprężonego gazu ziemnego do napędu pojazdów w komunikacji miejskiej, wykorzystanie wodoru, zeroemisyjna produkcja paliw płynnych synergii węgla z energią jądrową, oszczędność energii w energetyce, budownictwie, transporcie i gospodarstwach domowych.

10.3.3. Biomasa Świętokrzyska

To klastr producentów biomasy dla potrzeb energetyki działający w województwie świętokrzyskim. Celem klastra jest wdrożenie systemu produkcji energii cieplnej opartego na odnawialnych źródłach energii. Główne działania klastra to analiza ekonomicznych, finansowych i technicznych aspektów wykorzystania biomasy, opracowanie systemu logistyki pozyskiwania, produkcji, transportu i przetwarzania biomasy,

wdrożenie systemu opartego na wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii w województwie świętokrzyskim oraz wdrożenie systemu produkcji energii cieplnej i elektrycznej w województwie świętokrzyskim.

Funkcjonowanie klastra przyczynić się ma do wykorzystania biomasy drewnianej do produkcji energii cieplnej i energetycznej w regionie świętokrzyskim, pobudzania aktywności gospodarczej zwłaszcza w tych powiatach i gminach, w których istnieje duży areał gruntów rolnych, ugorów, obszarów zalesionych, odpadów drewna.

10.3.4. Bałtycki Klaster Ekoenergetyczny (BKEE)

Jest wspólną inicjatywą Instytutu Maszyn Przepływowych PAN, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Politechniki Gdańskiej, Politechniki Koszalińskiej oraz Marszałków i Samorządów Województwa Pomorskiego i Warmińsko-Mazurskiego, a także podmiotów gospodarczych i stowarzyszeń mających siedzibę w tych województwach. Obejmuje swym zasięgiem obszar Polski północnej od Koszalina przez województwo pomorskie po wschodnie krańce województwa warmińsko-mazurskiego. Celem strategicznym BKEE jest skoordynowanie realizacji regionalnych Strategii Energetyki (RSE) w zakresie szeroko pojętej ekoenergii, głównie poprzez zwiększenie efektywności absorpcji regionalnych i centralnych funduszy UE w Makroregionie oraz ułatwienie kontaktów w ramach współpracy międzynarodowej UE. Szczególnym celem BKEE jest wdrożenie idei szeroko rozumianej Kogeneracji rozproszonej, tj. jednoczesnego wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej w małej i średniej skali, w oparciu o odnawialne źródła energii, zwłaszcza biomasę, a także energię wodną, słoneczną, wiatrową. Działania w ramach BKEE mają na celu: zmniejszenie udziału paliw kopalnych jako źródeł energii pierwotnej, przy znaczącym wzroście wykorzystania biopaliw oraz innych odnawialnych źródeł energii, stymu-

lowanie rozwoju nowych technologii w obszarze zielonej energii i kształcenie specjalistów, wspieranie produkcji urządzeń do bioenergetyki oraz popularyzowanie technologii energooszczędnych. Działalność BKEE materializuje się m.in. poprzez tworzenie Kompleksów Agroenergetycznych oraz małych i średnich siłowni kogeneracyjnych.

W skład klastra wchodzi obecnie przedstawiciele samorządów Kwidzyna, Lidzbarku Warmińskiego, Nowego Miasta Lubawskiego, Słupska, Gniewina, Gołdapi, Górowa Iławeckiego, Ornety, Kisielic, Kępic oraz Pomorskiego Stowarzyszenia Gmin Wiejskich, instytucji naukowych, takich jak Instytut Maszyn Przepływowych PAN w Gdańsku, Politechnik: Gdańskiej, Koszalińskiej, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Instytut Morski w Gdańsku, Instytutu Energetyki i Instytutu Elektrotechniki oraz przedstawiciele przemysłu – grupa 56 przedsiębiorstw.

10.3.5. Warmińsko-Mazurski Klaster Razem Ciepłej

Powołany w 2007 roku przez Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Olsztynie. Nadrzędnym celem jego stworzenia było wyzwolenie woli współpracy, kooperacji i integracji branżowej poprzez stworzenie nowych możliwości w zakresie innowacyjności, nowych technologii, dostępu do wiedzy, mocniejszego wsparcia przez jednostki samorządowe będące zazwyczaj właścicielami spółek ciepłowniczych.

Klaster Razem Ciepłej ma przyczynić się do rozwoju sektora ciepłowniczego dzięki podniesieniu konkurencyjności przedsiębiorstw ciepłowniczych, dywersyfikacji ich działalności, przyczynienia się do postrzegania regionu jako ważnego ośrodka produkcji i dystrybucji energii cieplnej przyjaznej dla środowiska i wykorzystującego przy tym coraz częściej odnawialne źródła energii. Przystąpiło do niego dwanaście przedsiębiorstw energetyki cieplnej z re-

gionu, dziesięć jednostek samorządowych (Urząd Marszałkowski, urzędy miast w Olsztynie, Barczewie, Bartoszycach, Działdowie, Iławie, Korszach, Morągu, Olsztynku i Ostródzie) i dwie instytucje: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski oraz Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego. W 2008 roku do klastra przyjęto trzech nowych członków – ZEC Dobrze Miasto, PEC Termex ze Szczytna i PEC Giżycko.

10.3.6. Kętrzyński Klaster Energii Odnawialnej

Inicjatywa Kętrzyńskiego Klastra Energii Odnawialnej zawiązała się w maju 2007 roku, gdy podpisano porozumienie, którego sygnatariuszami byli przedstawiciele Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (Centrum Badań Energii Odnawialnej), Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego, gminy Kętrzyn oraz spółki Akwawit-Brasco. Wymienione podmioty wyraziły chęć współpracy przy utworzeniu Kętrzyńskiego Klastra Energii Odnawialnej. Inicjatywa ta, będąca w fazie realizacji, ma zostać zlokalizowana na terenie dawnej cukrowni w Kętrzynie. Głównym celem działania jest wytwarzanie tzw. czystej energii, w tym produkcja biopaliw i biokomponentów. Przetwarzane będą np. odpady komunalne, obornik, zboża. Rola Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego ma polegać na opracowaniu nowych technologii i czuwaniu nad ich wdrażaniem oraz wspomaganiu tworzenia zaplecza badawczo-rozwojowego.

Warto wspomnieć, że Uniwersytet Warmińsko-Mazurski jest jednym z najbardziej aktywnych w dziedzinie właśnie odnawialnych źródeł energii. To tutaj działają m.in. Centrum Badań Energii Odnawialnej (CBEO) w Olsztynie powołane w listopadzie 2006 roku. Misją Centrum jest integrowanie działań środowiska naukowego, samorządowego i gospodarczego w tworzeniu i wdrażaniu nowych technologii z zakresu energii odnawialnej. Celem działalności

Centrum jest także prowadzenie badań naukowych nad nowymi technologiami energetyki odnawialnej oraz tworzenie funkcjonalnych instalacji energetycznych będących warsztatem badawczym, źródłem pozyskiwania i dystrybucji energii oraz baza działalności edukacyjnej, upowszechnieniowej i promocyjnej. W strategii rozwoju Centrum zakłada się tworzenie regionu wiedzy o innowacyjnych technologiach energetyki odnawialnej przyjaznych środowisku, w którym efekty badań naukowych znajdują praktyczne zastosowanie i przekładają się na sukces komercyjny zaangażowanych podmiotów gospodarczych.

Od 2008 roku Centrum realizuje projekt badawczy pt.: *Modelowe kompleksy agro-energetyczne jako przykład kogeneracji rozproszonej opartej na lokalnych i odnawialnych źródłach energii*, którego zasad-

niczym celem jest opracowanie nowych technologii, pozyskiwania i przetwarzania nośników bioenergii oraz nowych technologii konwersji tej energii do użytecznej energii cieplnej i elektrycznej. Technologie te stworzą podstawy do budowy gniazd energetycznych opartych na lokalnych zasobach odnawialnych źródeł energii, w tym zwłaszcza biomasy i przyczynią się do budowy kompleksów agroenergetycznych. Kompleksy takie są najbardziej efektywną formą realizacji tzw. kogeneracji rozproszonej w małej skali.

10.4. Perspektywy rozwoju sektora

- Jak wynika z raportu – *Planowane inwestycje w energię odnawialną w latach 2009–2022* – blisko 80% firm biorących udział w badaniu zadeklarowało, że w ciągu najbliższych trzech lat zamierza zainwestować w chociażby jeden z sektorów energetyki odnawialnej.
- Wśród przyszłych inwestorów największym zainteresowaniem cieszy się energetyka wiatrowa. Działania w tym sektorze zadeklarowało aż 89,5% ankietowanych. Na całym świecie, a w szcze-

gólności w Unii Europejskiej, energia wiatrowa jest najszybciej rozwijającym się źródłem energii odnawialnej, a polski rynek energii wiatrowej ma największy potencjał wzrostu w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Ankietowani najczęściej deklarowali, że są zainteresowani budową w najbliższej przyszłości farm wiatrowych (średnia moc 360 MW). W przypadku sektora biomasy najczęściej deklarowane inwestycje to budowa ciepłowni bądź elektrociepłowni (średnia moc 5 MW). Firmy zainteresowane prowadzeniem inwestycji związanych z biogazem najchętniej podejmą się budowy biogazowni (średnia moc 7 MW) bądź będą projekt/udziały od dewelopera.

- Do wymienionych trzech rodzajów energii odnawialnej jako najbardziej atrakcyjnych w przyszłości w kontekście kolejnych inwestycji dodać należy także energetykę wodną. W Polsce bowiem największym źródłem energii odnawialnej jest duża i mała energetyka wodna. Sektor ten będzie w przyszłości rozwijać się głównie w oparciu o modernizację starych elektrowni o dużych mocach wytwórczych, jak również małych elektrowni wodnych o mocy do 5 MW.
- Jako misję na realizację planowanej inwestycji wskazywano najczęściej północną część Polski (województwo pomorskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie). Są to zazwyczaj regiony o najbardziej sprzyjających warunkach dla pozyskiwania energii wiatrowej.
- Biorąc pod uwagę, z jednej strony prognozy rozwoju wykorzystania odnawialnych źródeł energii, z drugiej zaś potencjał ekonomiczny województw Polski Wschodniej – zwłaszcza w zakresie biomasy, biogazu, energii wiatrowej wodnej, należy oczekiwać, iż jednym z najważniejszych regionów Polski, w którym odnawialne źródła energii będą się rozwijać jest właśnie Polska Wschodnia.

11. Sektor Business Process Outsourcing (BPO)

Ze względu na dogodne położenie geograficzne, bliskość kulturową rynków zachodnich oraz korzystną relację kosztów personalnych do jakości pracy, Polska jest jednym z najatrakcyjniejszych państw na świecie dla zagranicznych inwestorów z sektora BPO. W rankingu atrakcyjności inwestycyjnej Ernst&Young 2008 Polska była na pierwszym miejscu w Europie jako lokalizacja planowanych inwestycji. Warto podkreślić, że w kolejnej edycji badania z 2010 roku region Europy Centralnej znalazł się na drugim, po Chinach, miejscu najatrakcyjniejszych terenów inwestycyjnych w 2009 roku.

11.1. Wielkość i struktura sektora

Liczbę największych centrów BPO w Polsce szacuje się na ok. 350–400. Są to w większości centra należące do inwestorów zagranicznych pracujących na potrzeby macierzystych firm (tzw. *captive center*), jak i typowe centra outsourcingowe obsługujące klientów zewnętrznych. Rosnąca obecność międzynarodowych centrów badawczo-rozwojowych w Polsce jest dowodem na wysokie kompetencje krajowych specjalistów. Najczęściej są to centra należące do firm zagranicznych. Większość z nich koncentruje się na działaniu w sektorze IT. W Polsce zlokalizowano też duże centra badawczo-rozwojowe wyspecjalizowane w innowacjach przemysłowych. Są one bardzo często wynikiem podejmowanych wcześniej inwestycji w przemyśle.

11.2. Charakterystyka sektora

W miastach Polski Wschodniej sektor BPO dopiero się rozwija. Obecnie działają

na terenie Makroregionu takie firmy z sektora, jak:

- Citibank,
- Transcom Word Wide Poland (call center i centrum należności trudnych) Olsztyn,
- Forp (centrum archiwizacji danych), Siedlce,
- Polskie Centrum Marketingowe Filia III, Lublin,
- Medicover (Synevo Medyczne Laboratoria Diagnostyczne), Tomaszów Lubelski, Lublin,
- TP R&D,
- Centrum Operacji Księgowych TP SA, Lublin,

- Syntea Centrum Rozwoju, Lublin,
- Genpact, Lublin,
- Internet Group (Contact Point),
- DomData Biuro Rachunkowe, Rzeszów,
- City Interactive, Rzeszów,
- Rodan Systems, Oddział w Kielcach,
- Telbridge, Kielce,
- Call Center InterGalactica, Kielce,
- NSK, Kielce,
- Transition Technology, Białystok.

Rzadko które centrum usług reprezentuje tylko jedną specjalizację. Zwykle realizują one więcej niż dwie specjalizacje. To uzasadnia działanie na zasadzie konstrukcji usług wspólnych (*shared services*) – usługi mogą być wspólne dla jednego odbiorcy, opłacalne jest bowiem realizowanie ich w większym pakiecie.

11.3. Success story

11.3.1. Genpact, Lublin

Indyjska firma BPO Genpact zdecydowała się umieścić w Lublinie swoje drugie polskie centrum usługowe, specjalizujące się w usługach finansowo-księgowych. Pierwszy polski ośrodek tej firmy powstał we Wrocławiu, w 2006 roku. Centrum w Lublinie rozpoczęło swoją działalność w 2008 roku. Głównymi czynnikami wyboru takiej lokalizacji były: dostępność wykwalifikowanej kadry pracowniczej, niższe koszty prowadzenia działalności w Lublinie, dostępność zachęt inwestycyjnych w ramach funduszy unijnych oraz wsparcie na etapie inwestycji jakie firma otrzymała od władz miasta. Dzięki współpracy z miastem Genpact był w stanie rozpocząć inwestycję w ciągu 5 miesięcy: zatrudnić 110 osób i rozpocząć obsługę klienta.

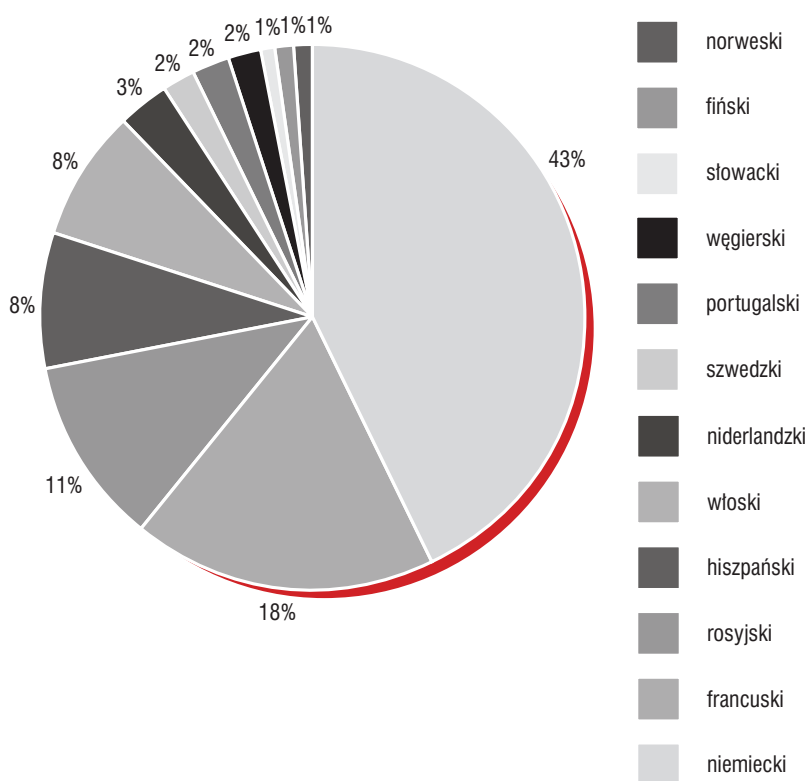
Atutem Lublina, który zdecydował o wyborze miasta była też jego specyficzna lokalizacja. Centrum Genpact poszukiwało takiego usytuowania, które zapewniłoby dostęp do potencjalnych pracowników posługujących się głównie językami słowiańskimi (czeskim, słowackim, rosyjskim). Firma podkreśla również fakt, iż 90% zatrudnionych w lubelskim centrum to osoby z wyższym wykształceniem, a 84% – z doświadczeniem księgowym.

11.4. Potencjał rozwojowy sektora

W Polsce działa ponad 445 szkół wyższych, z czego 53 szkoły wyższe zlokalizowane są we Wschodniej Polsce (w pięciu wojewódzkich stolicach Polski Wschodniej, ale także w pozostałych miastach regionu). Wraz z filiami i punktami konsultacyjnymi jest ich ok. 100.

Dla rozwoju sektora BPO najważniejsze są największe miasta Makroregionu, w których liczba uczelni jest najwyższa, zaś licz-

WYKRES 12. Potencjał językowy istniejących w Polsce centrów BPO (języki dodatkowe w stosunku do języka angielskiego)

Źródło: Grafion Recruitment. Stan na 01.2009 r.

TABELA 43. **Najważniejsze uczelnie w głównych miastach na terenie Polski Wschodniej**

Miasto	Liczba uczelni wyższych	Najważniejsze uczelnie
Lublin	12	Katolicki Uniwersytet Lubelski im. Jana Pawła II Uniwersytet im. Marii Skłodowskiej-Curie Politechnika Lubelska Uniwersytet Medyczny
Rzeszów	9	Uniwersytet Rzeszowski Politechnika Rzeszowska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania
Białystok	10	Uniwersytet w Białymstoku Politechnika Białostocka Uniwersytet Medyczny
Kielce	14	Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Kochanowskiego Politechnika Świętokrzyska
Olsztyn	4	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych miast, stan na 06.2010 r.

TABELA 44. **Studenci wybranych kierunków w głównych miastach Polski Wschodniej**

Miasto	Technologie informatyczne i komunikacyjne	Biznes i administracja	Finanse i księgowość	Inżynieryjne	Nauki ścisłe
Lublin	3792	18 922	858	5137	1966
Białystok	3691	12 298	852	4469	412
Kielce	3188	14 976	560	4248	1345
Rzeszów	3625	10 270	0	3883	1463
Olsztyn	2113	8952	0	2978	2354

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

TABELA 45. **Absolwenci studiów magisterskich w Polsce Wschodniej wg typów szkół**

Typ szkoły	lubelskie	podlaskie	podkarpackie	świętokrzyskie	warmińsko-mazurskie
uniwersytety	11 233	3035	6321	5753	9900
politechniki	1694	2306	2413	1238	-
uczelnie medyczne	1329	965	-	-	-
publiczne wyższe szkoły zawodowe	1824	650	4065	-	759
wyższe szkoły niepubliczne	9162	5058	5784	6467	4077
ogółem	25 242	12 014	18 547	13 458	14 736

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

ba studentów – czyli lokalny rynek pracy – największa. W pięciu miastach stołecznych Polski Wschodniej studiuje prawie 275 studentów, z czego 48,1 tys. w szkołach technicznych. Lublin wymieniany jest natomiast wśród 8 największych w Polsce ośrodków akademickich. W działalności w sektorze Business Process Outsourcing najbardziej poszukiwani są studenci określonych kierunków – zwłaszcza studenci informatyki, finansów, księgowości i administracji.

Polska oferuje doskonale warunki do otwierania centrów finansowo-księgowych, bowiem aż 1/4 wszystkich uczelni w Polsce to uczelnie o charakterze ekonomicznym. Dodatkowym atutem Polski jest dobra znajomość języków. Najpopularniejszym językiem wśród studentów jest język angielski, dodatkowo większość ze studentów deklaruje średnią znajomość drugiego języka.

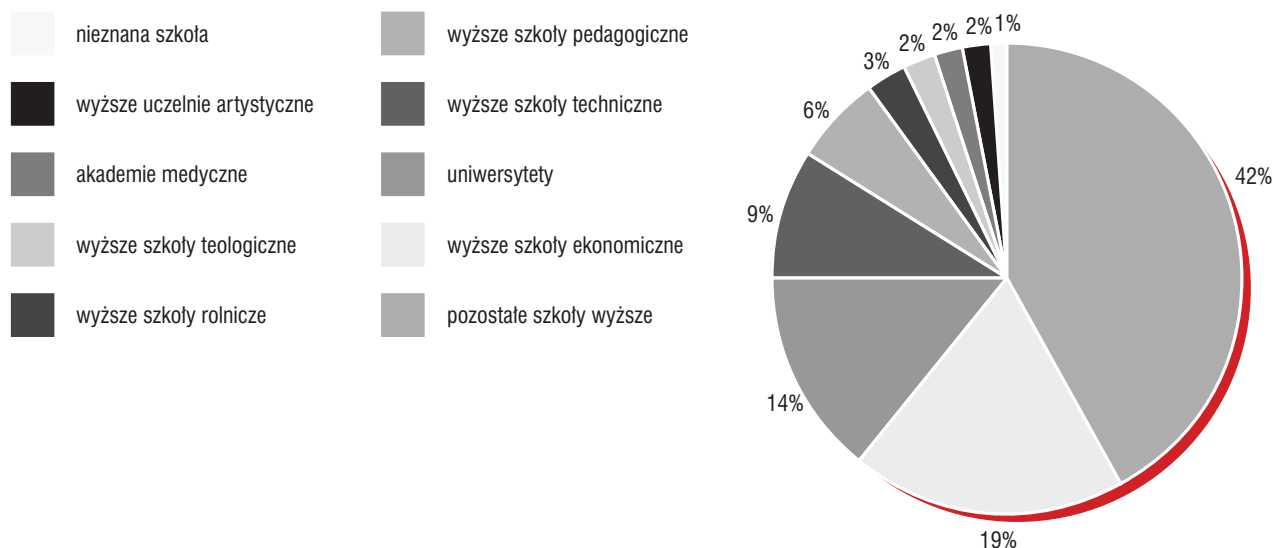
Ze względu na swoje położenie i liczne kontakty z Rosją, Ukrainą, Białorusią, Polska Wschodnia oferuje dostęp do osób władających nie tylko językami angielskim i niemieckim, ale także rosyjskim, ukraińskim, a także białoruskim. Jest to więc doskonała lokalizacja dla firm planujących ekspansję na rynki

Europy Wschodniej, ale chcących działać nadal w warunkach prawnych i gospodarczych Unii Europejskiej.

11.5. Perspektywy rozwoju sektora

- Polska konsekwentnie umacnia swoją pozycję na światowej mapie outsourcingu, przyciągając liczne inwestycje BPO od kilku lat. O ile zjawisko to było mniej zauważalne w okresie hossy, o tyle kryzys finansowy wzmocnił ten proces (głównie dotyczący usług księgowych i kadrowo-płacowych).
- Rynek outsourcingu w Polsce jest daleki od stanu nasycenia, co więcej stał się szczególnie atrakcyjny dla firm z Unii Europejskiej.
- Do tej pory z rozwoju sektora BPO korzystały w Polsce głównie duże miasta. W przyszłości można się jednak spodziewać przeniesienia zainteresowania inwestorów zagranicznych na mniejsze miasta wobec szybko rosnącej liczby centrów w tradycyjnych dla tego sektora lokalizacjach.

WYKRES 13. Szkoły wyższe w Polsce Wschodniej wg typów w 2009 r. (w tym filie i punkty konsultacyjne)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

12. Sektor lotniczy w Polsce i Polsce Wschodniej

12.1. Wielkość i struktura sektora lotniczego

Całkowita wartość obrotów sektora lotniczego w Polsce, uwzględniając wszystkie przedsiębiorstwa działające w sektorze, a zajmujące się produkcją i sprzedażą kompletnych samolotów i helikopterów, części i komponentów, w tym także obrotów podwykonawców pracujących dla dużych firm w 2009 roku wyniosła około 2,8 mld PLN (680 mln EUR). Był to poziom niemal taki sam jak w 2008 roku. W latach 2003–2008 obroty sektora rosły bardzo szybko. W 2003 roku wartość obrotów wyniosła mln PLN (170 mln EUR) – cztery razy mniej niż w 2008 i 2009. Większa część obrotów przemysłu lotniczego pochodzi z produkcji części i komponentów, a nie z produkcji finalnych produktów tzn. samolotów i śmigłowców. W tym samym okresie zatrudnienie w sektorze wzrosło z 9 tys. pracowników w 2003 roku do 22 tys. osób.

Lata 2003–2008 to okres dobrej koniunktury dla sektora lotniczego w Polsce, co przełożyło się na dobre wyniki przemysłu w tym czasie. Jednakże w 2009 roku sytuacja zmieniła się głównie w związku z globalnym kryzysem gospodarczym. Spowodował on spadek liczby zamówień na nowe

samoloty i śmigłowce oraz części i komponenty do nich. Firmy w 2009 roku wykonały kontrakty uzyskane jeszcze w poprzednich latach, ale jeśli kryzys gospodarczy na świecie będzie się przedłużał dobra kondycja polskiego sektora lotniczego może się pogorszyć. Należy bowiem zaznaczyć, iż około 90% całej produkcji przemysłu lotniczego w Polsce jest eksportowana (głównie części i komponenty) do globalnej sieci sprzedaży gigantów, takich jak Boeing,

TABELA 46. Przychody i zysk netto producentów samolotów, części i komponentów (bez podwykonawców) w Polsce w latach 2003–2008 (w tys. PLN)

	2003	2005	2007	2008	Zmiana 2003–2008 (w %)
przychody ogółem w tys. PLN	1 030 054	1 464 116	1 664 206	2 056 087	+99,6
zysk netto w tys. PLN	16 422	55 713	108 667	74 436	+353,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS 2003–2008

Przemysł lotniczy w Polsce Wschodniej to:

- 100 lat historii lotnictwa,
- 70 lat historii przemysłu lotniczego,
- 90% polskiej produkcji w przemyśle lotniczym,
- niskie koszty pracy i koszty produkcyjne,
- ponad 22.000 wykwalifikowanych pracowników,
- Politechnika Rzeszowska z rozwiniętym Wydziałem Budowy Maszyn i Lotnictwa,
- środowisko biznesowe przyjazne inwestorom,
- niski podatek dochodowy od osób prawnych (CIT),
- centralnie zlokalizowane lotnisko o międzynarodowym charakterze (Rzeszów-Jasionka),
- główna autostrada A4 łącząca południowo-wschodnią Polskę z jej południowo-zachodnią częścią będącą elementem Transeuropejskiego Korytarza Transportowego

Eurocopter, Augusta, EADS, a tylko około 10% jest sprzedawana w Polsce. Największymi klientami zagranicznymi – odbiorcami wyprodukowanych w Polsce produktów są takie kraje jak: USA, Włochy, Kanada, Rosja, Wielka Brytania i Niemcy. Z kolei największy import w sektorze lotniczym w Polsce pochodzi z USA i Hiszpanii.

Największym krajowym klientem dla polskiego przemysłu lotniczego jest polski rząd, który kupuje samoloty, śmigłowce i części zamienne do nich dla wojska, policji, straży granicznej i lotniczego pogotowia ratunkowego. Nowym segmentem krajowego rynku odbiorców wyrobów przemysłu lotniczego mogą być prywatne firmy oferujące usługi lotnicze np. przewozy pasażerskie małymi samolotami. Jednakże obecnie ten rynek jest raczej mały (zamówienia nie przekraczają 10–20 małych samolotów rocznie, sprzedawanych głównie aeroklubom lub prywatnym właścicielom), ale niewątpliwie ma potencjał wzrostu w przyszłości.

12.2. Charakterystyka sektora

Przemysł lotniczy jest jedną z najbardziej nowoczesnych gałęzi gospodarki światowej. Charakteryzuje go duża innowacyjność produktów i technologii oraz wysoki stopień współpracy z ośrodkami naukowymi i uczelniami wyższymi. Własne badania prowadzą zarówno producenci obecni w polskim sektorze lotniczym, jak i stowarzyszenia działające w Polsce. Klaster lotniczy Dolina Lotnicza zrealizował m.in. badanie dotyczące kierunków rozwoju technologii materiałowych na potrzeby klastra lotniczego i przemysłu lotniczego w Polsce. Dotyczył on m.in. technologii wykonywania metalowych elementów do zespołów napędowych i przekładni oraz podwozi samolotów oraz oprzyrządowania, technologii stosowanych do wykonywania elementów do budowy kadłubów płatowców i śmigłowców oraz metod wykonywania części do napędów

lotniczych z użyciem materiałów niemetalicznych, technologii montażu, metod kontroli procesów techniki testowania i badań części i podzespołów, nanotechnologii oraz technologii w obszarze awioniki. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

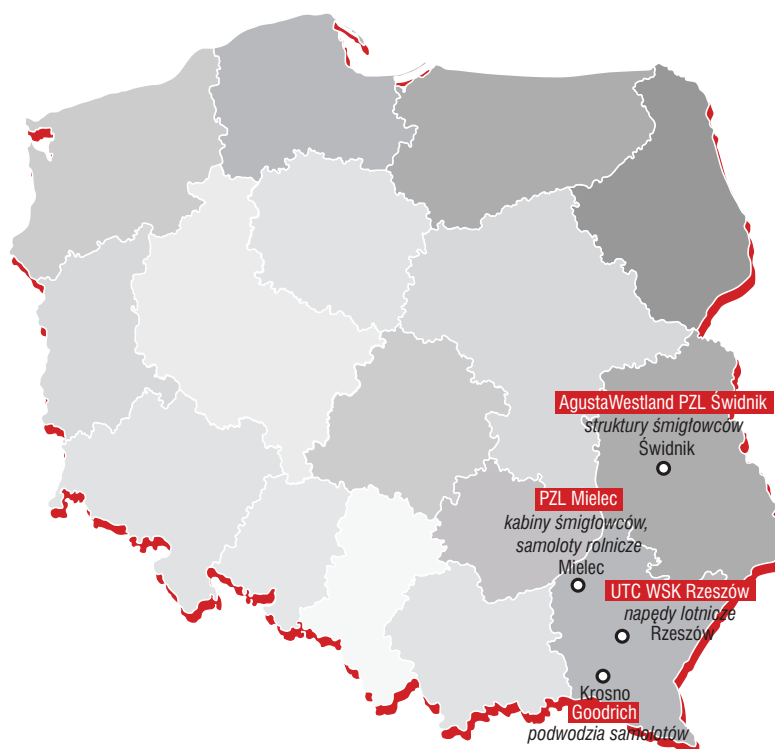
Polskie przedsiębiorstwa współpracują także z uczelniami w zakresie badań i rozwoju. Współpraca jest korzystna dla obu stron, bowiem bardzo często takie połączenie partnerów w projekcie (tzn. uczelnia + przedsiębiorstwo) znacznie zwiększa szanse na uzyskanie wsparcia finansowego dla projektu. Jednakże współpraca firm lotniczych z lokalnymi szkołami wyższymi ma bardziej trwały i długofalowy charakter. WSK Rzeszów współpracuje np. z Politechniką Rzeszowską. W ścisłą współpracę z firmami sektora lotniczego w Polsce zaangażowanych jest około 10 regionalnych uczelni wyższych, które oprócz wspólnej pracy naukowo-badawczej kształcą także kadry dla potrzeb przemysłu lotniczego. Warto także wspomnieć, iż w Polsce działają także 3 wyspecjalizowane technika kształcące uczniów w zawodach związanych z przemysłem lotniczym i lotnictwem.

12.3. Główne ośrodki rozwoju sektora

Przekształcenia polskiej gospodarki po 1989 roku i wprowadzenie zasad rynkowej gospodarki wpłynęły na zmiany strukturalne w przemyśle lotniczym. Obecnie sektor ten składa się z firm, które powstały w wyniku przekształceń przedsiębiorstw WSK (w większości sprywatyzowane), firm nadal częściowo lub całkowicie należących do Skarbu Państwa lub firm powstałych w wyniku bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Są to głównie firmy duże. Obok nich funkcjonuje także grupa firm małych i średnich.

Polski przemysł lotniczy koncentruje się w 90% w Polsce Wschodniej. W maju

MAPA 9. Lokalizacja głównych firm przemysłu lotniczego w Polsce Wschodniej

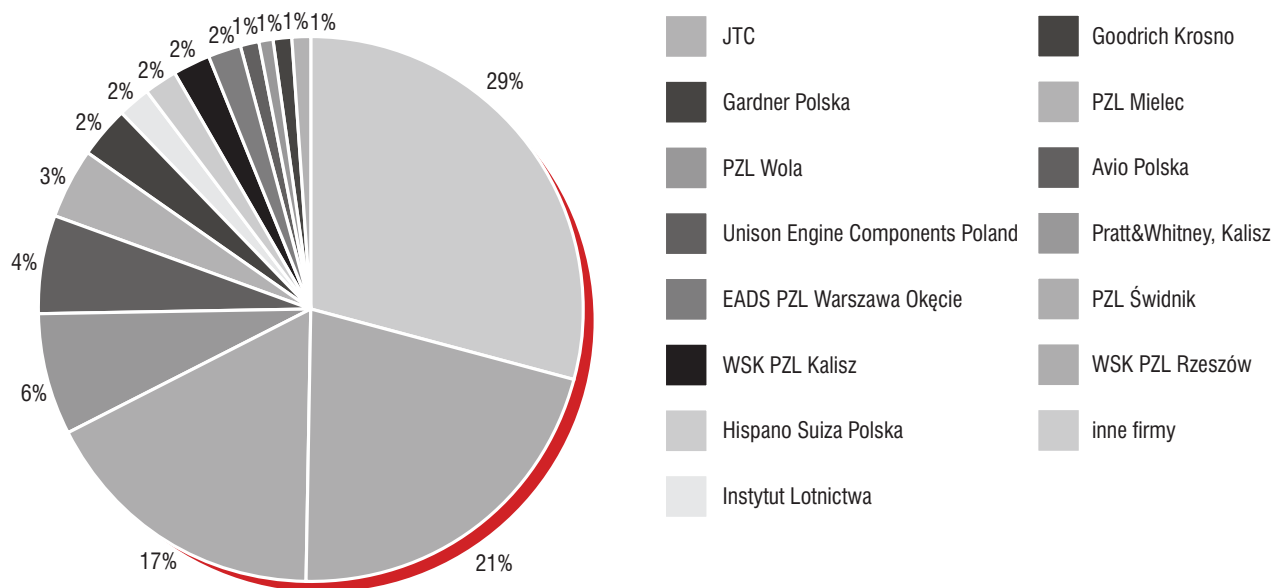

Źródło: Opracowanie własne na podstawie strony www.dolinalotnicza.pl, 2010

2009 roku pod Rzeszowem nową, zbudowaną od podstaw fabrykę otworzył niemiecki koncern MTU Aero Engines, światowy potentat w projektowaniu i produkcji lotniczych napędów. **Udział dwóch największych firm w branży z Polski Wschodniej – WSK PZL Rzeszów i PZL Świdnik w obrotach branży wynosi około 38%.** Razem z trzecim i czwartym największym przedsiębiorstwem w polskim sektorze lotniczym – Pratt&Whitey i PZL Mielec – mają ponad 50% obrotów całego przemysłu.

Obraz producentów uzupełnia grupa polskich małych i średnich przedsiębiorstw, wśród których największe są Aero-Kros, Aero AT, Margański&Mysłowski i Wytwórnia Konstrukcji Kompozytowych Andrzej Papierek. W większości są one zlokalizowane

WYKRES 14. Udział rynkowy największych firm przemysłu lotniczego, 2008

Źródło: PMR Research, 2008

w województwie podkarpackim i wokół Białego Białej.

12.4. Success story

12.4.1. WSK Rzeszów

Swój szybki rozwój polski przemysł zawdzięcza inwestycjom zagranicznym. Zamówienia kooperacyjne i dostawy do innych zakładów zagranicznych właścicieli polskich fabryk stanowią obecnie główne źródło dochodów WSK Rzeszów. Ten największy w Polsce producent elementów silników lotniczych należy do amerykańskiej korporacji United Technologies Corp. Rzeszowska spółka montowała silniki do F-16, a dziś uznawana jest za jeden z najlepszych zakładów produkcyjnych amerykańskiego koncernu UTC pod względem jakości produkcji, terminowości dostaw i warunków bezpieczeństwa pracy. Rzeszowskie blaszane komponenty, precyzyjne odlewy czy przekładnie instalowane są w większo-

ści silników lotniczych sygnowanych przez Pratt&Whitney. Niestety globalny kryzys nieco wyhamował dotychczasowe tempo produkcji i sprzedaży całej rodziny UTC. Rewolucję technologiczną przeżyły zakłady Pratt&Whitney w Kaliszu, producent części do silników lotniczych, a także PZL Mielec, który w 2007 roku został przejęty przez Sikorsky Aircraft (również korporacja UTC) – światowego potentata śmigłowcowego. Amerykański inwestor szykuje w nich produkcję wojskowych śmigłowców Black Hawk. Pod koniec 2009 roku konsorcjum Sikorsky zakomunikowało, że pierwsza maszyna z polskich komponentów jest już gotowa.

12.4.2. PZL Świdnik

W styczniu 2010 roku również formalnie przypieczętowana została prywatyzacja kolejnego z wielkich zakładów śmigłowcowego PZL Świdnik. Firmę kupił włosko-brytyjski potentat helikopterowy AgustaWestland, który zresztą już od 13 lat współpracował

z lubelskimi zakładami. Nadal z PZL Świdnik do fabryki AW w Europie trafiać będą budowane w Polsce kadłuby większości włoskich śmigłowców. Wytwórnia zarabia także na innych lotniczych komponentach. Mimo branżowego spowolnienia wciąż znaczną część produkcji stanowią zamówienia kooperacyjne od Airbusa, Eurocoptera, Leonardo i innych znaczących odbiorców także z USA i Wielkiej Brytanii.

14.2.3. Goodrich

Od początku obecnej dekady lotnicza korporacja Goodrich produkuje podzespoły lotnicze w zakładach w podkarpackim Krośnie. Na eksport do amerykańskich montowni podwozi samolotowych trafia 100% wyrobów powstających według najnowszych, unikalnych technologii. Z podzespołów zrobionych w Krośnie powstają podwozia do całej rodziny Boeningów, łącznie z potężnym Boeningiem 777, a także myśliwców F-16. Na podwoziach z Krośna lądują wszystkie nowe dyspozycyjne małe odrzutowce Gulfstream i dwa typy krótkodystansowych samolotów pasażerskich kanadyjskiego Bombardiera. Podzespoły lotnicze już od dawna są eksportowane także do Japonii. Do podkarpackiej wytwórni Goodrich trafiły także zamówienia na wykonanie kilku elementów podwozi dla europejskiego giganta Airbusa A380.

12.5. Klastry, organizacje i stowarzyszenia wspierające

12.5.1. Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego Dolina Lotnicza

Najważniejszym stowarzyszeniem w polskim sektorze lotniczym jest klaster Dolina Lotnicza.

Stowarzyszenie rozpoczęło działalność 11 kwietnia 2003 roku jako organizacja

non-profit, której celem był rozwój przemysłu lotniczego w południowo-wschodniej Polsce. Długoterminowym celem Stowarzyszenia Dolina Lotnicza jest przekształcenie południowo-wschodniej Polski w jeden z wiodących w Europie regionów lotniczych, będących w stanie dostarczać dla bardzo wymagających klientów zróżnicowany zakres produktów i usług lotniczych.

Głównymi celami działania stowarzyszenia są:

- organizacja i rozwijanie efektywnego kosztowo łańcucha dostawców,
- stworzenie dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorstw przemysłu lotniczego w regionie,
- dalszy rozwój badań, umiejętności i kwalifikacji w zakresie lotnictwa,
- współpraca i rozwój przemysłu lotniczego i uczelni wyższych, które będą promować nowe koncepcje oraz rozwijać sektor badawczo-rozwojowy w przemyśle lotniczym,
- promocja polskiego przemysłu lotniczego,
- wspieranie przedsiębiorstw z przemysłu lotniczego,
- wpływanie na politykę gospodarczą polskiego rządu w kwestiach związanych z przemysłem lotniczym,
- przyciąganie inwestorów zagranicznych,
- rozwijanie współpracy z innymi europejskimi ośrodkami przemysłu lotniczego.

W skład stowarzyszenia wchodzi obecnie prawie 80 członków z regionu – producentów samolotów, części i komponentów, ich dostawców, firm zajmujących się działalnością badawczą w sektorze, dostawców usług logistycznych, instytucji szkoleniowych i edukacyjnych. Według założeń, w ciągu najbliższych kilku lat stowarzyszenie ma liczyć co najmniej 100 członków.

12.5.1. Śląski Klaster Lotniczy

Podobny do Doliny Lotniczej klaster – Śląski Klaster Lotniczy – działa także

w Bielsku-Białej, skupiony wokół firmy Avio Polska. Jest on mniejszy, niż klaster Dolina Lotnicza, liczy bowiem około 18 firm zatrudniających około 700 pracowników, a jego przychody kształtują się na poziomie 80 mln EUR rocznie. Mimo, iż śląski klaster jest osobną organizacją, to wszyscy jego członkowie są także członkami Doliny Lotniczej.

12.5.3. Centrum Zaawansowanych Technologii Aeronet – Dolina Lotnicza

Centrum utworzone zostało w 2004 roku pod egidą Politechniki Rzeszowskiej. Składa się ono z firm współtworzących Dolinę Lotniczą, ale także 5 szkół wyższych prowadzących badania nad technologiami istotnymi z punktu widzenia rozwoju przemysłu lotniczego w Polsce.

12.5.4. Sieć Porozumienia Lotniczego Avia-SPLot

Stowarzyszenie zostało utworzone w 2007 roku, a tworzą je firmy zainteresowane produkcją lotniczą oraz stowarzyszenia i instytucje związane z lotnictwem, zlokalizowane na terenie głównie województwa podkarpackiego. Misją Sieci Avia-SPLot jest wyspecjalizowana współpraca techniczno-produkcyjna, w celu zapewnienia rozwoju przemysłu lotniczego dla zaspokojenia potrzeb potencjalnych klientów na wyroby lotnicze. W praktyce misja realizowana jest poprzez podwyższanie zdolności produkcyjnych przemysłu lotniczego na bazie wspólnego, elastycznego zarządzania produkcją, sformalizowanie współpracy techniczno-produkcyjnej pomiędzy uczestnikami sieci, zabezpieczenie wysokiego poziomu jakości przygotowania produkcji na bazie systemu norm ISO 9000:2000, zapewnienie współpracy z zapleczem naukowym i technologicznym oraz wykorzystanie wiedzy i umiejętności firm, zaplecza naukowego, technologicznego i otoczenia biznesowego oraz organizacji pożytku publicznego dla harmonijnego rozwoju lokalnego.

12.6. Perspektywy rozwoju sektora

Mimo obecnej, trudnej sytuacji na światowym rynku lotniczym zarówno długoterminowe, jak i krótkoterminowe prognozy rozwoju tego sektora są bardzo pozytywne. Według raportu przygotowanego przez Airbus w ciągu najbliższych 20 lat światowy rynek będzie potrzebował 25 tys. samolotów. Największy popyt na nowe samoloty będzie pochodził z rynków rozwijających się, szczególnie z Azji i z regionu Pacyfiku. Sektor lotniczy w Polsce Wschodniej jest ściśle związany z globalnym przemysłem, w związku z czym ogólnoswiatowe tendencje będą miały wpływ również na polski rynek. Duże przedsiębiorstwa, które do tej pory produkowały kompletne samoloty stają się obecne producentami części i komponentów. Ich sytuacja będzie zależała od sytuacji ich spółek właścicielskich. W latach 2003–2008 sytuację polskiego sektora lotniczego charakteryzował stały wzrost. Rok 2009 przyniósł zmianę – rozwój zatrzymał się, a obroty oscylowały na poziomie 2008 roku, co było – w dużej mierze – wynikiem światowego kryzysu. Koniec kryzysu ponownie odblokuje rynek zamówień i produkcja sektora wzrośnie. Innym czynnikiem stymulującym rozwój polskiego przemysłu lotniczego jest fakt, iż w niedalekiej przyszłości polski rząd będzie zmuszony do złożenia nowych zamówień na śmigłowce dla policji i straży granicznej, czy na samoloty szkoleniowe.

Rozdział V

System zachęt inwestycyjnych

1. Zachęty inwestycyjne jako forma regionalnej pomocy publicznej

Polska oferuje atrakcyjny system zachęt inwestycyjnych przeznaczonych na wspieranie nowych inwestycji w regionach. Składają się na niego przede wszystkim:

- zwolnienie z podatku dochodowego w specjalnych strefach ekonomicznych;
- zwolnienie z podatku od nieruchomości;
- dotacje celowe z budżetu państwa;
- granty finansowe z funduszy strukturalnych UE.

Wszystkie te formy zachęt inwestycyjnych wiążą się, co do zasady, z udzielaniem pomocy publicznej w postaci regionalnej pomocy inwestycyjnej.

1.1. Regionalna pomoc inwestycyjna

Regionalna pomoc inwestycyjna jest pomocą udzielaną na tzw. **inwestycje początkowe**, które polegają na inwestycji w aktywa materialne oraz niematerialne i prawne związane z:

- utworzeniem nowego przedsiębiorstwa;
- rozbudową istniejącego przedsiębiorstwa;
- dywersyfikacją produkcji istniejącego przedsiębiorstwa przez wprowadzenie nowych, dodatkowych produktów;
- wprowadzeniem zasadniczej zmiany w procesie produkcyjnym istniejącego przedsiębiorstwa.

Aktywa materialne – to m.in. grunty, budynki, budowle oraz urządzenia.

Aktywa niematerialne i prawne – oznaczają aktywa związane z transferem technologii poprzez nabycie praw patentowych, licencji, *know-how* lub nieopatentowanej

wiedzy technicznej. Za nową inwestycję nie uznaje się inwestycji odtworzeniowych.

Regionalną pomoc inwestycyjną oblicza się na dwa sposoby:

- w odniesieniu do ponoszonych nakładów inwestycyjnych
- w odniesieniu do dwuletnich kosztów zatrudnienia pracowników na nowo tworzonych miejscach pracy (koszty wynagrodzenia brutto oraz koszty składek na ubezpieczenia społeczne).

Utworzenie nowych miejsc pracy – oznacza przyrost netto zatrudnienia w danym przedsiębiorstwie, w porównaniu ze średnią z poprzednich 12 miesięcy.

1.2. Efekt zachęty

Dopuszczalność udzielania pomocy regionalnej zależy od spełnienia tzw. **efektu zachęty**. Oznacza on obowiązek złożenia wniosku o przyznanie pomocy przed rozpoczęciem projektu inwestycyjnego, a dodatkowo w przypadku dużych przedsiębiorstw konieczne jest wykazanie, że wnioskowana pomoc spowoduje:

- znaczące zwiększenie rozmiaru, zasięgu lub zwiększenie całkowitej kwoty wydanej przez beneficjenta na projekt;
- znaczące przyspieszenie zakończenia projektu.

Efekt zachęty jest również spełniony, jeżeli w przypadku braku pomocy, projekt nie zostałby zrealizowany w danym obszarze objętym pomocą (np. w innym kraju zamiast w Polsce).

- koszty inwestycji w aktywa niematerialne i prawne, przy czym w wypadku dużych przedsiębiorstw uwzględnia się je do wysokości 50% całkowitej kwoty wydatków kwalifikowanych.

W przypadku projektów realizowanych przez duże przedsiębiorstwa nabywane aktywa winny być nowe.

Przedsiębiorca otrzymujący pomoc regionalną (niezależnie od jej formy) musi zagwarantować **trwałość projektu**, na któ-

ry pomoc została przyznana. Oznacza to obowiązek utrzymania inwestycji w danym regionie przez okres przynajmniej 5 lat, a w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw (dalej również jako MSP) przez okres przynajmniej 3 lat od zakończenia projektu. W przypadku, gdy pomoc została udzielona w związku z tworzeniem nowych miejsc pracy w wyniku realizacji nowej inwestycji, wówczas nowo utworzone miejsca pracy muszą być utrzymane przez okres przynajmniej 5 lat (lub 3 lat w przypadku MSP), od dnia ich utworzenia. Nowe miejsca pracy powinny być utworzone w ciągu 3 lat od zakończenia inwestycji.

1.4. Określanie wielkości przedsiębiorstwa

Zgodnie z regulacjami UE do określenia wielkości przedsiębiorstwa należy brać pod uwagę następujące dane przedsiębiorstwa:

- wielkość zatrudnienia,
- roczny obrót,
- bilans roczny.

Należy pamiętać o tym, że sposób ustalania wielkości przedsiębiorstwa wymaga również wzięcia pod uwagę danych przedsiębiorstw partnerskich i związanych (szczegółowe informacje znajdują się w Załączniku nr 1 do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 roku).

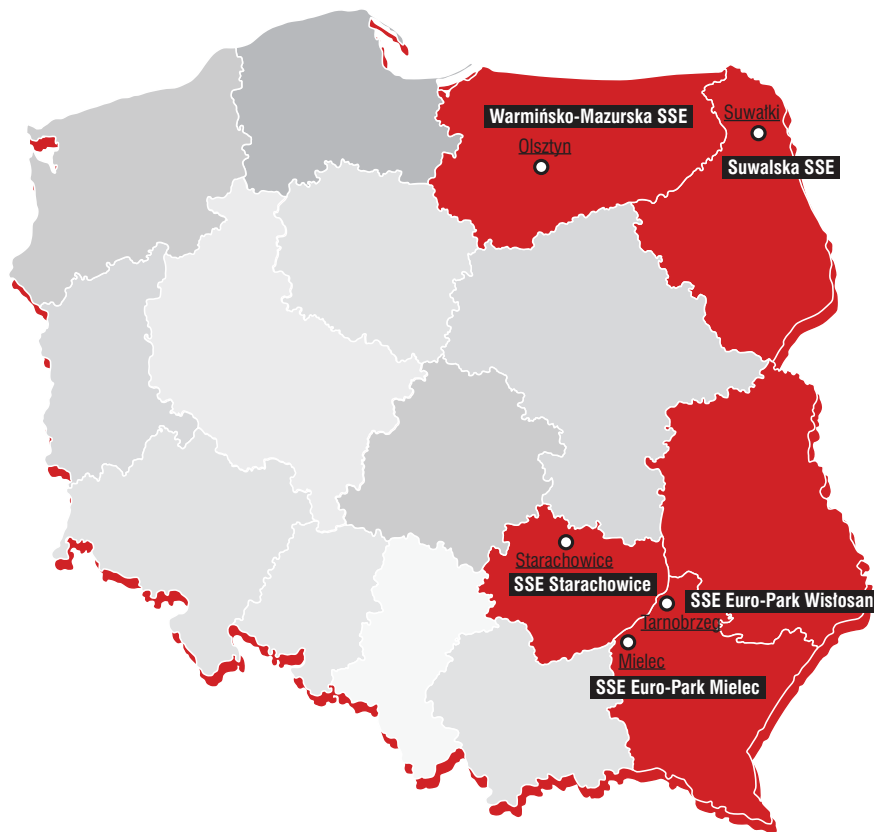
TABELA 1. Pułapy i progi do obliczania wielkości przedsiębiorstwa

Rodzaj przedsiębiorstwa	Liczba pracowników	Roczny obrót (w mln EUR)	Bilans roczny (w mln EUR)
mikro przedsiębiorstwo	do 10	do 2	do 2
małe przedsiębiorstwo	do 50	do 10	do 10
średnie przedsiębiorstwo	do 250	do 50	do 43

Źródło: Opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Komisji (WE)

2. Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE)

MAPA 2. Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce Wschodniej

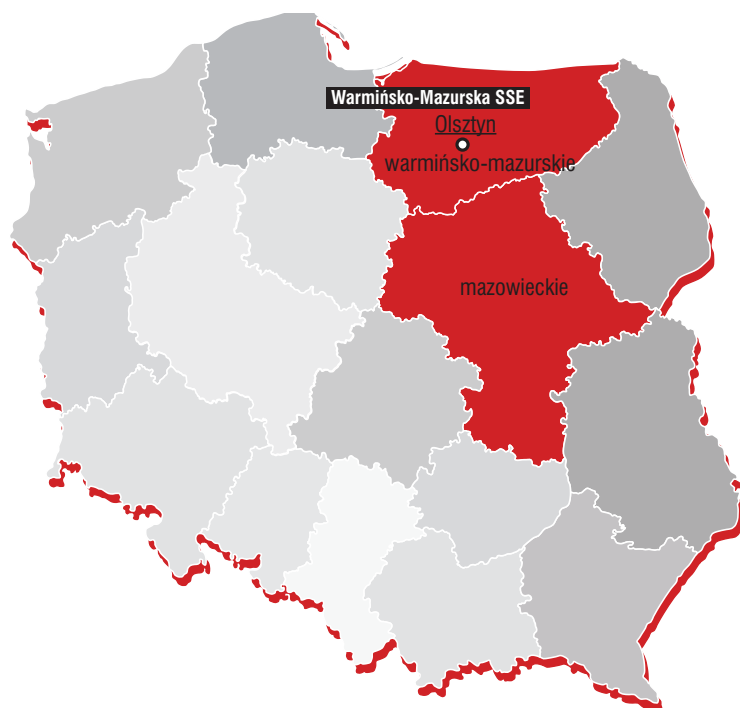
Obecnie w Polsce funkcjonuje 14 SSE, w tym 5 w pięciu województwach Polski Wschodniej.

Specjalne Strefa Ekonomiczne

To wydzielona i niezamieszкана część terytorium kraju, w której działalność gospodarcza może być prowadzona na preferencyjnych warunkach. SSE mają zakończyć działalność wraz z końcem 2020 roku. Specjalne strefy ekonomiczne zostały stworzone przede wszystkim w celu:

- przyspieszenia rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów kraju;
- rozwoju określonych dziedzin działalności gospodarczej;
- zagospodarowania istniejącego majątku przemysłowego i infrastruktury gospodarczej;
- tworzenia nowych miejsc pracy;
- przyciągania inwestycji zagranicznych.

MAPA 3. Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Warmińsko-Mazurska SSE**Siedziba: Olsztyn****Zasięg: województwo warmińsko-mazurskie,
województwo mazowieckie.**

2.1 Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Położona w północno-wschodnim rejonie Polski, o łącznym obszarze **838,9 ha gruntów**, z czego 222 ha jest dostępnych pod inwestycje. Na obszar ten składają się **24 podstrefy** zlokalizowane na terenie następujących miast i gmin: Bartoszyce, Ciechanów, Dobre Miasto, Elbląg, Iława, Iłowo, Lidzbark Warmiński, Mława, Morąg, Mrągowo, Nidzica, Nowe Miasto Lubawskie, Olecko, Olsztyn, Olsztynek, Orzysz, Ostrołęka, Ostróda, Pasłęk, Piecki, Szczytno oraz Wielbark.

Na dzień 30 września 2010 roku wydano **64 zezwolenia** na prowadzenie działalności w strefie, 39 przedsiębiorstw prowadziło działalność gospodarczą, poniesiono **3 mld PLN nakładów inwestycyjnych** oraz utworzonych zostało **5586 nowych miejsc pracy**.

TABELA 2. Najwięksi inwestorzy w Warmińsko-Mazurskiej SSE

Inwestor	Kraj pochodzenia	Sektor
Michelin Polska S.A.	Francja	motoryzacyjny
LG Electronics Mława Sp. z o.o.	Korea Płd.	elektroniczny
Swedwood Poland Sp. z o.o.	Szwecja	drzewny
Wydawnictwo Bauer Sp. z o.o.	Niemcy	poligraficzny
Wójcik Fabryka Mebli Sp. z o.o.	Polska	meblowy
Cetco Poland Sp. z o.o.	Holandia	budowlany
Fabryka Mebli Szynaka Sp. z o.o.	Polska	meblowy
Bruss Polska Sp. z o.o.	Niemcy	metalowy
DFM Sp. z o.o.	Polska	meblowy
Fabryka Mebli Taranko Aleksander Taranko	Polska	meblowy

2.2 Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Położona jest na terenie województw: podlaskiego, warmińsko-mazurskiego oraz mazowieckiego. Zajmuje łączny obszar **342,76 ha**, z czego 106,16 ha jest dostępnych do zagospodarowania w **4 podstrefach**: Suwałki, Elk, Goldap oraz Białystok.

Na terenach strefy działalność gospodarczą prowadzi ponad **60 firm** z kapitałem polskim i zagranicznym, które utworzyły ponad **5300 nowych miejsc pracy** i poniosły nakłady inwestycyjne o wartości ponad **1,5 mld PLN**.

MAPA 4. Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna

Suwalska SSE

Siedziba: Suwałki

Zasięg: województwo podlaskie,
województwo warmińsko-mazurskie,
województwo mazowieckie.

TABELA 3. Najwięksi inwestorzy w Suwalskiej SSE

Inwestor	Kraj pochodzenia	Sektor
Pfleiderer MDF Sp. z o.o.	Niemcy	drzewny
Rockwool Polska Sp. z o.o.	Dania	budowlany
Porta KMI Poland Sp. z o.o.	Polska	drzewny
impress decor Polska Sp. z o.o.	Austria	poligraficzny
Małow Sp. z o. o.	Polska	metalowy
Mispol S.A.	Polska	spożywczy
Iryd Sp. z o.o.	Polska	metalowy, drzewny
Aquael Sp. z o.o.	Polska	mechanika precyzyjna
Cezar D. Niewiński	Polska	tworzyw sztucznych
Reckman Sp.j.	Polska	odzieżowy

MAPA 5. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Wisłosan

Tarnobrzaska SSE Euro-Park Wisłosan**Siedziba:** Tarnobrzeg

Zasięg: województwo podkarpackie,
województwo świętokrzyskie,
województwo lubelskie,
województwo mazowieckie,
województwo dolnośląskie.

2.3. Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro- -Park Wisłosan

Posiada podstrefy aż na terenie 5 województw, w tym 3 w Polsce Wschodniej: podkarpackim, świętokrzyskiego, lubelskim oraz w mazowieckim i dolnośląskim. Łączny obszar strefy to **1551,91 ha**, z czego 535,7 ha to wolne tereny do zagospodarowania w **17 podstrefach**: Tarnobrzeg, Stalowa Wola, Nowa Dęba, Staszów, Radom, Jasło, Wrocław-Kobierzyce, Przemyśl, Janów Lubelski, Siedlce, Łuków, Tomaszów Lubelski, Węgrów, Nowe Miasto nad Pilicą, Kraśnik, Przasnysz, Horodło.

Do końca marca 2010 roku wydano **188 zezwoleń**, w tym 32 dla firm z udziałem kapitału zagranicznego, utworzono **17 tys. nowych miejsc pracy**, a nakłady inwestycyjne przekroczyły 5,53 mld zł.

TABELA 4. Najwięksi inwestorzy w Tarnobrzelskiej SSE Euro-Park Wisłosan

Inwestor	Kraj pochodzenia	Sektor
LG Philips LCD Poland Sp. z o.o.	Korea	produkcja telewizorów i monitorów LCD
ATS Stahlschmidt&Maiworm Sp. z o.o.	Niemcy	motoryzacyjny
Sanfarm Sp. z o.o.	Polska	farmaceutyczny
LG Electronics Wrocław Sp. z o.o.	Polska	elektroniczny
Heesung Electronics Poland Sp. z o.o.	Korea	elektroniczny
QuadWinkowski Sp. z o.o.	Polska	poligraficzny
Toshiba Television Central Europe Sp. z o.o.	Japonia	elektroniczny
Alumetal Gorzyce Sp. z o.o.	Polska	metalowy
Jadar Techmatik SA	Polska	budowlany
Zakłady Metalowe Dezamet SA	Polska	przemysł obronny

2.4. Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec

Zlokalizowana jest głównie w południo-wschodniej Polsce, zajmuje łączny obszar **1135 ha w 22 podstrefach**, z czego 396,5 ha to obszary do zagospodarowania zlokalizowane w podstrefach znajdujących się na terenie miast i gmin: Mielec, Rzeszów, Głogów Małopolski, Trzebownisko, Lublin, Ropczyce, Ostrów, Zamość, Leżajsk, Jarosław, Laszki, Sanok i Zagórz, Lubaczów, Kolbuszowa oraz Szczecin.

Do końca III kwartału 2010 roku wydano **195 zezwoleń** na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie strefy, inwestorzy ponieśli **4,5 mld PLN** nakładów inwestycyjnych oraz utworzyli **12 438 nowych miejsc pracy**.

MAPA 6. Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec

SSE Euro-Park Mielec

Siedziba: Mielec

Zasięg: województwo podkarpackie,
województwo lubelskie,
województwo małopolskie,
województwo zachodniopomorskie.

TABELA 5. Najwięksi inwestorzy w Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec

Inwestor	Kraj pochodzenia	Sektor
Polskie Zakłady Lotnicze Mielec Sp. z o.o.	USA	lotniczy
MTU Aero Engines Polska Sp. z o.o.	Niemcy	lotniczy
Borgwarner Turbo Systems Polnad Sp. z o.o.	USA	motoryzacyjny
Lear Corporation Sp. z o.o.	USA	motoryzacyjny
Kirchhoff Polska Sp. z o.o.	Niemcy	motoryzacyjny
Firma Oponiarska Dębica S.A.	USA	motoryzacyjny
Kronospan Mielec Sp. z o.o.	Austria	drzewny
Ball Packaging Europe Lublin Sp. z o.o.	USA	wyrobów niemetalicznych
Bury Sp. z o.o.	Polska	elektroniczny
BRW Sp. z o.o.	Polska	meblarski
Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o.	USA	lotniczy

MAPA 7. Specjalna Strefa Ekonomiczna Starachowice

SSE Starachowice**Siedziba:** Starachowice**Zasięg:** województwo świętokrzyskie, województwo lubelskie, województwo mazowieckie, województwo łódzkie, województwo opolskie

2.5. Specjalna Strefa Ekonomiczna Starachowice

Zlokalizowana jest na terenie województwa świętokrzyskiego, a swoje podstrefy posiada również w województwach: lubelskim, mazowieckim, łódzkim oraz opolskim. Strefa zajmuje łącznie powierzchnię **595,8 ha**, z czego do zagospodarowania pozostało 225,38 ha (stan na koniec września 2010 roku) w następujących podstrefach: Starachowice, Ostrowiec Św., Skarżysko Kamienna, Końskie, Stąporków, Suchedniów, Morawica, Szydłowiec, Puławy, Ilża.

Na koniec trzeciego kwartału 2010 roku **aktywnych zezwoleń w strefie było 69**, utworzono **2914 nowych miejsc pracy**, a inwestorzy ponieśli **1,426 mld PLN nakładów inwestycyjnych**.

TABELA 6. Najwięksi inwestorzy w SSE Starachowice

Inwestor	Kraj pochodzenia	Sektor
Biella Szydłowiec Sp. z o.o./Biella-Neher AG	Szwajcaria	BPO
Cerrad Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Cersanit II S.A.	Polska	ceramiczny
Gerda 2 Sp. z o.o.	Polska	metalowy
Gerda 3 Sp. z o.o.	Polska	metalowy
MAN Bus Sp. z o.o. /MAN Nutzfahrzeuge Gruppe	Niemcy	motoryzacyjny
Orizzonte Polska Sp. z o.o.	Międzynarodowy	metalowy
RR Donnelley Starachowice Sp. z o.o./RR Donnelley	USA	poligraficzny
Starpol II Sp. z o.o.	Polska	elektrotechniczny
Star-Dust Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Ceramika Nowa Gala II Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Star-Gres Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Alpol Gips Sp. z o.o.	Polska	budowlany
Nova Ceramika Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Ceramika Końskie Sp. z o.o.	Włochy	ceramiczny

Kaye Aluminium Opole Sp. z o.o.	Hiszpania	metalowy
Valdi Ceramika Sp. z o.o.	Polska	ceramiczny
Zakłady Azotowe Puławy SA	Polska	chemiczny
Air Liquide Polska Sp. z o.o.	Francja	chemiczny
Fabryka Kotłów Sefako SA	Polska	metalowy

2.6. Zachęty inwestycyjne w specjalnych strefach ekonomicznych

Podstawową formą pomocy dla przedsiębiorców inwestujących w SSE jest zwolnienie z opodatkowania dochodów z działalności prowadzonej na terenie strefy. Zwolnienie podatkowe w SSE jest formą regionalnej pomocy państwa w przypadku nowych inwestycji lub tworzenia nowych miejsc pracy.

Ponadto przedsiębiorca dokonujący nowej inwestycji w Specjalnej Strefie Ekonomicznej może również liczyć na:

- działkę w pełni przygotowaną pod inwestycję po konkurencyjnej cenie,
- darmową pomoc przy załatwianiu formalności związanych z inwestycją,
- zwolnienie od podatku od nieruchomości (na terenie niektórych gmin).

2.6.1. Konstrukcja zwolnienia podatkowego

Zwolnienie podatkowe nie obejmuje całości dochodu osiąganego w strefie, lecz jest ograniczone do części poniesionych przez nie kosztów kwalifikowanych.

Kosztami kwalifikowanymi mogą być koszty nowej inwestycji lub koszty utworzenia nowych miejsc pracy w związku z nową inwestycją. Koszty nowej inwestycji obejmują wydatki na grunty, budynki i budowle oraz maszyny i urządzenia oraz przy zachowaniu szczególnych warunków – koszty

inwestycji w aktywa niematerialne i prawne. Koszty utworzenia nowych miejsc pracy są liczone jako dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników i obejmują płace brutto powiększone o obowiązkowe koszty pozapłacowe.

Wysokość zwolnienia zależy od lokalizacji inwestycji, a konkretnie od intensywności pomocy w danym regionie, która jest zróżnicowana w zależności od wielkości przedsiębiorstwa ubiegającego się o wsparcie. We wszystkich pięciu województwach Polski Wschodniej maksymalna intensywność wsparcia dla dużych przedsiębiorstw wynosi 50%, dla średnich 60%, a dla małych 70% kosztów kwalifikowanych.

Przykład zwolnienia z podatku dochodowego w SSE:

Duży przedsiębiorca planuje nową inwestycję w regionie o intensywności pomocy 50%, o kosztach kwalifikowanych w wysokości 50 mln PLN, na które składają się:

- koszty zakupu gruntu: 5 mln PLN,
- koszty hali, maszyn, *know-how*, itp.: 45 mln PLN.

Maksymalna wielkość pomocy publicznej w SSE wyniesie:

wartość kosztów kwalifikowanych x intensywność pomocy: 50 mln PLN x 50% = 25 mln PLN

25 mln PLN = wartość pomocy publicznej (wartość niezapłaconego podatku)

Stawka podatku dochodowego od osób prawnych wynosi 19%, tak więc wartość dochodu zwolnionego od opodatkowania wyniesie:

25 mln PLN ÷ 19% = 131,6 mln PLN.

2.7. Zezwolenie na działalność w SSE

Prawną podstawą korzystania z pomocy publicznej w SSE jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej w strefie, które wydaje Zarząd SSE. Zezwolenie jest udzielane jeżeli planowana działalność przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w planie rozwoju strefy, a przedsiębiorca przed dniem uzyskania zezwolenia nie rozpocznie prac nad projektem i wygasa z upływem okresu, na jaki została ustanowiona strefa. Zezwolenie wydawane jest po przeprowadzeniu przetargu lub negocjacji z inwestorem. Przetarg na wydanie zezwolenia może być również połączony z przetargiem na sprzedaż nieruchomości, na której będzie zlokalizowana nowa inwestycja.

2.7.1 Działalność nie podlegająca zezwoleniom

Zezwolenie nie jest wydawane na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie, m.in.:

- wytwarzania materiałów wybuchowych, wyrobów tytoniowych, przetwarzania paliw silnikowych, a także wyrobu, rozlewu i przetwarzania napojów alkoholowych oraz spirytusu przeznaczonego na cele inne niż produkcja biokomponentów;
- prowadzenia ośrodków gier;
- usług instalowania, napraw, konserwacji i remontu maszyn i urządzeń wykorzystywanych do prowadzenia działalności gospodarczej na terenie strefy;
- usług związanych z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków; osadów ze ścieków kanalizacyjnych, z pewnymi wyjątkami; usług związanych z rekultywacją i pozostałych usług związanych z gospodarką odpadami;
- obiektów budowlanych i robót budowlanych;
- handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych, włą-
czając motocykle oraz usług związanych z zakwaterowaniem i usług gastronomicznych;
- usług holowania w transporcie drogowym;
- niektórych usług licencyjnych w zakresie informacji i komunikacji
- usług finansowych i ubezpieczeniowych oraz usług związanych z obsługą rynku nieruchomości;
- usług profesjonalnych, naukowych i technicznych z wyjątkiem: usług w zakresie audytu finansowego i usług rachunkowo-księgowych, usług w zakresie badań i analiz technicznych, usług w zakresie badań naukowych i prac rozwojowych;
- usług administrowania i usług wspierających, z wyjątkiem usług centrów telefonicznych (call center);
- usług administracji publicznej i obrony narodowej; usług w zakresie obowiązkowych zabezpieczeń społecznych oraz edukacji, usług w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, usług kulturalnych, rozrywkowych, sportowych i rekreacyjnych;
- usług gospodarstw domowych i usług świadczonych przez organizacje i zespoły eksterytorialne, określonych w sekcjach T i U PKWiU;
- działalności gospodarczej, na której prowadzenie jest wymagane posiadanie koncesji, zgodnie z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 roku – Prawo energetyczne (wytwarzanie paliw i energii);
- określonym w art. 1 ust. 2-6 Rozporządzenia Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 06.08.2008 roku.

2.8. Włączanie gruntów prywatnych do SSE

Specjalne strefy ekonomiczne są elastycznym instrumentem wspierania inwestorów, dlatego przepisy umożliwiają włączanie gruntów prywatnych, na których ma być ulokowana inwestycja do SSE. Jest to zachęta dla tych inwestorów, którzy nie znaleźli odpowiedniego miejsca na terenach już objętych statusem SSE, a chcą skorzystać ze zwolnienia podatkowego. Szczegółowe zasady dotyczące włączania gruntów prywatnych do SSE reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z 10 grudnia 2008 roku w sprawie kryteriów, których spełnienie umożliwia objęcie niektórych gruntów specjalną strefą ekonomiczną (Dz. U. 2008, Nr 224, poz. 1477).

2.8.1. Kryteria

■ Kryterium uniwersalne

Utworzenie określonej liczby nowych miejsc pracy lub poniesienie nakładów

inwestycyjnych o określonej wartości (wystarczy spełnienie jednego z tych warunków).

Im większe bezrobocie w danym powiecie w stosunku do średniej krajowej stopy bezrobocia, tym mniej nowych etatów lub mniejsze nakłady inwestycyjne wystarczy ponieść, aby móc objąć grunt obszarem specjalnej strefy ekonomicznej.

■ Inwestycja innowacyjna

Innowacyjność polega na uruchomieniu wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów niewytwarzanych na rynku polskim świadczenia usług posiadających te cechy nieoferowanych w regionie, wprowadzeniu nowych rozwiązań technologicznych niestosowanych dotychczas lub stosowanych na rynku polskim nie dłużej niż rok. Innowacyjność inwestycji inwestor powinien potwierdzić opiniami dwóch jednostek naukowych.

TABELA 7. Warunki objęcia gruntów prywatnych obszarem specjalnej strefy ekonomicznej

Kryterium	Przedział/Rodzaj inwestycji	Warunki (jeden z dwóch)	
		Minimalna liczba nowych miejsc pracy	Minimalna wartość nakładów inwestycyjnych (w mln PLN)
kryterium uniwersalne	$BP \leq 60\% BK$	500	350
	$60\% BK < BP \leq BK$	250	155
	$BK < BP \leq 130\% BK$	200	138
	$130\% BK < BP \leq 160\% BK$	170	120
	$160\% BK < BP \leq 200\% BK$	150	100
	$200\% BK < BP \leq 250\% BK$	100	70
	$250\% BK < BP$	50	17
pozostałe kryteria	Inwestycja badawczo-rozwojowa	50	10
	Inwestycja w usługi preferowane	150	20
	Inwestycja innowacyjna	Warunki (łącznie)	
		30	20

Legenda: BK – średnia krajowa stopa bezrobocia, BP – stopa bezrobocia w powiecie, w którym znajduje się grunt

■ **Inwestycja w usługi badawczo-rozwojowe.**

■ **Inwestycja w usługi preferowane:**

- usługi informatyczne,
- usługi w zakresie audytu finansowego,
- usługi rachunkowo-księgowe (z wyjątkiem deklaracji podatkowych),
- usługi centrów telefonicznych,
- wydawanie gier komputerowych oraz pozostałego oprogramowania,
- naprawa i konserwacja komputerów i urządzeń peryferyjnych.

W przypadku tych usług, kryteria również uniezależniono od poziomu bezrobo-

cia w powiecie, w którym znajduje się grunt włączany do SSE i ustalono je na preferencyjnym poziomie.

2.8.2. Preferencje dla wschodnich województw Polski

W przypadku lokalizacji inwestycji w jednym z 5 województw Polski Wschodniej (świętokrzyskie, podkarpackie, podlaskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie) warunki dotyczące wielkości zatrudnienia i kosztów kwalifikowanych inwestycji, określone w tabeli 7, są obniżone dla wszystkich kryteriów o 30%.

3. Zwolnienie z podatku od nieruchomości

Zwolnienie z podatku od nieruchomości jest atrakcyjną formą wspierania inwestorów w gminach. Uprawnienie do ustanowienia zwolnienia przysługuje radom poszczególnych gmin, które decydują również o stawkach podatku od nieruchomości na ich terenie (w granicach zakreślonych przez ustawę).

Podatnikami podatku od nieruchomości są, co do zasady, właściciele nieruchomości, a podatkowi temu podlegają:

- grunty,
- budynki lub ich części,
- budowle lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Maksymalne stawki podatku, płaconego rocznie, wynoszą od:

- gruntów zajętych na działalność gospodarczą: **0,80 PLN/m²**

- budynków zajętych na działalność gospodarczą: **21,05 PLN/m²**
- budowli: **2% ich wartości.**

Zwolnienie z podatku od nieruchomości stanowi z reguły regionalną pomoc publiczną lub też pomoc *de minimis*. Wysokość i czas trwania zwolnienia zależy z reguły od liczby nowo utworzonych miejsc pracy, wysokości poniesionych nakładów inwestycyjnych na nową inwestycję oraz od wielkości przedsiębiorstwa. W przypadku pomocy *de minimis* suma pomocy w postaci zwolnienia od podatku od nieruchomości dla jednego podmiotu gospodarczego, przez trzy kolejne lata budżetowe, nie może przekroczyć 200 tys. EUR lub 100 tys. EUR w sektorze transportu drogowego.

4. Dotacje celowe z budżetu państwa

Polski rząd przykłada szczególną wagę do zachęcania zagranicznych inwestorów do lokalizowania nowych projektów inwe-

stycyjnych w Polsce. Służą temu dotacje celowe w ramach *Systemu wspierania inwestycji o istotnym znaczeniu dla gospodarki*

Przykłady zwolnień z podatku od nieruchomości w Polsce Wschodniej:

TABELA 8. Białystok, teren Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej

Wielkość firmy	Min. liczba nowych miejsc pracy	Min. nakłady inwestycyjne (EUR)	Okres zwolnienia
mała	10	60 000	3 lata (maks. do 2013 r.)
średnia	50	250 000	
duża	200	3 000 000	

TABELA 9. Lublin

Wielkość firmy	Min. liczba nowych miejsc pracy	Okres zwolnienia
mała	8	12 miesięcy
średnia	30	
duża	150	

TABELA 10. Rzeszów

Wielkość firmy	Min. liczba nowych miejsc pracy	Okres zwolnienia (maks. do 2013 r.)
mała średnia duża	5	6 miesięcy
	6-10	12 miesięcy
	11-20	24 miesięcy
	21-30	36 miesięcy
	31-40	48 miesięcy

polskiej z dnia 23 września 2008 roku (dalej jako *System*), który przewiduje dwa rodzaje grantów:

- grant inwestycyjny,
- grant na zatrudnienie.

Głównym celem *Systemu* jest wzrost innowacyjności i produktywności polskiej gospodarki, poprzez zwiększenie napływu zaawansowanych technologicznie inwestycji oraz zwiększenie zatrudnienia w regionach przez tworzenie miejsc pracy o wysokiej produktywności.

4.1. Strategiczne sektory

System skierowany jest do inwestorów realizujących nowe inwestycje w sektorach

uznanych za priorytetowe dla gospodarki polskiej. Są to:

- **sektor motoryzacyjny** – w szczególności produkcja: pojazdów samochodowych nadwozi, przyczep i naczep, części i akcesoriów do pojazdów samochodowych i ich silników,
- **sektor elektroniczny** – w szczególności produkcja: komputerów, sprzętu oraz aparatury radiowej, telewizyjnej i telekomunikacyjnej, układów i podzespołów (w szczególności dla przemysłu motoryzacyjnego, energetycznego, AGD i wojskowego),
- **sektor lotniczy** – w szczególności produkcja: statków powietrznych, części i akcesoriów do statków powietrznych

i ich silników, działalność usługowa w zakresie naprawy, konserwacji oraz remontów statków powietrznych i silników lotniczych,

- **sektor biotechnologii** – w szczególności produkcja: w zakresie biotechnologii białej mającej zastosowanie w procesach przemysłowych i czerwonej związanej z medycyną i ochroną zdrowia (np. tworzenie nowych produktów leczniczych),
- **sektor nowoczesnych usług** – w szczególności usługi z zakresu: IT, BPO oraz telekomunikacji;
- **działalność badawczo-rozwojowa.**

O wsparcie mogą się również ubiegać przedsiębiorcy realizujący znaczące projekty inwestycyjne bez względu na sektor działalności.

W ramach *Systemu* są wspierane są wyłącznie nowe projekty inwestycyjne, których realizacja w Polsce uwarunkowana jest otrzymaniem dotacji celowej z budżetu państwa.

4.2. Warunki konieczne do uzyskania wsparcia

4.2.1. Wsparcie z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy

Do ubiegania się o grant na zatrudnienie uprawnia:

- realizacja nowej inwestycji produkcyjnej w sektorach priorytetowych, zakładającej utworzenie co najmniej 250 nowych miejsc pracy oraz poniesienie nakładów inwestycyjnych w wysokości min. 40 mln PLN,
- realizacja znaczącej nowej inwestycji produkcyjnej, zakładającej utworzenie co najmniej 500 nowych miejsc pracy oraz poniesienie nakładów inwestycyjnych w wysokości min. 1 mld PLN,
- realizacja nowej inwestycji w sektorze nowoczesnych usług, zakładającej

utworzenie co najmniej 250 nowych miejsc pracy,

- realizacja nowej inwestycji w dziedzinie działalności badawczo-rozwojowej, zakładającej utworzenie co najmniej 35 nowych miejsc pracy dla osób z wyższym wykształceniem oraz poniesienie nakładów inwestycyjnych w wysokości min. 3 mln PLN.

Preferencje dla wschodnich województw Polski

W przypadku lokalizacji inwestycji w jednym z 5 województw Polski Wschodniej wielkość wsparcia finansowego na jedno miejsce pracy z tytułu kosztów tworzenia nowych miejsc pracy ulega zwiększeniu o 8%.

4.2.2. Wsparcie z tytułu nowej inwestycji

Do ubiegania się o grant inwestycyjny uprawnia:

- **realizacja nowej inwestycji** w sektorach priorytetowych o minimalnych nakładach inwestycyjnych wynoszących co najmniej **160 mln PLN** i zakładającej utworzenie co najmniej **50 nowych miejsc pracy**,
- **realizacja znaczącej nowej inwestycji** produkcyjnej o minimalnych nakładach inwestycyjnych wynoszących co najmniej **1 mld PLN** i zakładającej utworzenie co najmniej **500 nowych miejsc pracy**.

4.3. Forma wsparcia

Wsparcie przyznawane jest w formie dotacji celowej na podstawie umowy zawartej pomiędzy Ministrem Gospodarki a inwestorem. Podstawą umowy jest uchwała Rady Ministrów o ustanowieniu programu wieloletniego wsparcia z tytułu realizacji inwestycji.

4.4. Pomoc publiczna

Wsparcie w ramach *Systemu* stanowi pomoc publiczną udzielaną zgodnie z Wy-

tycznymi w sprawie krajowej pomocy regionalnej na lata 2007-2013 (Dz. Urz. UE C 54 z 4 marca 2006 roku) lub Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 roku uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 *Traktatu* (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych) (Dz. Urz. UE L 214 z 9.8.2008, str. 3).

Pomoc publiczna udzielana w ramach *Systemu* jest regionalną pomocą *ad hoc*, w związku z czym podlega obowiązkowemu zatwierdzeniu przez Komisję Europejską przed jej udzieleniem. Od tego obowiązku zwolniona jest pomoc w ramach

Systemu, jeżeli jest jedynie uzupełnieniem pomocy udzielonej w ramach programów regionalnej pomocy inwestycyjnej i pomocy na zatrudnienie (np. jako uzupełnienie zwolnienia z podatku dochodowego w SSE czy wsparcia w ramach funduszy strukturalnych) i która nie przekracza 50% całkowitej kwoty pomocy przyznanej danej inwestycji.

Organem udzielającym pomocy publicznej w ramach *Systemu* jest Minister Gospodarki. Instytucją odpowiedzialną za przyjmowanie wniosków o udzielenie wsparcia jest Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A. (PAIiZ).

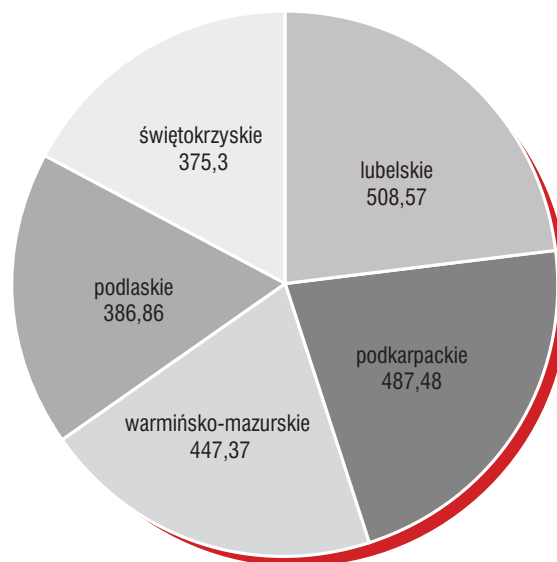
5. Fundusze strukturalne UE

Na lata 2007–2013 Polsce zostało przyznanych ok. 67,3 mld EUR w ramach Polityki Spójności Unii Europejskiej. Oznacza to, że Polska jest w tym okresie największym beneficjentem funduszy strukturalnych spośród wszystkich państw UE.

Powyższa kwota została rozdysponowana pomiędzy:

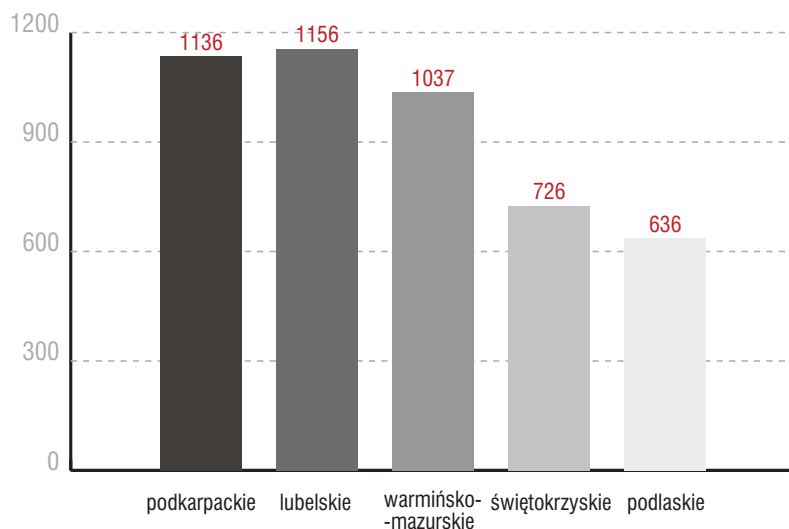
- 5 krajowych Programów Operacyjnych:
 - **Program Infrastruktura i Środowisko** – 41,9% całości środków (27,9 mld EUR),
 - **Program Kapitał Ludzki** – 14,6% całości środków (9,7 mld EUR),
 - **Program Innowacyjna Gospodarka** – 12,4% całości środków (8,3 mld EUR),
 - **Program Rozwój Polski Wschodniej** – 3,4% całości środków (2,3 mld EUR),
 - **Program Pomoc Techniczna** – 0,8% całości środków (0,5 mld EUR).
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) – 24,9% całości środków (16,6 mld EUR),
- Programy Celu Europejskiej Współpracy Terytorialnej (0,7 mld EUR).

WYKRES 1. Regionalnych Programów Operacyjnych dla województw: podkarpackiego, świętokrzyskiego, lubelskiego, podlaskiego oraz warmińsko-mazurskiego

Źródło: Komisja Europejska

WYKRES 2. Kwota alokacji unijnej RPO w mln EUR

Źródło: Komisja Europejska

- Nowe inwestycje o wartości powyżej 160 mln PLN – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, poddziałanie 4.5.1 Wsparcie inwestycji w sektorze produkcyjnym
- Nowe inwestycje o wartości w zakresie 8–160 mln PLN – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, działanie 4.4 Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym
- Nowe inwestycje o wartości poniżej 8 mln zł – Regionalne Programy Operacyjne

5.3. Dotacje na działalność badawczo-rozwojową

Dotacje na działalność badawczo-rozwojową skupiają się w Programie Innowacyjna Gospodarka oraz w regionalnych programach operacyjnych.

5.3.1. Rodzaje wspieranych projektów w zakresie rozwoju działalności B+R w regionach

Projekty w zakresie prowadzenia lub zlecania badań i wdrażania ich wyników.

W województwach Polski Wschodniej: lubelskim, podlaskim, podkarpackim oraz warmińsko-mazurskim przedsiębiorcy mogą ubiegać o dofinansowanie projektów, składających się z dwóch faz: badawczej oraz wdrożeniowej (polegającej np. na rozpoczęciu produkcji produktu, opracowanego podczas badań). Koszty prac badawczych (które mogą zostać zlecone wyspecjalizowanej jednostce zewnętrznej) nie powinny przekroczyć 400 tys. PLN.

5.3.2. Projekty dotyczące nabycia aktywów na działalność badawczo-rozwojową

Wspierane są we wszystkich regionach, przy czym RPO województw podkarpac-

5.1 Programy dedykowane wyłącznie dla Polski Wschodniej

5.1.1. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)

Ma na celu przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego 5 województw Polski Wschodniej poprzez stymulowanie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego, rozwój miast metropolitalnych, poprawę infrastruktury kolejowej oraz rozwój turystyki.

5.2. Dotacje na inwestycje innowacyjne

Innowacyjne przedsięwzięcia mogą liczyć na wsparcie z programów krajowych, jak również regionalnych. W zależności od wartości wydatków kwalifikowanych możemy zidentyfikować trzy źródła wsparcia dla takich projektów:

Zagraniczni inwestorzy, decydujący się na inwestycje w Polsce Wschodniej, mają do dyspozycji szeroki zakres źródeł finansowania różnego rodzaju projektów inwestycyjnych w ramach zarówno krajowych, jak i regionalnych programów operacyjnych.

kiego, podlaskiego i świętokrzyskiego nie wyróżniają specjalnych działań dla projektów B+R, dlatego przedsiębiorcy planujący taką działalność ubiegają się o wsparcie w ramach konkursów przeznaczonych dla innowacyjnych inwestycji.

5.4. Wsparcie na szkolenia

Głównym źródłem dofinansowania rozmaitych działań szkoleniowych jest Program Operacyjny Kapitał Ludzki (POKL), którego jednym z celów jest poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i firm do zmian zachodzących w gospodarce. POKL przewiduje wsparcie na projekty regionalne oraz ponadregionalne.

Nowe inwestycje o wartości poniżej 8 mln zł – Regionalne Programy Operacyjne

W ramach RPO wspierane są inwestycje o mniejszej wartości, lecz innowacyjność podejmowanych projektów ma w tym przypadku zasadnicze znaczenie. Nazwy i numery działań w ramach poszczególnych RPO przeznaczonych na wspieranie innowacyjnych inwestycji są różne (np. w województwie podlaskim, działanie 1.4 Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw), lecz typy projektów są bardzo podobne. Wspierane są inwestycje wdrażające innowacje produktowe, procesowe lub organizacyjne. Większość RPO przewiduje wsparcie jedynie dla małych i średnich przedsiębiorstw z wyjątkiem RPO dla województwa warmińsko-mazurskiego, które przewiduje wsparcie dla dużych firm).

TABELA 11. Nowe inwestycje o wartości powyżej 160 mln PLN – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, poddziałanie 4.5.1 Wsparcie inwestycji w sektorze produkcyjnym

rodzaj inwestycji	nowe inwestycje o charakterze innowacyjnym (np. innowacyjne technologie, innowacyjne produkty), obejmujące zakup lub wdrożenie rozwiązania technologicznego, które jest stosowane na świecie przez okres nie dłuższy niż 3 lata lub stopień jego rozprzestrzenienia na świecie w danej branży nie przekracza 15%
wartość kosztów kwalifikowanych	min. 160 mln PLN
minimalne zatrudnienie	150 osób
wielkość wsparcia	30%
instytucja udzielająca wsparcia	Ministerstwo Gospodarki
uwagi	ogłoszenie konkursu w 2011 roku uzależnione jest od dostępności środków w działaniu, które będą znane po uzyskaniu wyników konkursu zakończonego 2 listopada 2010 roku

TABELA 12. Nowe inwestycje o wartości w zakresie 8–160 mln PLN – Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, działanie 4.4 Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym

rodzaj inwestycji	nowe inwestycje o charakterze innowacyjnym, przy czym nabywana lub wdrażana w ramach inwestycji technologia jest stosowana na świecie nie dłużej niż 3 lata bądź jest stosowana dłużej niż 3 lata, pod warunkiem, że stopień jej rozprzestrzenienia na świecie w danej branży nie przekracza 15%.
wartość kosztów kwalifikowanych	nie mniej niż 8 mln PLN i nie więcej niż 160 mln PLN.
wielkość wsparcia	- część inwestycyjna: 30%–70%, maks. 40 mln PLN - część szkoleniowa: 25%–45%, maks. 1 mln PLN - część doradcza: 50%, maks. 1 mln PLN
instytucja udzielająca wsparcia	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości
uwagi	ogłoszenie konkursu w 2011 roku uzależnione jest od zwiększenia alokacji w tym działaniu

TABELA 13. Dotacje na działalność w sektorze B+R

Rodzaj inwestycji	POIG, działanie 1.4 Wsparcie projektów celowych (dofinansowanie projektów obejmujących przedsięwzięcia techniczne, technologiczne lub organizacyjne obejmujące badania przemysłowe i prace rozwojowe, prowadzone przez przedsiębiorców)
Wartość kosztów kwalifikowanych	wartość wydatków kwalifikowanych w województwach Polski Wschodniej: lubelskim, podlaskim, warmińsko-mazurskim oraz podkarpackim nie może być mniejsza niż 400 tys. PLN
Wielkość wsparcia	50% – badania przemysłowe (60% dla średnich i 70% dla małych przedsiębiorstw) 25% – prace rozwojowe (60% dla średnich i 70% dla małych przedsiębiorstw) maks. 7,5 mln EUR
Instytucja udzielająca wsparcia	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (www.parp.gov.pl)
Uwagi	w 2011 roku przewidziano dwie rundy aplikacyjne (ogłoszenie konkursów w lutym oraz sierpniu). Budżet obu konkursów to prawie 400 mln PLN

TABELA 14. Wsparcie z POKL

	Projekty regionalne	Projekty ponadregionalne
Nazwa	8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw	2.1.1 Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach
Na co	ogólne i specjalistyczne szkolenia oraz doradztwo związane ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw; doradztwo dla MSP	wsparcie na realizację szkoleń, usług doradczych oraz studiów podyplomowych
Dla kogo	podmioty lub ich grupy, posiadające struktury organizacyjne w przynajmniej 2 województwach	przedsiębiorcy mający siedzibę w Polsce i ich pracownicy
Zakresy	uczestnicy szkoleń wykonują pracę w ramach struktur organizacyjnych przedsiębiorstwa, znajdujących się w co najmniej 2 województwach	uczestnicy szkoleń wykonują pracę w ramach struktur organizacyjnych przedsiębiorstwa, znajdujących się w jednym województwie
Minimalna wartość projektu	400 tys. PLN	50 tys. PLN
Okres trwania	do 2 lat	do 3 lat
Instytucja udzielająca wsparcia	urzędy marszałkowskie (województwo podkarpackie: wojewódzki urząd pracy; województwo świętokrzyskie: Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego).	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (www.parp.gov.pl).

TABELA 14. Poziom dofinansowania szkoleń

Wielkość przedsiębiorstwa	Rodzaj szkolenia		Doradztwo
	ogólne	specjalistyczne	
duże	60%	25%	do 100% w ramach pomocy <i>de minimis</i>
średnie	70%	35%	
małe	80%	45%	

Rozdział VI

Źródła informacji biznesowej

Regionalne Centra Obsługi Inwestora (COI)

Partnerzy Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PALiZ) na szczeblu regionalnym. Świadczą usługi doradczo--informacyjne dla przedsiębiorców potencjalnie zainteresowanych inwestowaniem na danym terenie. COI zapewniają inwestorowi kompleksową obsługę, łącznie z opieką poinwestycyjną, na terenie województwa. Sieć COI budowana jest w porozumieniu z Marszałkami Województw statutowo odpowiedzialnymi za promocję gospodarczą regionu.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego Centrum Obsługi Inwestora

ul. Graniczna 4
20-010 Lublin
tel. +48 (81) 537 16 21
fax +48 (81) 537 16 37
e-mail: coi@lubelskie.pl
www: www.partnercoi.lubelskie.pl,
www.invest.lubelskie.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego Centrum Obsługi Inwestora

ul. Wyszyńskiego 1
15-888 Białystok
tel. +48 (85) 749 74 95
fax +48 (85) 749 74 40
e-mail: adam.borawski@wrotapodlasia.pl
www: www.wrotapodlasia.pl/coi

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Centrum Obsługi Inwestora

ul. Rynek 5
35-064 Rzeszów
tel./fax +48 (17) 852 43 76, + 48 (17) 852 43 74
e-mail: coi@rarr.rzeszow.pl
www: www.coi.rzeszow.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego Centrum Obsługi Inwestora

Al. IX Wieków Kielc 3, bud. C2, pokój nr 18 (parter)
25-516 Kielce
tel. +48 (41) 342 19 55, +48 (41) 342 15 57
fax +48 (41) 342 10 38
e-mail: coi@sejmik.kielce.pl
www: www.sejmik.kielce.pl/centrum-obslugi-inwestora-6245.html

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO- MAZURSKIE

Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego Warmińsko-Mazurskie Centrum Obsługi Inwestora

Plac Gen. Józefa Bema 3
10-516 Olsztyn
tel. +48 (89) 521 12 80, + 48 (89) 521 12 82
fax +48 (89) 521 12 60
e-mail: coi@wmarr.olsztyn.pl
www: www.coi.wmarr.olsztyn.pl

Biura Obsługi Inwestora (BOI)

Działają w Urzędach Miejskich, podejmują działania stymulujące aktywność gospodarczą miasta, bezpośrednio wspierają obsługę i świadczą pomoc dla inwestorów chcących lokować na terenie miasta swoje inwestycje, sporządzają i aktualizują miejską ofertę inwestycyjną, współpracując z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Urząd Miasta Lublin

Biuro Obsługi Inwestora

Plac Wł. Łokietka 1

20-950 Lublin

tel. +48 (81) 466 25 07

e-mail: bsobotka@lublin.eu

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Urząd Miasta Olsztyn

Biuro Strategii Rozwoju Miasta

ul. Wyzwolenia 30 A

10-101 Olsztyn

tel. +48 (89) 523 61 20

e-mail: szczyglinska.agnieszka@olsztyn.eu

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Urząd Miasta Rzeszów

Wydział Promocji i Współpracy Międzynarodowej

ul. Rynek 1

35-064 Rzeszów

tel./fax +48 (17) 875 46 99

fax +48 (17) 875 47 47

e-mail: bieniekj@erzeszow.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Urząd Miasta Białystok

Biuro Obsługi Inwestora

ul. Słonimska 1

15-950 Białystok

tel. +48 (85) 869 61 19

fax +48 (85) 869 62 11

e-mail: tbuczek@um.bialystok.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Urząd Miasta Kielce

Referat Aktywizacji Gospodarczej

ul. Strycharska 6

25-659 Kielce

tel. +48 (41) 367 63 56

e-mail: dorota.lasocka@um.kielce.pl

Agencje Rozwoju Regionalnego (ARR)

To regionalni partnerzy PARP, współpracujący przy wdrażaniu polityki adresowanej do MSP (Małych i Średnich Przedsiębiorstw) w poszczególnych regionach. Świadczą usługi konsultacyjno-doradcze, diagnozują potrzeby przedsiębiorstw, definiują rodzaj i zakres potrzebnej pomocy, a także dostępne instrumenty wsparcia, udzielają informacji o aktualnych programach dotacji i warunkach uczestnictwa, promują programy adresowane do przedsiębiorstw, przyjmują i oceniają wnioski o udzielenie dotacji oraz przekazują je do PARP

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

ul. Kościuszki 65
23-400 Biłgoraj
tel. +48 (84) 686 48 87, 686 53 93
fax +48 (84) 686 53 93
e-mail: biuro@barr.org.pl
www: www.barr.org.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

ul. Chopina 51
35-959 Rzeszów
tel. +48 (17) 867 62 57
fax +48 (17) 852 06 11
informacja o dyżurach: dodatkowo punkt świadczy
dyżury w miejscowościach: Rzeszów, Strzyżów
e-mail: pk@rarr.rzeszow.pl
www: www.rarr.rzeszow.pl/uslugi/punkt-konsultacyjny

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Lubelska Fundacja Rozwoju

ul. Rynek 7
20-111 Lublin
tel. +48 (81) 743 65 43, +48 (81) 743 73 25
fax +48 (81) 743 73 26
e-mail: lfr@lfr.lublin.pl
www: www.lfr.lublin.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Tarnobrzaska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

ul. Marii Dąbrowskiej 15
39-400 Tarnobrzeg
tel. +48 (15) 822 61 87
fax +48 (15) 823 19 52
e-mail: tarr@poczta.fm
www: www.tarnobrzeg.pl/gospodarka/tarr.html

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A.

Regionalny Punkt Konsultacyjny

ul. Chopina 18
39-300 Mielec
tel. +48 (17) 788 18 50
fax +48 (17) 788 18 64
informacja o dyżurach: dodatkowo punkt świadczy
dyżury w miejscowościach: Mielec, Radomyśl Wielki,
Czermin, Borowa, Gawłuszowice, Tuszów Narodowy,
Padew Narodowy, Wadowice Górne, Przecław, Niwiska,
Cmolas, Majdan Królewski, Raniżów, Kolbuszowa,
Dzikowiec
e-mail: marr@marr.com.pl
www: www.marr.com.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Przemyska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.

ul. Ks. Piotra Skargi 7/1
37-700 Przemyśl
tel. +48 (16) 670 27 49
fax +48 (16) 676 09 86
informacja o dyżurach: dodatkowo punkt świadczy
dyżury w miejscowościach: Lubaczów, Jarosław
e-mail: pk@parr.pl
www: www.parr.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Fundacja – Agencja Rozwoju Regionalnego w Starachowicach (FARR)

ul. Mickiewicza 1A
27-200 Starachowice
tel. +48 (41) 274 46 90
fax +48 (41) 274 04 09
e-mail: f-arr@pro.onet.pl
www: www.farr.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Agencja Rozwoju Regionalnego ARES S.A. w Suwałkach

ul. Noniewicza 42 A
16-400 Suwałki
tel. +48 (87) 566 70 35, +48 (87) 566 61 06
fax +48 (87) 566 74 97
e-mail: arrares@ares.suwalki.pl
www: www.ares.suwalki.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa

ul. Sienkiewicza 53
25-002 Kielce
tel. +48 (41) 344 43 92
fax +48 (41) 344 43 92
e-mail: sekretariat@siph.com.pl
www: www.sih.com.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Agencja Rozwoju Regionalnego ARES S.A. w Suwałkach

ul. Lipowa 16/23
15-427 Białystok
tel. +48 504 513 508, +48 (85) 744 55 54
fax +48 (85) 744 55 54
e-mail: pk.bialystok@ares.suwalki.pl

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Działdowska Agencja Rozwoju S.A.

ul. Wł. Jagiełły 15
13-200 Działdowo
tel. +48 (23) 697 06 66
fax +48 (23) 697 06 67
e-mail: darsa@darsa.pl
www: www.darsa.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Agencja Rozwoju Regionalnego ARES S.A. w Suwałkach

ul. Szosa Zambrowska 1/27, pok. 218
18-400 Łomża
tel. +48 504 513 506, +48 (86) 215 69 80
fax +48 (86) 215 69 80
e-mail: pk.lomza@ares.suwalki.pl

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie Regionalny Punkt Konsultacyjny

ul. Józefa Bema 3
10-516 Olsztyn
tel. +48 (89) 521 12 50
fax +48 (89) 521 12 60
informacja o dyżurach: dodatkowo punkt świadczy dyżury w miejscowości: Dobrze Miasto, Lidzbark Warmiński, Iława
e-mail: wmarr@wmarr.olsztyn.pl
www: www.wmarr.olsztyn.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego

ul. Starobojarska 15
15-073 Białystok
tel. +48 (85) 740 86 83
fax +48 (85) 740 86 85
e-mail: pfrr@pfrr.pl
www: www.pfrr.pl

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE)

Wydzielone administracyjnie obszary w Polsce, gdzie prowadzenie działalności gospodarczej odbywa się na preferencyjnych warunkach. Przedsiębiorcy lokujący swe inwestycje na terenie SSE mogą korzystać z pomocy publicznej, udzielanej w formie zwolnień z podatku dochodowego, z tytułu: kosztów nowej inwestycji lub tworzenia nowych miejsc pracy. Wielkość pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, na którym realizowana jest inwestycja oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą.

Suwalska SEE

ul. Noniewiczza 49
16-400 Suwałki
tel. +48 (87) 565 22 17
fax +48 (87) 565 22 17
e-mail: ssse@ssse.pl
www: www.ssse.com.pl

SSE Starachowice

ul. Radomska 29
27-200 Starachowice
tel. +48 (41) 275 41 01
fax +48 (41) 275 41 02
e-mail: sse@sse.com.pl
www: www.sse.com.pl

Tarnobrzeska SSE Euro-Park Wisłosan

ul. Zakładowa 48
39-405 Tarnobrzeg-Machów
tel. +48 (15) 822 99 99
fax +48 (15) 823 47 07
e-mail: biuro@tsse.pl
www: www.tsse.pl

Warmińsko-Mazurska SSE

ul. Kasprowicza 1
10-219 Olsztyn
tel. +48 (89) 535 02 41
fax +48 (89) 535 90 02
e-mail: wmsse@wmsse.com.pl
www: www.wmsse.com.pl

SSE Euro-Park Mielec

ul. Partyzantów 25
39-300 Mielec
tel. +48 (17) 788 72 36
fax +48 (17) 788 77 69
e-mail: europark@europark.com.pl
www: www.europark.com.pl

Parki przemysłowe i technologiczne

Tworzone są w celu promowania lokalnej i regionalnej gospodarki poprzez wspieranie przedsiębiorczości, innowacji i transferu technologii. Dostarczają infrastrukturę techniczną oraz usługi w zakresie doradztwa w tworzeniu i rozwoju przedsiębiorstw, transferu technologii i komercjalizacji wyników badań naukowych.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Lubelski Park Naukowo-Technologiczny

ul. Dobrzańskiego 3

20-262 Lublin

tel. +48 (81) 534 61 00, +48 (81) 440 87 57

fax +48 (81) 531 85 48

e-mail: biuro@lpnt.pl

www: www.pntwl.lublin.pl

Puławski Park Przemysłowy

Al. Tysiąclecia Państwa Polskiego 13

24-110 Puławy

tel. +48 (81) 565 29 87, 565 38 70

fax +48 (81) 565 37 01

e-mail: ppp@azoty.pulawy.pl

www: www.parkpulawy.pl

Regionalny Park Przemysłowy Świdnik

Al. Lotników Polskich 1

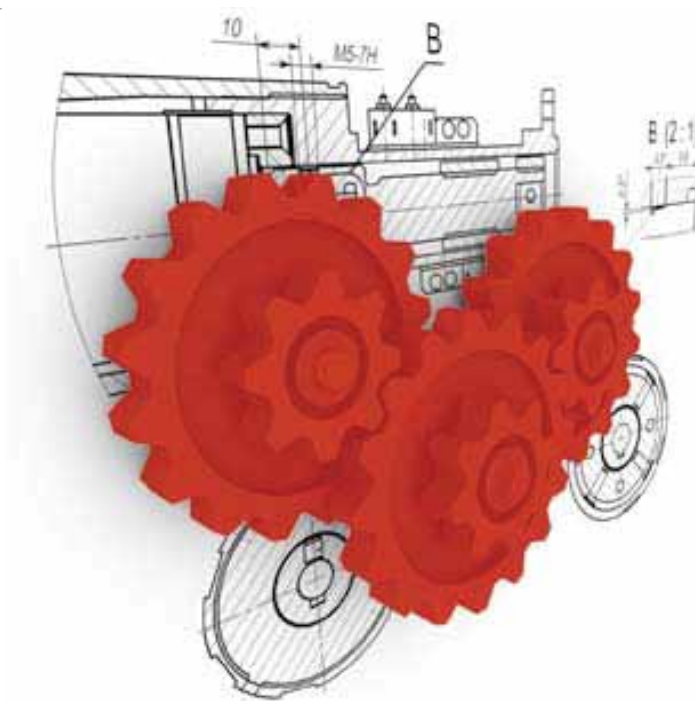
21-045 Świdnik

tel. +48 (81) 722 60 22

fax +48 (81) 722 66 52

e-mail: biuro@park.swidnik.pl

www: www.park.swidnik.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Park Przemysłowy Stare Miasto-Park

Stare Miasto-Park Sp. z o.o.

Wierzawice 874

37-300 Leżajsk

tel./fax +48 (17) 242 60 94

e-mail: sm-park@sm-park.pl

www: www.sm-park.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny

Aeropolis

ul. Chopina 51

35-959 Rzeszów

tel. +48 (17) 867 62 06

fax +48 (17) 852 06 11

e-mail: aeropolis@rarr.rzeszow.pl

www: www.aeropolis.com.pl

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

Mielecki Park Przemysłowy

Instytucja zarządzająca:

ARR MARR S.A.

ul. Chopina 18

39-300 Mielec

tel. +48 (17) 788 18 50

fax +48 (17) 788 18 64

e-mail: marr@marr.com.pl

www: www.marr.com.pl

Parki przemysłowe i technologiczne

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Park Naukowo-Technologiczny Polska-Wschód

ul. Noniewiczza 10

16-400 Suwałki

tel. +48 (85) 740 86 78

fax +48 (85) 740 86 85

e-mail: kaminski@pfr.bialystok.pl

www: www.wrotapodlasia.pl

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

Kielecki Park Technologiczny

ul. Piotrkowska 6

25-510 Kielce

tel. +48 (41) 367 63 55, +48 (41) 413 676 385

fax +48 (41) 367 63 55

e-mail: technopark@um.kielce.pl,

www: www.technopark.kielce.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Podlaski Park Przemysłowy

ul. Fabryczna 7

16-020 Czarna Białostocka

Kontakt:

Urząd Miejski w Czarnej Białostockiej

ul. Traugutta 2

16-020 Czarna Białostocka

tel. +48 (85) 713 13 40

fax +48 (85) 713 13 49

e-mail: ppp@czarnabialostocka.pl

www: www.czarnabialostocka.pl

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

Elbląski Park Technologiczny

ul. Stanisława Sulimy 1

82-300 Elbląg

tel. +48 (55) 239 33 16

fax +48 (55) 239 33 46

e-mail: biuro@ept.umelblag.pl

www: www.ept.umelblag.pl

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Zambrowski Park Przemysłowy

Al. Wojska Polskiego 27 A

18-300 Zambrów

tel. +48 (86) 271 36 54

fax +48 (86) 276 12 40

e-mail: znwzambrowie@interia.pl

www: www.zpp.info.pl

